

Sveučilište u Zagrebu

FILOZOFSKI FAKULTET

Darija Pešut

**HRVATSKI ELEKTRONIČKI UDŽBENIK
ZA UČENJE ENGLESKOGA KAO
STRANOGA JEZIKA U
VISOKOŠKOLSKOM OBRAZOVANJU**

DOKTORSKI RAD

Zagreb, 2017.

University of Zagreb

FACULTY OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Darija Pešut

**CROATIAN ELECTRONIC TEXTBOOK
FOR TEACHING ENGLISH AS A
FOREIGN LANGUAGE IN CROATIAN
HIGHER EDUCATION**

DOCTORAL THESIS

Zagreb, 2017

Sveučilište u Zagrebu

FILOZOFSKI FAKULTET

Darija Pešut

**HRVATSKI ELEKTRONIČKI UDŽBENIK
ZA UČENJE ENGLESKOGA KAO
STRANOGA JEZIKA U
VISOKOŠKOLSKOM OBRAZOVANJU**

DOKTORSKI RAD

Mentor:

Izv.prof.dr.sc. Daniela Živković

Zagreb, 2017.

University of Zagreb

FACULTY OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Darija Pešut

**CROATIAN ELECTRONIC TEXTBOOK
FOR TEACHING ENGLISH AS A
FOREIGN LANGUAGE IN CROATIAN
HIGHER EDUCATION**

DOCTORAL THESIS

Supervisor:
Daniela Živković, Ph.D.
Associate Professor

Zagreb, 2017

ŽIVOTOPIS MENTORA

Daniela Živković rođena je u Zagrebu. Na Filozofskom fakultetu u Zagrebu diplomirala je engleski jezik i književnost te njemački jezik i književnost, kao i bibliotekarstvo. Stekla je stručna zvanja viši bibliotekar i knjižničarski savjetnik. Na Filozofskom fakultetu u Zagrebu je magistrirala te 2000. godine stekla stupanj doktora znanosti u polju informacijskih i komunikacijskih znanosti.

Od 1983. do 2002. godine zaposlena je u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu, gdje je utemeljila Hrvatski ured za ISBN i Hrvatski ured za ISMN. Od 1996. godine vanjska je suradnica na Katedri za bibliotekarstvo Filozofskog fakulteta u Zagrebu, od rujna 2002. docentica, te od 2006. godine izvanredna profesorica. Bila je dugogodišnja predstojnica Katedre za knjigu i nakladništvo. Na preddiplomskom i diplomskom studiju informacijskih znanosti, nositelj je i izvodi šest kolegija, a na Poslijediplomski doktorski studij bibliotekarstva uvela je kolegije Knjiga od pisca do čitatelja i Digitalna knjižnica i znanstvena komunikacija. Bila je mentorica približno dvjesto diplomskih i trideset završnih radova te četiri znanstvena magistarska rada i sedam doktorskih radova.

Bila je članica različitih stručnih skupina, povjerenstava i odbora na nacionalnoj i međunarodnoj razini, upravnog vijeća nekih ustanova te je sudjelovala u više projekata, uključujući i znanstvene projekte.

Znanstveni i stručni interes Daniele Živković ponajprije je usmjeren na bibliotekarstvo i nakladništvo, a u novije vrijeme na elektroničko nakladništvo, digitalizaciju i autorsko pravo u knjižnicama.

Samostalno ili u koautorstvu objavila je šezdesetak znanstvenih i stručnih članaka, među kojima se ističu knjige: Elektronička knjiga, 2001., na hrvatskom i engleskom jeziku te Matija Smodek, 2001., kao i knjige nastale u koautorstvu s prof. dr. sc. Aleksandrom Horvat Knjižnice i autorsko pravo, 2009. i Između javnosti i privatnosti: knjižnice u vremenu e-knjige, 2012., na hrvatskom i njemačkom jeziku, objavljene kao tiskane i e-knjige.

Kao studentica nagrađena je Prvomajskom nagradom Sveučilišta u Zagrebu. Kasnije je odlikovana Redom Danice hrvatske s likom Marka Marulića. Dobitnica je Nagrade „Matko Rojnić“ Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu te Kukuljevićeve povelje, najvišeg priznanja Hrvatskog knjižničarskog društva za postignuća u knjižničarskoj struci.

SAŽETAK

Sve većom uporabom informacijsko-komunikacijske tehnologije u obrazovanju javlja se potreba za cjelovitim definiranjem elektroničkoga udžbenika, njegovih obilježja i načina izrade. Elektronički udžbenik je pojam koji nastaje nakon pojma elektroničke knjige koji postoji već nekoliko desetljeća. Razmatranje uvođenja elektroničkoga udžbenika u obrazovanje i prvi pilot projekti u svijetu događaju se tek nekoliko godina nakon ulaska u 21. stoljeće. Kako bi se to i ostvarilo veliki broj strategija, od institucionalnih do nacionalnih, sadrži aktivnosti koje bi tome doprinijele.

Stanje uvođenja elektroničkoga udžbenika u osnovno i srednje obrazovanje u Hrvatskoj i općenito udžbenika objedinjeno je kroz objavljene kataloge obveznih udžbenika. U visokom obrazovanju stanje udžbenika i općenito izdavaštva te literature nije objedinjeno, stoga je bilo potrebno provesti istraživanje. Kao primjer koji može detaljnije koristiti pri doprinosu načelima izrade, objavljivanja i vrednovanja visokoškolskoga elektroničkoga udžbenika koristilo se područje učenja engleskoga kao stranoga jezika u visokoškolskom obrazovanju.

Cilj istraživanja bio je utvrditi potrebu za većim brojem udžbenika hrvatskih izdanja za učenje engleskoga kao stranoga jezika u visokoškolskom obrazovanju te otkriti i zatim predložiti načine na koji se to povećanje može ostvariti. U istraživanju su sudjelovali dionici u visokoškolskom obrazovanju, ali su zbog prikaza pojma udžbenika u cjelokupnom obrazovnom sustavu uključeni i dionici osnovnog i srednjeg obrazovanja.

Kao završni doprinos cjelokupnog rada definiran je elektronički udžbenik i sva njegova obilježja. Na temelju predloženog modela elektroničkoga udžbenika za učenje engleskoga kao stranoga jezika testirani su slobodni računalni programi za izradu elektroničkoga udžbenika te su predložena rješenja za cjelokupni proces izrade i izdavanja elektroničkoga udžbenika u visokoškolskom obrazovanju. Složeno istraživanje svojim je rezultatima doprinijelo prijedlogu rješenja istraživačkog pitanja koje doprinosi institucionalizaciji elektroničkoga udžbenika u visokoškolskom obrazovnom sustavu u Hrvatskoj.

Ključne riječi: visoko obrazovanje, visoko učilište, učenje engleskoga kao stranoga jezika, elektroničko izdavaštvo, elektronička knjiga, elektronički udžbenik, alati za izradu elektroničkoga udžbenika

SUMMARY

The integration of computer technology and education has been ongoing for decades but the Internet has significantly improved and influenced this integration. The availability of everything from any place on earth has become almost a rule in all fields as well as education. Technological progress has brought upon the existence of a large number of different standards, protocols and devices. For this reason, the future needs to uniformize these differences so that technology can serve its purpose and not limit the user. Great progress has been achieved in the field of e-learning which enables different uses of ICT in teaching and learning.

The modernization of education and the introduction of information and communication technology (ICT) in the teaching process is part of many development strategies, from international, national to institutional. The increase in the number of people with tertiary education is highlighted as one of the targets in the European strategy "Europe 2020". In the Croatian Strategy for Education, Science and Technology this is to be achieved through measures of promoting the application of ICT in education, and by improving information and communication structures and systems for open access to literature. "Opening Education" is the initiative of the European Commission for the introduction of the digital revolution in education, which cannot be fully enforceable without electronic textbooks.

Although the aim of this thesis is to contribute to the establishment of the principles for the creation, publishing and evaluation of a higher education electronic textbook, there was a need to take into account all the educational levels, from elementary to higher education. Because it is not possible to show all the electronic textbook aspects by making generalizations, the creation of the electronic textbook model and the position of the electronic textbook at the Croatian higher education institutions has been reviewed within the field of English as a Foreign Language (EFL).

The lower levels of education in Croatia have more significantly contributed to the introduction of electronic textbooks, while this thesis contributes to the standardization of publishing regulations and introduction of the electronic textbook into the higher education system. In elementary and secondary education, the definition of printed and electronic textbooks is found in a unified national textbook standard and other legal documents. In higher education the majority of higher education institutions have their own version of the rules on publishing activities, which also define the types of publications including the textbook. It is inconceivable that the object that is used for the same purpose in the same system of higher education is defined differently. The absence of the electronic textbook

definition is also problematic. This thesis gives a comprehensive definition of the electronic textbook and recommends that higher education institutions include this definition in their regulatory documents so that proposed manuscripts could be more accurately categorized.

In the goal of determining the need for a larger number of Croatian higher education EFL textbooks and to propose the way this should be done, seven hypotheses have been made and confirmed. All the possibilities of implementing electronic textbook publishing into the higher education publishing system have been reviewed along with the collection of data about the higher education publishing through surveys and analysis of publically available documents.

Data on the characteristics of the electronic textbook were also collected through surveys among all the stakeholders in the process of creating, publishing and using the electronic textbook. The electronic textbook characteristics collected from the surveys together with the characteristics found in literature have been used to create an electronic textbook model. The characteristics were also used for testing the functionalities of free e-book software which could be used for creating electronic textbooks. An evaluation form for the electronic textbook within the higher education publishing process has also been made using these characteristics.

The research results and the literature review have made it possible to present the concept of publishing the electronic textbook within the higher education system. The thesis considers and presents publishing the electronic textbook with commercial publishers and higher education institution as publisher, with a special overview of self-publishing and all the copyright issues.

A conceptual model for the electronic textbook creation and an activity diagram of publishing the electronic textbook within the higher education system have also been presented. All the presented models and diagrams can be of use to the Ministry of Science, Education and Sports as guidelines in establishing education for teachers at all levels, in the creation of their own electronic textbooks. The biggest contribution is to the institutionalization of the electronic textbook within the Croatian higher education system.

Keywords: higher education, higher education institution, English as a Foreign Language (EFL), e-publishing, e-book, e-textbook, e-textbook software

SADRŽAJ

1	UVOD	1
2	UDŽBENIK U HRVATSKOM OBRAZOVNOM SUSTAVU.....	4
2.1	Hrvatski obrazovni sustav	4
2.2	Definicija udžbenika	10
2.3	Učenje engleskoga kao stranoga jezika.....	14
2.3.1	Učenje engleskoga kao stranoga jezika u cjeloživotnom obrazovanju	16
2.3.2	Klasifikacija udžbenika za učenje engleskoga kao stranoga jezika	17
3	UDŽBENIK KAO NAKLADNIČKI PROIZVOD.....	20
3.1	Tradicionalno nakladništvo	20
3.2	Elektroničko nakladništvo	24
3.2.1	Početak elektroničkoga nakladništva u Hrvatskoj	25
3.2.2	Elektronička izdanja hrvatskih nakladnika.....	29
3.3	Definicija elektroničkoga udžbenika.....	30
3.4	Nakladnici elektroničkoga udžbenika za učenje engleskoga kao stranoga jezika u Hrvatskoj.....	37
4	ELEKTRONIČKI UDŽBENIK	39
4.1	Obilježja elektroničkoga udžbenika iz literature	39
4.2	Način izdavanja udžbenika u hrvatskom visokoškolskom obrazovanju...	45
4.3	Autorskopravna pitanja objave elektroničkoga udžbenika u visokoškolskom obrazovanju.....	51
5	ISTRAŽIVANJE	57
5.1	Ciljevi i svrha istraživanja	57
5.2	Metodologija istraživanja	58
5.3	Rezultati istraživanja.....	60
5.3.1	Analiza sadržaja mrežnih stranica visokih učilišta	60
5.3.2	Obvezna literatura kolegija engleskoga kao stranoga jezika na hrvatskim visokim učilištima	60
5.3.3	Hrvatski udžbenici za učenje engleskoga kao stranoga jezika	65
5.3.4	Izdavačka djelatnost na visokoškolskim ustanovama	71
5.3.5	Udžbenici hrvatskih nakladnika.....	88
5.3.6	Mišljenje studenata o elektroničkim knjigama	91
5.3.7	Mišljenje tijela državne i javne uprave.....	97
5.4	Rasprava	101
6	MODEL ELEKTRONIČKOGA VISOKOŠKOLSKOGA UDŽBENIKA.....	105
6.1	Obilježja elektroničkoga udžbenika	105

6.2	Model elektroničkoga udžbenika za učenje engleskoga kao stranoga jezika	109
6.3	Slobodni računalni programi za izradu elektroničkoga udžbenika.....	112
7	INSTITUCIONALIZACIJA ELEKTRONIČKOGA VISOKOŠKOLSKOGA UDŽBENIKA	129
7.1	Dijagram aktivnosti pri izdavanju elektroničkoga udžbenika u sustavu visokog obrazovanja	129
7.2	Recenzija i evaluacija elektroničkoga udžbenika	132
7.3	Izdavanje, objava i raspacavanje elektroničkoga udžbenika	135
7.4	Financiranje aktivnosti pri izdavanju elektroničkoga udžbenika	138
7.5	Tradicionalno nakladništvo u korist elektroničkoga nakladništva u visokom obrazovanju.....	138
8	ZAKLJUČAK	141
9	LITERATURA	146
10	PRILOZI	160
	Prilog 1: Popis slika, tablica i grafikona.....	160
	Prilog 2: Popis nakladnika kojima je upućen upitnik.....	163
	Prilog 3: Popis javnih visokih učilišta.....	166
	Prilog 4: Popis privatnih visokih učilišta.....	170
	Prilog 5: Upitnik proveden među nakladnicima	171
	Prilog 6: Upitnik proveden među autorima	175
	Prilog 7: Upitnik proveden među visokoškolskim nastavnicima	181
	Prilog 8: Upitnik proveden među odborima	190
	Prilog 9: Upitnik proveden među studentima.....	195
	Prilog 10: Pitanja za intervju	200
11	ŽIVOTOPIS	201

1 UVOD

Modernizacija obrazovanja i uvođenje informacijske i komunikacijske tehnologije u nastavni proces dio je brojnih strategija razvoja, od internacionalnih, nacionalnih do institucijskih. Europska strategija „Europa 2020“ naglašava kao jedan od ciljeva povećanje broja osoba sa završenim visokoškolskim obrazovanjem kroz njegovu modernizaciju.¹ Taj cilj se u Hrvatskoj strategiji obrazovanja, znanosti i tehnologije namjerava ostvariti kroz mjere poticanja primjene informacijske i komunikacijske tehnologije u obrazovanju te unaprjeđenja informacijsko-komunikacijske strukture i ostvarenja sustava slobodnog pristupa literaturi.² U novoj strategiji također se daje naglasak na razvoj raznovrsnih e-pomagala (posebno ističući i e-udžbenike) u svim razinama obrazovanja. Inicijativa Europske komisije pod nazivom „Otvaranje obrazovanja“³ jest uvođenje digitalne revolucije u obrazovanje, ali bez elektroničkih udžbenika ona ne može biti u potpunosti provediva.

Iako je cilj ovoga rada doprinijeti uspostavi načela izrade i objavljivanja elektroničkoga visokoškolskoga udžbenika, potrebno je bilo sagledati sve razine obrazovanja, osnovnu, srednju i visoku, kako bi se prikazalo stanje uvođenja i korištenja elektroničkoga udžbenika te zakonskih regulativa u izdavačkom procesu. Obzirom da generalizacijom nije moguće detaljnije prikazati sve aspekte koji se dotiču elektroničkoga udžbenika, kao primjer za izradu modela elektroničkoga udžbenika te sagledavanje stanja elektroničkoga udžbenika na visokoškolskim institucijama u Hrvatskoj odabrana je praksa unutar područja učenja engleskoga kao stranoga jezika u visokoškolskom obrazovanju.

Elektronički udžbenik ubraja se u elektroničke knjige, čija se definicija razvijala i proširivala s vremenom. Pojam elektroničke knjige podrazumijeva omeđene sadržaje iz svih područja - od znanstvene i stručne knjige do beletristike, dok pojam elektronički udžbenik sužava to područje na knjige koje se koriste u obrazovanju. Razvoj definicije elektroničke knjige, zatim posljedično i elektroničkoga udžbenika, prikazan je unutar konteksta visokoškolskog obrazovanja. No, prije nego li se udžbenik sagleda kao elektronička knjiga, potrebno je u prvome dijelu ovoga rada prikazati cjelovitu definiciju udžbenika u općenitom

---

¹ European Commission, 2010. Europe 2020. // EUR-Lex. Dostupno na:

<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:EN:PDF> (20.01.2016.).

² Strategija obrazovanja, znanosti i tehnologije. // Narodne novine, 124 (2014). Dostupno na: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2014_10_124_2364.html (01.02.2015.).

³ Europska komisija. Otvaranje obrazovanja: najčešća pitanja. 2013. // European Commission – Press Release Database. Dostupno na: http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-13-813_hr.htm (20.01.2016.).

kontekstu svih razina obrazovanja, ali i u specifičnom kontekstu visokog školstva. Za potrebe prakse unutar područja učenja engleskoga kao stranoga jezika kao primjera, poseban osvrt dan je na vrste udžbenika koje se koriste za učenje stranih jezika kroz klasifikaciju udžbenika za učenje engleskoga kao stranoga jezika.

Osim što je udžbenik nastavno sredstvo, on je i nakladnički proizvod stoga je potrebno unutar pregleda tradicionalnoga i elektroničkoga nakladništva u Hrvatskoj i svijetu, prikazati i razvoj nakladništva udžbenika za učenje stranih jezika. Udžbenici koji se koriste u okviru tog učenja u Hrvatskoj ponajprije su stranih nakladnika i autora te su tiskani tradicionalno. Uvidom u kataloge obveznih udžbenika za osnovne škole, gimnazije i strukovne srednje škole, može se zaključiti kako se uvodi sve više udžbenika hrvatskih autora za učenje engleskoga kao stranoga jezika. Manji broj tih udžbenika posjeduje poneka obilježja interaktivnih udžbenika, kao na primjer CD-ROM s dodatnim sadržajima uz tiskano izdanje. Stanje na visokim učilištima nije jedinstveno uređeno, stoga je bilo potrebno provesti analizu kolegija engleskoga jezika u studijskim programima na svim visokim učilištima u Hrvatskoj kako bi se moglo prikazati stvarno stanje broja hrvatskih izdanja udžbenika za učenje engleskoga kao stranoga jezika.

Kako bi se potaknulo povećanje broja udžbenika za učenje engleskoga kao stranoga jezika te sagledale mogućnosti ugradnje objave elektroničkoga udžbenika u plan izdavačke djelatnosti visokoškolskih ustanova, istražilo se izdavaštvo visokoškolskih institucija prikupljanjem podataka putem upitnika te pregledom javno objavljenih pravilnika o izdavačkoj djelatnosti visokoškolskih ustanova.

Upitnicima su se također prikupili podaci o obilježjima elektroničkoga udžbenika od strane svih dionika u procesu izrade, objave i korištenja elektroničkoga udžbenika. Prikupljena obilježja su, uz obilježja elektroničkoga udžbenika iz relevantne literature u završnome dijelu rada, poslužila za izradu prijedloga modela elektroničkoga udžbenika te za testiranje funkcionalnosti slobodnih računalnih programa za izradu elektroničkoga udžbenika kako bi se predložio program za izradu takvog udžbenika u okviru prijedloga rješenja za povećanje broja hrvatskih izdanja udžbenika za učenje stranih jezika u visokoškolskom obrazovanju. Sveobuhvatna obilježja elektroničkoga udžbenika iskorištena su i pri izradi obrasca za evaluaciju elektroničkoga udžbenika unutar procesa izdavanja elektroničkoga udžbenika u visokoškolskom obrazovanju.

Istraživanje je obuhvatilo ispitivanje velikog broja dionika u obrazovnom sustavu kako bi rezultati što vjernije i detaljnije prikazali sliku stanja elektroničkog udžbenika u Hrvatskoj. Stoga su metodom mrežnog upitnika bili ispitani hrvatski nakladnici udžbenika, autori

hrvatskih udžbenika za učenje engleskoga kao stranoga jezika, visokoškolski nastavnici engleskoga kao stranoga jezika, odbori za izdavačku djelatnost visokoškolskih ustanova i studenti. Proveo se i intervju s nadležnim osobama u Ministarstvu znanosti, obrazovanja i sporta te u Sveučilišnom računskom centru – SRCE.

Rezultati istraživanja, uz pregled relevantne literature i prakse, omogućili su prikaz najnovijeg koncepta objavljivanja elektroničkoga udžbenika u vlastitoj nakladi (engl. self-publishing) unutar visokoškolskog sustava koji uključuje i objavu u repozitoriju ili sustavu LMS, te razradu pitanja objave elektroničkog udžbenika u nakladi nekog komercijalnog nakladnika ili u nakladi same visokoškolske ustanove. Unutar toga posebno se osvrnulo i na autorskoppravna pitanja svih navedenih mogućnosti objave elektroničkoga udžbenika u visokoškolskom obrazovanju.

Kao završni doprinos cjelokupnoga rada predložio se i konceptualni model izrade elektroničkoga udžbenika te su dijagramom aktivnosti detaljno prikazane sve aktivnosti pri izdavanju elektroničkoga udžbenika u sustavu visokog obrazovanja. Svi predloženi modeli i dijagrami aktivnosti mogu poslužiti Ministarstvu kao smjernice u uspostavi sustava za obrazovanje visokoškolskih i drugih nastavnika za izradu vlastitih elektroničkih udžbenika, a najvažnija upotreba svakako bi bila u cilju institucionalizacije elektroničkoga udžbenika u Hrvatskoj.

2 UDŽBENIK U HRVATSKOM OBRAZOVNOM SUSTAVU

Udžbenik kao temeljno nastavno sredstvo potrebno je prikazati unutar sustava u kojem je nastao i u kojem postoji kao jedan od elemenata. U ovom poglavlju opisan je hrvatski obrazovni sustav od početaka samostalne Republike Hrvatske, na samom kraju dvadesetog stoljeća pa sve do uvođenja bolonjskih reformi i njihovog sustavnog provođenja u prvom desetljeću 21. stoljeća.

2.1 Hrvatski obrazovni sustav

Nakon proglašenja Sabora Republike Hrvatske 1990. godine, još i prije proglašenja samostalnosti i suverenosti Hrvatske države, dolazi do promjena u ustrojstvu republičke uprave. Petog listopada 1990. godine Ukazom o proglašenju Zakona o ustrojstvu republičke uprave dotadašnje Ministarstvo za prosvjetu, kulturu, fizičku i tehničku kulturu proglašava se Ministarstvom prosvjete i kulture koje u nadležnosti ima Zavod za školstvo, Zavod za kulturu i Zavod za zaštitu spomenika kulture.⁴ Ista nadležnost nastavlja se i u samostalnoj Republici Hrvatskoj, ali u lipnju 1992. godine ministarstvo dobiva naziv Ministarstvo prosvjete, kulture i športa.⁵

Prvi zakon u kojem se definira djelatnost Zavoda za školstvo u Republici Hrvatskoj donesen je u prosincu 2002. godine.⁶ Iz te definicije proizlazi da se sustav odgoja i obrazovanja tada dijelio na rani (predškolski), osnovnoškolski i srednjoškolski, dok se visoko obrazovanje od 1993. godine definiralo Zakonom o visokim učilištima⁷ u kojem se kao glavni organ za brigu razvoja sustava visokog školstva navodi Nacionalno vijeće za visoku naobrazbu uz nadležnost Ministarstva znanosti i tehnologije.

Rani (predškolski) odgoj i obrazovanje

Odgoj i obrazovanje djece predškolske dobi određuje se Zakonom o društvenoj brizi djece predškolske dobi iz 1991. godine koji se 1993. godine mijenja i nadopunjuje kao zakon

---

⁴ Ukaz o proglašenju Zakona o ustrojstvu republičke uprave. // Narodne novine, 41 (1990). Dostupno na: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1990_10_41_789.html. (15.03.2016.).

⁵ Zakon o ustrojstvu republičke uprave (pročišćeni tekst). // Narodne novine, 34 (1992). Dostupno na: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1992_06_34_897.html. (01.04.2016.).

⁶ Zakon o Zavodu za školstvo Republike Hrvatske. // Narodne novine, 153 (2002). Dostupno na: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2002_12_153_2495.html. (15.04.2016.).

⁷ Odluka o proglašenju Zakona o visokim učilištima. // Narodne novine, 96 (1993). Dostupno na: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1993_10_96_1876.html. (20.04.2016.).

samostalne Republike Hrvatske. Zakon o društvenoj brizi djece predškolske dobi⁸ definira brigu o djeci za vrijeme rada roditelja, ali i minimalni program predškolskoga odgoja prije polaska u osnovnu školu. Društvena briga o djeci ne ostvaruje se samo u predškolskim organizacijama nego i drugim programima odgoja djece, kao što je čuvanje djece samostalnim osobnim radom građana. Zdravstvene organizacije također sudjeluju u provođenju programa predškolskoga odgoja.

U siječnju 1997. donosi se Zakon o predškolskom odgoju i naobrazbi⁹ u kojem dolazi do značajnih promjena u definiranju predškolskih organizacija te stručne spreme odgojitelja. Predškolski odgoj ovim se zakonom definira kao program koji se primarno izvodi u dječjim vrtićima uz mogućnost posebnih programa koji se mogu obavljati u osnovnim školama i igraonicama, u knjižnicama te drugim kulturnim, zdravstvenim, socijalnim i sportskim ustanovama. Odgojitelji ne smiju više posjedovati samo školsku spremu, nego se traži viša stručna sprema.

Izmjenama i dopunama 2013. godine Zakon o predškolskom odgoju i naobrazbi mijenja ime u Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju.¹⁰ Značajnost ovog zakona jest definiranje zasebnog nacionalnog kurikuluma za predškolski odgoj i obrazovanje i kurikuluma dječjih vrtića. Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje¹¹ donosi se u prosincu 2014. godine. Danas se u Hrvatskoj provodi rani i predškolski odgoj i obrazovanje za djecu od 6 mjeseci starosti pa do polaska u osnovnu školu (Slika 1). Predškolski odgoj i obrazovanje obavezan je za svu djecu godinu prije polaska u školu dok je ranije uključivanje u program neobvezno.

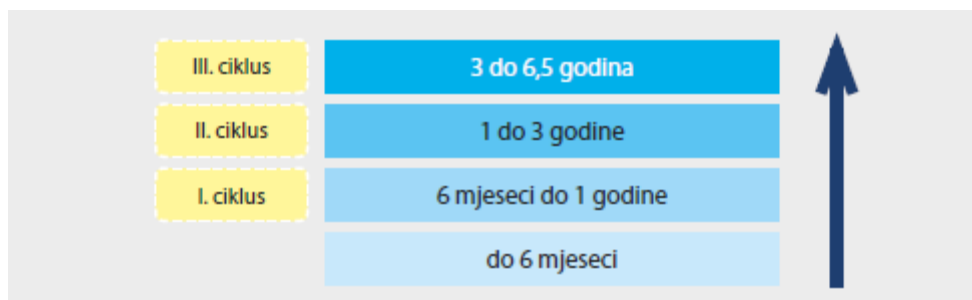
---

⁸ Pročišćeni tekst Zakona o društvenoj brizi o djeci predškolskog uzrasta. // Narodne novine, 18 (1991). Dostupno na: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1991_04_18_577.html. (15.03.2016.).

⁹ Zakon o predškolskom odgoju i naobrazbi. // Narodne novine, 10 (1997). Dostupno na: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1997_01_10_152.html. (15.04.2016.).

¹⁰ Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o predškolskom odgoju i naobrazbi. // Narodne novine, 94 (2013). Dostupno na: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2013_07_94_2130.html. (15.04.2016.).

¹¹ Odluka o donošenju Nacionalnog kurikuluma za rani i predškolski odgoj i obrazovanje. // Narodne novine, 5 (2015). Dostupno na: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_01_5_95.html. (20.04.2016.).

Slika 1. Odgojno-obrazovni ciklusi predškolskoga odgoja i obrazovanja
(Izvor: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa. Nacionalni okvirni kurikulum. 2010.¹²)

Osnovnoškolski odgoj i obrazovanje

Od 1990. godine zakoni o osnovnom školstvu nadopunjavali su se i mijenjali svakih dvije do pet godina. 1990. godine Ukazom o proglašenju Zakona o osnovnom školstvu¹³ definirano je trajanje osnovnog školovanja od minimalno osam godina za djecu starosti od šest do petnaest godina. Osnovno školovanje primarno obavljaju osnovne škole, ali i neke druge društvene organizacije. U prvi razred osnovne škole upisuju se djeca koja do 1. travnja tekuće godine navršše šest godina. U okviru opreme i nastavnih pomagala dozvoljeni su samo udžbenici odobreni od tadašnjeg Ministarstva prosvjete.

Djelatnost osnovnog i srednjeg odgoja i obrazovanja zajednički se uređuje 2008. godine proglašenjem Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi.¹⁴ Ovim zakonom definira se nacionalni kurikulum za odgoj i obrazovanje u školi. Prvi sveobuhvatni nacionalni kurikulum za predškolski, osnovnoškolski i srednjoškolski odgoj i obrazovanje donesen je u srpnju 2011. godine odlukom ministra, ali se prvi puta pojavljuje kao dokument već u kolovozu 2010. godine¹⁵ kao posljedica niza aktivnosti još od 2005. godine kada je donesen

¹² Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa. Nacionalni okvirni kurikulum. 2010. // Agencija za odgoj i obrazovanje. Dostupno na: http://www.azoo.hr/index.php?option=com_content&id=1227:nacionalni-okvirni-kurikulum&Itemid=486 (20.01.2016.).

¹³ Ukaz o proglašenju Zakona o osnovnom školstvu. // Narodne novine, 59 (1990). Dostupno na: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1990_12_59_1159.html. (15.03.2016.).

¹⁴ Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi. // Narodne novine, 87 (2008). Dostupno na: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2008_07_87_2789.html. (15.04.2016.).

¹⁵ Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa. Nacionalni okvirni kurikulum. 2010. // Agencija za odgoj i obrazovanje. Dostupno na: http://www.azoo.hr/index.php?option=com_content&id=1227:nacionalni-okvirni-kurikulum&Itemid=486 (20.01.2016.).

Plan razvoja sustava odgoja i obrazovanja 2005.-2010.¹⁶ kojim se definirala potreba za izradom takvog dokumenta.

Osnovnoškolski odgoj i obrazovanje obvezno je za svu djecu. Za one koji su stariji od 15 godina, a nisu završili osnovno obrazovanje, postoji sustav osnovnog obrazovanja za odrasle.¹⁷ Nakon završenog obveznog osnovnog obrazovanja slijedi neobvezno srednjoškolsko obrazovanje (Slika 2).

Srednjoškolski odgoj i obrazovanje

U samostalnoj Republici Hrvatskoj proglašenje zakona o srednjem školstvu započinje 1992. godine. Njime se definira djelatnost srednjeg školstva koju obavljaju srednjoškolske ustanove i druge organizacije. 2008. godine odgoj i obrazovanje u osnovnoj i srednjoj školi definiraju se zajedničkim zakonom. Zadnje izmjene i dopune ovog zakona donesene su 2014. godine¹⁸ kada se dopunjuje propis o godinama starosti učenika za upis u prvi razred. Do tada je bilo moguće upisati redovitog učenika do navršanih 17 godina, a uz odobrenje školskog odbora do 18 godina. Novim propisom omogućeno je uz posebnu dozvolu Ministarstva upisati i učenika starijeg od 18 godina. Trajanje srednjoškolskog obrazovanja ovisi o vrsti obrazovnog programa kojeg mogu provoditi gimnazije, strukovne ili umjetničke škole. Trajanje gimnazijskog obrazovanja jest četiri godine, dok obrazovanje u strukovnim ili umjetničkim školama može trajati od jedne do pet godina.

Izlazak na tržište rada može se ostvariti nakon završene gimnazije ili strukovne škole. Gimnazijsko obrazovanje završava polaganjem državne mature, dok se strukovno obrazovanje završava završnim radom. Nakon položenih ispita državne mature može se pristupiti visokom obrazovanju upisom na sveučilišne ili stručne studije. Ukoliko žele nastaviti svoje obrazovanje učenici koji su završili strukovnu školu moraju pristupiti polaganju ispita državne mature.

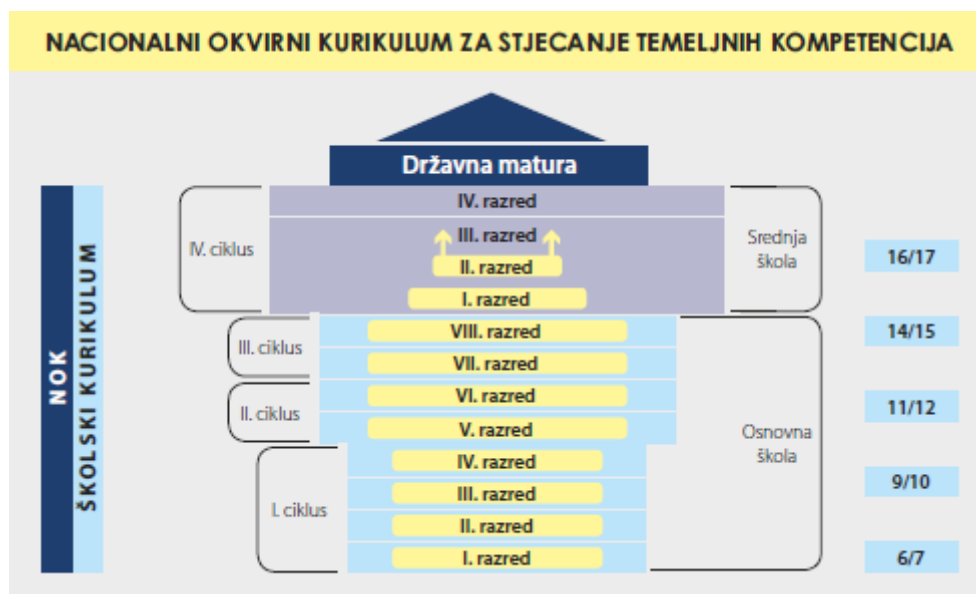
---

¹⁶ Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa. Plan razvoja sustava odgoja i obrazovanja 2005.-2010. 2005. // Vlada Republike Hrvatske. Dostupno na: <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages//Sjednice/Arhiva//5to%C4%8Dka.pdf>. (20.04.2016.).

¹⁷ Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa. Vodič kroz sustav obrazovanja u Republici Hrvatskoj. // Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa. Dostupno na: <http://public.mzos.hr/fgs.axd?id=24228> (27.1.2016.)

¹⁸ Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi. 2014. // ZAKON HR. Dostupno na: <http://www.zakon.hr/z/317/Zakon-o-odgoju-i-obrazovanju-u-osnovnoj-i-srednjoj-%C5%A1koli> (15.04.2016.).

Prvi Pravilnik o polaganju državne mature donesen je krajem kolovoza 2008. godine. Probna državna matura provedena je iste školske godine, dok je prva službena državna matura započela školske godine 2009./2010.¹⁹

Slika 2. Odgojno-obrazovni ciklusi za stjecanje temeljnih kompetencija

(Izvor: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa. Nacionalni okvirni kurikulum. 2010.²⁰)

Visoko obrazovanje

Godina 1993. navodi se kao početak definiranja visokog obrazovanja u samostalnoj Republici Hrvatskoj Zakonom o visokim učilištima. Deset godina poslije, donosi se prvi zakon o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju koji je posljednji puta nadopunjen 2015. godine.²¹ Najviše stručno tijelo zaduženo za sustav znanosti i visokog obrazovanja jest Nacionalno vijeće za znanost, visoko obrazovanje i tehnološki razvoj. Zakonom se u dijelu sustava visokog obrazovanja definiraju vrste visokih učilišta na kojima se provode sveučilišni i/ili stručni studiji. Vrste visokih učilišta su fakultet i umjetnička akademija u sastavu

¹⁹ Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja. Provedeni ispiti. // Nacionalno centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja. Dostupno na: http://www.ncvvo.hr/drzavnatura/web/public/svi_ispiti (2.02.2016.).

²⁰ Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa. Nacionalni okvirni kurikulum. 2010. // Agencija za odgoj i obrazovanje. Dostupno na: http://www.azoo.hr/index.php?option=com_content&id=1227:nacionalni-okvirni-kurikulum&Itemid=486 (20.01.2016.).

²¹ Zakon o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju. 2015. // ZAKON HR. Dostupno na: <http://www.zakon.hr/z/320/Zakon-o-znanstvenoj-djelatnosti-i-visokom-obrazovanju> (20.01.2016.).

sveučilišta, zatim veleučilište i visoka škola. Stručni studiji izvode se primarno na veleučilištu ili visokoj školi, a iznimno uz odobrenje Nacionalnog vijeća mogu se izvoditi i na sveučilištu.

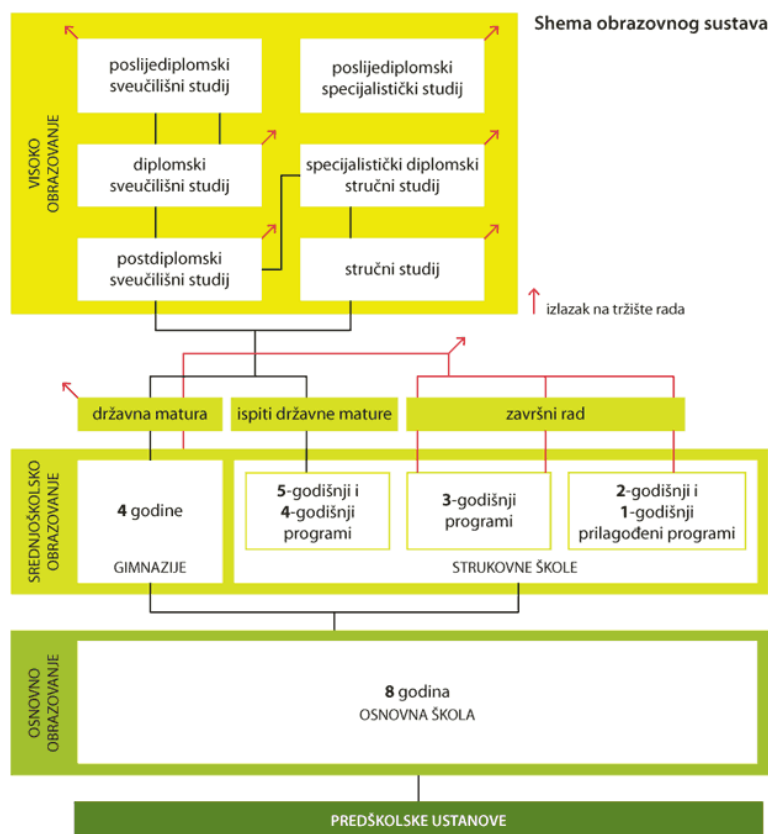
Spomenuti zakon iz 2003. godine, prvi je zakon u kojem Hrvatska naglašava pripadnost europskom prostoru znanosti i obrazovanja. Hrvatska je službeno pristupila Europskom prostoru visokog obrazovanja (EHEA) u Pragu 2001. godine na Drugoj ministarskoj konferenciji o bolonjskom procesu i obvezala se na provođenje bolonjskih reformi. Zakonom iz 2003. godine ustrojava se nova organizacija studija uz uvođenje Europskog sustava prikupljanja i prenošenja kredita (ECTS). Nova organizacija studija morala se obvezno ustrojiti najkasnije do akademske godine 2005./2006., kada i ECTS sustav bodovanja postaje obveza. Godine 2009. proglašen je i zakon o osiguravanju kvalitete u znanosti i visokom obrazovanju kojim se ustrojava agencija koja će brinuti o osiguravanju i unapređivanju te kvalitete. Agencija za znanost i visoko obrazovanje (AZVO) započinje 2011. godine sa radom na vanjskoj prosudbi visokih učilišta u Republici Hrvatskoj, nakon što je ostvarila punopravno članstvo u europskoj udruzi za osiguravanje kvalitete u visokom obrazovanju ENQA - European Association for Quality Assurance in Higher Education.²²

Osim uvođenja jedinstvenog sustava bodovanja u visokom obrazovanju (ECTS), Europska unija uvela je i Europski kvalifikacijski okvir (EKO) koji služi za bolje raspoznavanje i uspoređivanje stečenih kvalifikacija u zemljama članicama. EKO definira kvalifikacije stečene od osnovnog do visokog obrazovanja. Na taj okvir posebno se nadovezuje Kvalifikacijski okvir Europskog prostora visokog obrazovanja (QF-EHEA) kojim se uređuju kvalifikacije stečene samo visokim obrazovanjem. Hrvatska 2013. godine usvaja Zakon o Hrvatskom kvalifikacijskom okviru kojim uređuje sustav kvalifikacija u Hrvatskoj koji je usporediv sa sustavom kvalifikacija u Europskoj uniji.

Kao što je već spomenuto u poglavlju o srednjoškolskom obrazovanju, u sustav visokog obrazovanja pristupa se nakon položenih ispita državne mature (Slika 3). Kandidat se može odlučiti za nastavak obrazovanja na sveučilišnom ili stručnom studiju. Temeljna razlika sveučilišnog i stručnog studija leži u ishodima učenja koji vode do stjecanja vrlo raznolikih kvalifikacija. Stoga Hrvatski kvalifikacijski okvir ima značajnu ulogu ne samo na tržištu rada već i pri definiranju ishoda učenja studijskih programa i pojedinačnih predmeta.

---

²² O nama. 2016. // Agencija za znanost i visoko obrazovanje. Dostupno na: <https://www.azvo.hr/hr/o-nama> (20.01.2016.).

Slika 3. Shema obrazovnog sustava u Hrvatskoj

(Izvor: hrvatska.eu - Obrazovni sustav.²³)

2.2 Definicija udžbenika

Ovo poglavlje ima za cilj prikazati povezanost općenito prihvaćenih definicija udžbenika s definicijama pronađenim u pravilnicima izdavačkih djelatnosti na visokim učilištima u Hrvatskoj.

Kako se školstvo i obrazovanje u počecima vezalo za crkvu i visokoobrazovane svećenike, nije iznenađujuće da se kao naš prvi hrvatski udžbenik navodi najstarija tiskana hrvatskoglagoljska početnica Tabla za djecu (Abecedarium), Katehizam, Bukvar iz 1527. godine.²⁴ Početnica iz 1527. godine tiskana je u mletačkoj tiskari, dok je biskup Šimun Kožičić Benja u hrvatskoj tiskari u Rijeci (1530. godine) tiskao vrlo sličnu početnicu koju je

²³ Obrazovni sustav. // hrvatska.eu. Dostupno na: 2016. <http://www.croatie.eu/article.php?id=35&lang=1> (2.02.2016.).

²⁴ Munjiza, E. Od poučavanja kao praktične vještine do samostalne teorije o nastavi. // Život i škola 59, 29 (2013), str. 19–33.

nazvao Pslatir.²⁵ Udžbenici su tada služili ponajprije opismenjavanju, dok se didaktičko-metodički aspekti nisu uzimali u obzir sve do začetaka modernog obrazovanja u 17. stoljeću. U tom stoljeću, 1658. godine jedan od začetnika modernog obrazovanja Jan Amos Komenski objavljuje i prvi ilustrirani udžbenik za djecu *Orbis Sensalium Pictus* koji je zapravo mala enciklopedija osnovnih znanja.²⁶ Didaktičko-metodičkom problematikom udžbenika u Hrvatskoj se opsežnije počinje baviti osamdesetih godina 20. stoljeća kada Vladimir Poljak i Josip Malić objavljuju djela o toj tematici.²⁷

Prvi zakon o udžbenicima donesen je u Hrvatskoj u prosincu 2001. godine. Njime se definira pojam udžbenika za osnovnu i srednju školu, uvjeti i postupak njegovog odobravanja, prava nakladnika te uporaba udžbenika u osnovnim i srednjim školama. Kao nadopuna zakonu o udžbenicima, 2003. godine donosi se Udžbenički standard kojim se definiraju standardi i zahtjevi za izradu udžbenika. U prvom zakonu o udžbenicima, udžbenik se definira kao „izvor znanja i didaktički oblikovano nastavno sredstvo čija uporaba omogućuje postizanje odgojno-obrazovnih ciljeva i standarda znanja utvrđenih nastavnim programom, odnosno katalogom znanja.“²⁸ Već 2006. izdaje se novi zakon u kojem se definicija udžbenika mijenja i u njoj se poziva na udžbenički standard:

„Udžbenik je osnovno nastavno sredstvo i izvor znanja za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ciljeva utvrđenih nastavnim planom i programom ili eksperimentalnim nastavnim planom i programom osnovne, odnosno srednje škole, koji je usklađen s udžbeničkim standardom i kulturološki je prilagođen hrvatskoj nacionalnoj baštini i tradiciji.“²⁹

Godine 2007. izdaje se novi udžbenički standard u kojem se definira zasebno i elektronički udžbenik čije će se definicije prikazati u poglavlju 3.3. Zbog uvođenja elektroničkoga udžbenika, 2008. godine nadopunjuje se i Zakon o udžbenicima za osnovne i srednje škole u kojem se ponovno definira udžbenik posebnim osvrtom na format objave. U ovom se zakonu također definira i elektronički udžbenik. Posljednji zakon o udžbenicima donesen je 2010. godine. U njemu se više ne nalazi definicija elektroničkoga udžbenika, već

---

²⁵ Tvorčić, A. Metodička oblikovanost prve tiskane hrvatskoglagoljske početnice. // *Metodika* 9, 17 (2008), str. 345–58.

²⁶ Mirko, L.; Munjiza, E. Education system of John Amos Comenius and its implications in modern didactics. // *Život i škola* 60, 31 (2014), str. 32–44.

²⁷ Bušljeta, R. Didaktičko-metodička analiza odobrenih gimnazijskih udžbenika povijesti za drugi razred u školskoj godini 2008/2009. // *Kroatologija* 1, 2 (2010), str. 43–56.

²⁸ Zakon o udžbenicima za osnovnu i srednju školu. 2001. // *Narodne novine*, 117 (2001). Dostupno na: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2001_12_117_1958.html. (1.04.2016.).

²⁹ Zakon o udžbenicima za osnovnu i srednju školu. 2006. // *Narodne novine*, 36 (2006). Dostupno na: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2006_03_36_906.html. (1.04.2016.).

se kroz definiciju pojma udžbenik upućuje na daljnje propise u udžbeničkom standardu koji je posljednji puta donesen 2013. godine. Najnovija definicija udžbenika koja se nalazi u zakonima Republike Hrvatske jest sljedeća:

„Udžbenik - nastavno sredstvo namijenjeno višegodišnjoj uporabi, usklađeno s Udžbeničkim standardom, koje se objavljuje u obliku knjige, a može imati i drugu vrstu i oblik ako je tako propisano Udžbeničkim standardom, a služi učenicima kao jedan od izvora znanja za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ciljeva utvrđenih nacionalnim i predmetnim kurikulumom.“³⁰

Definicije udžbenika iz leksikografske i enciklopedijske literature su raznolike. Obzirom da je udžbenik termin koji se ponajprije veže uz škole, primjereno je započeti s definicijom iz Anićevog školskog rječnika najnovijeg izdanja (2015.) u kojem se udžbenik definira kao „knjiga iz koje se usvaja gradivo određenog nastavnog predmeta.“³¹ Ta definicija vrlo je slična definiciji iz Enciklopedije leksikografskog zavoda iz 1964. godine u kojoj je udžbenik definiran kao knjiga koja „na sistematski učenicima pristupačan način izlaže građu pojedinih nastavnih predmeta.“³² Mrežna enciklopedija Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža daje širu i potpuniju definiciju udžbenika koja uključuje i udžbenik kao moderno nastavno sredstvo:

„Udžbenik - temeljno nastavno sredstvo; knjiga namijenjena učenju i stjecanju znanja, pisana na osnovi nastavnoga plana i programa, u kojoj su znanstveni i stručni sadržaji didaktičko-metodički oblikovani. Suvremeni udžbenik najčešće je dio multimedijskoga kompleta pri stručnom i pedagoškom oblikovanju kojega se posebno ističu: zakonitosti nastavnoga procesa, psihološki i razvojni pristup učeniku, znanstveno točno i korektno iznošenje činjenica, prikladan omjer podataka i apstrakcija te popratnih priloga, koji u cjelini upućuju na samostalan rad učenika putem vježbi, ponavljanja, samoprovjeravanja i sl.“³³

U znanstvenoj literaturi udžbenik se kao nastavno sredstvo najviše veže za osnovno i srednje obrazovanje, no u ovom poglavlju želi se prikazati udžbenik kao nastavno sredstvo u visokom obrazovanju. Kao dio istraživanja ove disertacije, prikupili su se dokumenti i/ili

---

³⁰ Zakon o udžbenicima za osnovnu i srednju školu. 2010. // Narodne novine, 27 (2010). Dostupno na: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2010_03_27_644.html. (1.04.2016.).

³¹ Udžbenik. // Anićev školski rječnik hrvatskoga jezika. Zagreb: Znanje, 2015.

³² Udžbenik. // Enciklopedija leksikografskog zavoda. Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod, 1955-1964. Sv. 7, 1964.

³³ Udžbenik. // Hrvatska enciklopedija. Mrežno izd. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=62968> (9.03.2016.).

pravilnici o izdavačkoj djelatnosti na visokim učilištima u Hrvatskoj (vidi poglavlje 5.3.4) te će nadalje definicija udžbenika biti sagledana kroz te primjere.

Unutar 66 pronađenih dokumenata vezanih za izdavačku djelatnost na visokim učilištima objavljenih na mrežnim stranicama visokih učilišta, pronađeno je 36 definicija udžbenika. Definicije se mogu podijeliti u tri kategorije:

1. udžbenik kao sredstvo kojim se obrađuje nastavno gradivo,
2. udžbenik kao djelo, i
3. udžbenik kao knjiga.

Većina pronađenih definicija (30 od 36) definira udžbenik kao nastavno sredstvo u kojem se obrađuje nastavno gradivo definirano nastavnim planovima i studijskim programima. Kao primjer jedne takve definicije može se prikazati sljedeća:

„Udžbenik je osnovno nastavno sredstvo u kojem se izlaže nastavno gradivo utvrđeno nastavnim planom i programom.“³⁴

Unutar sedam definicija koje definiraju udžbenik prema prethodnom primjeru pronalazi se i dodatak o formatu izdavanja udžbenika, kao u sljedećoj definiciji:

„Udžbenik je neperiodičko tiskano ili elektroničko osnovno nastavno sredstvo visokog obrazovanja u kojem se izlaže nastavno gradivo određeno studijskim programom i utvrđeno izvedbenim planom.“³⁵

Tri definicije unutar istog skupa definicije udžbenika kao sredstva kojim se obrađuje nastavno gradivo, definiraju udžbenik proširenim definicijama dodajući recenziju, lekturu i didaktičko-metodički pristup sadržaju.

Četiri definicije definiraju udžbenik kao djelo koje omogućuje studiranje neke cjeline, kao na primjer: „Udžbenik je djelo koje opsegom i dubinom omogućuje samostalno studiranje određene cjeline.“³⁶

---

³⁴ Pravilnik o izdavačkoj djelatnosti. 2010. // Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Medicinski fakultet: Dokumenti na razini medicinskog fakulteta Osijek. Dostupno na: http://www.mefos.unios.hr/images/dokumenti/pravilnici_i_dokumenti/dokumenti_fakultet/pravilnici/pravilnik_o_izdavackoj_djelatnosti_medicinskog_fakulteta_osijek.pdf (10.08.2015.).

³⁵ Pravilnik o izdavačkoj djelatnosti. 2014. // Hrvatsko katoličko sveučilište: Dokumenti. Dostupno na: <http://www.unicath.hr/hks2015/wp-content/uploads/2014/11/Pravilnik-o-izdava%C4%8Dkoj-djelatnosti.pdf> (10.08.2015.).

³⁶ Pravilnik o sveučilišnoj nastavnoj literaturi Sveučilišta u Zagrebu. 2010. // Sveučilište u Zagrebu: Pravilnici Sveučilišta u Zagrebu. Dostupno na: http://www.unizg.hr/fileadmin/rektorat/O_Sveucilistu/Dokumenti_javnost/Propisi/Pravilnici/Pravilnik-literatura-zaDISTRIBUCIJU.pdf (30.07.2015.).

Dvije preostale definicije definiraju udžbenik kao knjigu. Potrebno je navesti obje definicije jer se potpuno razlikuju. Jedna od definicija definira udžbenik kao knjigu „koja na didaktički način prikazuje osnovna znanja iz nekog područja umjetnosti, znanosti ili tehnike.“³⁷ Posljednja definicija definira udžbenik kao veleučilišnu ili fakultetsku knjigu iz koje se uči nastavni predmet.³⁸ Ova definicija je najnepotpunija definicija od svih navedenih.

Zanimljivo je da u nekim pravilnicima nisu ponuđene definicije vrsta publikacija koje visoko učilište objavljuje pa tako niti udžbenika. Također je vrijedno zamijetiti da se u nekim pravilnicima udžbenik navodi kao zasebna vrsta publikacije uz knjige, skripte, priručnike i dr., dok se u nekim pravilnicima te iste publikacije navode kao vrste udžbenika. Samo u jednom pravilniku uveden je termin udžbenička literatura pod kojom se podrazumijevaju te iste publikacije (knjiga, udžbenik, skripta, zbirka zadataka, itd.). Devetnaest dokumenata o izdavačkoj djelatnosti (uglavnom pravilnika) definira vrste udžbenika kao: knjiga, skripta, priručnik, grafička mapa, hrestomatija, zbirka zadataka, autorizirana predavanja, radna bilježnica i druga literatura koja zamjenjuje udžbenik, ali mora biti u skladu s nastavnim programom i izvedbenim planom. Najčešće se kao vrsta spominje samo knjiga, na nekim mjestima i tiskana knjiga, a samo se pronalazi jedan primjer gdje se spominje tiskana/elektronička knjiga.

Definicije udžbenika u zakonskim aktima o osnovnom i srednjem školstvu donose definiciju koja je usko vezana za odgojno-obrazovne ciljeve i udžbenički standard dok se definicije iz leksikografske i enciklopedijske literature mogu bolje povezati sa definicijama koje se nalaze u dokumentima visokoškolskih ustanova. Za sve razine obrazovanja vrijedi da je udžbenik osnovno nastavno sredstvo, didaktičko-metodičkog pristupa sadržaju, koje pomaže u usvajanju nastavnog gradiva predloženog nastavnim planom i programom, osnovnog, srednjeg ili visokog školstva.

2.3 Učenje engleskoga kao stranoga jezika

Engleski jezik se sve više koristi kao jezik općeg sporazumijevanja u svijetu (lingua franca), stoga nije začuđujuće da danas u svijetu oko milijardu ljudi uči engleski kao strani

---

³⁷ Pravilnik o izdavačkoj djelatnosti. 2014. // Sveučilište Sjever: Pravilnici. Dostupno na: <https://www.unin.hr/wp-content/uploads/Pravilnik-o-izdava%C4%8Dkoj-djelatnosti.pdf> (30.07.2015.)

³⁸ Poslovnik o radu povjerenstva za nastavnu, stručnu i znanstveno-nastavnu literaturu Tehničkog veleučilišta u Zagrebu. // Tehničko veleučilište u Zagrebu: Osnovni akti. <http://www2.tvz.hr/pravni-akti-tvz/osnovni-akti/> (10.08.2015.).

jezik.³⁹ Prema zadnjem objavljenom Eurydice istraživanju o učenju jezika u europskim školama 2012. godine⁴⁰, engleski jezik je najrasprostranjeniji jezik koji se uči kao strani jezik u gotovo svim europskim školama na svim razinama obrazovanja. Važno je napomenuti da ovo istraživanje nije obuhvatilo visoko obrazovanje.

U literaturi o učenju engleskoga jezika, pronalaze se različiti termini koji se vrlo često koriste i kao akronimi. U ovom poglavlju objasnit će se značajna terminologija za ovu disertaciju.

Razlika između učenja engleskoga jezika kao drugoga jezika (engl. English as a Second Language – ESL) i učenja engleskoga kao stranoga jezika (engl. English as a Foreign Language – EFL) ponekad nije sasvim jasna. Pod učenjem drugoga jezika smatra se učenje bilo kojeg jezika osim materinskoga, a u to su uključeni jezici koji se mogu koristiti u široj lokalnoj zajednici, ali i strani jezici za koje nema neposredne lokalne upotrebe ili govornika, a takvo učenje nastupa tek nakon usvajanja materinskoga jezika.⁴¹ Uz ovakvu definiciju učenja drugoga jezika, autorice F. Myles i R. Mitchell⁴² također smatraju da je vrlo razumno uključiti učenje stranoga jezika pod širi pojam učenja drugoga jezika.

Učenje engleskoga kao stranoga jezika (EFL)⁴³, Cambridgeov rječnik definira kao podučavanje engleskoga osobama kojima materinski jezik nije engleski i koje žive u državi u kojoj službeni ili glavni jezik nije engleski. Isti rječnik definira učenje engleskoga kao drugoga jezika (ESL)⁴⁴ kao podučavanje engleskoga jezika osobama kojima materinski jezik nije engleski, ali koje žive u državi u kojoj je engleski službeni ili jedan od glavnih jezika.

Obzirom da se u ovoj disertaciji raspravlja o učenju engleskoga jezika u državi u kojoj engleski jezik nije službeni niti jedan od glavnih jezika, može se sa sigurnošću koristiti termin učenje engleskoga kao stranoga jezika – EFL.

Također je važno objasniti i termin English for Specific Purposes (ESP) ili engleski za posebne namjene koji se odnosi na učenje engleskoga jezika za potrebe korištenja u određenoj

---

³⁹ Johnson, K. An introduction to foreign language learning and teaching. 3rd ed. New York: Routledge, 2013. Dostupno i na: <https://books.google.hr> (5.04.2016.).

⁴⁰ Ključni podaci o poučavanju jezika u školama u Europi. 2012. // Eurydice-Eurostat. Dostupno na: http://eacea.ec.europa.eu/Education/eurydice/documents/key_data_series/143HR.pdf (4.04.2012.).

⁴¹ Myles, F.; Mitchell, R. Second language learning theories. 2nd ed. New York: Routledge, 2013. Str. 5-6. Dostupno i na: <https://books.google.hr> (5.04.2016.).

⁴² ibidem, str. 6.

⁴³ English as a foreign language. // Cambridge Dictionaries Online. Dostupno na: <http://dictionary.cambridge.org/> (5.04.2016.).

⁴⁴ English as a second language. // Cambridge Dictionaries Online. Dostupno na: <http://dictionary.cambridge.org/> (5.04.2016.).

struci. U ovome radu će se zapravo govoriti o dva načina učenja engleskoga jezika: učenje engleskoga kao stranoga jezika i učenje engleskoga za posebne namjene. U središnjem dijelu rada, istraživanju, prikazat će se rezultati pregleda literature za učenje engleskoga kao stranoga jezika u visokoškolskom obrazovanju, što često podrazumijeva i učenje engleskoga jezika za potrebe određene struke.

2.3.1 Učenje engleskoga kao stranoga jezika u cjeloživotnom obrazovanju

Cjeloživotno obrazovanje jest termin koji se koristi kada se želi govoriti o formalnom obrazovanju kao procesu koji traje cijeli život, a započinje obveznim školovanjem i odnosi se samo na organizirano učenje.⁴⁵ U ovom poglavlju objasnit će se proces učenja engleskoga kao stranoga jezika unutar procesa cjeloživotnog obrazovanja u Hrvatskoj.

Engleski jezik se u Hrvatskoj počinje učiti od najranije dobi, u predškolskom obrazovanju. Tada učenje engleskoga jezika nije obvezno i roditelji sami odlučuju da li će dijete pohađati nastavu engleskoga jezika. Za vrijeme predškolskoga odgoja nastava engleskoga jezika može se pohađati u školi stranih jezika, u prostorima same škole ili sve češće i u prostorima predškolskih institucija za vrijeme desetosatnog dnevnog predškolskog programa. Djeca u nekim predškolskim institucijama također imaju mogućnost pohađanja posebnih cjelodnevnih programa s naglaskom na učenje engleskoga jezika.

U osnovnom obrazovanju postoji obveza učenja barem jednog stranog jezika i to od prvog razreda osnovne škole, dok se drugi jezik može početi učiti od četvrtog razreda osnovne škole.⁴⁶ Zadnja istraživanja o učenju jezika u Europi pokazuju da je 2009./2010. školske godine engleski jezik bio strani jezik koji uči najveći broj učenika u osnovnom obrazovanju.⁴⁷

Kao što je već rečeno u poglavlju 2.1, srednjoškolsko obrazovanje je neobvezno u Hrvatskoj, no ukoliko učenik ipak nastavi svoje obrazovanje imat će mogućnost učenja engleskoga jezika i u srednjim školama i gimnazijama. Nakon srednjoškolskog obrazovanja, nacionalnim ispitom iz općeobrazovnih predmeta ili državnim maturom (vidi poglavlje 2.1) učenici polažu i strani jezik. Prema izvještaju o broju prijavljenih ispita državne mature za

---

⁴⁵ Pojmovnik, 23.06.2015. // Cjeloživotno učenje. Dostupno na: <http://www.cjelozivotno-ucenje.hr/cjelo%C5%BEivotno-u%C4%8Denje/pojmovnik.aspx> (6.04.2016.).

⁴⁶ Nastavni plan i program za osnovnu školu. 2006. // Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta. Dostupno na: <http://public.mzos.hr/Default.aspx?sec=2197> (6.04.2016.).

⁴⁷ Ključni podaci o poučavanju jezika u školama u Europi. 2012. // Eurydice-Eurostat. Dostupno na: http://eacea.ec.europa.eu/Education/eurydice/documents/key_data_series/143HR.pdf (4.04.2012.)

ljetni rok u školskoj godini 2015./2016. treći najveći broj svih prijava je broj prijava za ispit iz engleskoga jezika na višoj razini.⁴⁸

2.3.2 Klasifikacija udžbenika za učenje engleskoga kao stranoga jezika

U nastavi engleskoga kao stranoga jezika koriste se raznovrsni nastavni materijali kojima pripadaju i udžbenici. Važno je prvo razlučiti dvije vrste materijala: objavljeni materijali (engl. published materials) i izvorni materijali (engl. authentic materials).⁴⁹ Izvorni materijali su svi oni materijali koji nisu direktno namijenjeni učeniku engleskoga kao stranoga jezika, a mogu biti bilo koji materijali koje bi izvorni govornik čuo, pročitao ili koristio, kao na primjer: novine, časopisi, vijesti, pjesme itd.⁵⁰ Udžbenici pripadaju skupini objavljenih materijala, a njihova namjena je isključivo za učenje ili poučavanje engleskoga kao stranoga jezika.

Osim udžbenika, objavljeni materijali mogu biti i knjige specijalizirane za vježbanje određenih jezičnih vještina, čitanke za usvajanje vještine čitanja prilagođene određenom stupnju znanja, zatim referentne knjige kao što su rječnici i gramatike te razne dodatne knjige specijalizirane tematike.⁵¹ Autori ovakve podjele također navode i upotrebu elektroničkih materijala kao što su na primjer video materijali i računalno potpomognuti materijali za učenje jezika.

Udžbenik za nastavu engleskoga kao stranoga jezika na engleskom se naziva *EFL textbook* ili *EFL coursebook*. U Longmanovom rječniku poučavanja jezika i primijenjene lingvistike (Longman dictionary of language teaching and applied linguistics), definicije tih dvaju termina razlikuju se samo u tome što se termin *coursebook*⁵² odnosi na knjigu za učenje/poučavanje jezika, dok se termin *textbook*⁵³ odnosi i na udžbenike u ostalim područjima. Ian McGarh moderni *textbook* naziva *coursebook* jer su ti udžbenici često temelj

---

⁴⁸ Broj prijavljenih ispita državne mature za ljetni rok u školskoj godini 2015./2016. // Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja. Dostupno na: http://dokumenti.ncvvo.hr/Drzavna_matura/2016-02-08/Broj_prijava_2015_2016.pdf (7.04.2016.).

⁴⁹ Gower, R.; Phillips, D.; Walters, S. Teaching practice: a handbook for teachers in training. 3re ed. Oxford: Macmillan Education, 2005. Str. 77.

⁵⁰ ibidem, str. 82.

⁵¹ Gower, R.; Phillips, D.; Walters, S. Teaching practice: a handbook for teachers in training. 3re ed. Oxford: Macmillan Education, 2005. Str. 77-82.

⁵² Coursebook. // Longman dictionary of language teaching and applied linguistics. 4th ed. Harlow: Pearson, 2010.

⁵³ Textbook. // Longman dictionary of language teaching and applied linguistics. 4th ed. Harlow: Pearson, 2010.

kolegija/predmeta ili tečaja stranoga jezika.⁵⁴ R. Gower et al. smatraju kako se EFL udžbenik često sastoji od skupa materijala, kao što su knjiga za učenika koja se koristi na nastavi, radna bilježnica i audio i/ili video materijali.⁵⁵ I. McGarth također vidi EFL udžbenik kao istu skupinu materijala u koju još dodaje i raznovrsne elektroničke materijale koji mogu biti na mreži ili dio nekog softvera.⁵⁶

Ian McGarth daje nešto drugačiju podjelu u kojoj izvorne materijale stavlja u kategoriju materijala pripremljenih od strane nastavnika. Njegova osnovna kategorizacija materijala jest: udžbenik (textbook), komercijalni materijali koji nisu dio udžbeničkog paketa te materijali koje pripremaju nastavnici.⁵⁷ Prema I. McGarth-u, materijali koje pripremaju nastavnici mogu biti i izvorni materijali, ali i materijali u autorstvu samih nastavnika.

Još 1987. godine N. Grant daje grubu podjelu udžbenika za učenje engleskoga jezika u dvije kategorije: tradicionalni udžbenici i komunikativni udžbenici.⁵⁸ Danas se podjela udžbenika za učenje engleskoga jezika povezuje s podjelom materijala koji se koriste u nastavi. Na taj način K.S.Weddel iz Northern Colorado Professional Development Center pojašnjava pet kategorija:

1. osnovni udžbenici s dodacima,
2. dodatne knjige koje se koriste uz osnovne udžbenike,
3. gramatičke knjige,
4. knjige s tekstovima iz specifičnih područja i
5. rječnici.⁵⁹

Osnovni udžbenici s dodacima zapravo su već spomenuti udžbenički paketi koji se sastoje od raznovrsnih materijala kao radna bilježnica, CD-ROM, knjiga s uputama za nastavnika i dr.

---

⁵⁴ McGarth, I. Teaching materials and the roles of EFL/ESL teachers: practice and theory. London, New York: Bloomsbury, 2013. Str. 5.

⁵⁵ Gower, R.; Phillips, D.; Walters, S. Teaching practice: a handbook for teachers in training. 3re ed. Oxford: Macmillan Education, 2005. Str. 77.

⁵⁶ McGarth, I. Teaching materials and the roles of EFL/ESL teachers: practice and theory. London, New York: Bloomsbury, 2013. Str. 2.

⁵⁷ ibidem, str. 2-3.

⁵⁸ Grant, N. Making the most of your textbook. Essex, England: Longman Group UK Limited, 1987. Str. 13-14.

⁵⁹ Weddel, K.S. How to choose a good ESL textbook. 2009. // Colorado Department of Education. Dostupno na: <http://www.cde.state.co.us/sites/default/files/documents/cdeadult/download/ncpdrc/howtochoosegoodesltextbook.pdf> (7.04.2016.).

Dodatne knjige koje se koriste uz osnovne udžbenike mogu biti specijalizirane knjige koje se koriste za vježbanje jezičnih vještina, kao na primjer čitanje, pisanje, komunikacija, itd.

Gramatičke knjige mogu biti samo referentna literatura kao uvid u gramatička pravila, ali također mogu sadržavati i zadatke za vježbanje koji se mogu koristiti u nastavi.

Udžbenici za učenje engleskoga kao stranoga jezika mogu se također podijeliti i prema kategorijama kataloga jednih od najvećih izdavača literature za učenje engleskoga kao stranoga jezika, Oxford University Press i Cambridge University Press, tj. prema namjeni udžbenika.

U katalogu Cambridge University Pressa pronalaze se sljedeće kategorije tj. udžbenici namijenjeni za odrasle, osnovnoškolce, srednjoškolce, zatim udžbenici koji se koriste za pripremu prije standardiziranih testiranja znanja jezika, udžbenici koji služe za vježbanje pojedinačnih jezičnih vještina, zatim gramatičke knjige, čitanke, udžbenici namijenjeni učenju općeg jezika, poslovnog jezika te udžbenici za akademsku i stručnu namjenu. Katalog Oxford University Pressa navodi iste kategorije uz još dodatnu kategoriju za predškolsko učenje jezika.

Obzirom na format objave, tiskani i elektronički, postavlja se pitanje može li postojanje elektroničkoga udžbenika za učenje engleskoga kao stranoga jezika na neki način promijeniti klasifikaciju predstavljenu u ovome poglavlju. Može li elektronički udžbenik spojiti objavljene i izvorne materijale u jedinstveno nastavno sredstvo? Odgovor na to pitanje dat će se u šestom poglavlju.

3 UDŽBENIK KAO NAKLADNIČKI PROIZVOD

Udžbenik se osim kao nastavno sredstvo može promatrati i kao nakladnički proizvod koji prije svoje upotrebe u nastavi prolazi različite procese nastajanja, od autora do izdavanja. Ovo poglavlje ima za cilj pojasniti procese nastajanja udžbenika u okviru modela tradicionalnoga i elektroničkoga nakladništva te pružiti definiciju elektroničkoga udžbenika.

3.1 Tradicionalno nakladništvo

Dvadeset i četiri godine nakon što je u svome članku 1982. godine objavio model u kojem opisuje sve faze koje knjiga prolazi od autora do čitatelja, R. Darnton objavljuje novi pogled na svoj komunikacijski krug (engl. *the communications circuit*) uz kritički osvrt, prema njegovom mišljenju, najboljeg nakladničkog modela koji se pojavio nakon njegove objave 1982. godine.⁶⁰

Darntonov komunikacijski krug iz 1982. godine opisuje nastajanje knjige i njezino kretanje kroz društvo.⁶¹ Na primjeru izdavanja Voltaireove *Questions sur l'Encyclopedie*, R. Darnton objašnjava cijeli proces u kojem sudjeluje šest glavnih aktera (autor, nakladnik (ako knjižar ne preuzme tu ulogu), tiskar, dobavljač, knjižar, čitatelj). Njegov krug započinje autorom, no njegovo opisivanje komunikacijskog kruga započinje narudžbom knjižara Rigaud Montpelliera koji od nakladnika STN-a (Societe typographique de Neuchatel) naručuje primjerke Voltaireova djela. Kroz opis komunikacijskog kruga, R. Darnton jasno daje do znanja kako je cijeli proces kompleksan te se u stvarnosti ne prolaze etape kruga samo jednom, već je moguće ponovno pojavljivanje već prijeđenih dijelova kruga. Na takve slučajeve najviše utječe ono što je R. Darnton stavio u središte, a to su socio-ekonomski, politički i pravni utjecaji koji, prema njemu, zajedno s etapama u krugu tvore jednu holističku cjelinu knjige kao medija komunikacije.⁶² M. Radalj ističe kako je bit knjige u njezinu širenju među čitateljima te kako odnosi s javnošću u nakladništvu žele svoju ciljanu javnost, čitatelje, informirati i zainteresirati za čitanje knjige.⁶³

---

⁶⁰ Darnton, R. „What is the history of books?“ revisited. // *Modern Intellectual History* 4, 3 (2007), str. 495-508. Dostupno na: <http://nrs.harvard.edu/urn-3:HUL.InstRepos:3403039> (12.04.2016.).

⁶¹ What is the history of books? // *The Kiss of Lamourette: reflections in cultural history* / Robert Darnton. New York, London: W.W. Norton & Company, 1990. Str. 107-135.

⁶² ibidem, str. 111.

⁶³ Radalj, M. *Knjiga i nakladništvo u odnosima s javnošću*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada, 2016. Str. 35 i 99.

R. Darnton u svom osvrtu dvadeset i četiri godine kasnije, ističe model koji su nakon njega predložili T.R. Adams i N. Barker 1993. godine u „A New Model for the Study of the Book“.⁶⁴ Ističući pet faza u njihovom modelu (objava, izrada, distribucija, prihvaćanje i opstanak), R. Darnton smatra kako su kroz te faze naglasak u modelu stavili na samu knjigu, za razliku od njega koji je naglasak stavio na ljude koji sudjeluju u cijelom procesu. Ono što R. Darnton vidi kao veliki napredak u modelu Adams i Barker jest zadnja faza – opstanak. Smatra kako je nedostatak njegovog modela što nije uključio i različite reprodukcije tekstova, kao nova izdanja, prijevode i sl., no također se pita može li dijagram kao prikaz procesa uopće uključiti sve potencijalne preobrazbe teksta.

Koncentrirajući se samo na jedno izdanje u svome modelu, R. Darnton smatra to prednošću jer opisuje postupke u konkretnom procesu objavljivanja. Kovač u svojoj knjizi iz 2008. godine također smatra kako je Darntonov model s jedne strane dobar za objašnjavanje proizvodnje i diseminacije knjige u određenom vremenu, dok s druge strane nije toliko koristan za sagledavanje knjige u širem kulturološkom, sociološkom i povijesnom kontekstu.⁶⁵

J.L. Pecoskie i H. Hill opisuju Darntonov komunikacijski krug kao primarni doprinos koji je poslužio kao primjer daljnjim modelima izdavaštva.⁶⁶ Tradicionalno nakladništvo je za njih proces u kojem industrija „odozgo prema dolje“ kontrolira što će biti dostupno javnosti, a Darntonov model opisuje takav pristup.⁶⁷ J.L. Pecoskie i H. Hill također daju suvremeni prikaz literature u kojoj su se autori bavili problematikom modela suvremenog nakladništva i pokušali primijeniti Darntonov model i na elektroničko nakladništvo, ostavši samo na „hipotetskim pregledima komunikacijskog kruga za elektroničko nakladništvo“.⁶⁸ Model elektroničkoga nakladništva prikazan je u sedmom poglavlju ovoga rada na primjeru izdavanja elektroničkoga udžbenika u visokom školstvu.

Kada se hrvatski udžbenik promatra kao knjiga u Darntonovom komunikacijskom krugu, potrebno je sagledati i ulogu Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta te ulogu obrazovne institucije za koju je namijenjen udžbenik. Potrebno je razdvojiti procese izdavanja udžbenika

---

⁶⁴ Darnton, R. „What is the history of books?“ revisited. // *Modern Intellectual History* 4, 3 (2007), str. 495-508. Dostupno na: <http://nrs.harvard.edu/urn-3:HUL.InstRepos:3403039> (12.04.2016.), str. 502.

⁶⁵ Kovač, M. *Never mind the Web: here comes the book*. 1st ed. Oxford: Chandos Publishing, 2008. Str. 41.

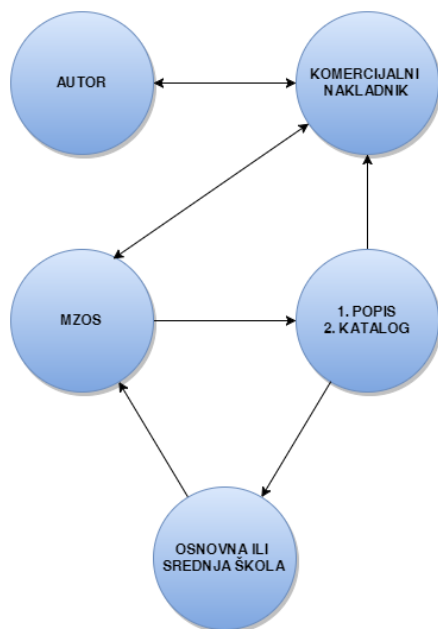
⁶⁶ Pecoskie, J.L.; Hill, H. *Beyond traditional publishing models*. // *Journal of Documentation*. Vol 71, 3 (2015), str. 609-626.

⁶⁷ *ibidem*, str. 610.

⁶⁸ *ibidem*, str. 612.

za osnovne i srednje škole od visokoškolskih udžbenika jer visokoškolske ustanove imaju autonomiju koristiti i izdavati udžbenike sukladno internim aktima, neovisno od Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta.

Proces izdavanja udžbenika za osnovne i srednje škole započinje ili autorom ili nakladnikom jer autor može sam inicirati izdavanje svog udžbenika, dok nakladnici mogu pozvati autore. U ovakvome dijagramu (Slika 4), čitatelji su zapravo učenici koji do udžbenika dolaze u knjižarama, ali često i u samim školama. Prema Zakonu o udžbenicima za osnovnu i srednju školu⁶⁹, u osnovnim i srednjim školama upotrebljavaju se samo udžbenici koji se nalaze u Katalogu obveznih udžbenika i pripadajućih dopunskih nastavnih sredstava. Prije uvrštavanja u Katalog, udžbenike je potrebno uvrstiti na Popis obveznih udžbenika i pripadajućih nastavnih sredstava. Postupak uvrštavanja započinje zahtjevom nakladnika, a rješenje se donosi nakon odobrenja stručnih povjerenstava. Postupak uvrštavanja u Katalog započinje javnim pozivom Ministarstva, koji se u pravilu objavljuje svake četiri godine, na koji se mogu javiti nakladnici čiji se udžbenik ili pripadajuće dopunsko nastavno sredstvo nalazi na Popisu. Odluku o uvrštavanju u Katalog donosi Povjerenstvo koje imenuje Ministar, a konačan odabir udžbenika iz Kataloga donosi stručni aktiv škole uz mišljenje Vijeća roditelja. Odabrani udžbenici i pripadajuća dopunska nastavna sredstva moraju ostati u uporabi najmanje četiri godine, uključujući školsku godinu u kojoj su odabrani.

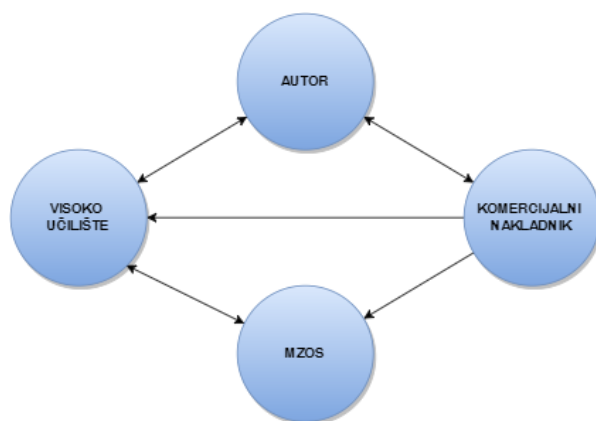

Slika 4. Dijagram procesa izdavanja školskog udžbenika

⁶⁹ Zakon o udžbenicima za osnovnu i srednju školu. 2010.// Narodne novine, 27 (2010). Dostupno na: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2010_03_27_644.html. (1.04.2016.).

Za potrebe ovoga rada, analizirani su pravilnici o izdavačkoj djelatnosti visokih učilišta i na temelju zaključaka donosi se prijedlog procesa izdavanja visokoškolskog udžbenika (Slika 5). Proces izdavanja visokoškolskih (sveučilišnih i veleučilišnih) udžbenika odvija se na drugačiji način te također započinje ili autorom ili nakladnikom, ali može započeti i inicijativom visokog učilišta. Ako proces počinje autorom, on/ona može odlučiti hoće li zatražiti izdavanje svog udžbenika kod nekog komercijalnog nakladnika ili će predložiti izdavanje na svom visokom učilištu. Ukoliko autor predlaže izdavanje na svom visokom učilištu, nakladnik može biti visoko učilište, ali i sam autor može snositi troškove izdavanja. Rasprava o vrstama objave udžbenika u visokoškolskom obrazovanju iznijet će se u poglavlju 4.2. Visoko učilište može zatražiti potporu za izdavanje udžbenika i od Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta, kao što može i bilo koja pravna osoba koja ima registriranu nakladničku djelatnost.⁷⁰ U ovakvome dijagramu, čitatelji su uglavnom studenti, ali i šira javnost, dok nakladnik može biti komercijalni, zatim visoko učilište, ali i sam autor. Više o objavi u vlastitoj nakladi⁷¹ autora bit će rečeno u poglavlju 4.2.

Slika 5. Dijagram procesa izdavanja visokoškolskog udžbenika

---

⁷⁰ Kriteriji za financijsku potporu. 2015.// Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta. Dostupno na: <http://public.mzos.hr/fgs.axd?id=23064> (15.04.2016.).

⁷¹ Izrazi „vlastita naklada“ ili „vlastito izdanje“ koriste se za opis publikacije kada je individualni autor ili neki individualni suradnik ujedno i nakladnik publikacije. [Verona, E. Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga. Dio 2: Kataložni opis. 2. izmijenjeno izdanje. Zagreb : Hrvatsko bibliotekarsko društvo, 1983. Str. 228.].

3.2 Elektroničko nakladništvo

U literaturi se kao prve elektroničke publikacije ističu elektronički časopis i elektronička knjiga. Naime, prvi časopis u elektroničkom formatu „Chemical Titles“ bio je zapisan na magnetskoj traci te datira još iz 1962.⁷² Prvom elektroničkom knjigom smatra se elektronički zapisan tekst (Američka deklaracija nezavisnosti) u jednostavnom ASCII kodu koji je zapisao Michael Hart u sklopu Projekta Gutenberg 1971. godine.⁷³

Elektroničko nakladništvo istinski je započelo osamdesetih godina 20. stoljeća u obliku elektroničke pošte običnog teksta (plain text e-mails).⁷⁴ Takav način se napustio krajem osamdesetih i početkom devedesetih te je kasnije izumom CD-ROM-a takva upotreba postala zastarjela. Međutim, kao što C. Pettenati objašnjava u svome kratkom pregledu povijesti elektroničkog nakladništva, najveći uspjeh doživjela je distribucija elektroničkih publikacija putem mreže koja je započela negdje između 1995.-1996. godine.⁷⁵

Pregledavanje literature pokazalo je da se elektroničko nakladništvo kao pojam najranije spominje 1979. godine u časopisu JAMA. U svom uvodniku Susan Crawford iz American Medical Association of Chicago napominje kako se približavamo novom dobu elektroničkog nakladništva u kojem bi časopisi mogli postojati čak samo u elektroničkom obliku.⁷⁶ Stoga se elektronički razvoj nakladništva naslućivao već krajem sedamdesetih, no ipak se nije mogao predvidjeti razvoj i napredak kakav postoji danas.

U Velikoj Britaniji se već početkom osamdesetih počinjalo eksperimentirati s elektroničkim časopisima. Naime, radilo se o britanskom eksperimentu o izvedivosti elektroničke znanstvene komunikacije pod kojim je pokrenut eksperimentalni časopis Sveučilišta Loughborough and Birmingham pod nazivom Computer-Human Factors.⁷⁷ Kako Judy Redfearn objašnjava u svojem članku, projekt je razmatrao mogućnosti zamjene konvencionalnih časopisa elektroničkim. Međutim, prvi elektronički časopisi su se pojavili

---

⁷² Peek, R.P. and Pomerantz, J.P. Electronic scholarly journal publishing. // *Annual Review of Information Science and Technology*, 33 (1998), str. 321-356. Dostupno na:

<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.98.5541&rep=rep1&type=pdf> (21.04.2016.).

⁷³ Lebert, M. A short history of eBooks. Toronto: NEF, University of Toronto, 2009. Datoteka pdf. Dostupno na: <http://www.etudes-francaises.net/dossiers/ebookEN.pdf> (21.04.2016.).

⁷⁴ Pettenati, C. Electronic publishing at the end of 2001. // *Proceedings of the 7th International Conference on ICATPP-7*/edited by M.Barone et al. Villa: World Scientific Publishing Co. Ptl. Ltd, 2002, str. 525-533.

⁷⁵ ibidem.

⁷⁶ Crawford, S. From hard copy to electronic publishing: problems in accessing the literature. // *JAMA*, 241, 4 (1979), str. 399-400.

⁷⁷ Redfearn, J. Journal plugs in. // *Nature*, 294, 24/31 (1981), str. 686-687.

tek 1994.-1995., s time da je prvi distribuirani časopis bio Electronics Letters Online od strane IEE (Institution of Electrical Engineers).⁷⁸

Sami počeci elektroničkog nakladništva dakle sežu četrdesetak godina unatrag kada je tekst bio jednostavan, bez većih mogućnosti formatiranja i uređivanja. Počevši od ASCII kôda i magnetske vrpce u drugoj sredini dvadesetog stoljeća, tehnologija se znatno razvila u 21. stoljeću. Danas nam se pruža bezbroj mogućnosti obrade teksta te je sam izbor postao vrlo raznolik. Napretkom tehnologije možemo pratiti i razvoj elektroničkog nakladništva koji je svakom pojavom novih tehnoloških otkrića (CD-ROM, Internet, itd.) obilježio svoj sljedeći pomak prema svijetloj budućnosti.

Elektroničko nakladništvo na početku 21. stoljeća donosi mnogo velikih postignuća i zanimljivosti. Elektronička publikacija danas se može izdati na različitim digitalnim medijima kao što su CD-ROM, DVD te kao mrežna publikacija ili kao spoj jednog i drugog. Osim računala koje se nekada jedino koristilo za čitanje takvih publikacija, danas se na tržištu može naći nekoliko različitih vrsta elektroničkih čitača čija je primjena usko specijalizirana za takvo čitanje. Pojavom raznovrsnih softvera za izradu elektroničkih publikacija (vidi poglavlje 6.3), danas se svatko može uputiti u pustolovinu izdavanja vlastite knjige. Tehnologija je visoko razvijena, a mogućnosti su otvorene.

3.2.1 Početak elektroničkoga nakladništva u Hrvatskoj

Medij naveden u poglavlju 3.2 koji je bio korišten za pohranjivanje elektroničkih publikacija je magnetska traka. Snimanjem izgovorenog teksta na takvu traku dovelo je do pojma zvučna knjiga. Sedamdesetih godina u Hrvatskoj su se snimale zvučne kasete iz područja dječje i odrasle književnosti te za potrebe slabovidnih osoba.⁷⁹ Također valja napomenuti medij korišten šezdesetih godina, a to su bile gramofonske ploče. Razvojem tehnologije zvučna knjiga se počela snimati na kompaktni disk te D. Živković kao prvu hrvatsku zvučnu knjigu na CD-u navodi „U ovom strašnom času: antologija suvremene hrvatske ratne lirike“ iz 1997.⁸⁰

---

⁷⁸ Pettenati, C. Electronic publishing at the end of 2001. // Proceedings of the 7th International Conference on ICATPP-7/edited by M.Barone et al. Villa: World Scientific Publishing Co. Ptl. Ltd, 2002, str. 525-533.

⁷⁹ Živković, D. Elektronička knjiga. Zagreb: Multigraf, 2001. Str. 174.

⁸⁰ ibidem, str. 175.

Razdoblje između 1993. i 1998. godine smatra se prijelaznim razdobljem za proizvodnju knjige u Hrvatskoj jer ona prelazi iz tiskanog oblika u elektronički.⁸¹ Istraživanje provedeno 1998. godine pokazalo je kronologiju objavljivanja na različitim medijima, počevši od diskete i zvučnih kaseti, zatim video kaseti pa CD-ROM-a i na kraju Interneta.⁸² Danas termin *zvučna kaseti* ne predstavlja trenutnu asocijaciju za elektroniku, iako je za preslušavanje tog medija nužno koristiti elektronički uređaj. Zanimljivo je naglasiti da isti sadržaj danas snimljen na kompaktnom disku nazivamo elektroničkom knjigom (vidi str. 31). Međutim, elektroničku knjigu na CD-u koja ima snimljen samo zvuk nazivamo još i zvučnom knjigom. Prvi elektronički časopis bio je zapisan na magnetskoj traci te se smatra elektroničkom publikacijom. Stoga se nameće pitanje o zvučnoj knjizi snimljenoj na kaseti (s magnetskom trakom). Može li se takva knjiga također nazvati elektroničkom? Odgovor leži u ključnoj riječi naglašenoj u samoj definiciji elektroničke knjige: *računalna datoteka* (vidi str. 31). Zapis na magnetskoj traci u slučaju zvučne kasete ne možemo nazvati računalnom datotekom jer je to bio isključivo audio zapis dok je prvi elektronički časopis bio zapisan kao računalna datoteka.

Zbog nedovoljne upućenosti u definiciju elektroničke knjige, u hrvatskim medijima mogu se pronaći naslovi poput slijedećih: *Predstavljena prva hrvatska knjiga na iPad-u* iz Večernjeg lista datuma 12.05.2011. ili *Predstavljena prva elektronička knjiga u Hrvatskoj* kao prilog emisije Dnevnik HRT-a istog datuma.⁸³ Takvim priložima i reportažama nedovoljno informirane osobe mogle bi zaključiti kako je knjiga „Anđeli će samo zaspati“ novinarka Merite Arslani prva hrvatska elektronička knjiga. Međutim, njihova zablude o točnoj informaciji bi itekako kasnila punih 15 godina jer se prvom hrvatskom elektroničkom knjigom na CD-ROM-u, koja nije bibliografska ili poslovna baza podataka smatra Ekonomski leksikon objavljen 1996. od strane Leksikografskog zavoda u suradnji s tvrtkom Masmedia.⁸⁴

S popularizacijom elektroničke knjige u Hrvatskoj i njenom distribucijom na mreži, započinje još 2001. godine društvo DPKM (Društvo za promicanje književnosti na novim medijima) projektom „Besplatne elektroničke knjige - BEK“.⁸⁵ Do sada je u okviru projekta

---

⁸¹ Živković, D. Recent trends and developments in publishing in Croatia. // Slavic & East European Information resources 2, 3/4 (2001), 13-50.

⁸² ibidem, str. 25.

⁸³ Predstavljena prva hrvatska knjiga na iPad-u.// TIME.MK Dostupno na: <http://cro.time.mk/cluster/805acc080b/predstavljena-prva-hrvatska-knjiga-na-ipad-u.html> (21.04.2016.).

⁸⁴ Živković, D. Elektronička knjiga. Zagreb: Multigraf, 2001. Str. 179.

⁸⁵ BEK-Besplatne elektroničke knjige. // Dostupno na: <http://elektronickeknjige.com/bek/> (21.04.2016.).

objavljeno 170 naslova unutar tri biblioteke: Online, Mali rakun i elektroDAF te je njihove stranice posjetilo gotovo milijun i 700 tisuća posjetitelja. 2002. godine DPKM je u suradnji s nakladnikom AGM objavio i prvu hrvatsku multimedijску knjigu poezije, „Commedia“ autora Krešimira Pintarića.⁸⁶

Osim besplatnih izdanja, 2011. godine u ponudu dolaze i komercijalne hrvatske elektroničke knjige kada tvrtka Lamaro Digital otvara prvu hrvatsku e-knjižaru TookBook razvojem vlastitog rješenja.⁸⁷ U suradnji s tvrtkom Lamaro Digital, tvrtka Vipnet, jedan od vodećih mobilnih operatera u Hrvatskoj, iste godine otvara još jednu e-knjižaru pod nazivom *Vip eKnjižara powered by TookBook*.⁸⁸ Drugi vodeći mobilni operater, Hrvatski Telekom, također iste godine predstavlja svoju verziju e-knjižare pod nazivom Planet 9.⁸⁹ Već 2013. godine tvrtka Lamaro Digital uspostavlja novu uslugu, prvu hrvatsku e-knjižnicu pod nazivom TookBook eKnjižnica (<https://library.tookbook.com/>).⁹⁰ E-knjižare Vipnet-a i Hrvatskog Telekoma, 2015. godine ugasile su svoje usluge, ostavivši tržište tvrtki Lamaro Digital i njenom rješenju pretplatničke prodaje pristupa knjigama.⁹¹ Osim ponude popularne literature, tvrtka Lamaro Digital je 2013. godine u suradnji s Hrvatskom akademskom i istraživačkom mrežom – CARNet ponudila e-knjižaru obrazovnih sadržaja za osnovne i srednje škole te visoka učilišta, *LamaroDigital EDUKnjižara*.⁹² Broj raspoloživih naslova za osnovne i srednje škole nije velik, cijena im je 0 kn, dok naslova za visoka učilišta uopće nema. Naslovi se preuzimaju u ePub formatu. CARNet je u suradnji s drugom tvrtkom, Amphinicy Technologies iste godine otvorio još jednu e-knjižaru, pod nazivom *bookvica*, koja također nudi digitalne obrazovne sadržaje u potpuno istim kategorijama, neznatno većeg broja naslova, uz samo jedan objavljeni naslov za visoka učilišta nakladnika Medicinskog

---

⁸⁶ Multimedijška knjiga – Commedia, Krešimir Pintarić, 10.12.2002. // Web centar hrvatske kulture. Dostupno na: <http://www.culturenet.hr/default2.aspx?id=1118> (20.04.2016.).

⁸⁷ E-knjižara TookBook stavila u upotrebu Android aplikaciju za čitanje e-knjiga. 9.05.2011. // Monitor. Dostupno na: <http://www.monitor.hr/vijesti/e-knjizara-tookbook-stavila-u-upotrebu-android-aplikaciju-za-citanje-e-knjiga/167412/> (22.04.2016.).

⁸⁸ Vip eKnjižara s 200 domaćih i stranih naslova. 1.07.2011. // Večernji list. Dostupno na: <http://www.vecernji.hr/techno/vip-eknjizara-s-200-domacih-i-stranih-naslova-307322> (22.04.2016.).

⁸⁹ Planet9: elektroničke knjige dostupne svima. 4.07.2011. // tportal.hr. Dostupno na: <http://www.tportal.hr/scitech/tehn/136589/Planet9-elektronicke-knjige-dostupne-apsolutno-svima.html> (22.04.2016.).

⁹⁰ Predstavljena hrvatska e-knjižnica. 9.12.2013. // Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu. Dostupno na: <http://www.nsk.hr/predstavljena-hrvatska-e-knjiznica/> (22.04.2016.).

⁹¹ TookBook profitirao na izlasku HT-a i Vipneta iz e-knjiga. 22.06.2015. // Poslovni dnevnik. Dostupno na: <http://www.poslovni.hr/tehnologija/tookbook-profitirao-na-izlasku-ht-a-i-vipneta-iz-e-knjiga-297841> (22.04.2015.).

⁹² Lamaro Digital EDUKnjižara. URL: <https://lamarodigital.eduknjizara.hr/carnet/index.html> (22.04.2016.).

fakulteta Sveučilišta u Splitu. Cijena naslova e-knjižare *bookvica*⁹³ također je 0 kn, no za razliku od LamaroDigital EDUKnjižare, tamo se mogu preuzeti dva formata ePub ili PDF.

Besplatni obrazovni sadržaji tj. naslovi obvezne lektire za osnovne i srednje škole mogu se pronaći na portalu eLektire koji je CARNet još 2009. godine realizirao s Bulaja nakladom uz potporu Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta.⁹⁴

Uz ove ostvarene vrlo vrijedne projekte, valja naglasiti da većina hrvatskih nakladnika na svojim mrežnim stranicama posjeduje e-knjižare koje su zapravo mrežni dućani (engl. web shops) čijim putem se mogu naručiti i kupiti raznovrsne tiskane publikacije. Jedna od takvih online trgovina koja u ponudi ima publikacije većine hrvatskih nakladnika jest *superknjižara* (<http://www.superknjizara.hr>).

Pretraživanjem mrežnih knjižara u travnju 2016. godine, zaključuje se kako se elektronički sadržaji više ne mogu kupiti niti na jednom portalu, osim na TookBook eKnjižnici. Online knjižara portala *ekupi* koja je svojedobno prodavala e-knjige više nema niti jednog naslova u ponudi.⁹⁵ Nakladnik PROFIL Klett na mrežnoj stranici svojih digitalnih udžbenika nudi jedino preuzimanje elektroničkih udžbenika nakon što su kupljene njihove tiskane inačice, dakle kupuju se zapravo tiskani udžbenici.⁹⁶ Nakladnik Školska knjiga također u ponudi ima preuzimanje elektroničkih udžbenika registracijom kroz mrežnu stranicu *Školski portal* koristeći AAI identitet koji omogućava identifikaciju učenika ili nastavnika i dopušta korištenje elektroničke inačice udžbenika koji se koristi u školi.⁹⁷

U svijetu hrvatske znanstvene i stručne literature valja napomenuti portal Hrcak (<http://hrcak.srce.hr>) koji nudi otvoreni pristup hrvatskim znanstvenim i stručnim časopisima te njihovim radovima i sažecima. Od velike važnosti je i Projekt hrvatske znanstvene bibliografije CROSBİ (<http://bib.irb.hr/>) koji ne sadrži samo podatke o znanstvenoj publicistici akademske i istraživačke zajednice Hrvatske nego i cjelovite tekstove ili poveznice na cjeloviti tekst rada. U Hrvatskoj ne postoji takav projekt za objavljivanje

---

⁹³ bookvica eduKnjižara. URL: <https://bookvica.eduknjizara.hr/eduKnjizara/pocetna> (22.04.2016.).

⁹⁴ eLektire. URL: <http://lektire.skole.hr/> (22.04.2016.)

⁹⁵ Online knjižara. //ekupi. Dostupno na: [http://www.ekupi.hr/Online-knjizara-g13552.aspx#SubPage\(1\)](http://www.ekupi.hr/Online-knjizara-g13552.aspx#SubPage(1)) (22.04.2016.).

⁹⁶ Profil klik digitalni. // PROFIL Klett. Dostupno na: <http://www.profil-klett.hr/skolski-portal/profil-klik-digitalni-udzbenici> (22.04.2016.).

⁹⁷ Digitalni udžbenici Školske knjige. // Školski portal. Dostupno na: <https://www.skolskiportal.hr/skolska-e-knjiga-upute/> (22.04.2016.).

znanstvene i stručne elektroničke knjige u otvorenom pristupu, iako u svijetu postoji više pokušaja posljednjih godine kao na primjer OAPEN⁹⁸ i LUMINOS⁹⁹.

3.2.2 Elektronička izdanja hrvatskih nakladnika

Sveukupni broj hrvatskih nakladnika u Međunarodnom upisniku nakladnika (Global Register of Publishers – GRP) na datum 26. travnja 2016. godine iznosio je 10176, od toga je aktivnih nakladnika 9480.¹⁰⁰

Obzirom da je TookBook eKnjižnica jedini portal koji u ovome trenutku nudi kupovinu/posudbu elektroničkih izdanja, analizirat će se hrvatski nakladnici navedeni na tom portalu. Portal navodi 28 nakladnika čije su elektroničke knjige dostupne na portalu TookBook eKnjižnica.¹⁰¹ Među tim nakladnicima 19 hrvatskih nakladnika pronalazi se registrirano u Međunarodnom upisniku nakladnika, od toga jedan nakladnik radi u vlastitoj nakladi (Davor Kujek). Pet nakladnika sa portala TookBook uopće se ne pronalazi u Međunarodnom upisniku nakladnika (Publishdrive, My Ebook Publishing House, Bookclassic, Dexon Office i Sheba Blake Publishing), a četiri nakladnika su inozemni (Smashwords – SAD, Media Art Content – Srbija, Polirom – Rumunjska i Cartea Romaneasca – Rumunjska).

Pretraživanjem mrežnih stranica 18 hrvatskih nakladnika pronađenih na mrežnoj stranici TookBook eKnjižnice, ustanovljeno je da samo jedan nakladnik (Mala Zvona) nudi mogućnost kupovine e-knjiga, ali isključivo javljanjem na njihovu mail adresu, stoga detalji kupovine nisu javno poznati. Tri nakladnika (Mala Zvona, Jesenski i Turk, Obiteljska kršćanska knjižara) preusmjeravaju korisnike na posudbu njihovih e-knjiga u TookBook eKnjižnici. Na mrežnim stranicama ostalih nakladnika (izuzevši Durieux, Ekonomski fakultet u Osijeku i Bulaja naklada) u ponudi se ne nalaze elektronička izdanja niti se spominje elektroničko izdavanje kao djelatnost. Nakladnik Durieux na svojoj je mrežnoj stranici objavio da njihove e-knjige nisu više dostupne za prodaju zbog zatvaranja e-knjižara Planet9 i Vip.¹⁰² Na mrežnoj stranici izdavačke djelatnosti Ekonomskog fakulteta u Osijeku pronalazi se popis publikacija na kojem je navedena samo jedna e-publikacija, koju je izdala TookBook

---

⁹⁸ OAPEN. Dostupno na: <http://www.oapen.org/home> (31.08.2016.).

⁹⁹ LUMINOS. Dostupno na: <http://www.luminosoa.org/> (31.08.2016.).

¹⁰⁰ Global register of publishers. URL: <https://grp.isbn-international.org/> (26.04.2016.).

¹⁰¹ TookBook.com. URL: <https://library.tookbook.com/> (26.04.2016.).

¹⁰² E-book izdanja Durieuxa. // Durieux. Dostupno na: <http://durieux.hr/wordpress/e-book/> (22.04.2016.).

knjižnica, a tehnički realizirala Bulaja naklada.¹⁰³ Opis djelatnosti Bulaja naklade jest specijaliziranost za elektronsko izdavanje knjiga, edukativnih i kulturnih sadržaja.¹⁰⁴ Za elektronička izdanja Bulaja naklada navodi da se mogu kupiti u e-knjižarama Planet9 i Vip, koje su zatvorene, a za mogućnost virtualne posudbe navode TookBook e-knjižnicu.

Mrežna stranica PublishersGlobal koja služi kao izvor informacija o globalnoj nakladničkoj industriji na jednom mjestu ujedinjuje nakladnike cijeloga svijeta, i pruža najnovije informacije o toj industriji putem vijesti i opisa značajnih događaja. Informacije o nakladnicima koje pruža PublishersGlobal vrlo su korisne jer se nakladnici mogu pretraživati koristeći raznovrsne selekcije kao što je medij objave, jezik, grad i dr. Ipak, PublishersGlobal ne pruža informacije o svim nakladnicima koji se nalaze u Međunarodnom upisniku nakladnika. Međunarodni upisnik nakladnika je baza nakladnika iz preko 200 zemalja svijeta i ima više od milijun oznaka nakladnika, dok PublishersGlobal pruža informacije iz 132 zemlje i tvori bazu od oko 20 000 nakladnika. U registru PublishersGlobal na dan 28. travnja 2016. godine nalazi se samo 17 nakladnika iz Hrvatske, od kojih su tri nakladnika registrirana kao izdavači elektroničkih knjiga: V.B.Z. , Profil International i Naša djeca.¹⁰⁵ Na njihovim mrežnim stranicama ne pronalazi se ponuda e-knjiga, dok Profil International sada surađuje sa Klett-om te su u poglavlju 3.2.1 već spomenuti elektronički udžbenici izdavača PROFIL Klett.

3.3 Definicija elektroničkoga udžbenika

Prije pojave tiskarskog stroja, znanja i informacije bile su vrlo teško dostupne. Obrazovanje i informiranje širokih masa u kraćem vremenu bilo je nemoguće. Zatim je uslijedilo razdoblje tiskanja najrazličitijih publikacija. Kako je tehnologija napredovala, tako je napredovalo i tiskanje koje se u današnje vrijeme usavršilo pojavom računala i elektroničkih pisaa. Pojavom takve tehnologije došlo je i do promjene samog termina knjige jer se pojavio novi način tiskanja i nove, elektroničke, publikacije. Pojavom elektroničke knjige, knjiga kao predmet iz „statične“ i „nepokretljive“ naravi postaje „dinamična“ i

---

¹⁰³ Popis publikacija u izdanju Ekonomskog fakulteta u Osijeku. 2015. // Ekonomski fakultet u Osijeku. Dostupno na: <http://www.efos.unios.hr/knjiznica/wp-content/uploads/sites/19/2016/02/Popis-publikacija-u-izdanju-EFOS-a.pdf> (22.04.2016.).

¹⁰⁴ Tko smo? Što smo? // Bulaja naklada. Dostupno na: <http://www.bulaja.com/onama.htm> (22.04.2016.).

¹⁰⁵ E-book publishing companies of Croatia. // publishersglobal. Dostupno na: <http://www.publishersglobal.com/directory/croatia/media/e-book-publishers/> (28.04.2016.).

„pokretljiva“, dinamizirajući na taj način „ne samo proizvodnju knjiga i drugih sadržaja nego i njihovu uporabu.“¹⁰⁶

Iako se nakon pojave elektroničkih publikacija često naslućivalo i teoretiziralo o 'smrti' tiskane knjige, 21. stoljeće donijelo je baš suprotno - koegzistenciju ovih dvaju načina objave sadržaja. Danas možemo svakodnevno posvjedočiti tom suživotu tiskane i elektroničke knjige. Međutim, zbog nedostatka znanja o točnoj definiciji termina *elektronička knjiga*, ponekad se dogode pogreške u dodjeljivanju tog termina krivoj publikaciji. Definicijom elektroničke knjige bavi se relativno rano za europske prilike Daniela Živković u svojem doktorskom radu obranjenom 2000. godine na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Rezultati istraživanja objavljeni su godinu kasnije u knjizi *Elektronička knjiga*.¹⁰⁷ Jedanaest godina poslije nadopunjuje tu definiciju te ona glasi ovako:

„Elektronička knjiga je jedna ili više računalnih datoteka omeđenog sadržaja koje su dostupne javnosti na mreži (mrežna knjiga) ili u materijalnom obliku (na CD-ROM-u, DVD-u i drugim elektroničkim materijalnim medijima). Uz tekst elektronička knjiga može donositi sliku i zvuk kao i veze sa srodnim mrežnim stranicama te program za izmjene i dopune. Ona može biti interaktivna, dopuštajući izmjene i dopune čitatelja. Kao cjelina treba biti označena vlastitim Međunarodnim standardnim knjižnim brojem ISBN (International Standard Book Number), bilo da je ISBN jedina oznaka elektroničke knjige ili tek sastavni dio oznaka DOI (Digital Object Identifier) ili URN (Uniform Resource Name) posebno stvorenih za poslovanje elektroničkom građom. Elektronička knjiga može biti dostupna u raznim formatima, svaki mora nositi vlastiti ISBN. Najčešći su formati ePub, PDF i format za mobilne uređaje.“¹⁰⁸

Definicija elektroničke knjige važna je za pružanje cjelovite definicije elektroničkog udžbenika obzirom da je iz poglavlja 2.2 moguće uvidjeti da se udžbenik često definira kao knjiga, ali i kao nastavno sredstvo koje može poprimiti i drugačiju vrstu i oblik. U Enciklopediji informacijskih znanosti i tehnologije navodi se da je definicija elektroničkog udžbenika samo proširena definicija elektroničke knjige kojoj je potrebno dodati obrazovnu

---

¹⁰⁶ Stipanov, J. Pristup zabilježenom znanju i informacijama od početaka do danas. // *Vizija i stvarnost: Zbornik u povodu 40 godina djelovanja Aleksandre Horvat u knjižničarstvu/uredile Daniela Živković i Tatjana Nebesny*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada, 2016. Str. 35-41.

¹⁰⁷ Živković, D. *Elektronička knjiga*. Zagreb: Multigraf, 2001. Str. 49. (engl. izd. *The electronic book / translated by Gordana Mikulić. Abridged and updated ed.* Berlin : BibSpider, 2005.)

¹⁰⁸ Horvat, A.; Živković, D. *Između javnosti i privatnosti: knjižnice u vremenu e-knjige*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada, 2012. Str.99.

komponentu.¹⁰⁹ Elektronički udžbenik je tamo definiran kao „obrazovna ili instrukcijska knjiga u digitalnom obliku.“¹¹⁰

U poglavlju 2.2 donosi se pregled definicija u zakonima Republike Hrvatske iz kojeg je vidljivo da se elektronički udžbenik prvi puta definira 2007. godine u Udžbeničkom standardu. U članku 2.8 Udžbeničkog standarda iz 2007. godine, elektronički udžbenik je definiran kao „jedna ili više računalnih datoteka omeđenog sadržaja koje su dostupne javnosti na Internetu (mrežna knjiga) ili u materijalnom obliku (optički podatkovni mediji: CD-ROM, CD-DA, DVD-VIDEO, DVD-ROM i slično). Uz tekst može imati sliku i zvuk kao i veze sa srodnim mrežnim stranicama te biti interaktivan. Objavljen je samostalno u elektroničkom formatu prikladnom za udžbenik te opremljen metapodacima uključujući ISBN.“¹¹¹ U istom članku se navode i tehnički standardi koje treba zadovoljiti elektronički udžbenik i elektronička građa uz tiskani udžbenik: „optički podatkovni mediji trebaju biti proizvedeni isključivo tehnologijom brizganja; CD-ROM treba udovoljavati „Yellow Book“ standardu, CD-DA medij treba udovoljavati „Red Book“ standardu; DVD treba biti proizveden u skladu sa standardima ISO/IES 16448, (120mm DVD – Read-Only Disc, 3rd edition), odnosno ECMA-267; mediji trebaju biti proizvedeni od strane proizvođača koji imaju regulirana patentna prava; ambalaža treba biti kvalitetna te zadovoljavati standarde o zaštiti okoliša sukladno direktivama Europske unije.“

Godine 2008. u dopuni zakona o udžbenicima definicija elektroničkog udžbenika nije se znatno mijenjala. Definiciji iz 2007. godine dodan je još jedan optički medij, Blu-ray disk.¹¹² Zanimljivo je da se unutar tog zakona elektronički udžbenik ubraja u druga nastavna sredstva, kao što su i radna bilježnica, zbirka zadataka, atlas i druga sredstva koja se tiskaju odvojeno od tiskanog udžbenika kao osnovnog nastavnog sredstva. U Zakonu o udžbenicima iz 2010. godine elektronički udžbenik se više ne smatra drugim/dopunskim nastavnim sredstvom. U dopuni zakona iz 2008. godine ne navode se tehnički standardi uz definiciju elektroničkog udžbenika, dok se u zakonu iz 2006. godine koji prethodi toj dopuni navodi da

---

¹⁰⁹ Kim, J.H.Y. E-textbooks as a classroom tool. // Encyclopedia of Information Science/ Mehdi Khosrow-Pour. Third edition. Hershey: IGI Global, 2015, str. 2288-2297. Str. 2288. Dostupno na: https://books.google.hr/books?id=MJd_BAAAQBAJ&pg=PA2288&dq=e-textbook+definition&hl=hr&sa=X&redir_esc=y#v=onepage&q=e-textbook%20definition&f=false (29.04.2016.).

¹¹⁰ ibidem, str. 2296.

¹¹¹ Udžbenički standard. 2007. // Narodne novine, 7 (2007). Dostupno na: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2007_01_7_296.html (29.04.2016.).

¹¹² Odluka o proglašenju zakona o izmjenama i dopunama zakona o udžbenicima za osnovnu i srednju školu. 2008. // Narodne novine, 152 (2008). Dostupno na: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2008_12_152_4153.html (29.04.2016.).

su tehnički zahtjevi definirani udžbeničkim standardom u kojem se tada još nije spominjao elektronički udžbenik.

Sljedeći puta, koji je ujedno i posljednji, elektronički udžbenik definiran je u Udžbeničkom standardu iz 2013. godine. u članku 2.9 *Dodatni zahtjevi i standardi za elektronički udžbenik* u tri djela:

1. „Elektronički udžbenik jedna je ili više računalnih datoteka omeđenoga sadržaja, dostupnih javnosti na Internetu (mrežna knjiga) ili u materijalnome obliku na uređajima ili medijima za pohranu. Uz tekst, elektronički udžbenik može imati multimedijske elemente (slika, zvuk, video i slično), kao i veze sa srodnim mrežnim stranicama te biti interaktivan.
2. Elektronički udžbenik može nastati kao istovjetna inačica odobrenoga tiskanog udžbenika ili kao samostalni udžbenik.
3. Ako je elektronički udžbenik u materijalnome obliku na optičkome podatkovnom mediju za pohranu, treba biti proizveden isključivo tehnologijom brizganja prema važećim standardima, a proizvođač mora imati uređena patentna prava. Ambalaža treba biti kvalitetna i zadovoljavati standarde o zaštiti okoliša sukladno smjernicama Europske unije.“¹¹³

U definiciji iz 2013. godine u odnosu na definicije iz 2007. i 2008. godine promijenjeno je objašnjenje materijalnog medija na kojem elektronički udžbenik može biti pohranjen. Izostavljeno je navođenje pojedinih optičkih podatkovnih medija te je izostavljen zahtjev opisa metapodacima i ISBN-om. Dodatno je navedeno da elektronički udžbenik može ne samo biti samostalno objavljen, već može nastati i kao inačica već izdanog tiskanog udžbenika. U ovoj definiciji se ponovno navode pojedini tehnički zahtjevi, no u manjoj mjeri nego 2007. godine. Pretpostavka je da su dijelovi izostavljeni (kao npr. ISBN) iz razloga što Udžbenički standard iz 2013. godine ne odvaja elektronički udžbenik od ostalih zahtjeva za tiskani, već se zahtjevi protežu kroz cijeli standard. Tako se na primjer u zahtjevu o trajnosti udžbenika navodi posebna točka o elektroničkom udžbeniku: „Elektroničke inačice udžbenika i pripadajućih dopunskih nastavnih sredstava i njihovi multimedijски interaktivni dijelovi mogu sadržavati polja za upis odgovora ili rješenja ako se time ne onemogućava njihova

---

¹¹³Udžbenički standard. 2013.// Narodne novine, 65 (2013). Dostupno na: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2013_05_65_1291.html (29.04.2016.).

višegodišnja uporaba.“¹¹⁴ Također, u zahtjevu o pismu, navode se čak dvije točke o elektroničkom udžbeniku: „veličina pisma za elektronički udžbenik je minimalno 12 točaka (pt)“ te „razmak između redaka preporučan je, u pravilu, 120% od veličine pisma za tiskane udžbenike te 150% za elektroničke udžbenike.“¹¹⁵

U visokom školstvu, udžbenik se definira u dokumentima koji uređuju izdavačku djelatnost visokih učilišta. U poglavlju 2.2 dan je pregled definicija udžbenika u takvim dokumentima. Elektronički udžbenik definiran je samo u dokumentu jednog visokog učilišta (Sveučilište u Rijeci), a u samo sedam dokumenata definira se termin udžbenik navodeći dva formata objave, tiskani i elektronički (vidi poglavlje 2.2).

Sveučilište u Rijeci izdalo je 2013. godine standarde za izradu e-udžbenika Sveučilišta u Rijeci u kojem se elektronički udžbenik definira kao „elektronički (digitalni) udžbenički sadržaj koji se može pregledavati ili interaktivno koristiti na različitim hardverskim platformama (osobno računalo, tablet, pametni telefon, e-čitač knjiga). E-udžbenik mora u svim karakteristikama (kvantitativno i kvalitativno) odgovarati zahtjevima postavljenim za tiskani udžbenik u izdanju Sveučilišta u Rijeci, sukladno Pravilniku o izdavačkoj djelatnosti Sveučilišta u Rijeci.“¹¹⁶

Sveučilište u Rijeci još 2009. godine ulaže sredstva u razvoj e-učenja i informacijsko-komunikacijske tehnologije u nastavnom procesu unutar svoje ustanove kada objavljuje preporuke za izradu obrazovnih materijala za e-učenje. U tim preporukama elektronički udžbenik nazvan je digitalnim te ga se definira kao „udžbenik u elektroničkom obliku (dostupan na mreži)“ za kojeg je poželjno da ima „integrirane multimedijske elemente (fotografija, video, zvuk, animacije, ili simulacije)“ te je preporučljivo da ima i sljedeće: „navigaciju između poglavlja i potpoglavlja“, „pretraživanje teksta po ključnim riječima“, „interaktivni indeks“ i „interaktivnu mapu udžbenika“.¹¹⁷ Dodatno je multimedijalnost elektroničkog udžbenika navedena i kao jedna od glavnih prednosti spram tiskanog udžbenika.

---

¹¹⁴ Udžbenički standard. 2013.// Narodne novine, 65 (2013). Dostupno na: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2013_05_65_1291.html (29.04.2016.).

¹¹⁵ ibidem, članak 2.7.

¹¹⁶ Odluka o usvajanju standarda za izradu e-udžbenika. 2013.// Sveučilište u Rijeci: Normativni akti. Dostupno na: http://www.uniri.hr/files/staticki_dio/propisi_i_dokumenti/Odluka%20o%20usvajanju%20standarda%20za%20izradu%20e-udžbenika%20Sveucilista%20u%20Rijeci%20-%20prosinac%202013_.pdf (29.04.2016.).

¹¹⁷ Preporuke za izradu obrazovnih materijala za e-učenje. 2009. // Sveučilište u Rijeci: Odjel za biotehnologiju. E-learning. Dostupno na: http://www.biotech.uniri.hr/files/Dokumenti/Preporuke_e-ucenje_2009_UNIRI.pdf (29.04.2016.).

Na nacionalnoj razini, prijedlog kriterija i preporuka za izradu kvalitetnih digitalnih obrazovnih sadržaja (DOS), koji je izradila radna skupina za kriterije za digitalne obrazovne sadržaje unutar projekta e-Škole, upućen je na javnu raspravu koja je trajala do 17. siječnja 2016. godine. Dokument se odnosi na preporuke za osnovno i srednje obrazovanje, a u njemu se elektronički udžbenik (uz elektroničku knjigu) spominje samo u kategorizaciji DOS-a s aspekta organizacije sadržaja. Zanimljivo je da se u dokumentu izričito navodi da „DOS u odnosu na tiskane obrazovne sadržaje nije i ne smije biti njihova kopija u digitalnom formatu“¹¹⁸, što je zapravo u koliziji s definicijom elektroničkog udžbenika u Udžbeničkom standardu u kojoj se navodi da elektronički udžbenik može biti i istovjetna inačica tiskanog udžbenika.

Vodeći se činjenicom da je tek 2009. godine započela javna rasprava o uvođenju elektroničkih udžbenika u američke škole, moglo bi se zaključiti da je pojam elektroničkog udžbenika relativno nov i u svijetu. Međutim, u Sjedinjenim Američkim Državama već se devedesetih godina 20. stoljeća u literaturi pronalazi pojam elektronički udžbenik. U članku objavljenom za konferenciju WebNet-96 u San Franciscu 1996. godine prikazuje se alat za izradu prilagodljivog elektroničkog udžbenika na mreži¹¹⁹, dok se na samom početku 21. stoljeća na Sveučilištu Strathclyde u Ujedinjenom Kraljevstvu bave tematikom evaluacije elektroničkih udžbenika te u okviru podprojekta EBONI, unutar JISC projekta, 2002. godine izdaju smjernice za izradu elektroničkog udžbenika.¹²⁰

Od tada se u svjetskoj literaturi koncept elektroničkoga udžbenika spominje koristeći termin digitalni udžbenik, elektronički udžbenik ili skraćeno e-udžbenik. Često se uz pojam elektroničkoga udžbenika veže i pojam elektroničke knjige pa se čak i govori o elektroničkim knjigama u području obrazovanja, dok neki autori još 2014. godine naglašavaju da je istraživanje o elektroničkim knjigama oskudno u tom području.¹²¹

---

¹¹⁸ Prijedlog kriterija i preporuka za izradu kvalitetnih digitalnih obrazovnih sadržaja. 2015. // CARNET: UKT u učenju i poučavanju. Dostupno na: <http://www.carnet.hr/upload/javniweb/images/static3/92862/File/PrijedlogkriterijaipreporukaDOS-zajavnuraspravu.pdf> (29.04.2016.).

¹¹⁹ Brusilovsky, P.; Schwarz, E.; Weber, G. A tool for developing adaptive electronic textbooks on WWW. // Proceedings of WebNet'96, World Conference of the Web Society / edited by H. Maurer. San Francisco: AACE, 1996, str.64-69. Dostupno na: <http://www.contrib.andrew.cmu.edu/~plb/WebNet96.html> (1.05.2016.).

¹²⁰ Wilson, R.; Landoni, M. EBONI electronic textbook design guidelines. 2002. // EBONI. Dostupno na: <http://ebooks.strath.ac.uk/eboni/guidelines/Guidelines.pdf> (01.05.2016.).

¹²¹ Davidson, A.L.; Carliner, S. e-Books for educational uses. // Handbook of Research on Educational Communications and Technology / edited by J.M. Spector et al. New York: Springer Science + Business Media, 2014, str. 713 – 722.

Kina je zemlja koja također ekstenzivnije provodi istraživanja o elektroničkim udžbenicima i uvodi ih u svoje škole, no ipak kineski znanstvenici su 2014. godine još uvijek tvrdili da ne postoji unificirana definicija koncepta elektroničkoga udžbenika, tvrdeći da neki znanstvenici naglašavaju elektronički udžbenik kao digitalni izvor, vidjevši ga samo kao još jednu inačicu tiskanog udžbenika ili kao mjesto na kojem se mogu spremati digitalni sadržaji tiskanog udžbenika, dok ga neki autori zaista vide kao multimedijalni izvor informacija, a neki kao elektroničku knjigu posebne namjene.¹²²

Cjelovita definicija elektroničkoga udžbenika pronalazi se u svjetskoj literaturi 2015. godine gdje autorica E. Railean koristi termin digitalni udžbenik i definira ga kao „spoj radne bilježnice, referentne knjige, knjige sa vježbama i studijama te priručnika za upotrebu, koji se temelji na statičnom hipertekstu ili multimodalnom tekstu, ispunjava kurikularne standarde (pedagoške resurse), a može biti ili je i alternativno sredstvo za učenje koje se nalazi u digitalnoj knjižnici i može mu se pristupiti putem edukacijske platforme koristeći osobno računalo ili mobilni digitalni uređaj spojen na Internet“.¹²³

Iz navedenih definicija elektroničkoga udžbenika, može se uvidjeti cjelovitost posljednje definicije iz Udžbeničkoga standarda u kojoj su uključeni elementi elektroničke knjige, no ne spominje se aspekt nastavnog sredstva. Razlog tome je, vjerojatno, što se definicija nalazi unutar zahtjeva i standarda za sve vrste i formate udžbenika gdje je već dana definicija udžbenika. Definicija sa Sveučilišta u Rijeci nedovoljno je precizna i zapravo govori samo o načinu na koji se sadržaj udžbenika može čitati, dok se definicija iz 2015. godine pronađena u svjetskoj literaturi ne približava definiciji elektroničke knjige, ali donekle govori o načinu pristupanja elektroničkom udžbeniku.

Obzirom da u hrvatskom visokoškolskom obrazovanju nema unificirane definicije elektroničkoga udžbenika, temeljem svega navedenoga, predlaže se visokoškolskim ustanovama prihvatiti cjelovitu definiciju elektroničkoga udžbenika iz udžbeničkog standarda uz manje promjene:

---

¹²² Chen, G. et al. e-Textbook in K-12 education: a case study in Beijing. // The New Development of Technology Enhanced Learning: Concept, Research and Best Practices, Lecture Notes in Educational Technology / edited by R.Huang et al. Berlin: Springer-Verlag, 2014, str. 113-129. Dostupno na: <https://books.google.hr/books?id=ZWAIBAAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=hr#v=onepage&q=digital%20textbook&f=false> (1.05.2016.).

¹²³ Railean, E. Psychological and pedagogical considerations in digital textbook use and development. Hershey: IGI Global, 2015. Dostupno na: <https://books.google.hr/books?id=Fyt1CQAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=hr#v=onepage&q&f=false> (1.05.2016.).

Elektronički udžbenik je nastavno sredstvo koje može nastati kao istovjetna inačica tiskanog udžbenika ili kao samostalna publikacija, čiji se sadržaj, kojim se izlaže nastavno gradivo, nalazi u jednoj ili više računalnih datoteka omeđenog sadržaja, dostupnih na mreži ili u materijalnome obliku na uređajima ili medijima za pohranu, a uz tekst može imati multimedijske elemente i veze sa mrežnim stranicama te biti interaktivan.

3.4 Nakladnici elektroničkoga udžbenika za učenje engleskoga kao stranoga jezika u Hrvatskoj

U istraživanju provedenom za potrebe ovoga rada, a opisanom u petom poglavlju, pronađena su tri hrvatska nakladnika odobrenih udžbenika za učenje engleskoga jezika u osnovnim i srednjim školama: Alfa, Profil i Školska knjiga, od kojih samo Profil i Školska knjiga u ponudi imaju i elektroničke udžbenike, dok elektronički udžbenik za učenje engleskoga jezika u visokoškolskom obrazovanju nije pronađen.

Kao što je već spomenuto u poglavlju 3.2.1 nakladnik Profil Klett nudi preuzimanje svojih elektroničkih udžbenika unosom jedinstvenog promotivnog koda koji kupac dobije na letku nakon što kupi tiskano izdanje udžbenika. Profilovi elektronički udžbenici koriste softversko rješenje za multimedijски digitalni udžbenik pod nazivom Profil klik, a nastali su dodavanjem multimedijskog sadržaja tiskanim udžbenicima. Multimedijски sadržaj koji je dodan Profilovim digitalnim udžbenicima jest: „videozapisi, zvukovni zapisi, interaktivni objekti i kvizovi, slikovni prilozi i fotogalerije, dokumenti (prezentacije, tekstualni dokumenti, tablice), poveznice na web i poveznice na sadržaj unutar knjige“.¹²⁴ Korisnicima je također omogućeno i dodavanje vlastitog sadržaja kao pisanje bilješki, označavanje, obilježavanje i crtanje. Od elektroničkih udžbenika za učenje engleskoga kao stranoga jezika, Profil u ponudi ima osam naslova, seriju udžbenika New Building Blocks 1-5 te seriju udžbenika New Building Bridges 6-8.

Elektronički udžbenici Školske knjige preuzimaju se na nešto drugačiji način. Registracijom putem elektroničkog identiteta škole, učenik ili nastavnik dobiva pristup elektroničkoj inačici udžbenika koji se koristi u određenoj školi. Na taj način je nakladnik ograničio upotrebu na one škole koje su odabrale udžbenike u izdanju Školske knjige. Popis naslova elektroničkih udžbenika Školske knjige nije pronađen.

---

¹²⁴ PROFIL KLIK.// Profil Klett. Dostupno na: <http://www.digitalniudzbenici.hr/profilklik.html> (1.05.2016.).

Nakladnik Profil Klett prvi je krenuo sa elektroničkim udžbenicima 2013. godine, dok se Školska knjiga već 2014. godine pojavila kao konkurencija. Novinski članci dnevnog tiska potvrđuju konkurentnost ovih dvaju nakladnika koji u medijima raspravljaju o tome što je pravi elektronički udžbenik, a što ne. U Hrvatskoj se elektronički udžbenici još ne koriste u školama, osim unutar pilot projekta *e-Škole*, stoga se navedeni elektronički udžbenici nakladnika Školska knjiga i Profil Klett u ovome trenutku koriste samo kao multimedijalni dodaci tiskanom udžbenicima. Korištenje elektroničkoga udžbenika kao dodatak tiskanome udžbeniku jest paradoksalno, no uvođenje elektroničkih udžbenika u obrazovanje jest dugotrajan proces koji se nalazi unutar kompleksnijeg procesa uvođenja IKT-a u obrazovni sustav, stoga ovakav paradoks treba prihvatiti kao jedan od koraka ka ostvarenju cilja. Elektronički udžbenik u visokoškolskom obrazovanju ne postoji u formalnom smislu, stoga je to razlog više za izradu modela takvog udžbenika.

4 ELEKTRONIČKI UDŽBENIK

Ovo poglavlje ima za cilj prikazati obilježja elektroničkoga udžbenika pronađena u relevantnoj literaturi, koja će se upotrijebiti pri izradi modela elektroničkoga udžbenika u šestom poglavlju. Kroz opis tradicionalnih načina objava udžbenika u visokoškolskom obrazovanju u Hrvatskoj, prikazat će se potencijalni problemi objave elektroničkoga udžbenika uz raspravu o autorskopравnim pitanjima elektroničkoga udžbenika.

4.1 Obilježja elektroničkoga udžbenika iz literature

Iz definicije elektroničkoga udžbenika predložene u poglavlju 3.3 može se zaključiti kako postoji više vrsta i kategorija elektroničkih udžbenika obzirom na izvornost, način pohrane i multimedijske elemente koje sadrži. U stručnoj literaturi se 2012. godine definiraju tri kategorije elektroničkih udžbenika obzirom na njihovu dostupnost i upotrebljivost. Autori navode sljedeće tri kategorije elektroničkih udžbenika: mrežni sadržaj, softver za čitanje i namjenski uređaj.¹²⁵

Pod pojmom mrežni sadržaj autori smatraju elektroničke udžbenike koji su dostupni na Internetu u formatu npr. HTML ili XML, čiji sadržaj nije namijenjen za preuzimanje nego za korištenje u različitim mrežnim preglednicima. Elektronički udžbenici koji se podrazumijevaju pod kategorijom softvera za čitanje su elektronički udžbenici za čije je korištenje potreban poseban softver. Takvi udžbenici se također nalaze u raznim formatima, kao npr. ACW ili ePub i za razliku od prve kategorije, ovi elektronički udžbenici su namijenjeni za preuzimanje, besplatno ili uz naknadu. Treća kategorija namjenskog uređaja podrazumijeva elektroničke udžbenike u raznim formatima (npr. HTML, XML, ACW, ePub i dr.) koji se mogu koristiti samo na uređajima posebno namijenjenim za elektroničke udžbenike. Isti autori 2015. godine navode tri iste kategorije elektroničkih udžbenika s naglaskom na upotrebi različitog hardvera i softvera.¹²⁶

U hrvatskoj stručnoj literaturi ne nalazi se kategorizacija elektroničkih udžbenika, osim u već spomenutom dokumentu Sveučilišta u Rijeci, iz 2013. godine, gdje se definiraju

---

¹²⁵ Lee, H.J.; Messom, C.; Yau, K.-L.A. e-Textbooks: types, characteristics and open issues. // Journal of Computing 4, 9 (September 2012), str. 155-161. Dostupno na: <https://sites.google.com/site/journalofcomputing/volume-4-issue-9-september-2012> (12.05.2016.).

¹²⁶ Lee, H.J.; Yau, K.-L. A. Addressing the major information technology challenges of electronic textbooks. // Journal of Computer Information Systems 55, 2 (Winter 2015), str. 40-47. Dostupno na: <https://proxy.knjiznice.ffzg.hr/proxy/nph-proxy.cgi/en/00/http/www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/08874417.2015.11645755> (12.05.2016.).

kategorije elektroničkoga udžbenika obzirom na „funkcionalnosti te razinu multimedijalnosti i interaktivnosti“.¹²⁷ Tamo se definiraju dvije kategorije elektroničkoga udžbenika (e-udžbenika): jednostavan i multimedijski. Jednostavan elektronički udžbenik definiran je kao „odgovarajuća doslovna elektronička (digitalna) inačica tiskanog udžbenika koju je moguće pregledavati na različitim hardverskim platformama“, dok je multimedijski udžbenik definiran kao udžbenik kojeg „predstavljaju svi oblici e-udžbenika koji koriste određene funkcionalnosti hiperteksta, uključujući audio vizualne multimedijske sadržaje i omogućavaju korisniku interaktivnost“.¹²⁸

Kako bi se mogla odrediti razina multimedijalnosti i interaktivnosti, potrebno je definirati funkcionalnosti elektroničkoga udžbenika. Unutar projekta EBONI, navedenog u poglavlju 3.3, 2002. godine izdaju se smjernice za izradu elektroničkoga udžbenika, prvenstveno usmjerene na visokoškolske udžbenike u mrežnom izdanju. Projekt je definirao 22 smjernice, od toga 17 smjernica za dizajn na zaslonu, a ostalih 5 smjernica za hardverski dizajn (Tablica 1).¹²⁹

---

¹²⁷ Odluka o usvajanju standarda za izradu e-udžbenika. 2013. // Sveučilište u Rijeci: Normativni akti. Dostupno na:

http://www.uniri.hr/files/staticki_dio/propisi_i_dokumenti/Odluka%20o%20usvajanju%20standarda%20za%20izradu%20e-udžbenika%20Sveucilista%20u%20Rijeci%20-%20prosinac%202013_.pdf (29.04.2016.).

¹²⁸ ibidem.

¹²⁹ Wilson, R.; Landoni, M. EBONI electronic textbook design guidelines. 2002. // EBONI. Dostupno na: <http://ebooks.strath.ac.uk/eboni/guidelines/Guidelines.pdf> (01.05.2016.).

Tablica 1. Smjernice za izradu elektroničkoga udžbenika definirane u projektu EBONI

Dizajn na zaslonu	Dizajn hardvera
<ol style="list-style-type: none"> 1. Napraviti naslovnu stranicu 2. Izraditi sadržaj 3. Izraditi kazalo 4. Uključiti tražilicu 5. Ne uključivati poveznice na vanjske mrežne sadržaje unutar glavnog teksta 6. Koristiti hipertekst 7. Voditi računa o tipografskim aspektima 8. Izraditi kratke stranice 9. Uključiti indikaciju na sadržaj 10. Uključiti orijentacijske indikacije 11. Koristiti čitljivu veličinu slova 12. Koristiti različite boje slova i pozadine 13. Tekst podijeliti na manje dijelove 14. Oprezno koristiti netekstualne objekte 15. Koristiti multimedijalne i interaktivne elemente 16. Omogućiti funkcije označavanja, anotacije i knjiških bilješki 17. Omogućiti podešavanje 	<ol style="list-style-type: none"> 18. Koristiti visoko kvalitetnu tehnologiju zaslona 19. Izbalansirati težinu, lakoću prijenosa i vizibilnost 20. Ergonomičnost uređaja za čitanje 21. Omogućiti jednostavno okretanje stranica putem tipki na uređaju 22. Uređaj mora biti izdržljiv

Izvor: EBONI¹³⁰

T.J.Bliss 2013. godine u doktorskoj disertaciji u SAD-u definira obilježja elektroničkoga udžbenika kroz osam cjelina: navigacija, dostupnost, tehnička izvedba, relevantnost,

---

¹³⁰ Wilson, R.; Landoni, M. EBONI electronic textbook design guidelines. 2002. // EBONI. Dostupno na: <http://ebooks.strath.ac.uk/eboni/guidelines/Guidelines.pdf> (01.05.2016.).

interaktivnost, prezentacija, edukacija i raznolikost.¹³¹ Navigacija u Blissovom istraživanju podrazumijeva jednostavno i brzo kretanje kroz udžbenik uz funkciju naprednog pretraživanja teksta. Dostupnost se odnosi na mogućnosti dobavljanja i uređaja za čitanje elektroničkog udžbenika, dok tehnička izvedba podrazumijeva tehničke funkcionalnosti u smislu kompatibilnosti s različitim tehnologijama. Relevantnost je naglašena u smislu sadržaja koji mora odgovarati nastavnom gradivu te biti ažuran. U tom pogledu vrlo je važno da nastavnik može podešavati i ažurirati sadržaj. Interaktivnost podrazumijeva funkcije označavanja, bilješki, ali i dodatnih materijala koji uključuju video, audio, ali i poveznice na vanjske sadržaje. Prezentacija se odnosi na način na koji je sadržaj prezentiran čitatelju koji mora ujedno biti razumljiv, informativan i detaljan. Edukacija se odnosi na utjecaj koji elektronički udžbenik ima na učenje, motivaciju i ponašanje. Raznolikost je jedino kulturološko obilježje te podrazumijeva osjetljivost spram različitih kultura i pogleda.

Iste godine skupina autora u Japanu definira reprezentativna obilježja elektroničkoga udžbenika kroz sedam cjelina: autentikacija, autorsko pravo, prezentacija sadržaja, povezane informacije, dodane informacije, potpora učenju te ograničenje sadržaja i platformi.¹³² Autentikacija podrazumijeva različite vrste odobrenja za pristup elektroničkom udžbeniku. Autorsko pravo podrazumijeva pitanja vezana za upravljanje digitalnim pravima (DRM – Digital Rights Management¹³³) te ograničenje uporabe elektroničkog udžbenika u slučaju povrede tih prava. Prezentacija sadržaja uključuje nekoliko funkcija kao što je promjena veličine slova, pretraživanje teksta, jednostavna navigacija kroz udžbenik i prisutnost različite multimedije (npr. video, audio). Povezane informacije se odnose na poveznice na vanjske sadržaje kao što su rječnici, referentna literatura i različite mrežne stranice. Potpora učenju podrazumijeva funkcije koje se odnose na povezanost elektroničkoga udžbenika sa sustavom LMS gdje čitatelj (u ovom slučaju učenik/student) može pristupiti informacijama o svome rasporedu, oglasnim pločama, forumima za učenje i ostalim sadržajima učenja na daljinu.

---

¹³¹ Bliss, T.J. A model of digital textbook quality from the perspective of college students: doktorska disertacija. Provo: Brigham Young University, 2013. Dostupno na: <http://scholarsarchive.byu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=4423&context=etd> (13.05.2016.).

¹³² Toshiya N.; Shun S.; Yasuhisa, T. Typical functions of e-textbook, implementation, and compatibility verification with use of ePub3 materials. // *Procedia Computer Science* 22 (2013), str. 1344-1353.

¹³³ „DRM je krovni pojam koji obuhvaća nekoliko aranžmana pomoću kojih vlasnik digitalnih prava može ograničavati uporabu zakonski zaštićenih digitalnih prava.[...] upravljanje digitalnim pravima omogućuje vlasniku digitalnog prava nametanje nekih daljnjih ograničenja korisnicima kopije tako zaštićenih digitalnih sadržaja.“ [Panian, Željko. Englesko-hrvatski informatički enciklopedijski rječnik. Zagreb : Europapress holding, 2005. Sv. 1, str. 160.].

Ograničenje sadržaja i platformi odnosi se na elektronički format udžbenika, korisničko sučelje, mrežnu povezanost i kapacitet baterije uređaja.

U Hrvatskoj postoji već spomenut Prijedlog kriterija i preporuka za izradu kvalitetnih digitalnih obrazovnih sadržaja iz 2015. godine.¹³⁴ Njime se definiraju načela izrade kvalitetnih digitalnih obrazovnih sadržaja i kriteriji za ocjenjivanje digitalnih obrazovnih sadržaja u školskom okruženju. Kriteriji za evaluaciju oslanjaju se na kriterije definirane Udžbeničkim standardom iz 2013. godine, a podijeljeni su u sedam skupina. Kada bi kriterije evaluacije za digitalne obrazovne sadržaje iskoristili za izdvajanje obilježja elektroničkoga udžbenika, ona bi bila sljedeća:

1. izrađen po načelu znanstvene utemeljenosti i aktualizacije
2. usklađen s kurikulumom
3. interaktivan
4. sadrži multimediju
5. mora poštovati četiri osnovna pravila postupnosti
6. poželjno je da bude raščlanjen na cjeline
7. može (ali ne mora) poticati suradničko učenje
8. poželjno je da se mogu koristiti interaktivne metode za provjeru znanja i ponavljanje
9. pruža mogućnost prilagodbe sadržaja i aktivnosti
10. poželjno je da potiče pozornost i motivira učenike različitim aktivnostima, igrom, glazbom, grafikom i sl.
11. poželjno je da omogućava učenje u različitim kontekstima poučavanja
12. izrađen u duhu multikulturalizma i tolerancije
13. mora koristiti hrvatski standardni jezik osim u iznimkama poput učenja stranih jezika i sl.
14. mora biti opremljen Dublin Core metapodacima, a poželjno je opisati ga i ostalim poznatim shemama metapodataka za opis digitalnih sadržaja
15. mora imati jasno naznačenu licenciju i autorska prava

---

¹³⁴ Prijedlog kriterija i preporuka za izradu kvalitetnih digitalnih obrazovnih sadržaja. 2015. // CARNET: UKT u učenju i poučavanju. Dostupno na: <http://www.carnet.hr/upload/javniweb/images/static3/92862/File/PrijedlogkriterijaipreporukaDOS-zajavnuraspravu.pdf> (29.04.2016.).

16. mora biti distribuiran u EDUPub ili EPUB3 formatu; ako je namijenjen korištenju u sustavu LMS, mora biti izrađen po SCORM standardu; ako se radi o mrežnom sadržaju mora biti izrađen korištenjem HTML5, CSS3 i Javascript tehnologija
17. posjedovati siguran prijenos podataka po potrebi
18. pristupačan svim korisnicima prema standardu W3C WAI
19. ergonomski i vizualno atraktivno grafičko- korisničko sučelje
20. kvalitetan audio-vizualni sadržaj
21. prilagodljivi dizajn grafičko-korisničkog sučelja neovisan o tipu uređaja
22. dostupnost na različitim platformama ako se radi o mobilnom korisničkom uređaju
23. prilagodljivost karakteristika multimedijalnih zapisa infrastrukturi korisnika
24. sigurnost na internetu
25. pravilno organizirane cjeline, poglavlja s vidljivom i jednostavnom navigacijom
26. interaktivno kazalo ili tražilica
27. sadrži upute za uporabu
28. modularnost – podijeljen u jedinstvene samostalne cjeline
29. mogućnost dodavanja bilješki, komentara (za učitelja)

Može se zamijetiti da unutar navedenih 29 obilježja postoje neka preklapanja tj. redundancija, kao na primjer kod obilježja 6, 25 i 28 gdje se govori o dijeljenju na cjeline. Također je važno naglasiti da su navedena obilježja izdvojena iz obilježja za sve digitalne obrazovne sadržaje u kojima se za tehnički standard (navedeno pod brojem 16) izdvaja obvezni format EDUPub ili EPUB3 za elektroničku knjigu, dok se zasebno ne govori o elektroničkom udžbeniku. Više o formatima elektroničkoga udžbenika bit će raspravljeno u šestom poglavlju.

U dokumentu Sveučilišta u Rijeci kao jedinom visokoškolskom dokumentu u kojem je definiran standard za izradu elektroničkoga udžbenika navode se sljedeći zahtjevi/obilježja za elektroničke udžbenike: osnovne funkcionalnosti, razina multimedijalnosti, grafičko oblikovanje i vizualni identitet, tehničke karakteristike, obvezni sadržajni elementi, obaveze nakladnika i tehnički zahtjevi za pristup.¹³⁵ Prema ovome dokumentu, osnovne

---

¹³⁵ Odluka o usvajanju standarda za izradu e-udžbenika. 2013. // Sveučilište u Rijeci: Normativni akti. Dostupno na:

funkcionalnosti koje bi svaki elektronički udžbenik trebao imati jest navigacija putem tablice sadržaja i pretraživanje sadržaja putem indeksa ili tražilice. Razine multimedijalnosti podijeljene su prema funkcionalnostima koje mogu imati elektronički udžbenici: poveznice na mrežne audio-video sadržaje, poveznice na dodatne resurse (literaturu), hipermedija izravno uključena u sadržaj udžbenika i interaktivnost putem ugrađenih kvizova i/ili testova znanja te simulacije kontrolom varijabli i sl. Grafičko oblikovanje i vizualni identitet potrebno je uskladiti sa zahtjevima za tiskana izdanja, a bilo bi dobro posebno definirati obilježja teksta. Pod tehničkim karakteristikama definirani su sljedeći formati u kojima se može izrađivati elektronički udžbenik: PDF, ePub, i-Book. Kao obvezni sadržajni elementi navode se ISBN, CIP zapis prema pravilima NSK, jedinstvena cijena izdanja te naziv nakladnika na hrvatskome i engleskome jeziku. Obaveze nakladnika definiraju se u skladu s prijavom mrežne publikacije Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici. Tehnički zahtjevi za pristup elektroničkim udžbenicima podrazumijevaju mrežnu programsku aplikaciju za pristup koja omogućava potrebne funkcionalnosti za pregled sadržaja. Također se definiraju i dvije razine pristupa elektroničkom udžbeniku: otvoreni pristup i ograničeni pristup (akademskoj zajednici i široj zajednici).

Obilježja elektroničkoga udžbenika prikazana u ovom poglavlju bit će metodom sinteze iskorištena zajedno s podacima dobivenim u istraživanju pri definiranju obilježja elektroničkoga udžbenika za učenje engleskoga kao stranoga jezika u šestom poglavlju.

4.2 Način izdavanja udžbenika u hrvatskom visokoškolskom obrazovanju

Visoka učilišta u Hrvatskoj imaju određenu autonomiju te mogu svojim internim aktima odrediti pravila svoje izdavačke djelatnosti. Kao što je već spomenuto, za potrebe ovoga rada prikupljeni su pravilnici i/ili dokumenti o izdavačkoj djelatnosti objavljeni na mrežnim stranicama visokih učilišta te će se u ovom poglavlju sagledati vrste objava udžbenika pronađene u tim dokumentima/pravilnicima uz osvrt na koncept objavljivanja u vlastitoj nakladi.

Sustav visokog obrazovanja u Hrvatskoj reguliran je prvenstveno Zakonom o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju. Regulacija izdavačke djelatnosti u visokom obrazovanju spominje se samo u članku 59. gdje je propisano da senat sveučilišta kao izborno stručno tijelo odlučuje i o izdavačkoj djelatnosti, te u članku 107. gdje je definiran prihod od

nakladničke djelatnosti kao jedan od izvora financiranja za visoka učilišta, dok se u članku 108. navodi da ministar može temeljem javnog poziva i mišljenja raspodijeliti dio državnih proračunskih sredstava za razvoj sustava znanosti i visokog obrazovanja za znanstveno izdavaštvo.¹³⁶ Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta jednom godišnje objavljuje poziv za dodjeljivanje financijske potpore za visokoškolske udžbenike (sveučilišne ili veleučilišne) u tiskanome ili elektroničkome obliku, za koju se mogu prijaviti znanstvene organizacije, registrirane udruge ili trgovačka društva.¹³⁷

Agencija za znanost i visoko obrazovanje javna je ustanova koja brine o osiguravanju kvalitete u visokom obrazovanju te temeljem Zakon o osiguravanju kvalitete u znanosti i visokom obrazovanju donosi kriterije za ocjenu kvalitete visokih učilišta u sastavu sveučilišta te veleučilišta i visokih škola. Agencija također objavljuje i upute za samoanalizu spomenutih visokih učilišta. Izdavačka djelatnost na visokim učilištima ne vrednuje se kao kriterij za ocjenu kvalitete visokih učilišta, dok se broj radova visokog učilišta objavljenih u prestižnim izdavačkim kućama navodi kao jedan od kriterija unutar područja kvalitete znanstvene i stručne djelatnosti.¹³⁸ Kod samoanalize visokih učilišta u financijskoj evaluaciji se traži navođenje svih prihoda visokih učilišta pa tako u приходима по посебним прописима наведен треба бити и приход од издавачке дјелатности високог училишта.¹³⁹

U europskom dokumentu Standardi i smjernice za osiguravanje kvalitete na Europskom prostoru visokog obrazovanja (engl. Standards and guidelines for quality assurance in the European Higher Education Area, ESG) koji je osnovna smjernica za osiguravanje kvalitete u visokom obrazovanju na europskim prostorima, ne nalaze se zahtjevi za izdavačku djelatnost visokih učilišta.¹⁴⁰

Temeljem svega navedenog, zaključuje se da visoka učilišta sama propisuju pravila o svojoj izdavačkoj djelatnosti. Uvidom u dokumente o izdavačkoj djelatnosti objavljene na

---

¹³⁶ Zakon o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju. 2015. // Zakon.hr. Dostupno na: <http://www.zakon.hr/z/320/Zakon-o-znanstvenoj-djelatnosti-i-visokom-obrazovanju> (20.01.2016.).

¹³⁷ Izdavačka djelatnost, skupovi, udruge i programi popularizacije znanosti. // Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta. Dostupno na: <http://public.mzos.hr/Default.aspx?sec=2139> (23.5.2016.).

¹³⁸ Kriteriji za ocjenu kvalitete visokih učilišta u sastavu sveučilišta. // Agencija za znanost i visoko obrazovanje. Dostupno na: <https://www.azvo.hr/hr/vrednovanja/postupci-vrednovanja-u-visokom-obrazovanju/reakreditacija-visokih-ucilista> (20.05.2016.).

¹³⁹ Upute za izradu samoanalize visokih učilišta u sastavu sveučilišta. // Agencija za znanost i visoko obrazovanje. Dostupno na: <https://www.azvo.hr/hr/vrednovanja/postupci-vrednovanja-u-visokom-obrazovanju/reakreditacija-visokih-ucilista> (20.05.2016.).

¹⁴⁰ Standardi i smjernice za osiguravanje kvalitete na Europskom prostoru visokog obrazovanja, 2015. // ENQA. Dostupno na: http://www.enqa.eu/indirme/esg/ESG%20in%20Croatian_by%20ASHE.pdf (20.05.2016.).

mrežnim stranicama visokih učilišta u Hrvatskoj (vidi poglavlje 5.3.4), prikazat će se zajednička pitanja objave koja reguliraju svi pravilnici i pitanja objave koja reguliraju samo neki.

Početak procesa objave neke publikacije na svim visokim učilištima započinje prijedlogom publikacije za izdavanje koju u najviše slučajeva podnose autor, katedra ili odjel, a čak se spominje i nositelj kolegija ili općenito zaposleni. Prijedlog se najčešće podnosi povjerenstvu za izdavačku djelatnost, dok se kod nekih podnosi odboru za izdavačku djelatnost. Kod visokih učilišta koja su sastavnice sveučilišta, prijedlozi za sveučilišna izdanja moraju biti odobrena od senata sveučilišta, dok fakultetska izdanja odobrava stručno vijeće pojedine sastavnice. Čest je slučaj da sastavnice sveučilišta imaju svoje zasebne pravilnike o izdavačkoj djelatnosti iako njihovo sveučilište također ima pravilnik nadležan svim sastavnicama. Pravilnikom je uobičajeno definirano kako prijedlog publikacije treba izgledati, a neka učilišta imaju i objavljene obrasce. Obzirom da visoka učilišta obvezno zahtijevaju recenziju i lekturu publikacija, zanimljivo je primijetiti da i većina visokih učilišta ima posebne zahtjeve oko recenzenata. Ti zahtjevi su većinom na broj recenzenata, koji se za udžbenike uglavnom povećava u odnosu na ostale publikacije te se za udžbenik uglavnom traže tri recenzenta. Jedan od uvjeta je vrlo često i zahtjev da barem jedan od recenzenata bude zaposlen izvan institucije koja daje prijedlog za objavu publikacije. Ukoliko izdavanje publikacije bude odobreno, sa recenzentima i lektorima potpisuju se ugovori u kojima se među ostalim regulira i isplata honorara. Također se potpisuje i ugovor s autorom, a u pravilnicima se navode sljedeći termini: nakladnički ugovor, izdavački ugovor, autorski ugovor ili autorskopravni ugovor. Navedeno je kako se tim ugovorima reguliraju autorskopravna pitanja. Neka učilišta posebno ističu i Zakon o autorskom pravu i srodnim pravima kao referentni zakon uz potpisani ugovor. Posebno se navodi da se tim ugovorima definira i vrijeme ustupanja autorskog prava visokom učilištu ili se navodi da autor ustupa svoje djelo za izdavanje, ali da zadržava sva autorska prava uz naznaku da ne smije ustupiti izdavanje svog djela nekom drugom izdavaču dok još postoje zalihe prvotnog izdanja.

Pitanja prodaje i distribucije djela spominju se najčešće u pogledu prodaje u skriptarnici ili knjižari visokog učilišta, a distribucija se vrši u knjižnicama. U jednom pravilniku spominje se prodaja putem e-knjižare veleučilišta, u jednom pohrana u repozitorij, a u svega nekoliko govori se o objavljivanju elektroničkih publikacija na mrežnim stranicama visokog učilišta ili na autorovoj mrežnoj stranici koja je povezana s mrežnom stranicom visokog učilišta.

Pravilnicima je također reguliran način financiranja izdavanja publikacija. U većini slučajeva izdavanje, od pripreme do distribucije, može financirati visoko učilište ili sam autor. Ako visoko učilište financira izdavanje može za to koristiti namjenska sredstva za izdavačku djelatnost, sredstva ostvarena prilikom prodaje izdanja i drugih komercijalnih poslova, sredstva iz državnog proračuna dodijeljena od Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta, sredstva od školarine te različitih donacija. Postoje razni načini financiranja za koje se visoko učilište u svojem pravilniku odlučilo. Neka učilišta samo sufinanciraju izdavanje na način da autori moraju financirati recenziju, lekturu ili čak i tisak.

Slučajevi kada autor sam snosi troškove izdavanja nisu specificirani. Postoje samo razlike u broju obveznih primjeraka koji pripadaju autoru ako sam financira izdavanje i u eventualnoj zaradi koju može ostvariti nakon prodaje. Dakle, bez obzira na financiranje, visoko učilište i dalje ostaje nakladnik/izdavač, dok su autorska prava određena ugovorom, kao što je već navedeno. Izdavanje u vlastitoj nakladi pronađeno je samo u jednom pravilniku o izdavačkoj djelatnosti Prirodoslovno- matematičkog fakulteta u Splitu, gdje se navodi da se izdanja mogu objaviti u vlastitoj ili tuđoj nakladi.¹⁴¹ U istom dokumentu navodi se da autor može snositi troškove izdavanja djela no ne piše što se događa u tom slučaju tj. potpisuje li se ugovor, dobiva li honorar i na koji način se postupa sa izdanim djelom.

Vlastita naklada

Objava u vlastitoj nakladi (engl. self-publishing) podrazumijeva samostalnu objavu neke publikacije o autorovom trošku. To nije novija praksa u nakladništvu, međutim Young navodi kako njezina transformacija unutar doba elektroničke knjige jest.¹⁴² Nakon što je 1780. godine James Watt izumio stroj za kopiranje, veliki broj danas vrlo cijenjenih pisaca, kao William Blake, Virginia Woolf, Rudyard Kipling, Walt Whitman, James Joyce i dr., izdavalo je svoje knjige.¹⁴³ Razvojem informacijskih tehnologija, danas postoje računalni programi koji

---

¹⁴¹ Pravilnik o izdavačkoj djelatnosti, 2011. // Sveučilište u Splitu, Prirodoslovno-matematički fakultet.

Dokumenti: Zakoni, statuti i pravilnici. Dostupno na: <http://www.pmfst.unist.hr/wp-content/uploads/2016/03/pravilnik-o-izdavakoj-djelatnosti2011.pdf> (29.04.2016.).

¹⁴² Young, S. *Me Myself I: revaluing self-publishing in the electronic age.* // *The future of writing/* edited by John Potts. Hampshire: Palgrave Macmillan, 2014, str. 33-45. Dostupno na:

[https://books.google.hr/books?hl=hr&lr=&id=TUZBAwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP1&dq=academic+australian+self-publishing&ots=RZkGeEcBdR&sig=dG-](https://books.google.hr/books?hl=hr&lr=&id=TUZBAwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP1&dq=academic+australian+self-publishing&ots=RZkGeEcBdR&sig=dG-TarXifLdsnhc2CETy2a2dclU&redir_esc=y#v=onepage&q=me%2C%20myself&f=false)

[TarXifLdsnhc2CETy2a2dclU&redir_esc=y#v=onepage&q=me%2C%20myself&f=false](https://books.google.hr/books?hl=hr&lr=&id=TUZBAwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP1&dq=academic+australian+self-publishing&ots=RZkGeEcBdR&sig=dG-TarXifLdsnhc2CETy2a2dclU&redir_esc=y#v=onepage&q=me%2C%20myself&f=false) (29.05.2016.)

¹⁴³ Buchanan, M. *The joy of self-publishing.* Bedford: Ips publishing, 2010. Dostupno na:

<https://books.google.hr/books?hl=en&lr=&id=v8QkU3rSIAIC&oi=fnd&pg=PT12&dq=self->

omogućavaju autorima da izrade vlastitu elektroničku knjigu. Sjedinjene Američke Države pionir su u objavljivanju u vlastitoj nakladi, a za njima slijede Australija i Novi Zeland.

U magistarskome radu o trendovima objave u vlastitoj nakladi na Novom Zelandu, autorica I. K. Foster navodi tri vrste objave u vlastitoj nakladi: prava objava u vlastitoj nakladi (engl. true self-publishing), izdavanje subvencijom (engl. vanity or subsidy press publishing) i usluge za objavu u vlastitoj nakladi (engl. self-publishing services).¹⁴⁴ Autorica objašnjava da kod prave objave u vlastitoj nakladi autor obavlja sve poslove bez ikakvog posrednika, dok izdavanje subvencijom podrazumijeva objavu kod nakladnika koji naplaćuje autoru izdavanje, ne bavi se marketingom i promocijom izdanja, ali otiskuje svoje ime kao nakladnika. Treća vrsta objave tj. usluge za objavu u vlastitoj nakladi jest zapravo hibridna objava između prave i subvencionirane objave u vlastitoj nakladi. Oni koji pružaju usluge ne navode se kao nakladnici već samo služe kao pomoć autorima koji žele objavljivati u vlastitoj nakladi.

U SAD-u se u zadnjih nekoliko godina razvijaju distributeri knjiga objavljenih u vlastitoj nakladi koje nazivaju „indie-book“, kao što su Smashworks i Lulu, tvoreći drugačiji proces objave od tradicionalnog nakladništva.¹⁴⁵ O visokom postotku izdanja objavljenih u vlastitoj nakladi svjedoče i brojke s frankfurtskog sajma knjige održanog u listopadu 2014. godine. Razvoj objave u vlastitoj nakladi povećava se i u Europi pa se tako u Njemačkoj razvilo sve više platformi za vlastitu objavu, kao Bookrix, Epubli, Neobooks i Tredition.¹⁴⁶

U akademskim se krugovima također govori o objavljivanju u vlastitoj nakladi. Knjižnice MIT Libraries uglednog sveučilišta u Massachusettsu objavile su upute i definiciju objavljivanja u vlastitoj nakladi kao pomoć autorima u akademskim krugovima.¹⁴⁷

Godine 2013. T. P. Stehlik sa Sveučilišta u Australiji objavljuje intrigantan članak o objavi u vlastitoj nakladi u akademskom svijetu. On tvrdi kako poštovanje prema objavi u vlastitoj nakladi raste u akademskim i nakladničkim krugovima ponajviše zbog sve većeg

---

publishing+&ots=ZVL5DU8cGW&sig=2Ctz-SYX_T-
zTnExvWPqFIHhFgw&redir_esc=y#v=snippet&q=virginia%20woolf&f=false (29.05.2016.)

¹⁴⁴ Foster, I.K. There is a lot of noise out there: self-publishing trends in New Zealand: magistarski rad. Victoria: University of Wellington, 2012. Dostupno na: <http://researcharchive.vuw.ac.nz/xmlui/handle/10063/2342> (5.05.2016.).

¹⁴⁵ Palmer, A. A look ahead to self-publishing in 2014, 2014. // Publishers Weekly. Dostupno na: <http://www.publishersweekly.com/pw/by-topic/authors/pw-select/article/60783-pw-select-january-2014-a-look-ahead-to-self-publishing-in-2014.html> (29.05.2016.)

¹⁴⁶ Süßmann, I. The state of self-publishing in Germany, 2015. // Publishing Perspectives. Dostupno na: <http://publishingperspectives.com/2015/08/the-state-of-self-publishing-in-germany/#.V0rhuJF9600> (29.05.2016.).

¹⁴⁷ Independent book publishing for academics: Home. // MIT Libraries. Dostupno na: <http://libguides.mit.edu/independentpublishing> (29.05.2016.)

broja naslova koji su u smislu kvalitete, recenzija, editiranja i proizvodnje jednaki bilo kojoj komercijalnoj publikaciji.¹⁴⁸ T. P. Stehlik također navodi australske primjere objave cijelih doktorskih disertacija kao knjiga u vlastitoj nakladi uz pomoć malog nakladnika *Post Pressed* koji zapravo preuzima ulogu onog koji pruža usluge za pomoć objavi u vlastitoj nakladi.

Objava u vlastitoj nakladi u akademskim krugovima zainteresirala je i visokoškolske knjižnice koje, ponajprije u Americi, istražuju područje knjižnica kao nakladnika, ali i knjižnica kao pružatelja usluga za pomoć objavi u vlastitoj nakladi.¹⁴⁹

Na stručnom skupu u Londonu u svibnju 2015. godine pod nazivom „Ebooks 2015: etextbooks, elearning, econtent“, prezentiran je među ostalim i slučaj američkih knjižnica kao nakladnika. Sara Lippincott kao voditeljica programa Library Publishing Coalition¹⁵⁰ govorila je o ulozi visokoškolskih i znanstvenih knjižnica kao nakladnika. Lippincott smatra kako knjižnice kao nakladnici mogu nadopuniti aktivnosti sveučilišnog izdavaštva na način da izdaju publikacije koje ne mogu pronaći svoje mjesto, publikacije u niši. Knjižnice također organiziraju i koordiniraju uređivanje i recenzentski postupak te pružaju savjetodavne usluge o licenciranju i autorskim pravima.

Koncept otvorenih obrazovnih sadržaja OER (engl. Open Educational Resources) počeo je doticati i objave u vlastitoj nakladi u akademskim krugovima u Americi. Naime, profesor Joe Moxley stvorio je Writing Commons¹⁵¹ – platformu na kojoj se objavljuju recenzirani mrežni tekstovi (engl. webtexts) koje koriste studenti i nastavnici kao otvorene obrazovne sadržaje. Cijela platforma se zapravo koristi kao elektronički udžbenik.

U Hrvatskoj se objavljivanje u vlastitoj nakladi još ne zagovara. Kao potvrda toj tvrdnji može se navesti primjer gdje Ministarstvo kulture unutar javnog poziva za potporu izdavanju knjiga u 2016. godini jasno i nedvojbeno navodi da se „na javni poziv, radi podupiranja profesionalizacije nakladničke djelatnosti, ne mogu prijaviti fizičke osobe kao ni pravne osobe koje nisu registrirane za obavljanje nakladničke djelatnosti“.¹⁵²

---

¹⁴⁸ Stehlik, T.P. A creative solution to academic survival in the commercial world. // *The International Journal of the Book* 10, 3 (2013), str. 53-60. Dostupno na: <http://ijb.cgpublisher.com/product/pub.27/prod.515> (29.05.2016.).

¹⁴⁹ Moulaison, H.L.; Le Beau, C. US libraries as publishers: status and concerns. // *IFLA World Library and Information Congress 2015: Dynamic Libraries: Access, Development and Transformation*, Cape Town. Dostupno na: <http://library.ifla.org/1159/1/187-moulaison-en.pdf> (29.05.2016.).

¹⁵⁰ Library Publishing Coalition. URL: <http://www.librarypublishing.org/about-us/mission> (01.05.2016.).

¹⁵¹ Writing Commons. URL: <http://www.writingcommons.org/> (2.05.2016.).

¹⁵² Upute za prijavitelje za izdavanje knjiga u 2016. godini, 2015.//Ministarstvo kulture Republike Hrvatske. Dostupno na: <http://www.min->

Temeljem svega navedenog, objava publikacija na visokim učilištima u Hrvatskoj u slučajevima kada autor financira izdavanje mogla bi se nazvati jednom od triju navedenih vrsta objave u vlastitoj nakladi – izdavanje subvencijom, gdje autor financira, ali visoko učilište stavlja svoje ime kao nakladnika. Međutim, u Hrvatskoj nije prihvaćena ovakva podjela objave u vlastitoj nakladi, jer se smatra da je nakladnik onaj koji namiče sredstva iz bilo kojeg izvora pa čak i od autora.¹⁵³ Ovdje je potrebno osvrnuti se i na prava iskorištavanja autorskog djela stvorenog u radnom odnosu regulirana Zakonom o autorskom pravu i srodnim odnosima. Pravo na iskorištavanje autorskog djela stvorenog u radnom odnosu potrebno je regulirati ugovorom o radu, a ako njime nije određeno drugačije, „autorsko pravo na autorskom djelu zadržava autor bez ograničenja“.¹⁵⁴ Sasvim suprotno vrijedi ako je stvoreno djelo računalni program, tada autorsko pravo pripada poslodavcu, ako ugovorom nije drugačije određeno.¹⁵⁵

4.3 Autorskoppravna pitanja objave elektroničkoga udžbenika u visokoškolskom obrazovanju

Iz prakse visokoškolskog izdavaštva raspravljene u prethodnom poglavlju, vidljivo je da objava elektroničkoga udžbenika nije posebno regulirana, štoviše nije niti objava ostalih elektroničkih publikacija. Svega se u nekoliko pravilnika spominje distribucija elektroničkih publikacija postavljanjem na mrežne stranice visokog učilišta ili pohranom u repozitorij. Kao što je već spomenuto, u pogledu autorskih prava većina učilišta odlučila se za model potpisivanja ugovora s autorom u kojem autor ustupa prava visokom učilištu na određeno vrijeme. Kod ponekih učilišta uočena je praksa gdje autor zadržava prava te samo ustupa publikaciju visokom učilištu za izdavanje uz određene dogovore regulirane također potpisivanjem ugovora.

Zakonom o autorskom pravu i srodnim pravima definirano je ugovorno autorsko pravo, a njime i autorskoppravni ugovor te nakladnički ugovor. Važno je definirati oba pojma jer u pregledanim pravilnicima visokoškolskih institucija nije ponekad sasvim jasno što se kojim

---

kulture.hr/userdocsimages/Javni%20poziv%202016/Upute%20za%20prijavitelje/Upute_potpora_knjizi_2016).pdf (29.05.2016.).

¹⁵³ Živković, D. Elektronička knjiga. Zagreb: Multigraf, 2001. Str.22.

¹⁵⁴ Zakon o autorskom pravu i srodnim pravima: pročišćeni tekst zakona. // Zakon HR – pročišćeni tekstovi zakona. Dostupno na: <http://www.zakon.hr/z/106/Zakon-o-autorskom-pravu-i-srodnim-pravima> (29.05.2016.).

¹⁵⁵ Horvat, A; Živković, D. Knjižnice i autorsko pravo. Prvo elektroničko izd. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada, 2013. Str.42. Dostupno na: <https://core.ac.uk/download/pdf/11890907.pdf> (7.09.2014.).

ugovorom određuje tj. u nekim se pravilnicima govori o definiranju vremena ustupanja autorskoga prava nakladničkim ugovorom, što nije u skladu s navedenim zakonom.

Autorskopравни ugovor definiran je Zakonom o autorskom pravu i srodnim pravima kao „ugovor na temelju kojeg se stječe pravo iskorištavanja autorskog prava“ kojim „autor može za drugog osnovati pravo iskorištavanja autorskog djela ili mu prepustiti ostvarivanje autorskog prava“.¹⁵⁶ Nakladnički ugovor je u istom zakonu definiran pod posebnim dijelom ugovornog autorskog prava kao ugovor u kojem se „autor obvezuje za nakladnika (izdavača) osnovati pravo reproduciranja svojega određenoga autorskog djela tiskanjem ili drugim sličnim postupkom i pravo distribucije primjeraka autorskog djela (pravo izdavanja), a nakladnik se obvezuje autorsko djelo na ugovoreni način izdati i autoru za to platiti ugovorenu naknadu ako ugovorom nije drugačije određeno, te se brinuti o uspješnoj distribuciji primjeraka autorskog djela i davati autoru podatke o distribuciji autorskog djela. Nakladnički ugovor mora sadržavati odredbu o trajanju prava izdavanja“.¹⁵⁷ Shodno navedenim definicijama, visoka učilišta koja dopuštaju autoru zadržavanje autorskih prava, a ostvaruju samo pravo na izdavanje, trebala bi s njima potpisivati nakladničke ugovore, dok bi za ostale slučajeve vezane za prava iskorištavanja trebalo potpisati neki oblik autorskopravnog ugovora.

Zakonom o autorskom pravu i srodnim pravima nisu zasebno regulirana prava vezana za elektroničke publikacije. Ono što zakon uređuje jest pravo vezano za baze podataka kao elektroničke zbirke djela tj. pravo korisnika baze podataka i pravo proizvođača baze podataka. Korisnik baze podataka smije koristiti ono za što je ovlašten i mora poštovati autorska prava djela pohranjenih u bazi podataka. Posebno se regulira korištenje autorskih djela u nastavi ili znanstvenom istraživanju. Reproduciranje ili distribuiranje cjelina autorskih djela u obrazovne svrhe dopušta se uz pravilno navođenje izvora i ako autor nije posebno zabranio takvu upotrebu.

Raspravi o autorskopravnim pitanjima objave elektroničkog udžbenika u visokoškolskom obrazovanju treba pristupiti počevši od različitih mogućnosti objave navedenih u poglavlju 4.2. Nakon što autor završi izradu elektroničkog udžbenika, postoje tri mogućnosti izbora nakladnika: visoko učilište, komercijalni nakladnik i vlastita naklada autora.

---

¹⁵⁶ Zakon o autorskom pravu i srodnim pravima: pročišćeni tekst zakona. // Zakon HR – pročišćeni tekstovi zakona. Dostupno na: <http://www.zakon.hr/z/106/Zakon-o-autorskom-pravu-i-srodnim-pravima> (29.05.2016.)

¹⁵⁷ ibidem.

Visoko učilište kao nakladnik

Ako je visoko učilište izabrani nakladnik elektroničkoga udžbenika, visoko učilište svojim će aktima definirati što se događa s autorskim pravom, da li će s autorom potpisati nakladnički ugovor kojim će se urediti pravo izdavanja ili će autor prepustiti ostvarivanje autorskoga prava autorskopравnim ugovorom. No, kako zaštititi autorsko pravo elektroničkog udžbenika pri reprodukciji i distribuciji? Prilikom takve zaštite treba uzeti u obzir veći broj varijabli kao što su tehnička izvedba elektroničkog udžbenika, korisnici i način distribucije.

Iz definicije elektroničkoga udžbenika (vidi str. 37) jasno je kako elektronički udžbenik može biti pohranjen na mreži ili u materijalnome obliku na uređajima ili medijima za pohranu. U okviru visokog učilišta pohrana na mreži može se odnositi na nekoliko mjesta: službenu mrežnu stranicu visokog učilišta, sustav za e-učenje (LMS), digitalni repozitorij, digitalna knjižnica ili neki oblik intraneta. Pohrana u materijalnome obliku odnosila bi se na medije za pohranu koji bi se u materijalnome obliku posuđivali u knjižnici ili prodavali u skriptarnici/knjižari visokog učilišta ili nekom drugom prodajnom mjestu. Nedavnom odlukom Suda Europske unije odlučeno je da ne postoji razlika između posudbe tiskane i elektroničke knjige što će uvelike olakšati knjižnicama rješavanje kompleksnosti oko autorskopравnih pitanja digitalne građe.¹⁵⁸

Visoko se učilište kao nakladnik prvotno mora odlučiti o vrsti licencije elektroničkoga udžbenika tj. hoće li elektronički udžbenik biti objavljen u otvorenom pristupu (OA – Open Access) kao otvoreni obrazovni sadržaj (OER) ili će primijeniti neke od tehnologija upravljanja digitalnim pravima (DRM) kojima se može ograničiti uporaba digitalnog sadržaja. Ako se visoko učilište odluči za otvoreni pristup to ne znači da autorska prava nisu zaštićena jer autoru pripada autorsko pravo samim činom stvaranja djela.¹⁵⁹ Ono što autor ili visoko učilište dodatno mogu učiniti jest obavijestiti korisnike o načinu na koji se dopušta korištenje udžbenika u otvorenom pristupu posebnim odabirom Creative Commons licencije koju je

---

¹⁵⁸ European Court decides: „Lending rights for e-books the same as for paper books“. // Vereniging Openbare Bibliotheken. 10.11.2016. Dostupno na: <http://www.debibliotheken.nl/nc/de-vob/uitgaves/nieuws/bericht/european-court-decides-lending-rights-for-e-books-the-same-as-for-paper-books/> (22.11.2016.)

¹⁵⁹ Zakon o autorskom pravu i srodnim pravima: pročišćeni tekst zakona. // Zakon HR – pročišćeni tekstovi zakona. Dostupno na: <http://www.zakon.hr/z/106/Zakon-o-autorskom-pravu-i-srodnim-pravima> (29.05.2016.).

izradila neprofitna organizacija u svrhu promoviranja kulture otvorenog pristupa.¹⁶⁰ Razlikuje se šest vrsta licenci¹⁶¹ koje mogu biti i strojno čitljive:

1. Imenovanje CC BY,
2. Imenovanje – Dijeli pod istim uvjetima CC BY-SA,
3. Imenovanje – Bez prerada CC BY – ND,
4. Imenovanje – Nekomercijalno CC BY-NC,
5. Imenovanje – Nekomercijalno – Dijeli pod istim uvjetima CC BY-NC-SA i
6. Imenovanje – Nekomercijalno – Bez prerada CC BY-NC-ND.

Ako se visoko učilište odluči za ograničavajuću vrstu licencije bit će potrebno primijeniti neku od tehnologija za upravljanje digitalnim pravima – DRM (vidi str. 42) ili „aranžmana pomoću kojih nositelj digitalnih prava može ograničavati uporabu zakonski zaštićenih digitalnih sadržaja“.¹⁶² DRM je termin nastao 90-ih godina prošlog stoljeća koji se odnosi na tehnologije i sustave kojima se mogu kontrolirati i odrediti prava povezana s elektroničkim sadržajem.¹⁶³ Tehnologije za upravljanje digitalnim pravima mogu regulirati pristup datoteci u pogledu broja pristupa ili trajanja pristupa, kao i mogućnosti izmjena, dijeljenja, kopiranja, ispisivanja i spremanja, a mogu biti dio operacijskog sustava, softvera (programa) ili hardvera (uređaja).¹⁶⁴

U slučaju objave elektroničkoga udžbenika u otvorenom pristupu, takav udžbenik dostupan je i široj javnosti, a ne samo studentima ili nastavnicima na visokom učilištu. Elektronički udžbenik u otvorenom pristupu morao bi biti dostupan bez korištenja autorizacijskih podataka za pristup mjestu pohrane jer je to također jedan oblik aranžmana DRM i ograničava upotrebu samo na autorizirane korisnike.

---

¹⁶⁰ Intellectual property rights, 2015. //UNESCO. Dostupno na:
<http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002322/232208E.pdf> (29.05.2016.)

¹⁶¹ O licencama: čemu služe naše licence. // Creative commons. Dostupno na:
<https://creativecommons.org/licenses/?lang=hr> (1.10.2016.).

¹⁶² Horvat, A; Živković, D. Knjižnice i autorsko pravo. Prvo elektroničko izd. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada, 2013. Str.64. Dostupno na: <https://core.ac.uk/download/pdf/11890907.pdf> (7.09.2014.).

¹⁶³ Umeh, J.C. The world beyond digital rights management. Swindon: The British Computer Society, 2007. Dostupno na:

https://books.google.hr/books?id=XyEJxuLXlaYC&printsec=frontcover&dq=digital+rights+management&hl=hr&sa=X&redir_esc=y#v=onepage&q=digital%20rights%20management&f=false (29.05.2016.).

¹⁶⁴ Siegel, J.A. United States patent: method and apparatus for implementing Digital Rights Management, 2014. // Google Scholar: Patents. Dostupno na: <https://www.google.com/patents/US8683200> (29.05.2016.).

Prodaja elektroničkoga udžbenika automatski isključuje objavu u otvorenom pristupu te bi se u tom slučaju trebao primijeniti jedan od aranžmana DRM ovisno o tehničkoj izvedbi elektroničkoga udžbenika i načinu korištenja.

Distribucija elektroničkoga udžbenika unutar digitalnog repozitorija visokog učilišta ili na mrežnoj stranici uvjetovana je odabirom otvorenog pristupa dok distribucija unutar LMS-a ili digitalne knjižnice može biti regulirana nekim DRM ograničenjima. Ako se radi o otvorenom pristupu, uvjeti takve objave moraju se regulirati barem aktima visokog učilišta dok potpisivanje licencnog ugovora postaje neophodno kod odabira ograničavajućeg pristupa.

Komercijalni nakladnik

Ako visoko učilište u svojim aktima dozvoljava objavu elektroničkoga udžbenika i kod komercijalnog nakladnika, autor bi se mogao odlučiti i za takav način. U tom slučaju autor s nakladnikom potpisuje nakladnički ugovor i nema otvorenog pristupa. Distribucija takvog udžbenika regulirala bi se posebnim licencnim ugovorima koji bi sklopili nakladnik kao „davatelj“ licencije i visoko učilište kao „stjecatelj“.¹⁶⁵ Licencnim ugovorom pobliže bi se definirao dozvoljeni način korištenja elektroničkoga udžbenika, a visoko učilište moglo bi takvim ugovorom dogovoriti i korištenje udžbenika unutar svog sustava LMS.

Autor kao nakladnik

Autor bi mogao objaviti elektronički udžbenik i u vlastitoj nakladi i pri tome zadržati autorska prava. U tom slučaju autor bi financirao izdavanje, odlučio o licenciranju te se brinuo o raspačavanju i stavljanju u promet.

Kada bi se autor odlučio za otvoreni pristup elektroničkom udžbeniku, aktima visokog učilišta morala bi se regulirati objava elektroničkoga udžbenika u vlastitoj nakladi autorovom pohranom u digitalni repozitorij visokog učilišta ili unutar sustava LMS kao otvoreni obrazovni sadržaj. U slučaju ograničavajućeg licenciranja, trebalo bi dogovoriti postupke distribucije temeljem tehničke izvedbe elektroničkoga udžbenika, ciljanih korisnika i mjesta distribucije. Tada bi davatelj licencije bio autor, a stjecatelj visoko učilište, a međusobno bi potpisali licencni ugovor, osim ako internim aktima visokog učilišta nije drugačije određeno.

---

¹⁶⁵ Horvat, A; Živković, D. Knjižnice i autorsko pravo. Prvo elektroničko izd. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada, 2013. Str.63. Dostupno na: <https://core.ac.uk/download/pdf/11890907.pdf> (7.09.2014.).

Sve navedene vrste objave i predložena autorskoppravna rješenja bit će, uz dobivene rezultate istraživanja (vidi peto poglavlje), upotrijebljena za izradu prijedloga modela objave elektroničkoga udžbenika prikazanog u sedmom poglavlju.

5 ISTRAŽIVANJE

Autonomija hrvatskih visokoškolskih institucija dovela je do nedovoljne opće informiranosti o njihovoj izdavačkoj djelatnosti, jer svako visoko učilište unutar svojih akata propisuje pravila koja mogu i ne moraju biti obznanjena javnosti. Za razliku od toga odobravanje udžbenika za osnovno i srednje školstvo unificirano je i transparentno. Istraživanje je provedeno iz potrebe za prikazom stanja udžbenika, nastavne literature i pravilnika koji uređuju pitanja objave u visokom obrazovanju.

5.1 Ciljevi i svrha istraživanja

Temeljna svrha istraživanja jest utvrditi stanje izdavačke djelatnosti na visokoškolskim institucijama kroz anketiranje odbora za izdavačku djelatnost i analizu obvezne literature svih kolegija za učenje engleskoga jezika kao nestručnog predmeta na svim visokoškolskim institucijama u Hrvatskoj. Istraživanjem se također želi utvrditi praksa polaganja nastavnih materijala u institucijski sustav LMS i/ili repozitorij te istražiti mogućnosti uključivanja objave elektroničkoga udžbenika u plan izdavačke djelatnosti visokoškolskih ustanova. Zbog udžbenika kao nastavnog sredstva u svim razinama obrazovanja područje istraživanja nije moglo ostati ograničeno samo na visoko obrazovanje nego se ono djelomično provelo i u području osnovnog i srednjeg obrazovanja.

Cilj je istraživanja utvrditi potrebu za većim brojem udžbenika hrvatskih izdanja za nastavu engleskoga kao stranoga jezika u visokom obrazovanju, a zatim predložiti model elektroničkoga udžbenika koji će koristiti kao mjerilo pri vrednovanju slobodnih računalnih programa za izradu elektroničkih udžbenika. Istraživački problem doveo je do sljedećih hipoteza:

H1. Broj hrvatskih izdanja tiskanih udžbenika za učenje engleskoga kao stranoga jezika na visokim učilištima 2015. godine znatno je manji od broja tiskanih inozemnih izdanja.

H2. Visokoškolski nastavnici daju prednost objavi elektroničkih udžbenika u nakladi visokoškolske ustanove ili u vlastitoj nakladi pred objavom kod komercijalnog nakladnika.

H3. Autori udžbenika i osoblje visokoškolskih ustanova kao potencijalnih nakladnika nije dovoljno upoznato s autorskopравnim pitanjima objave elektroničkih izdanja.

H4. Slobodni računalni program za izradu elektroničkog udžbenika može ostvariti sva željena obilježja elektroničkog udžbenika za učenje engleskog kao stranog jezika.

H5. Sustav LMS visokoškolske ustanove može poslužiti kao platforma za distribuciju elektroničkog udžbenika. Unutar takve platforme trebalo bi integrirati i platformu za organiziranu recenziju nastavnih sadržaja.

H6. Objavljivanje elektroničkog udžbenika u repozitoriju ili sustavu LMS visokoškolske ustanove može doprinijeti napredovanju visokoškolskih nastavnika.

H7. Praksu objavljivanja e-udžbenika moguće je ugraditi u plan izdavačke djelatnosti visokoškolskih ustanova i tako doprinijeti njegovoj institucionalizaciji.

5.2 Metodologija istraživanja

Podaci za potrebe istraživanja prikupljeni su metodama ispitivanja i analize sadržaja. Za metodu ispitivanja sastavljeno je pet različitih upitnika kojima su ispitani hrvatski nakladnici udžbenika, autori hrvatskih udžbenika za učenje engleskoga kao stranoga jezika, visokoškolski nastavnici engleskoga kao stranoga jezika, odbori za izdavačku djelatnost visokoškolskih ustanova te studenti Visoke škole za informacijske tehnologije. Uz upitnike, proveden je i strukturirani intervju s predstavnicima tijela državne i javne uprave kao dionika u provođenju mjera nacionalne obrazovne strategije (Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, SRCE i CARNet). Analiza sadržaja provedena je na mrežnim stranicama svih visokoškolskih ustanova u Hrvatskoj registriranih u Informacijskom sustavu za podršku postupku vrednovanja studijskih programa u MOZVAG pregledniku studijskih programa na datum 17. travnja 2015. godine.¹⁶⁶

Svi mrežni upitnici izrađeni su i distribuirani putem platforme Survey Monkey, a ispitivanje je provedeno od 21. listopada do 21. studenog 2015. godine. Sredinom perioda ispitivanja poslani su podsjetnici i ponovljene su molbe za ispunjavanje upitnika.

Broj od 58 nakladnika određen je prema katalogu nakladnika odobrenih obveznih udžbenika za školsku godinu 2014./2015. Upitnik namijenjen nakladnicima sastojao se od 16 pitanja od kojih je 5 bilo otvoreno, dok su ostala zatvorena pitanja imala mogućnost višestrukih i jednostrukih odgovora. Sva pitanja bila su obvezna. Odgovori na neka pitanja usmjeravala su ispitanika na preskakanje određenih pitanja ili na nastavak. Sveukupan broj ispunjenih upitnika je 15, od kojih je 6 potpuno odgovorenih, a 9 nepotpunih.

---

¹⁶⁶ Mozvag – Preglednik studijskih programa. URL: <http://mozvag.srce.hr/preglednik/pregled/hr/tipvu/odabir.html;jsessionid=V3Z4KK6EUNtfCo72ew-AVbqy> (17.04.2015.).

Autori udžbenika za nastavu engleskoga jezika u osnovnim i srednjim školama određeni su iz kataloga obveznih udžbenika i pripadajućih dopunskih nastavnih sredstava. Pronađeno je 37 autora, od kojih je kontaktirano 31. Kontakti preostalih 6 autora nisu pronađeni. Razlog je u tome da 5 autora nije više aktivno u bazi podataka izdavača, dok jednom autoru nije pronađen nikakav trag. Za pronalazak kontakata autorica je zatražila pomoć od odjela za udžbenike u Ministarstvu znanosti, obrazovanja i sporta te od izdavača navedenih udžbenika u katalogu. Upitnik se sastojao od ukupno 22 pitanja, od kojih su tri pitanja otvorenog tipa, dva pitanja s ponuđenim odgovorima intenziteta na skali od pet, a ostala pitanja su zatvorena s ponuđenim jednostrukim ili višestrukim izborom. Sva pitanja bila su obvezna. Sveukupan broj ispunjenih upitnika je 13, od kojih je 10 potpuno odgovorenih, a 3 nepotpuna.

Pregledavanjem sadržaja mrežnih stranica 129 visokih učilišta stečen je uvid u obveznu literaturu svih kolegija za učenje engleskoga jezika kao nestručnog predmeta u odnosu na ostale predmete određenog studijskog programa. Ustanovljen je broj tiskanih hrvatskih izdanja udžbenika te podatak o broju visokoškolskih nastavnika koje će se anketirati. Kontaktiran je 191 visokoškolski nastavnik stručnog engleskog jezika. Upitnik se sastojao od 31 pitanja od kojih su neka imala opciju dodatnog komentara. Četiri pitanja su bila s ponuđenim odgovorima intenziteta na skali od pet, jedno je bilo otvoreno pitanje, a ostala su zatvorena s jednostrukim ili višestrukim izborom odgovora. Sva pitanja bila su obvezna. Sveukupan broj ispunjenih upitnika je 68, od kojih je 53 potpuno odgovorenih, a 15 nepotpunih.

Odbori za izdavačku djelatnost visokoškolskih ustanova kontaktirani su na 129 visokih učilišta. Pregledavanjem sadržaja mrežnih stranica visokih učilišta pronađeni su kontakti odbora te je utvrđeno postojanje pravilnika o izdavačkoj djelatnosti i nastavnoj literaturi. Upitnik je poslan na 175 adresa elektroničke pošte. Upitnik se sastojao od ukupno 19 pitanja, od kojih su dva pitanja bila otvorena, jedno pitanje je bilo s ponuđenim odgovorima intenziteta na skali od pet, a ostala su bila zatvorena od kojih su neka imala opciju dodatnog komentara. Sveukupan broj ispunjenih upitnika je 47, od kojih su 32 potpuno odgovorena, a 15 nepotpuno.

448 aktivnih redovitih i izvanrednih studenta Visoke škole za informacijske tehnologije pozvano je na ispunjavanje mrežnog upitnika. Upitnik se sastojao od 10 zatvorenih pitanja, od kojih su se tri sastojala od izjava s ponuđenim odgovorima intenziteta (pet). Sveukupan broj ispunjenih upitnika je 161, od kojih je 153 potpuno odgovorenih, a 8 nepotpunih.

Autorica će kao član istraživačke skupine u okviru međunarodnog istraživanja ARFIS (Academic Reading Format International Study), koje se vodi kao odobrena studija na UCLA

sveučilištu u SAD-u, prikazati i rezultate o sklonosti studenata prema tiskanoj ili elektroničkoj literaturi u domaćem i inozemnom kontekstu.

5.3 Rezultati istraživanja

Podaci prikupljeni mrežnim upitnicima analizirani su alatima za statističku obradu podataka na platformi Survey Monkey i putem dodatka Office Reports za Microsoft Excel i Microsoft Word. Pri analizi rezultata korištena je deskriptivna statistička analiza.

5.3.1 Analiza sadržaja mrežnih stranica visokih učilišta

Sadržaj mrežnih stranica 129 visokih učilišta analiziran je s ciljem pronalaska kontakata visokoškolskih nastavnika engleskoga kao stranoga jezika, odbora za izdavačku djelatnost te informacija o izdavačkoj djelatnosti pojedine institucije. Također je napravljena analiza obvezne literature kolegija engleskoga kao stranoga jezika koja će biti predstavljena u poglavlju 5.3.2.

Popis visokoškolskih institucija preuzet je 17. travnja 2015. godine iz Informacijskog sustava za podršku postupku vrednovanja studijskih programa (MOZVAG). Na popisu javnih visokih učilišta pronađeno je 102 visoka učilišta (Prilog 3), dok je na popisu privatnih visokih učilišta pronađeno 27 visokih učilišta (Prilog 4). Zbog nacionalne akreditacije studijskih programa od strane Agencije za znanost i visoko obrazovanje, važno je naglasiti datum preuzetog popisa jer je skup podložen promjeni. Također je važno napomenuti kako se hrvatska državna sveučilišta navode kao zasebno visoko učilište, dok se sastavnice također nalaze na popisu, odvojeno od sveučilišta.

5.3.2 Obvezna literatura kolegija engleskoga kao stranoga jezika na hrvatskim visokim učilištima

Silabusi svih kolegija engleskoga kao stranoga jezika na 129 hrvatskih visokih učilišta pronađeni su ili putem Informacijskog sustava visokih učilišta RH (ISVU)¹⁶⁷ ili analizom sadržaja mrežnih stranica visokih učilišta.

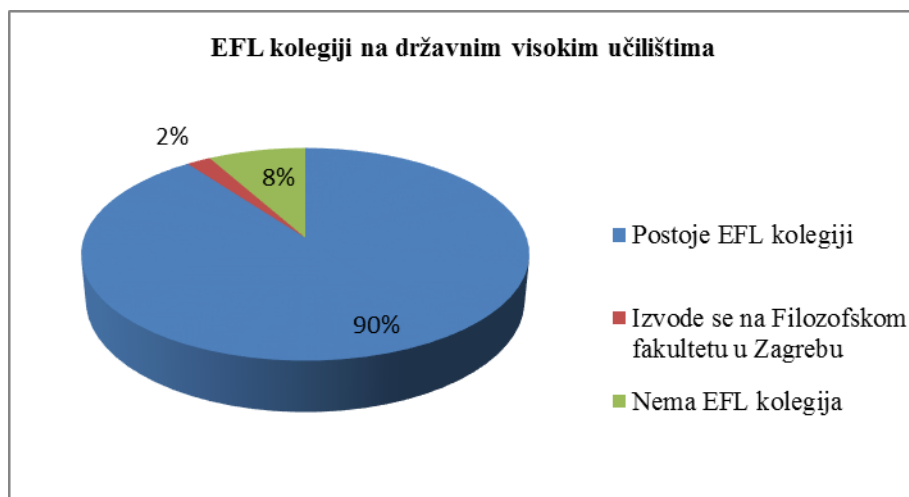
Zbog veličine sveučilišta analiza silabusa na državnim visokim učilištima nije obuhvatila analizu sveučilišta u Osijeku, Rijeci, Splitu i Zagrebu kao jedinstvenih ustanova, nego je analiza napravljena po pojedinačnoj sastavnici svakog sveučilišta. Analiza silabusa sveučilišta

---

¹⁶⁷ ISVU - Informacijski sustav visokih učilišta RH. URL: <http://www.isvu.hr/javno/hr/index.shtml> (17.04.2015.).

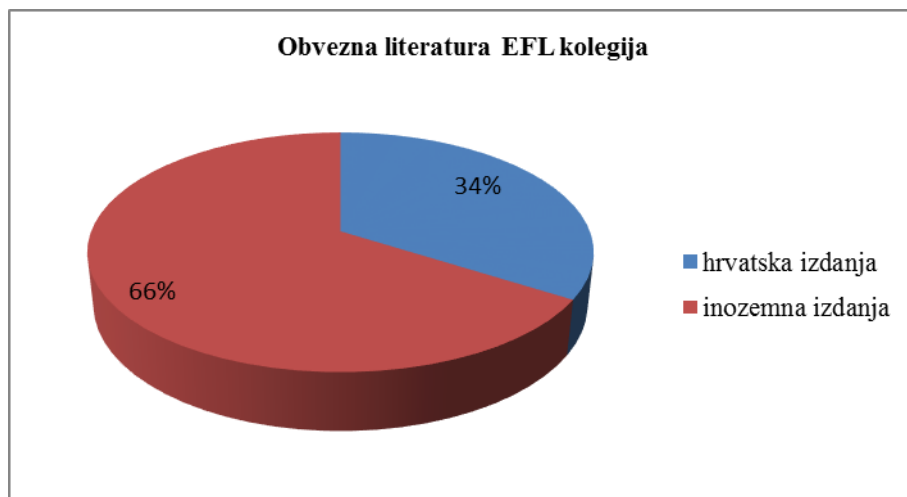
u Dubrovniku, Puli i Zadru napravljena je na mrežnim stranicama pojedinačnog sveučilišta jer se njihove sastavnice ne nalaze kao pojedinačno visoko učilište na popisu.

Analizom studijskih programa 98 državnih visokih učilišta pronađeno je da se kod 2% visokih učilišta EFL kolegiji izvode u Centru za strane jezike na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, dok se kod 8% visokih učilišta u studijskom programu, ISVU-u i informativnim stranicama kolegija uopće ne pronalaze takvi kolegiji (Grafikon 1). Za 11% državnih visokih učilišta koja u studijskom programu navode EFL kolegije, nije pronađena literatura zbog neobjavljenog silabusa ili same obvezne literature. Na 22% privatna visoka učilišta također nisu pronađeni EFL kolegiji, dok sveukupno na 44% privatnih visokih učilišta nisu pronađeni silabusi.

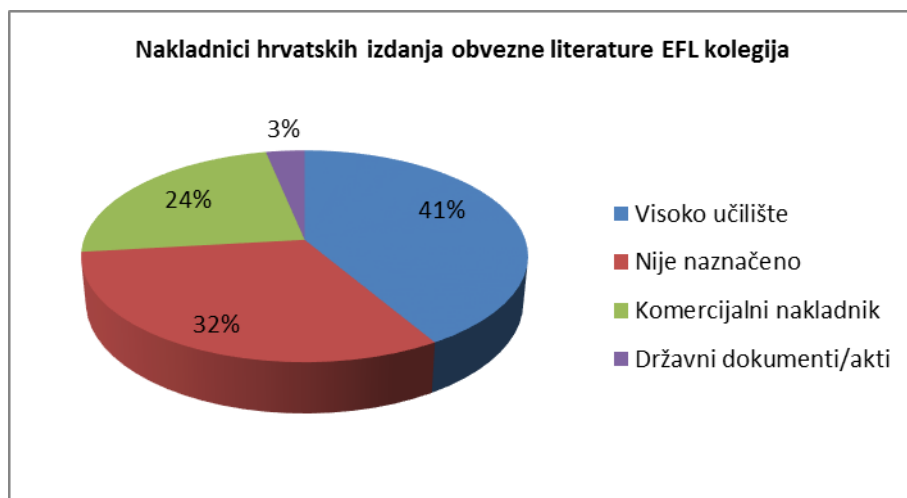
Grafikon 1. Pojavnost kolegija engleskoga kao stranoga jezika (EFL) na državnim visokim učilištima u RH

Pregledom obvezne literature EFL kolegija na državnim visokim učilištima pronađeno je 392 jedinice obvezne literature, a na privatnim 22 jedinice. U te brojeve nisu uključeni rječnici niti literatura koja je navedena bez autora, naslova i/ili izdavača. Kao primjer takvog općenitog navođenja literature navodi se sljedeće: materijali s predavanja, stručni i prikladni tekstovi, interne skripte, engleska gramatika raznih autora, nastavni tekstovi, časopisi, itd. Nakon otklanjanja literature koja se ponavlja, broj jedinica obvezne literature na državnim i privatnim visokim učilištima je 362. Grafikon 2. prikazuje znatno veći udio inozemnih izdanja obvezne literature EFL kolegija na visokim učilištima u Hrvatskoj.

Grafikon 2. Obvezna literatura EFL kolegija na svim visokim učilištima u RH

Obvezna literatura EFL kolegija hrvatskih izdanja pronađena je samo na državnim visokim učilištima. Sveukupno je pronađeno 123 jedinice obvezne literature. Unutar tih jedinica, četiri su jedinice zakonski akti, dok su 3 jedinice objavljene u sustavima za e-učenje visokog učilišta. Za 39 jedinica uopće nije naveden izdavač, dok je 29 jedinica izdano kod komercijalnog nakladnika, a 48 na visokom učilištu. Tri jedinice objavljene u sustavu za e-učenje mogu se pribrojati visokom učilištu kao izdavaču, stoga 41% objavljene obvezne literature EFL kolegija hrvatskih izdanja jest u nakladi visokih učilišta (Grafikon 3).

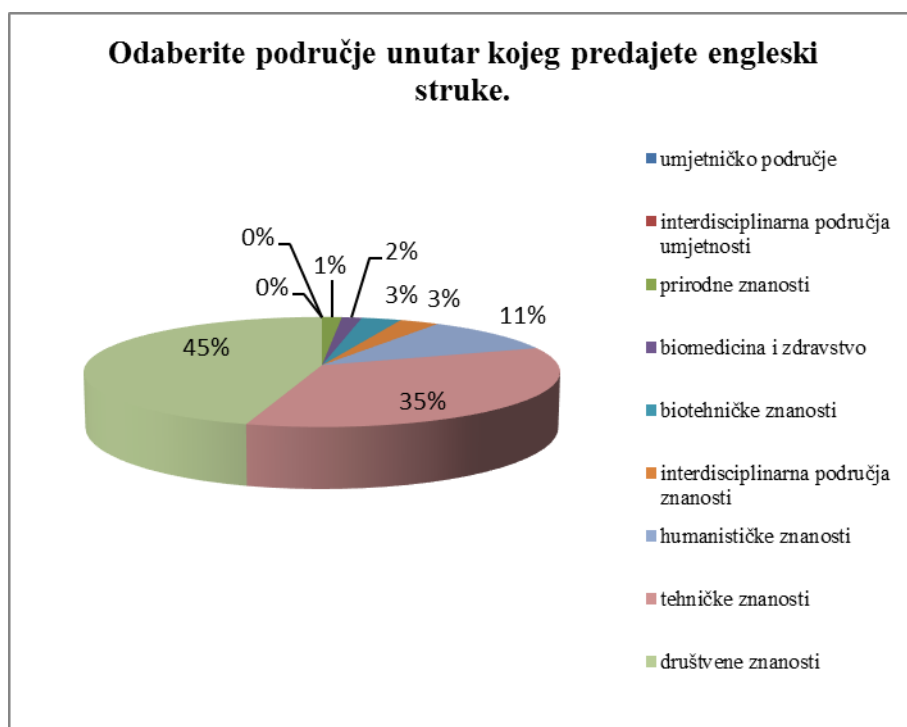
Grafikon 3. Nakladnici hrvatskih izdanja obvezne literature EFL kolegija na visokim učilištima u RH

Uz analizu obvezne literature EFL kolegija putem mrežnih stranica, ispitani su i visokoškolski nastavnici engleskoga kao stranoga jezika. U ovom poglavlju analizirani su

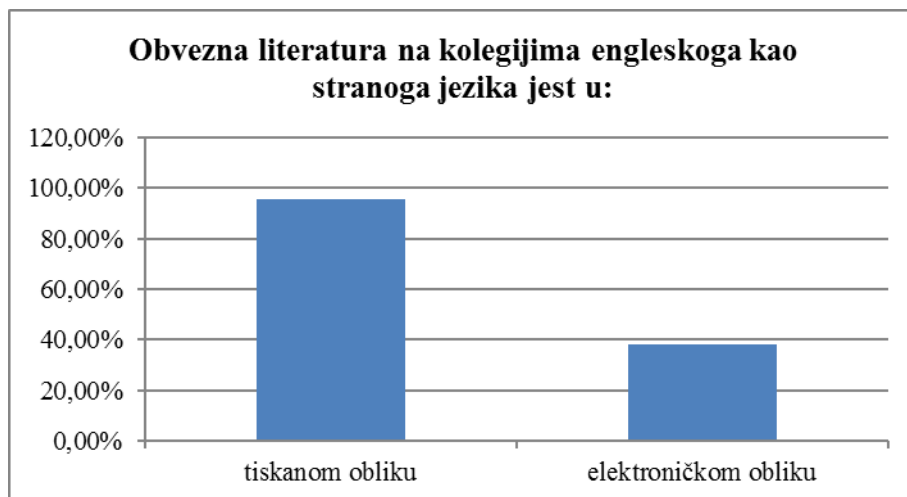
rezultati radi utvrđivanja trenutnog stanja udžbenika engleskoga kao stranoga jezika na visokim učilištima u Hrvatskoj te distribucije i kategorizacije obvezne literature EFL kolegija.

Demografska obilježja ispitanika pokazuju najveću pripadnost dobnim skupinama od 31-40 (29%), zatim 41-50 (28%) te 51-60 (24%). Najveća pripadnost je ženske populacije (91%). Većina ispitanika ima završen stupanj visoke stručne spreme kao profesora jezika (47%), dok ih čak 31% posjeduje doktorat znanosti. Većinom zaposleni kao viši predavači (53%) i predavači (22%), 57% izjasnilo ih se za posjedovanje srednjeg stupnja informacijske pismenosti, a 41% visokog stupnja. Grafikon 4. prikazuje distribuciju ispitanika prema znanstvenom području unutar kojeg predaju engleski kao strani jezik, prema kojem se vidi da najveći broj ispitanika predaje engleski unutar društvenih znanosti (45,45%) i tehničkih znanosti (34,85%).

Grafikon 4. Ispitanici prema području struke unutar koje predaju engleski kao strani jezik

Postavljena su im četiri pitanja višestrukog odabira u vezi obvezne literature kolegija engleskoga kao stranoga jezika. Na pitanje višestrukog odabira o formatu EFL literature, čak 95% ispitanika odlučilo se za tiskani oblik, dok je njih 38% odabralo elektronički (Grafikon 5). Literatura je na engleskom jeziku (100%), dok 3% ispitanika također navodi postojanje i literature na hrvatskom jeziku.

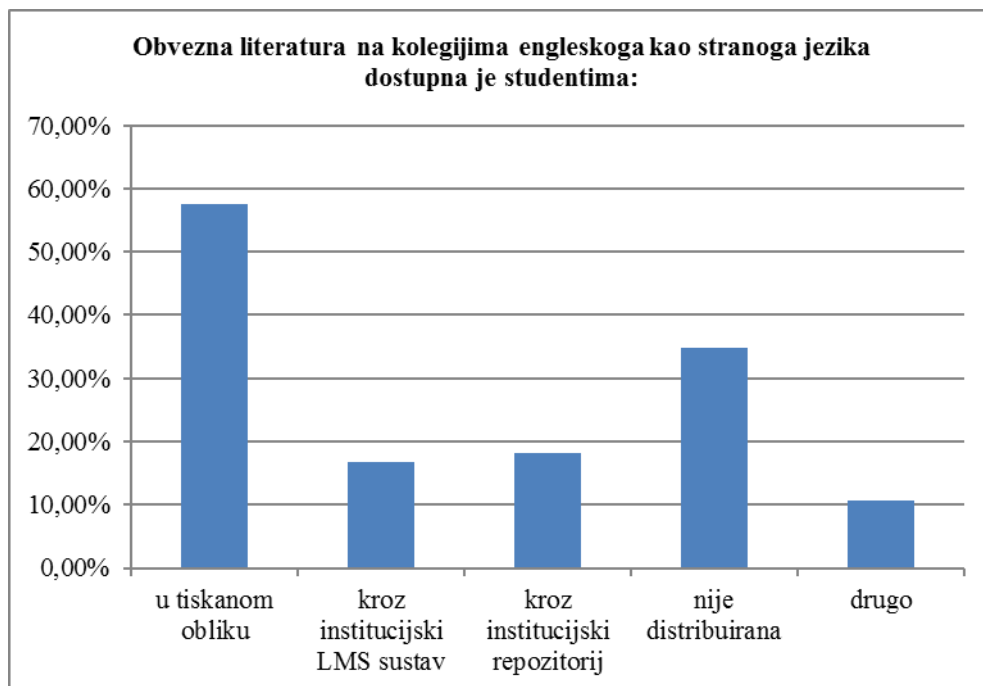

Grafikon 5. Format (tiskani i/ili elektronički) obvezne literature kolegija engleskoga kao stranoga jezika

Prema kategorizaciji nastavne literature 80% ispitanika odabralo je udžbenik, dok je 33% odabralo priručnik, a svega 3% monografiju. 32% ispitanika odlučilo se za drugačiju kategorizaciju koju su ponudili u 25 jedinica. Nakon grupiranja ponuđenih jedinica, izdvaja se 13 novih kategorija: stručni tekstovi, elektroničko izdanje (udžbenik, radna bilježnica), skripta, samostalno izrađeni materijali, Power Point prezentacije, mrežni materijali, fotokopirani materijali, rječnici, gramatike i e-kolegij.

Obvezna literatura je većinom inozemnih izdanja (77,27%), dok 36,36% ispitanika izjavljuje da je obvezna literatura njihovo autorsko djelo, a 22,73% recenzirano autorsko djelo.

Distribucija obvezne literature kolegija engleskoga kao stranoga jezik odvija se prvenstveno u tiskanom obliku (57,58%), dok čak 34,85% ispitanika navodi da literatura nije distribuirana, već student/ica mora sam/a nabaviti literaturu (Grafikon 6).

Grafikon 6. Dostupnost obvezne literature na kolegijima engleskoga kao stranoga jezika

Svega 11% ispitanika navelo je i druge oblike distribucije, kao što je distribucija putem knjižnice, mailom, putem Facebook grupe, osobno (u obliku vlastite skripte) te u elektroničkom obliku putem mrežne stranice visokog učilišta, ali i kao CD za posudbu u knjižnici. Jedan ispitanik/ca naveo/la je mogućnost ispisivanja e-udžbenika u kopirnici fakulteta.

Ostali odgovori na pitanja raspravit će se u poglavlju 5.3.4 koje se bavi problematikom izdavaštva na visokoškolskim ustanovama.

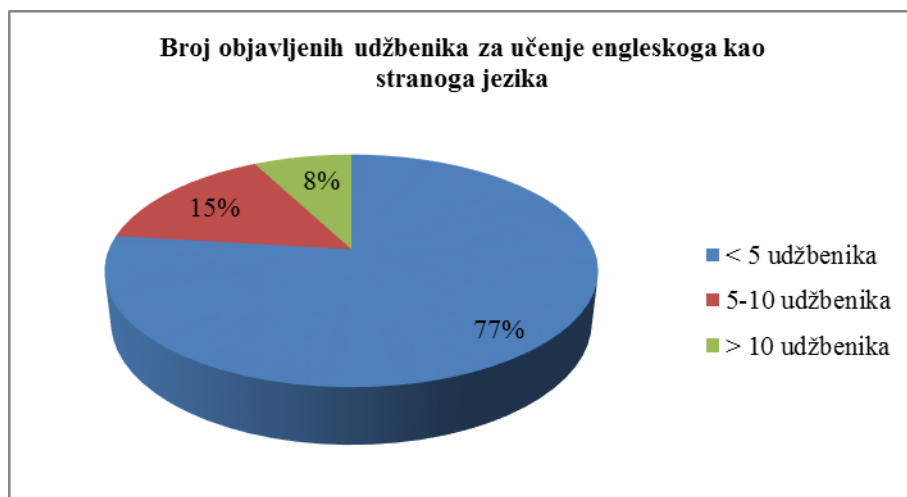
5.3.3 Hrvatski udžbenici za učenje engleskoga kao stranoga jezika

Istraživanje među autorima hrvatskih udžbenika za učenje engleskoga kao stranoga jezika za osnovne i srednje škole provedeno je s ciljem otkrivanja postojanja elektroničkog udžbenika u svim razinama obrazovanja i prikupljanja prijedloga obilježja jednog takvog udžbenika. Također se nastojala istražiti i praksa objavljivanja u vlastitoj nakladi.

Demografska obilježja ispitanih autora ukazuju na najveću pripadnost dobnoj skupini između 51 i 60 godina starosti, pripadnosti od 100% ženskom spolu te 69% završenom stupnju visoke stručne spreme kao profesora jezika, 23% s magisterijem znanosti, a 8% sa završenim doktoratom znanosti. Niti jedan od ispitanika nije zaposlen u osnovnoj školi, 31% ih je zaposleno u srednjoj školi, dok ih je 69% navelo drugo zaposlenje: škola stranih jezika,

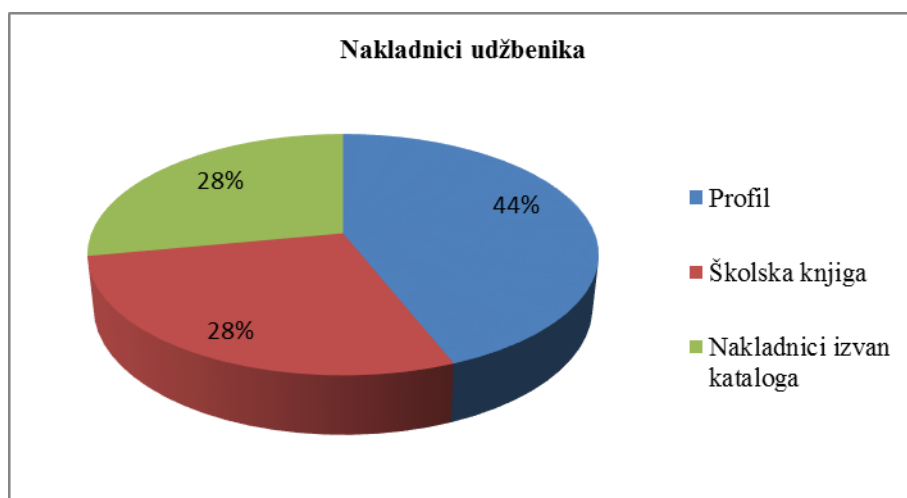
visokoškolska ustanova i drugo. Za stupanj vlastite informacijske pismenosti, 46% ispitanika ocijenilo se sa srednjim stupnjem, 46% sa visokim, a 8% sa niskim.

Čak 69% ispitanika autori su udžbenika za srednje škole dok ih je 31% autor udžbenika za osnovne škole. Iskustvo ispitanika u objavi udžbenika može se vidjeti u broju do sada objavljenih udžbenika (Grafikon 7). Svi ispitanici potvrdili su da objavljuju u suradnji s drugim autorima.

Grafikon 7. Broj udžbenika koji su objavili ispitanici autori udžbenika za učenje engleskoga kao stranoga jezika

Ispitanici autori naveli su šest različitih nakladnika kod kojih su do sada objavljivali svoje udžbenike, a u najvećem broju navedeni su Profil i Školska knjiga (Grafikon 8).

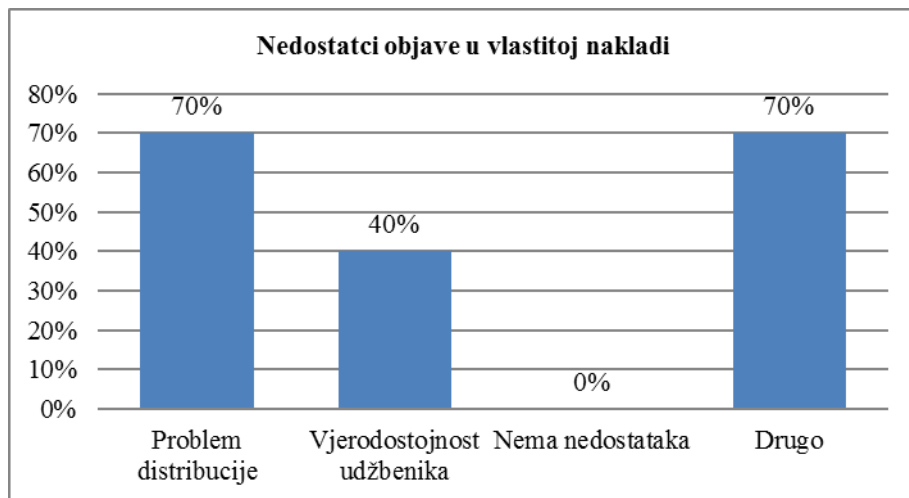

Grafikon 8. Nakladnici kod kojih su ispitanici autori najviše objavljivali udžbenike

U 10. pitanju tražilo se od ispitanika da višestrukim izborom označe kriterije kojima su birali nakladnika za izdavanje svog udžbenika. Kriterij koji je najviše ispitanika (46%) izabralo jest ugled nakladnika. Preporuku priznatog autora odabralo je 31% ispitanika, profil nakladnika 15%, a lokaciju i broj objavljenih naslova podjednak broj (8%). 54% odabralo je mogućnost drukčijeg odgovora gdje je 86% navelo da su bili pozvani na suradnju od nakladnika.

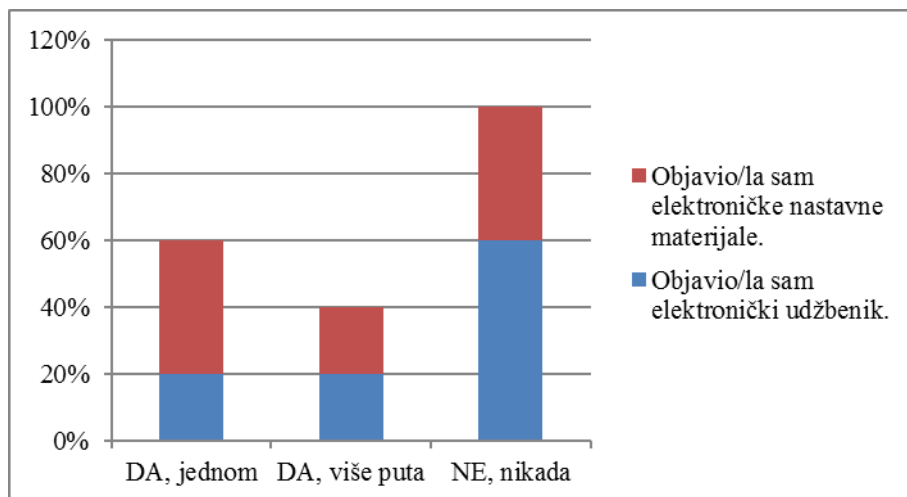
Na pitanje o financiranju objave udžbenika, 90% ispitanika odgovorilo je da su nakladnici/izdavači financirali objavu njihovog udžbenika, 10% je odabralo privatnog sponzora, ali nitko nije odabrao instituciju u kojoj je zaposlen. Za okvirnu bruto zaradu ostvarenu po jednom primjerku udžbenika, 60% ispitanika odabralo je manje od 20 HRK, dok je samo 10% naznačilo zaradu veću od 60 HRK. 30% ispitanika izjasnilo se da je ostvarilo jednokratnu autorsku naknadu.

Dva pitanja odnosila su se na objavu u vlastitoj nakladi. Nitko od ispitanika nije objavio udžbenik u vlastitoj nakladi, a nedostaci koje prema njihovom mišljenju ima takva vrsta objave udžbenika prikazani su na Grafikonu 9. Kao dodatne nedostatke navode sljedeće: problem financiranja, tehničke zahtjevnosti izrade udžbenika i subjektivnost.

Grafikon 9. Mišljenje autora o nedostacima objave udžbenika u vlastitoj nakladi

Pet pitanja odnosilo se na elektronički udžbenik. Grafikon 10. prikazuje izjave autora o objavi elektroničkoga udžbenika i elektroničkih nastavnih materijala prema kojima 60% ispitanika nije nikada objavilo elektronički udžbenik, a 40% nije nikada objavilo niti elektroničke nastavne materijale. Elektronički udžbenik objavilo je 40% ispitanika, a čak 60% objavilo je elektroničke nastavne materijale.

Grafikon 10. Izjava autora o objavi elektroničkog udžbenika i elektroničkih nastavnih materijala.

Na pitanje o tome bi li se odvažili napisati elektronički udžbenik za učenje engleskoga kao stranoga jezika koristeći besplatni računalni program ispitanici su odgovarali na skali Likertovog tipa od 5 stupnjeva gdje je odgovor „uopće se ne slažem“ bio naznačen s težinom 1, a odgovor „u potpunosti se slažem“ težinom 5. Srednja vrijednost svih odgovora jest 3.40 (SD=1,4) čime se može zaključiti da bi se većina ispitanika odvažila napisati takav udžbenik. Kao pomoć u izradi elektroničkoga udžbenika, 90% ispitanika smatralo bi korisnim sudjelovati na radionici ili seminaru o izradi elektroničkoga udžbenika.

U posljednjem pitanju tražilo se mišljenje o značajkama koje bi prema mišljenju ispitanika elektronički udžbenik morao imati. Ispitanici su ponudili 40 odgovora, od kojih su dva neupotrebljiva. Nakon grupiranja i izostavljanja nevažjećih, značajke elektroničkoga udžbenika koje autori smatraju neizostavnima mogu se razvrstati u četiri kategorije: tehničke, sadržajne, prezentacijske i obrazovne (Tablica 2).

Značajke navedene u Tablici 2. uzet će se u obzir prilikom prijedloga značajki elektroničkoga udžbenika za učenje engleskoga jezika kao stranoga jezika u visokoškolskom obrazovanju u šestom poglavlju ovoga rada.

Tablica 2. Značajke elektroničkoga udžbenika prema mišljenju autora

Kategorije	Značajke elektroničkog udžbenika
Tehničke	<ul style="list-style-type: none"> • tehnička prilagođenost uređajima • jednostavnost korištenja • laka navigacija • mogućnost dodavanja novih sadržaja • tehnička pouzdanost • jednostavnost sučelja • intuitivnost sučelja • mogućnost zapisivanja bilješki • dostupnost
Sadržajne	<ul style="list-style-type: none"> • ažurnost • kreativnost • prisutnost audio i video materijala • bogat sadržaj • mogućnost odabira ponuđenog materijala • poveznice na relevantne sadržaje • zadatci s povratnom informacijom • ograničena vrsta i broj zadataka
Prezentacijske	<ul style="list-style-type: none"> • interaktivnost • vizualni minimalizam • zanimljivo prezentiran sadržaj • preglednost • jednostavnost snalaženja
Obrazovne	<ul style="list-style-type: none"> • usklađenost s predmetnim kurikulumom • usklađenost s potrebama učenika • relevantnost • teme vezane uz struku • prilagođenost različitim razinama znanja • interdisciplinarnost

Značajke koje su navedene dva ili više puta su sljedeće (poredane od najvećeg broja navođenja prema najmanjem):

1. jednostavnost korištenja (4),
2. prisutnost audio i video materijala (3),
3. dostupnost (2),
4. zadatci s povratnom informacijom (2),
5. interaktivnost (2),
6. preglednost (2) i
7. relevantnost (2).

Udžbenici engleskoga jezika u katalogima obveznih udžbenika

U katalogima obveznih udžbenika i pripadajućih nastavnih sredstava za osnovne, srednje strukovne škole i gimnazije pronađeno je ukupno 148 udžbenika za učenje engleskoga kao stranoga jezika. U tu brojku nisu uključeni udžbenici za slijepe osobe.

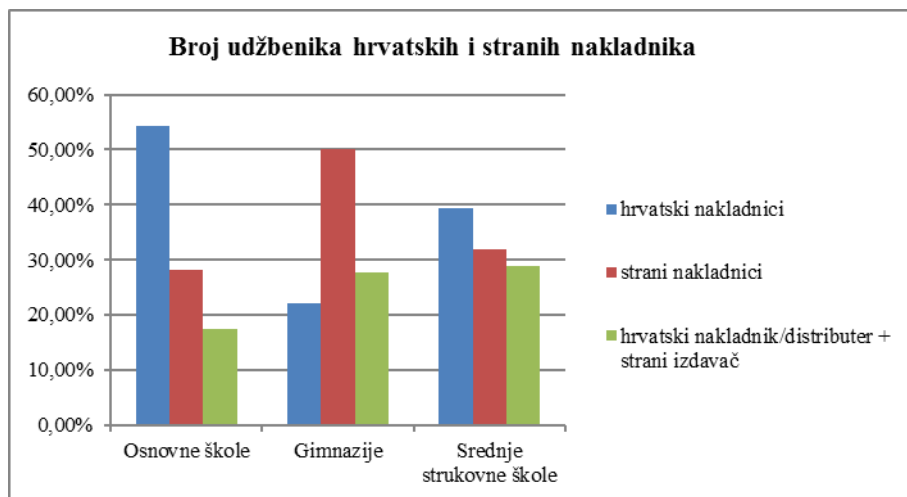
Nakladnici udžbenika za engleski jezik koji su navedeni u katalogu za osnovne škole su: Alfa, Oxford, Profil i Školska knjiga. 37% udžbenika pripada nakladniku Školska knjiga, dok 28% pripada Oxfordu. Navedeni nakladnik Alfa izdaje udžbenike u suradnji sa stranim izdavačem pod nazivom Express Publishing.

U katalogu za gimnazije navedeni su sljedeći nakladnici: Ljevak, Klett, Oxford, Profil i Školska knjiga. Najveći udio udžbenika pripada Oxfordu (39%), a zatim Ljevku (28%). Ljevak je u ovom slučaju zapravo distributer udžbenika izdavača Pearson.

Nakladnici navedeni u katalogu za srednje strukovne škole su: Algoritam, Ljevak, Klett, Oxford, Profil, Školska knjiga i VBZ. Najveći udio udžbenika pripada Školskoj knjizi (36%), a zatim Oxfordu (24%). Algoritam izdaje udžbenike u suradnji sa stranim izdavačem Oxford, ali i distribuira Oxfordova izdanja. Ljevak distribuira udžbenike stranog izdavača Pearson, a VBZ stranog izdavača Cengage.

Broj udžbenika hrvatskih nakladnika najveći je u osnovnim školama, a najmanji u gimnazijama (Grafikon 11). Broj udžbenika koji su isključivo izdani od hrvatskih nakladnika iznosi 40% u ukupnosti svih odobreni udžbenika za sva tri objavljena kataloga.

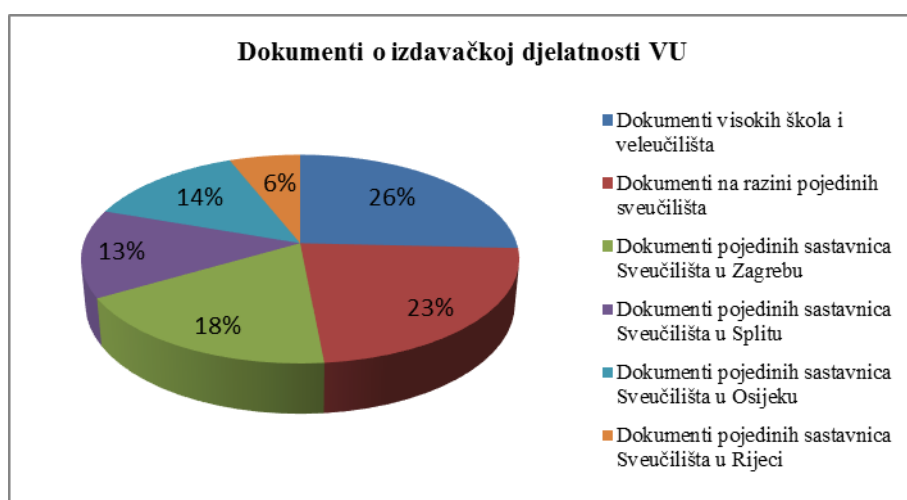

Grafikon 11. Broj udžbenika hrvatskih i stranih nakladnika prema razinama obrazovanja

5.3.4 Izdavačka djelatnost na visokoškolskim ustanovama

U svrhu istraživanja izdavačke djelatnosti visokoškolskih ustanova u Hrvatskoj, anketnim upitnikom ispitani su odbori za izdavačku djelatnost i visokoškolski nastavnici engleskoga jezika kao stranoga jezika. Analizom sadržaja mrežnih stranica prikupili su se svi pravilnici i/ili dokumenti koji se odnose na izdavačku djelatnost i nastavnu literaturu.

Na mrežnim stranicama 129 visokih učilišta pronađeno je sveukupno 66 objavljenih dokumenata koji se odnose na izdavačku djelatnost. Od njih 66, 15 dokumenata pripada hrvatskim sveučilištima, dok ostali dokumenti pripadaju pojedinačnim visokim učilištima (Grafikon 12).

Grafikon 12. Dokumenti izdavačke djelatnosti objavljeni na mrežnim stranicama 129 visokih učilišta u RH

Među 66 dokumenata pronađeno je 38 pravilnika o izdavačkoj djelatnosti, dok se ostalih 28 dokumenata odnosi na pravila o literaturi, povjerenstvima i standardima te na različite postupke, upute i obrasce unutar izdavačke djelatnosti visokih učilišta (Tablica 3).

Tablica 3. Razvrstavanje dokumenata koji nisu pravilnici o izdavačkoj djelatnosti

Područje na koje se odnosi	Dokument
Literatura	<ul style="list-style-type: none"> • Pravilnik o izdavanju znanstveno-nastavne literature • Pravilnik o nastavnoj literaturi • Pravilnik o sveučilišnoj nastavnoj literaturi • Pravilnik o sveučilišnoj nastavnoj literaturi i izdavačkoj djelatnosti
Povjerenstva	<ul style="list-style-type: none"> • Odluka o osnivanju izdavačkog povjerenstva • Poslovnik o radu Povjerenstva za znanstveno-nastavnu literaturu • Poslovnik o radu Povjerenstva za nastavnu, stručnu i znanstveno-nastavnu literaturu • Pravilnik o radu Povjerenstva za izdavaštvo • Poslovnik o radu Povjerenstava za nastavnu, stručnu i znanstveno-nastavnu literaturu • Pravilnik o radu Centra za izdavaštvo
Standardi	<ul style="list-style-type: none"> • Odluka o usvajanju izdavačkog standarda • Odluka o usvajanju standarda za izradu e-udžbenika • Izdavački standard
Postupci, upute i obrasci	<ul style="list-style-type: none"> • Postupci pri objavljivanju tiskovina • Postupak prijave udžbenika i ostalih nastavnih izdanja • Obrazac za recenziju • Zahtjev za izdavanje-dotiskivanje udžbenika • Upute recenzentima • Upute lektoru • Tehničke upute za izdavanje-dotiskivanje udžbenika

Područje na koje se odnosi	Dokument
Ostalo	<ul style="list-style-type: none"> • Pravilnik o nagrađivanju autora znanstvene literature • Odluka o naknadama za rad na poslovima iz područja izdavačke djelatnosti • Pravilnik o izgledu izdanja • Pravila o publikacijama • Pravilnik o izdavanju časopisa • Pravilnik o vrednovanju poslova izdavačke djelatnosti • Dopune pravilnika o izdavačkoj djelatnosti

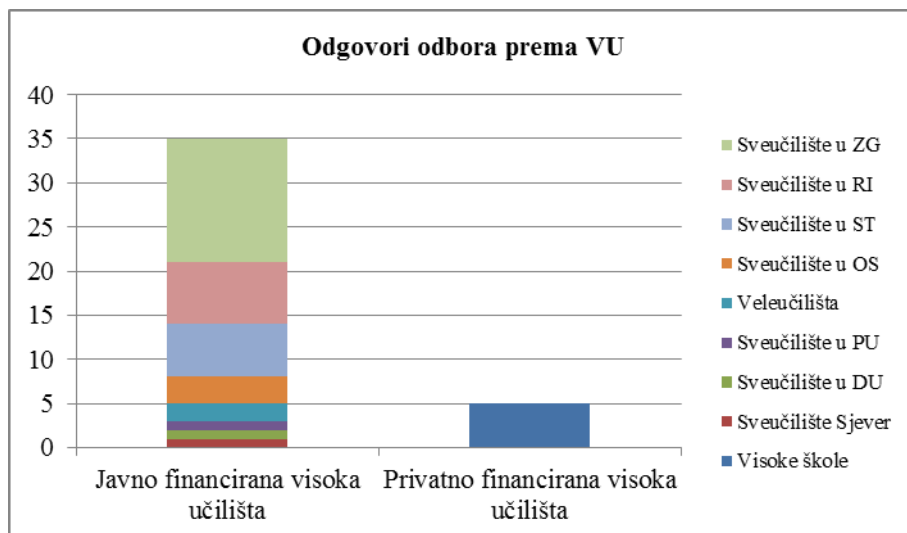
Vrlo je vrijedno spomenuti kako je zaseban dokument u vezi elektroničkoga udžbenika objavila samo jedna visokoškolska ustanova (Sveučilište u Rijeci) i to pod nazivom: Odluka o usvajanju standarda za izradu e-udžbenika.

Sadržaj svih pronađenih dokumenta koji se odnose na izdavačku djelatnost upotrijebit će se u šestom i sedmom poglavlju kod prijedloga modela i institucionalizacije elektroničkog udžbenika u visokom obrazovanju, a već je upotrijebljen u poglavlju o definiciji udžbenika (poglavlje 2.2).

Rezultati upitnika namijenjenog izdavačkim odborima

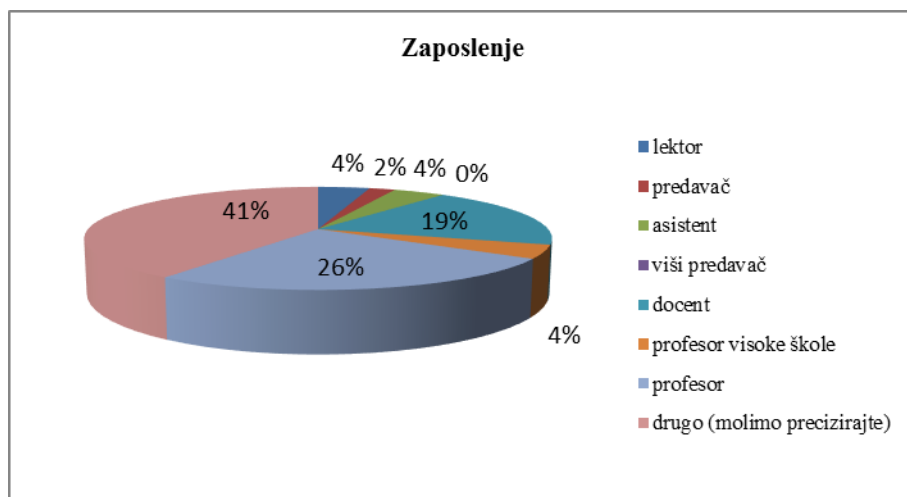
Odbori ili povjerenstva za izdavačku djelatnost na visokoškolskim ustanovama ispitani su s ciljem istraživanja institucionalnih pravila objave udžbenika i mogućnosti ugradnje objave elektroničkoga udžbenika u plan izdavačke djelatnosti visokoškolske ustanove.

Odgovori su pristigli od 40 različitih visokih učilišta, od kojih je 5 privatnih visokih učilišta, a najveći broj odgovora pristiglo je sa sveučilišta u Zagrebu, Rijeci i Splitu (Grafikon 13). Demografska obilježja ispitanika koji pripadaju pojedinim odborima ukazuju na najveću pripadnost skupini od 41-50 godina starosti (36%), a odmah zatim skupini od 31-40 godina starosti (26%) te su u većini ženskog spola (62%). Većina ispitanika zaposlena je na javnoj ustanovi financiranoj iz državnog proračuna (87%), dok ih je samo 13% zaposleno na javnoj ustanovi financiranoj iz školarine i/ili drugih vlastitih prihoda.

Grafikon 13. Broj odgovora članova izdavačkih odbora i/ili povjerenstava distribuiran prema tipu visokog učilišta

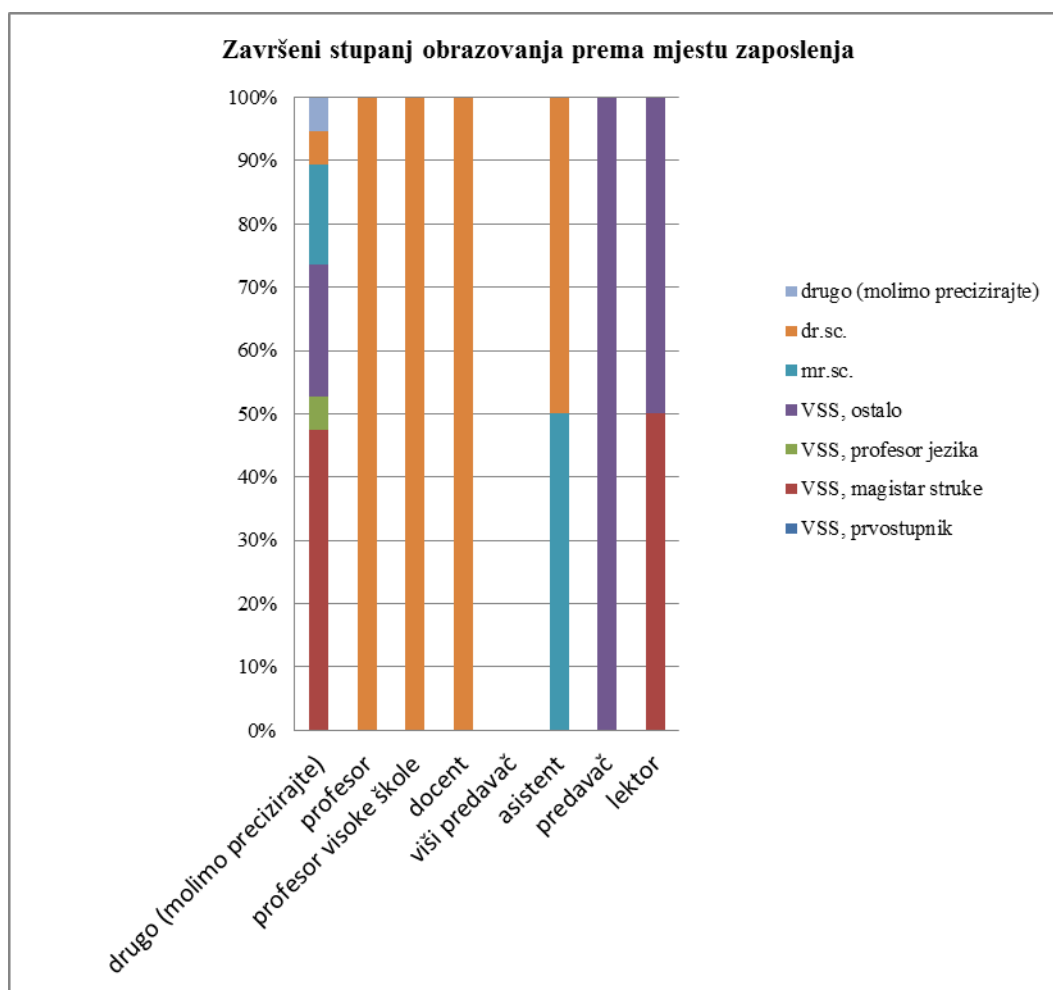
Iz podataka koji ukazuju na strukturu zaposlenih osoba u izdavačkim odborima i/ili povjerenstvima može se vidjeti da 41% ispitanika nije zaposleno u nastavi (Grafikon 14). Druga zaposlenja koja se navode su: diplomirani pravnik, tajnik, knjižničar, administrator, stručni suradnik, urednik, voditelj nakladničke službe i voditelj izdavaštva.

Grafikon 14. Zaposlenje osoba u izdavačkim odborima i/ili povjerenstvima

Grafikon 15. prikazuje distribuciju završenog stupnja obrazovanja prema zaposlenju. Primjećuje se raznolika struktura završenog stupnja obrazovanja u kategoriji „drugog“ zaposlenja u odnosu na nastavnička radna mjesta.

Za tri stupnja informacijske pismenosti (nizak, srednji, visok), 66% ispitanika odabralo je visoki stupanj, dok je 34% odabralo srednji stupanj.

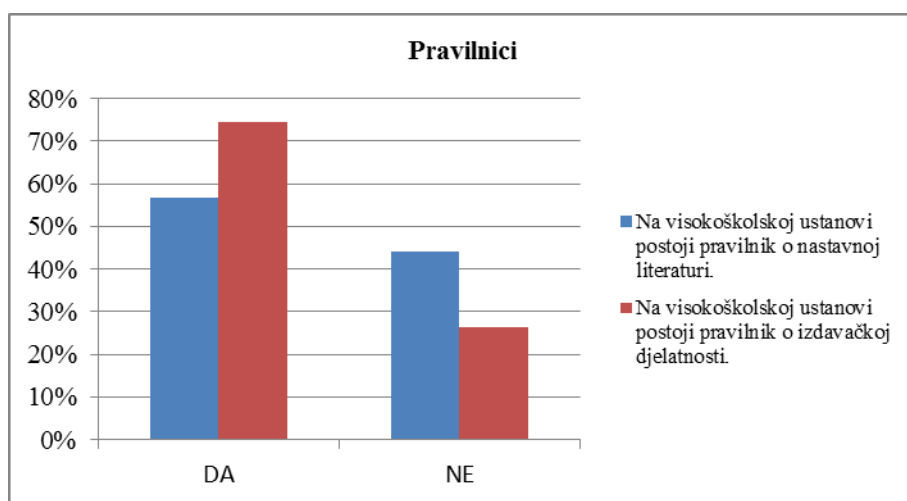
Grafikon 15. Završeni stupanj obrazovanja zaposlenih u izdavačkim odborima i/ili povjerenstvima

Postavljeno je nekoliko pitanja o pravilnicima koji reguliraju izdavačku djelatnost na visokoškolskim institucijama, od recenzije udžbenika, autorskopравnih pitanja pa sve do pohrane i distribucije literature.

Odgovori na pitanja o postojanju pravilnika koji reguliraju objavu nastavne literature i pravilnika o izdavačkoj djelatnosti na visokoškolskim ustanovama, pokazala su veću prisutnost pravilnika o izdavačkoj djelatnosti od prisutnosti pravilnika o nastavnoj literaturi (Grafikon 16).

Pitanje o pravilniku koji regulira autorskopравna pitanja objave udžbenika postavljeno je kao zasebno pitanje. Ispitanici su dali 31 odgovor i naveli 33 jedinice dokumenata. Nakon

njihovog grupiranja, za najveći broj jedinica takvih dokumenata ispitanici navode Pravilnik o izdavačkoj djelatnosti (49%), dok ih 12% navodi da nema takvog pravilnika, a 3% ih ne zna odgovor na to pitanje. Zakone Republike Hrvatske, kao zakon o autorskim pravima navelo je 12% ispitanika. Pravilnik o sveučilišnoj nastavnoj literaturi navelo je 9% ispitanika, dok je Pravilnik o znanstveno-nastavnoj literaturi i nagrađivanju navelo 3%. Ostalih 12% ispitanika navodi Pravilnik o radu Odbora za udžbenike, Odluku dekana o nagradama autora knjiga, opće akte i pojedinačne autorske ugovore.

Grafikon 16. Prisutnost pravilnika o izdavačkoj djelatnosti i/ili nastavnoj literaturi

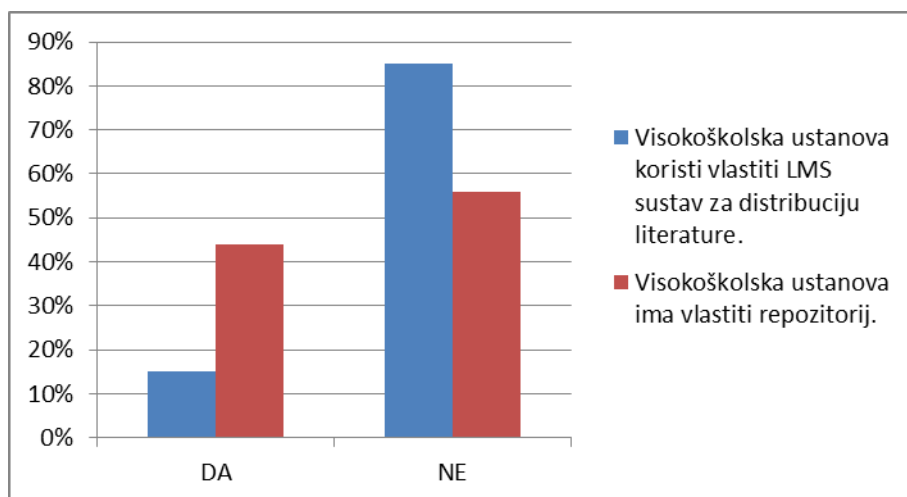
79% ispitanika odgovorilo je potvrdno na pitanje o tome da li je recenzija udžbenika regulirana pravilnicima visokoškolske ustanove. Obzirom na potvrdne odgovore o postojanju pravilnika o nastavnoj literaturi i/ili pravilnika o izdavačkoj djelatnosti, može se zaključiti da je recenzija vrlo vjerojatno regulirana unutar takvih pravilnika.

Članovi izdavačkih odbora također su upitani o obvezi pohrane nastavne literature. Samo 2,94% ih je odgovorilo da postoji obveza pohrane nastavne literature u institucijski sustav LMS (Learning Management System), dok ih je 23,53% izjavilo da postoji obveza pohrane u institucijski repozitorij. Ostalih 73,53% odabralo je mogućnost slobodnog odgovora. Kada se slobodni odgovori pridruže ponuđenima dobijemo distribuciju prikazanu na Grafikonu 17. Iz grafikona se može iščitati da većina ispitanika (26%) tvrdi da obveza pohrane nastavne literature ne postoji, dok je približno isti broj (24%) izjavio da postoji obveza pohrane u institucijski repozitorij.

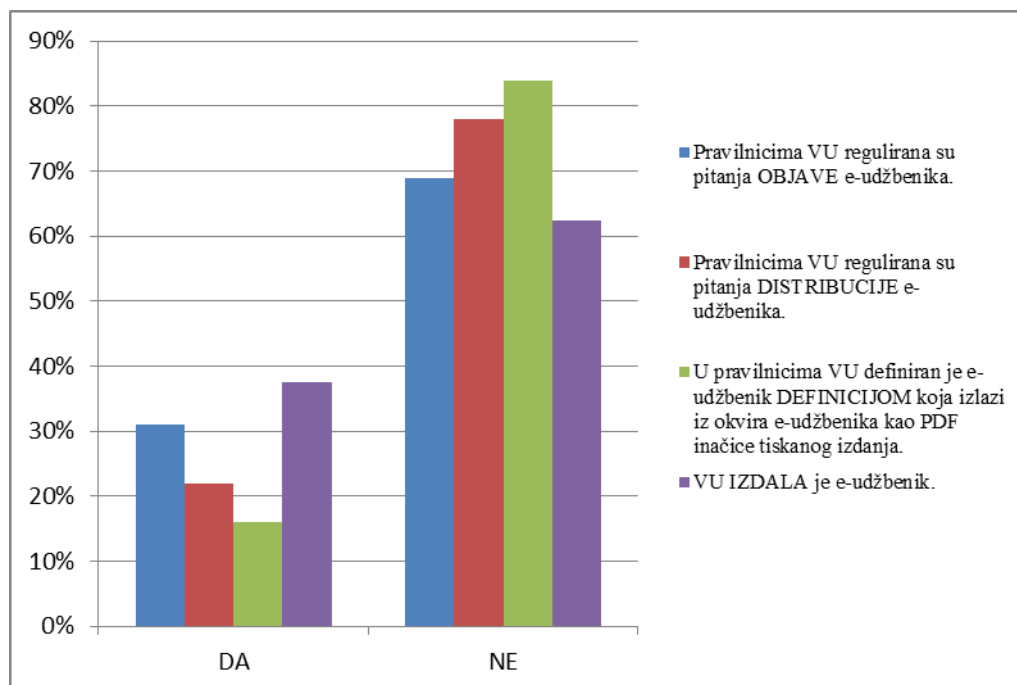
Grafikon 17. Obveza pohrane nastavne literature prema mišljenju članova izdavačkih odbora

Grafikon 17. prikazuje 9 % ispitanika koji su izjavili da na njihovoj visokoškolskoj ustanovi postoji obveza pohrane literature u institucijski sustav LMS, dok 15% ispitanika upitanih o načinu distribucije literature tvrdi da visokoškolska ustanova koristi vlastiti sustav LMS za distribuciju (Grafikon 18). 24% ispitanika izjavljuje da postoji obveza pohrane nastavne literature u institucijski repozitorij, što potkrjepljuje i činjenica da 44% ispitanika potvrđuje postojanje repozitorija na visokoškolskoj ustanovi (Grafikon 18).

Grafikon 18. Distribucija literature u LMS-u i postojanje repozitorija na visokoškolskim ustanovama

Pitanja vezana za elektroničke udžbenike osvrnula su se na njegovu objavu, distribuciju, definicije te značajke. Odgovori većinom potvrđuju negativne trendove vezane za elektronički udžbenik (Grafikon 19).

Grafikon 19. Trendovi vezani za e-udžbenik na visokoškolskim ustanovama

Iako 37% ispitanika potvrđuje da je njihova visokoškolska ustanova izdala elektronički udžbenik, pitanja objave, distribucije pa i same definicije e-udžbenika u pravilnicima slabo su regulirana (Grafikon 19).

Dok su trenutni trendovi e-udžbenika na visokoškolskim ustanovama većinom negativni, mišljenje članova izdavačkih odbora i/ili povjerenstava odražava pozitivnije stanje. Tablica 4. prikazuje mišljenja članova odbora na skali Likertovog tipa od 5 stupnjeva gdje je odgovor „uopće se ne slažem“ bio naznačen s težinom 1, a odgovor „u potpunosti se slažem“ težinom 5. Srednja vrijednost četiri od pet tvrdnji veća je od 4, dok je samo za pitanje o recenziji udžbenika taj broj nešto manji i iznosi 3,94. Može se zaključiti da se ispitanici slažu s predloženim rješenjima koja bi trebala pomoći u procesu uvođenja elektroničkog udžbenika u sustav visokoškolskog izdavaštva.

Tablica 4. Trendovi vezani za e-udžbenik na visokoškolskim ustanovama prema mišljenju članova izdavačkih odbora

Odaberite odgovor koji najbolje odgovara vašem mišljenju.	uopće se ne slažem	uglavnom se ne slažem	nići se slažem, nići se ne slažem	uglavnom se slažem	u potpunosti se slažem	Srednja vrijednost	SD
Pravilnici i drugi opći akti visokoškolske ustanove moraju regulirati pitanja objave elektroničkog udžbenika, bilo da se radi o objavi u vlastitoj nakladi ili nakladi visokoškolske ustanove.	3,13%	9,38%	3,13%	40,63%	43,75%	4,13	1,1
Praksu objavljivanja e-udžbenika moguće je ugraditi u plan izdavačke djelatnosti visokoškolskih ustanova.	3,13%	3,13%	0,00%	37,50%	56,25%	4,41	0,9
Objavljivanje elektroničkog udžbenika u repozitoriju ili sustavu LMS visokoškolske ustanove može doprinijeti napredovanju visokoškolskih nastavnika.	0,00%	0,00%	12,50%	40,63%	46,88%	4,34	0,7
Sustav LMS visokoškolske ustanove može poslužiti kao platforma za distribuciju elektroničkog udžbenika.	0,00%	3,13%	18,75%	31,25%	46,88%	4,22	0,9
Unutar platforme za distribuciju elektroničkog udžbenika trebalo bi integrirati i platformu za organiziranu recenziju nastavnih sadržaja.	3,13%	3,13%	28,13%	28,13%	37,50%	3,94	1,0

Ispitanici su također predložili značajke koje bi prema njihovom mišljenju elektronički udžbenik trebao imati. Ponudili su 95 odgovora, od kojih 27 nije primjenjivo. Značajke se mogu grupirati u iste kategorije (Tablica 5) kao i značajke koje su ponudili autori udžbenika u poglavlju 5.3.3 tj. u Tablici 2., a to su tehničke, sadržajne, prezentacijske i obrazovne. Značajke koje se izdvajaju iz tih kategorija su: „sve kao i kod tiskanog udžbenika“ i „e-knjiga ne mora biti ekvivalent tiskanoj knjizi“. Značajke koje su navedene pet ili više puta su sljedeće (poredane od najvećeg broja navođenja prema najmanjem):

1. dostupnost (11),
2. interaktivnost (6),
3. preglednost (5), i
4. multimedijски sadržaji (5).

Tablica 5. Značajke elektroničkoga udžbenika prema mišljenju članova izdavačkih odbora

Kategorije	Značajke elektroničkog udžbenika
Tehničke	<ul style="list-style-type: none"> • umreženost s bliskim e-udžbenicima • dostupnost • praktičnost • odabir PDF ili ePub formata • mogućnost dodavanja bilješki • pretraživač
Sadržajne	<ul style="list-style-type: none"> • jasnoća • informativnost • multimedijски sadržaji • dodatni materijali • sustavan i pregledan prikaz osnovnih znanja • primjena aktualnih softvera iz struke • poveznice na mrežne sadržaje • cjelovitost/sveobuhvatnost • konciznost • interesantnost • zadatci i pitanja za provjeru • kazalo i indeksi • lektura • recenzija
Prezentacijske	<ul style="list-style-type: none"> • preglednost • interaktivnost • vizualna pristupačnost • sloboda po pitanju izgleda i reprezentacije teksta
Obrazovne	<ul style="list-style-type: none"> • svrsishodnost • usklađenost s nastavnim programom • stručnost • široka primjena

Rezultati upitnika namijenjenog visokoškolskim nastavnicima EFL kolegija

Odgovori prikupljeni upitnikom za visokoškolske nastavnike engleskoga kao stranoga jezika djelomično su analizirani u poglavlju 5.3.2, gdje je analizirana obvezna literatura kolegija engleskoga kao stranoga jezika na hrvatskim visokim učilištima. U ovom poglavlju analizirani su rezultati koji se tiču visokoškolskog izdavaštva.

Nastavnici EFL kolegija na visokim učilištima također su upitani o postojanju obveze pohrane nastavne literature. Najveći broj ih je odgovorilo da postoji obveza pohrane u institucijski repozitorij (47%), a 21% da postoji obveza pohrane u institucijski sustav LMS. Grupiranjem slobodnih odgovora navedene su i neke druge mogućnosti pohrane nastavne literature (Grafikon 20).

Grafikon 20. Obveza pohrane nastavne literature prema mišljenju visokoškolskih nastavnika EFL kolegija

Neki od ispitanih visokoškolskih nastavnika također su i autori nekog dijela obvezne literature na EFL kolegijima. 67% njih izjavilo je da je djelo izdano u nakladi visokog učilišta, 19% kod komercijalnog nakladnika, a 15% u vlastitoj nakladi. Priupitani o kriteriju odabira nakladnika za izdavanje najveći broj ih je izjavilo da je visoko učilište odabralo način izdavanja (28,13%), dok je 18,75% odabralo ugled, a 12,50% preporuku priznatog autora. Ostali navedeni kriteriji su sljedeći (redom od najvećeg broja odabira prema najmanjem): broj objavljenih naslova (9,38%), profil (9,38%), lokacija (6,25%) te brzina i dostupnost (3,3%).

76% ih je neodlučno da li je objava u vlastitoj nakladi jednostavnija od objave kod komercijalnog nakladnika te navode problem distribucije kao najveći nedostatak objave udžbenika u vlastitoj nakladi (Grafikon 21).

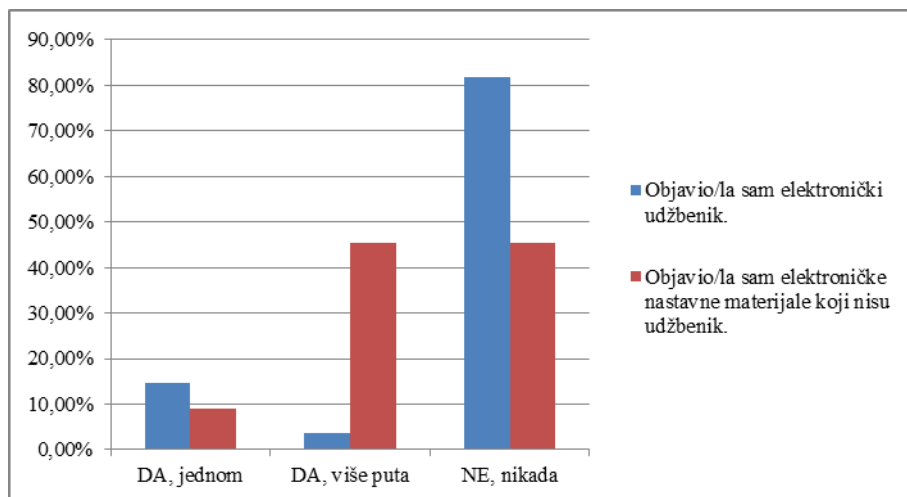

Grafikon 21. Nedostatci objave udžbenika u vlastitoj nakladi prema mišljenju visokoškolskih nastavnika

Nastavnici koji su potvrdno odgovorili na pitanje o objavi udžbenika za učenje engleskoga kao stranoga jezika, upitani su o tome tko je financirao objavu njihovog udžbenika. 87% njihovih udžbenika financirala je visokoškolska institucija u kojoj su zaposleni, a pod ostalo navode suradničku visokoobrazovnu instituciju i sveučilište. Nitko nije odabrao opciju privatnog sponzora. 53% istih ispitanika ne ostvaruje zaradu od izdanog udžbenika, dok ih je 17% ostvarilo jednokratnu autorsku naknadu. 13% ih je navelo da ostvaruje više od 60 HRK (bruto) po jednom primjerku udžbenika, a 7% ostvaruje 20-40 HRK (bruto) po jednom primjerku udžbenika.

Kao dio prakse svog objavljivanja navode suradnju s drugim autorima u postotku od 74%, dok ih je 26% izjavilo da ne objavljuje u suradnji s drugim autorima. Kao poticaj koji ih je motivirao za pisanje udžbenika 93% ih je odabralo potrebu za nastavnim sredstvom, dok su ostali naveli uvjet za reizbor u zvanje.

U seriji pitanja o elektroničkim udžbenicima, analizom odgovora može se zaključiti da većina ispitanika nije nikada objavila elektronički udžbenik, ali ih je ipak veći broj objavio elektroničke nastavne materijale (Grafikon 22).

Grafikon 22. Objava elektroničkog udžbenika i materijala kod visokoškolskih nastavnika

Svi ispitanici smatraju kako bi sudjelovanje na radionici ili seminaru o izradi elektroničkoga udžbenika bilo korisno. S tim u vezi postavljena su im dva pitanja s odgovorima na skali Likertovog tipa od 5 stupnjeva gdje je odgovor „uopće se ne slažem“ bio naznačen s težinom 1, a odgovor „u potpunosti se slažem“ težinom 5 (Tablica 6). Iz srednje vrijednosti odgovora može se zaključiti da su visokoškolski nastavnici voljni izraditi elektronički udžbenik, no zbog nešto više srednje vrijednosti u drugom pitanju, moglo bi se zaključiti da bi im ipak nešto lakše bilo primiti pomoć od tehničkog suradnika.

Tablica 6. Mišljenje visokoškolskih nastavnika o vlastitoj izradi elektroničkog udžbenika

Odaberite odgovor koji najbolje odgovara vašem mišljenju.	uopće se ne slažem	uglavnom se ne slažem	nití se slažem, niti se ne slažem	uglavnom se slažem	u potpunosti se slažem	Srednja vrijednost	SD
Odvažio/la bih se napisati elektronički udžbenik za učenje engleskoga kao stranoga jezika koristeći besplatni računalni program.	1,82%	3,64%	29,09%	27,27%	38,18%	3,96	1,0
Objavio/la bih elektronički udžbenik uz računalnu podršku suradnika za tehničku izvedbu.	1,82%	1,82%	23,64%	30,91%	41,82%	4,09	0,9

Na istoj skali Likertovog tipa ponuđeni su im odgovori na sedam tvrdnji o trendovima vezanim za elektroničke udžbenike na visokoškolskim ustanovama (Tablica 7). Srednja vrijednost odgovora na sva pitanja osim jednog je veća od 4. Visokoškolski nastavnici su nešto manje sigurni u način objave vlastitog elektroničkog udžbenika, ali je srednja vrijednost

i dalje veća od 3 što znači da bi većina ipak radije objavila e-udžbenik unutar sustava LMS ili repozitorija nego kod komercijalnog nakladnika. Također ih većina smatra da takva objava može doprinijeti napredovanju visokoškolskih nastavnika.

Kod ostalih pitanja većina ih se slaže s izjavom da nisu dovoljno upoznati s autorsko-pravnim pitanjima objave elektroničkog udžbenika te da bi pravilnici i drugi opći akti trebali regulirati pitanja objave e-udžbenika. Također smatraju da bi praksu objavljivanja e-udžbenika bilo moguće ugraditi u plan izdavačke djelatnosti visokoškolskih ustanova. Što se tiče distribucije e-udžbenika, većina ih smatra da sustav LMS može poslužiti kao platforma za distribuciju, unutar koje bi svakako trebalo integrirati i platformu za organiziranu recenziju nastavnih sadržaja.

Tablica 7. Trendovi vezani za e-udžbenik na visokoškolskim ustanovama prema mišljenju visokoškolskih nastavnika

Odaberite odgovor koji najbolje odgovara vašem mišljenju.	uopće se ne slažem	uglavnom se ne slažem	nići se slažem, nići se ne slažem	uglavnom se slažem	u potpunosti se slažem	Srednja vrijednost	SD
Vlastiti elektronički udžbenik objavio/la bih radije unutar sustava LMS ili repozitorija nego kod komercijalnog nakladnika.	0,00%	13,21%	39,62%	37,74%	9,43%	3,43	0,8
Nisam dovoljno upoznat/a s autorsko-pravnim pitanjima objave elektroničkih izdanja.	1,89%	3,77%	9,43%	41,51%	43,40%	4,21	0,9
Objavljivanje elektroničkog udžbenika u repozitoriju ili sustavu LMS visokoškolske ustanove može doprinijeti napredovanju visokoškolskih nastavnika.	0,00%	0,00%	18,87%	47,17%	33,96%	4,15	0,7
Pravilnici i drugi opći akti visokoškolske ustanove moraju regulirati pitanja objave elektroničkog udžbenika, bilo da se radi o objavi u vlastitoj nakladi ili nakladi visokoškolske ustanove.	1,89%	1,89%	11,32%	24,53%	60,38%	4,40	0,9
Praksu objavljivanja e-udžbenika moguće je ugraditi u plan izdavačke djelatnosti visokoškolskih ustanova.	0,00%	0,00%	18,87%	33,96%	47,17%	4,28	0,8
Sustav LMS visokoškolske ustanove može poslužiti kao platforma za distribuciju elektroničkog udžbenika.	0,00%	0,00%	15,09%	43,40%	41,51%	4,26	0,7
Unutar platforme za distribuciju elektroničkog udžbenika trebalo bi integrirati i platformu za organiziranu recenziju nastavnih sadržaja.	0,00%	0,00%	11,32%	39,62%	49,06%	4,38	0,7

Kao što su autori udžbenika i članovi izdavačkih odbora ponudili značajke elektroničkog udžbenika, tako su i visokoškolski nastavnici ponudili 186 jedinica značajki elektroničkog udžbenika. Od toga 10 jedinica nije primjenjivo, a ostale se mogu grupirati u iste četiri kategorije kao i prethodno ponuđene: tehničke, sadržajne, prezentacijske i obrazovne, a potrebno je dodati i dvije nove kategorije, a to su distribucijske i opće značajke (Tablica 8). Značajke koje su navedene pet ili više puta su sljedeće (poredane od najvećeg broja navođenja prema najmanjem):

1. preglednost (18),
2. dostupnost (11),
3. interaktivnost (10),
4. tematska relevantnost (8),
5. interaktivni zadatci (5) i
6. jednostavnost (5).

Tablica 8. Značajke elektroničkoga udžbenika prema mišljenju visokoškolskih nastavnika

Kategorije	Značajke elektroničkog udžbenika
Tehničke	<ul style="list-style-type: none"> • dostupnost • mogućnost dopune/ažuriranja • laka navigacija • pristupačnost • praktičnost • korištenje novih tehnologija • dodatne mogućnost kroz poveznice • jednostavnost korištenja • mogućnost preuzimanja i ispisivanja materijala • lagan za rukovanje • tehnički korektna uređenost • mogućnost podcrtavanja, crtanja, „šaranja“ • objašnjenja o načinu korištenja udžbenika • jedinstveni registracijski kod udžbenika
Sadržajne	<ul style="list-style-type: none"> • strukturom kao i tiskani udžbenik • zanimljivost

Kategorije	Značajke elektroničkog udžbenika
Sadržajne	<ul style="list-style-type: none"> • ažurnost • izvornost materijala • aktualnost • vjerodostojnost • informativnost • jasnoća • interaktivni zadatci • rječnik • kvaliteta sadržaja • poveznice na multimedijske sadržaje • raznovrsnost tema i vježbi • konciznost • sveobuhvatnost • relevantne poveznice • dodatni materijali/sadržaji • renomirana recenzija • razvija kritičko mišljenje • točnost • materijali za samostalno učenje • zadatci s povratnom spregom
Prezentacijske	<ul style="list-style-type: none"> • vizualna atraktivnost • preglednost • interaktivnost • slikovitost • optimalan broj stranica i ilustracija
Obrazovne	<ul style="list-style-type: none"> • tematska relevantnost • znanstvena utemeljenost i usklađenost • svrsishodnost • primjenjivost • upotrebljivost • stručnost

Kategorije	Značajke elektroničkog udžbenika
Obrazovne	<ul style="list-style-type: none"> • prilagođenost dobi/kognitivnoj zrelosti • usklađenost s planom i programom • univerzalna institucijska primjenjivost • odgovarati zahtjevima struke i predmeta • poticati trajno, aktivno i samostalno učenje
Distribucijske	<ul style="list-style-type: none"> • jednostavan za distribuciju • povoljna cijena za studenta • višeplatformska računalna distribuiranost
Opće	<ul style="list-style-type: none"> • jednostavnost • kvaliteta • prilagodljivost • sustavnost • autentičnost • ekonomičnost • inovativnost • korisnost • prikladnost • motivacijski elementi

Obzirom da su odgovarali visokoškolski nastavnici engleskoga kao stručnoga jezika, ponudili su i značajke koje bi bile primjenjive samo za elektronički udžbenik za učenje engleskoga kao stranoga jezika. Značajke koje su naveli su sljedeće:

- zastupljenost svih jezičnih vještina,
- prilagođenost hrvatskom govornom području i problemima na koje Hrvati nailaze kod učenja engleskoga jezika,
- veliki korpus,
- dovoljan broj vježbi s naglaskom na razlike između hrvatskoga i engleskoga,
- gramatičke cjeline uz zadatke sa stručnim, a ne općim vokabularom,
- nove metode učenja jezika,
- korištenje i hrvatskih izraza uz strane,
- stručna i glotodidaktička ovjerenost,

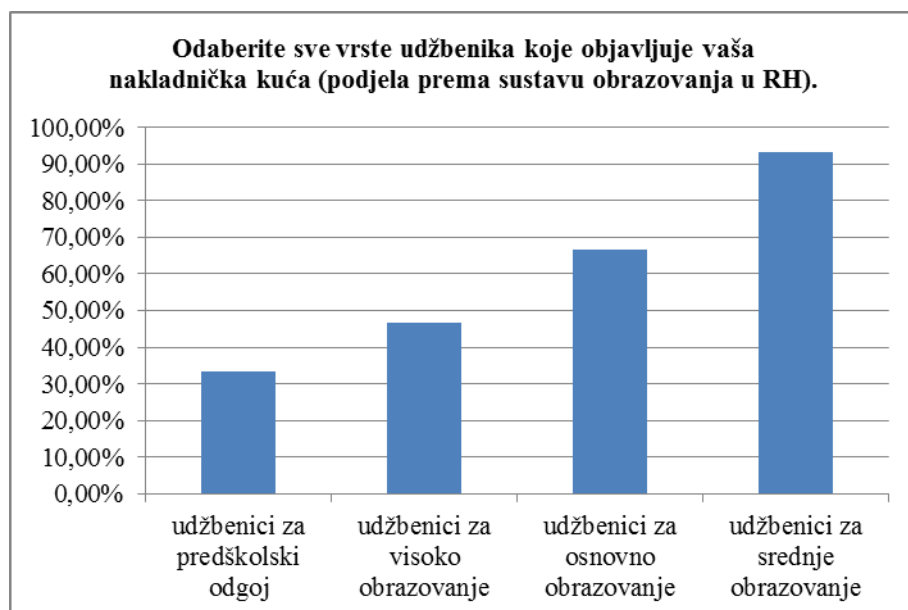
- audio-vizualni dio s izvornim govornicima,
- primjeri iz izvornih tekstova i
- gramatička točnost.

5.3.5 Udžbenici hrvatskih nakladnika

Nakladnici odobrenih obveznih udžbenika ispitani su s ciljem otkrivanja prakse objavljivanja elektroničkih udžbenika te kriterija vrednovanja elektroničkih udžbenika. Obzirom na manji broj potpuno odgovorenih anketa, za analizu rezultata nisu uzeta u obzir sva pitanja već samo ona s većim brojem odgovora.

Prema mjestu sjedišta nakladničke kuće, najveći broj odgovorenih anketa došao je iz Zagreba (73,33%), a po 6,67% iz svakog od sljedećih gradova: Bilje, Čakovec, Osijek i Varaždin.

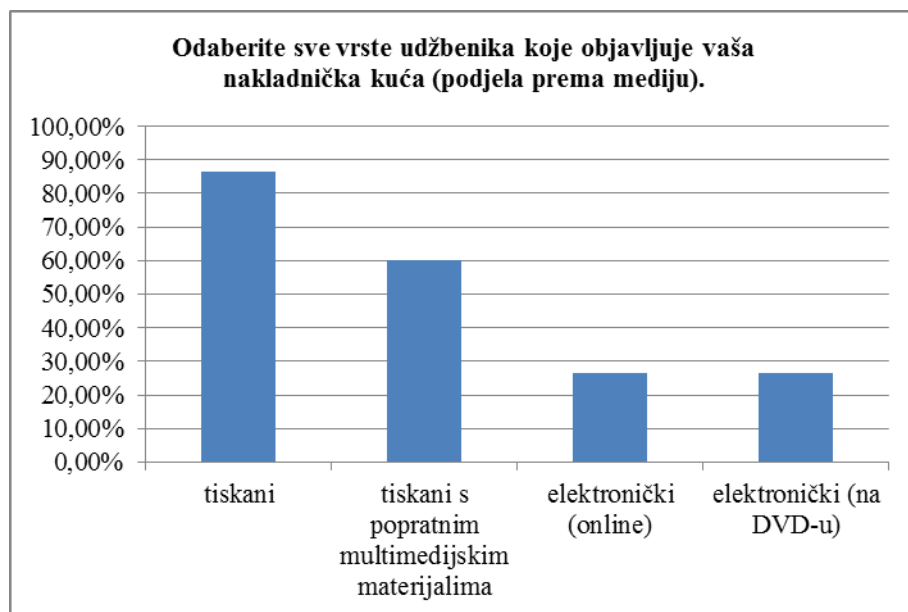
Podjelom prema sustavu obrazovanja u Hrvatskoj, vrste udžbenika koje ispitane nakladničke kuće najviše objavljuju su udžbenici za srednje obrazovanje, zatim za osnovno obrazovanje, pa za visoko obrazovanje i na kraju za predškolski odgoj (Grafikon 23).

Grafikon 23. Vrste udžbenika koje objavljuju ispitani nakladnici – podjela prema sustavu obrazovanja u Hrvatskoj

Najčešće vrste udžbenika (podjelom prema mediju) koje ispitane nakladničke kuće objavljuju su tiskani udžbenici, s ili bez popratnih multimedijских materijala, a zatim elektronički udžbenici, mrežni ili na DVD-u (Grafikon 24). Upitani samo o objavi

elektroničkih udžbenika, njih 40% odgovorilo je potvrdno, dok njih 60% ne objavljuje elektroničke udžbenike. O budućim namjerama svoje nakladničke kuće u svezi objave elektroničkih udžbenika, 50% ih nije znalo odgovor, dok ih 37,50% ima u planu objavljivati elektroničke udžbenike, a 12,50% nema takav plan.

Grafikon 24. Vrste udžbenika koje objavljuju ispitanici nakladnici – podjela prema mediju

93% ispitanih nakladnika vrednuje udžbenike za objavu prema standardima i zahtjevima za izradu udžbenika u Udžbeničkom standardu, dok ih svega 7% koristi interne standarde kvalitete i istraživanja tržišta.

Ispitanici su također upitani o kriterijima za vrednovanje elektroničkih udžbenika. Upitani su o kriterijima koji su prema njihovom mišljenju nužni te o kriterijima koje koriste za vrednovanje elektroničkih udžbenika, ako ih objavljuju.

Ispitanici su naveli 17 jedinica nužnih kriterija za vrednovanje udžbenika prema njihovom mišljenju, od kojih dvije nisu primjenjive. Ostali kriteriji mogu se grupirati prema kategorijama koje su već navedene kod grupiranja značajki elektroničkih udžbenika: tehničke, sadržajne, prezentacijske, obrazovne, distribucijske i opće. Zanimljivo je da su nakladnici najviše kriterija naveli u obrazovnoj kategoriji (5), zatim u tehničkoj (4), prezentacijskoj (2), a u sadržajnoj, distribucijskoj i općoj po jedan kriterij (Tablica 9).

Svi navedeni kriteriji, osim jednog, mogli bi se razumjeti i kao značajke elektroničkog udžbenika. Kriterij „PDV na elektroničke knjige“ zapravo odražava svijest nakladnika o visini PDV-a na elektroničke knjige u usporedbi s PDV-om na tiskane knjige.

Tablica 9. Nužni kriteriji vrednovanja e-udžbenika prema mišljenju nakladnika odobrenih udžbenika

Kategorije	Kriteriji vrednovanja e-udžbenika
Tehnički	<ul style="list-style-type: none"> • praktičnost uporabe • sigurnost/zaštita • razvijenost u skladu s novim tehnologijama • usklađenost s infrastrukturom kojom se raspolaže
Sadržajni	<ul style="list-style-type: none"> • povezanost s online sadržajima
Prezentacijski	<ul style="list-style-type: none"> • interaktivnost • vizualna predodžba sadržaja
Obrazovni	<ul style="list-style-type: none"> • praktična primjena • usklađenost sadržaja s kurikulumom • primjerenost uzrastu • prilagođenost potrebama učenika i učitelja • pedagoški zahtjevi
Distribucijski	<ul style="list-style-type: none"> • PDV na elektroničke knjige
Opći	<ul style="list-style-type: none"> • prilagođenost zahtjevima korisnika

Kod kriterija kojima već u praksi vrednuju elektroničke udžbenike nakladnici su naveli 12 jedinica kriterija. Njih 9 se može kategorizirati prema već navedenom, dok se uz njih pojavljuju i tri potpuno nova kriterija: kompetentnost autora, troškovi izrade i korisničko iskustvo. Svih 9 kriterija može se razumjeti i kao značajke elektroničkog udžbenika (Tablica 10), dok su dodatni kriteriji zapravo jedino kriteriji vrednovanja elektroničkog udžbenika za objavu.

Tablica 10. Kriteriji kojima nakladnici vrednuju elektroničke udžbenike u praksi

Kategorije	Kriteriji vrednovanja e-udžbenika
Tehnički	<ul style="list-style-type: none"> • tehnološka kompatibilnost • funkcionalnost • praktičnost • kompatibilnost sa sustavima LMS
Sadržajni	<ul style="list-style-type: none"> • multimedijски materijali
Prezentacijski	<ul style="list-style-type: none"> • dizajn
Obrazovni	<ul style="list-style-type: none"> • upotrebljivost • metodička opravdanost • pedagoški i metodički kriteriji

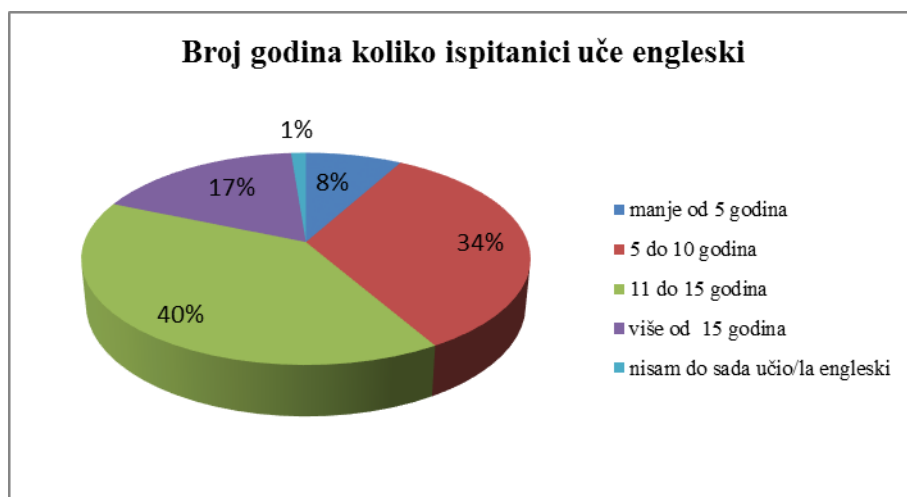
5.3.6 Mišljenje studenata o elektroničkim knjigama

Studenti Visoke škole za informacijske tehnologije anketirani su s ciljem otkrivanja njihovog interesa za elektronički udžbenik iz engleskoga jezika kao nestručnog predmeta u okviru njihovog studija. To su redoviti i izvanredni studenti koji od 2006. godine neprekidno koriste prijenosna računala u nastavi te su već dva puta sudjelovali u istraživanju o elektroničkom udžbeniku za nastavu engleskoga kao stranoga jezika.

Rezultati općih pitanja o ispitanicima, prikazuju najveću pripadnost dobnoj skupini od 18-30 godina (77,02%), zatim skupini od 31-40 godina (21,12%), a najmanja pripadnost je skupini od 41-50 godina (1,24%). Pripadnost ispitanika muškom spolu je 89%, dok je pripadnost ženskom 11%. Najveći broj ispitanika pohađa zadnju godinu stručnog preddiplomskoga studija (39,13%), odmah nakon te grupe, drugu godinu stručnog preddiplomskog studija (30,43%), zatim prvu godinu stručnog preddiplomskog studija (29,81%), a najmanje (0,62%) ih pohađa zadnju godinu specijalističkog diplomskog stručnog studija. Za stupanj vlastite informacijske pismenosti većina ih je odabrala visoki stupanj (55,28%), srednji ih je odabralo 42,86%, a nizak je odabralo 1,86%.

Većina ispitanika engleski uči već veliki broj godina (Grafikon 25), stoga su njihova mišljenja o korištenju udžbenika tijekom školovanja od velikog značaja. Postavljeno im je 6 tvrdnji s ponuđenim odgovorima na skali Likertovog tipa od 5 stupnjeva gdje je odgovor „uopće se ne slažem“ bio naznačen s težinom 1, a odgovor „u potpunosti se slažem“ težinom 5 (Tablica 11). Srednja vrijednost odgovora za svih šest tvrdnji iznosi više od 2,5 što ukazuje

na većinsko slaganje sa tvrdnjama. Ispitanici su se najviše složili s tvrdnjom da su tijekom svog školovanja uz udžbenik koristili i uređaje poput kazetofona, CD-playera i sl. te da su koristili tiskane udžbenike za učenje engleskoga jezika. Ispitani studenti su se složili i oko tvrdnje da često nisu imali dovoljno praznog mjesta za pisanje kada su rješavali zadatke u udžbeniku. S nešto manjom sigurnošću slaganja složili su se i oko tvrdnji da su glosari u udžbenicima često bili nedostadni, da su sadržaji u udžbeniku često bili zastarjeli i da im je nedostajala upotreba rječnika za vrijeme nastave.

Grafikon 25. Broj godina koliko ispitanici uče engleski

Tablica 11. Mišljenja studenata o udžbenicima engleskoga jezika tijekom godina njihovog školovanja

Odaberite odgovor koji najbolje odgovara vašem mišljenju.	uopće se ne slažem	uglavnom se ne slažem	niti se slažem, niti se ne slažem	uglavnom se slažem	u potpunosti se slažem	Srednja vrijednost
Tijekom svog školovanja koristio/la sam tiskane udžbenike za učenje engleskoga jezika.	5,16%	5,16%	5,81%	30,97%	52,90%	4,21
Kada sam rješavao/la zadatke u udžbeniku, često nisam imao/la dovoljno praznog mjesta za pisanje.	3,23%	7,74%	17,42%	34,84%	36,77%	3,94
Glosari (objašnjenja riječi na kraju knjige) bili su nedostadni.	7,74%	25,16%	28,39%	28,39%	9,68%	3,05
Nedostajala mi je upotreba rječnika za vrijeme nastave.	20,65%	20,65%	22,58%	21,29%	14,19%	2,86
Sadržaji u udžbeniku često su bili zastarjeli.	7,10%	16,77%	36,77%	23,23%	16,13%	3,25
Uz udžbenik, koristili su se i uređaji poput kazetofona, CD-playera, projektora i sl.	1,94%	1,29%	4,52%	32,90%	59,35%	4,46

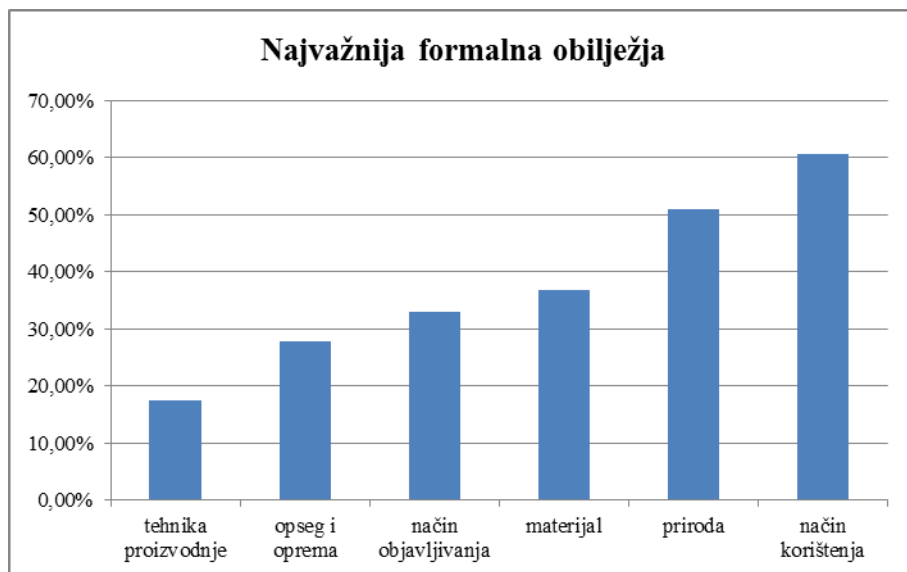
S ciljem istraživanja navika korištenja elektroničkih knjiga, studentima je bilo ponuđeno 6 tvrdnji, također s ponuđenim odgovorima na skali Likertovog tipa od 5 stupnjeva. Srednje vrijednosti svih odgovora veće su od 2,5. Ispitani studenti najviše su se složili s tvrdnjom da su upoznati s terminom elektronička knjiga, a najmanje da posjeduju čitač elektroničkih knjiga. Studenti koriste /čitaju elektroničke knjige i barem jednom su koristili čitač elektroničkih knjiga. Podjednako su se složili s tvrdnjama o korištenju elektroničkih knjiga za učenje/studij i u slobodno vrijeme.

Tablica 12. Studentske navike korištenja elektroničkih knjiga

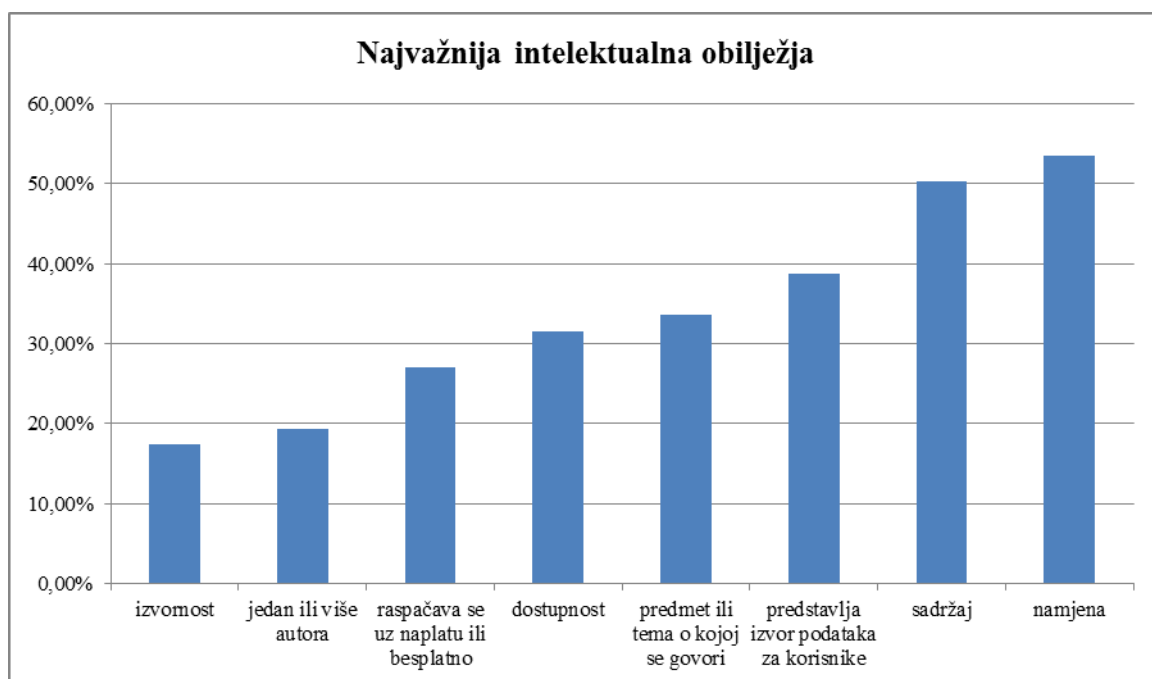
Odaberite odgovor koji najbolje odgovara vašem mišljenju.	uopće se ne slažem	uglavnom se ne slažem	nití se slažem, nití se ne slažem	uglavnom se slažem	u potpunosti se slažem	Srednja vrijednost
Upoznat/a sam s terminom elektronička knjiga.	1,94%	7,10%	7,74%	29,03%	54,19%	4,26
Koristim/čitam elektroničke knjige.	19,35%	14,19%	14,84%	17,42%	34,19%	3,33
Posjedujem čitač elektroničkih knjiga.	45,16%	9,03%	9,03%	6,45%	30,32%	2,68
Koristio/la sam čitač elektroničkih knjiga barem jednom.	25,16%	10,97%	4,52%	8,39%	50,97%	3,49
Elektroničke knjige koristim za učenje/na studiju.	32,26%	12,26%	12,90%	21,94%	20,65%	2,86
Elektroničke knjige koristim u slobodno vrijeme.	35,48%	10,97%	9,68%	19,35%	24,52%	2,86

Studenti su također upitani za mišljenje o formalnim i intelektualnim obilježjima elektroničkih knjiga¹⁶⁸. Formalna obilježja (Grafikon 26.) koja većina studenata smatra najvažnijim su način korištenja (60,65%) i priroda (50,97%) dok su intelektualna obilježja (Grafikon 27.) koja većina studenata smatra najvažnijim namjena (53,55%) i sadržaj (50,32%).

¹⁶⁸ Horvat, A; Živković, D. Između javnosti i privatnosti: Knjižnice u vremenu e-knjige. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada, 2012.

Grafikon 26. Najvažnija formalna obilježja elektroničkih knjiga prema mišljenju studenata

Grafikon 27. Najvažnija intelektualna obilježja elektroničkih knjiga prema mišljenju studenata

Zadnje pitanje u upitniku odnosilo se na elektronički udžbenik iz engleskoga jezika. Od studenata se tražilo da odrede stupanj slaganja prema Likertovoj skali od 5 stupnjeva za šest ponuđenih tvrdnji (Tablica 13). Srednja vrijednost svih odgovora ponovno je bila veća od 2,5 što ukazuje na većinsko slaganje sa ponuđenim tvrdnjama. Studenti su se najviše složili s tvrdnjom da im pretraživanje mrežnih stranica i korištenje mrežnih izvora pomaže u učenju engleskoga jezika, a gledanje kratkih video isječaka na nastavi im pomaže u proširenju

vokabulara. Također su se složili da bi voljeli koristiti interaktivni udžbenik iz engleskoga jezika tj. knjigu koja bi im pomagala u učenju, nudeći im dodatna objašnjenja čak i kada nisu na nastavi. Najmanje su se složili s tvrdnjom da im ponekad nedostaju objašnjenja kada sami uče ili vježbaju zadatke iz engleskoga jezika.

Tablica 13. Mišljenje studenata o elektroničkom udžbeniku za učenje engleskoga kao stranoga jezika

Odaberite odgovor koji najbolje odgovara vašem mišljenju.	uopće se ne slažem	uglavnom se ne slažem	niti se slažem, niti se ne slažem	uglavnom se slažem	u potpunosti se slažem	Srednja vrijednost
Dodatni materijali korišteni u nastavi engleskoga jezika od velikog su mi značaja.	7,19%	7,84%	31,37%	30,72%	22,88%	3,54
Gledanje kratkih filmova na nastavi pomaže mi u proširenju vokabulara engleskoga jezika.	3,92%	5,23%	13,07%	38,56%	39,22%	4,04
Pretraživanje mrežnih stranica i korištenje mrežnih izvora pomaže mi u učenju engleskoga jezika.	1,31%	1,96%	11,11%	32,03%	53,59%	4,35
Ponekad mi nedostaju objašnjenja kada sam/a učim i vježbam zadatke iz engleskoga jezika.	14,38%	20,26%	23,53%	26,80%	15,03%	3,08
Volio/voljela bih imati knjigu koja bi mi pomagala u učenju, nudeći mi dodatna objašnjenja i pojašnjenja (čak i kada nisam na nastavi).	7,84%	8,50%	18,95%	32,03%	32,68%	3,73
Želio/la bih imati interaktivni elektronički udžbenik za učenje engleskoga kao stranoga jezika.	6,54%	3,27%	18,95%	28,10%	43,14%	3,98

Hrvatski rezultati međunarodne studije o čitateljskim navikama studenata

U ovom poglavlju prezentirat će se vrlo vrijedni rezultati dobiveni iz hrvatskih podataka međunarodne studije ARFIS o naklonosti studenata prema tiskanom ili elektroničkom formatu. Navedeni podatci objavljeni su u časopisu *New Library World*¹⁶⁹, dok su komparativni podatci svih nacionalnih istraživanja ARFIS studije prezentirani na konferenciji

¹⁶⁹ Pešut, D.; Živković, D. Students' academic reading format preferences in Croatia. // *New Library World* 117, 5/6 (2016), str. 392–406.

ECIL u listopadu 2016. godine.¹⁷⁰

Hrvatski rezultati nedvojbeno pokazuju sklonost studenata ka tiskanom formatu, no ipak su u nekim aktivnostima skloniji upotrebi elektroničkog formata. Studenti Sveučilišta u Zagrebu smatraju kako je elektronički format dobar za organiziranje velike količine literature te za pretraživanje informacija. Može se dakle reći da je elektronički format bolji kao referentna literatura, dok se tiskani format koristi više za učenje i dublje razumijevanje.

Rezultati hrvatskog istraživanja nisu ukazali na povezanost između varijable naklonosti prema formatu i varijable znanstvenog područja studija.

Iz slobodnih komentara studenata, autorice su sastavile popis prednosti i nedostataka elektroničkog formata prema mišljenju studenata (Tablica 14).

Tablica 14. Prednosti i nedostaci elektroničkog formata prema mišljenju studenata Sveučilišta u Zagrebu

Prednosti	Nedostaci
<ul style="list-style-type: none"> • korisno za literaturu na stranom jeziku • jednostavnije za organizirati veliku količinu literature • jednostavnije za prenošenje • dostupnost literature • funkcija pretraživanja • cijena elektroničkog formata u odnosu na cijenu tiskanog formata • mogućnost odabira relevantnih informacija • funkcija kopiraj/zalijepi • veći broj primjeraka • mogućnost povećanja fonta • praktičan za površno čitanje	<ul style="list-style-type: none"> • pisanje bilješki je komplicirano • listanje stranica nije jednostavno • naprezanje očiju • velike datoteke usporavaju brzinu procesora • cijena čitača • dostupnost prikladnih formata • nije praktičan za učenje • narušava koncentraciju • ozljede uzrokovane učestalim ponavljanjem (RSI) • nije prikladna za čitanje na svakom mjestu

¹⁷⁰ Mizrachi, D. et al. The Academic Reading Format International Study (ARFIS): investigating students around the world. // Ppt prezentacija: European Conference on Information Literacy (ECIL), Prague, 11. listopada 2016. Dostupno na: <https://drive.google.com/file/d/0B2U2hFu3wb-RU25OTWNIUmRYY3M/view> (2.11.2016.).

5.3.7 Mišljenje tijela državne i javne uprave

Strukturirani intervju proveden je s ciljem pojašnjenja ciljeva i mjera o informacijsko – komunikacijskoj infrastrukturi u novoj Strategiji obrazovanja, znanosti i tehnologije iz 2014. godine. Također je bilo potrebno istražiti pitanje na koji način se provode mjere definirane strategijom.

U strategiji se navodi 5 općih ciljeva koji se odnose na cijelu vertikalu odgoja i obrazovanja. Kao peti cilj navedena je potreba za proširenjem i unapređenjem primjene informacijske i komunikacijske tehnologije u učenju i obrazovanju.¹⁷¹ Unutar obrazloženja tog cilja daje se naglasak na sustavnom podržavanju razvoja različitih e-pomagala za sve razine obrazovanja, a kao jedan od primjera spominju se i recenzirani e-udžbenici.

Strategija također upozorava kako treba poticati formiranje dviju skupina e-sadržaja kako bi se izbjegla hiperprodukcija i problematična kvaliteta. Prema strategiji e-sadržaj trebao bi se dijeliti na dvije skupine: besplatni (financiranje iz javnih ili EU sredstava) i komercijalni (potrebno je osigurati infrastrukturu za distribuciju i provedbu recenzije).

Kao jedan od ciljeva u visokom obrazovanju navodi se osiguravanje zadovoljavajućih informacijsko-komunikacijskih resursa i unapređenje informacijsko-komunikacijske infrastrukture visokih učilišta. Jedna od konkretnih mjera u ostvarenju tih ciljeva jest mjera 5.2.5 koja glasi ovako:

- Definirati modele i izgraditi sustave za izradu i uporabu otvorenih obrazovnih sadržaja, uključujući nastavnu literaturu i druge nastavne sadržaje.

Intervju (Prilog 10) se sastojao od pitanja koja se odnose na visoko obrazovanje, ali i na osnovno i srednje obrazovanje. Razlog takvoj strukturi bila je potencijalna mogućnost intervjuiranja samo jedne osobe iz Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta koja bi mogla odgovoriti na sva pitanja. Molba za pronalaskom odgovarajućeg ispitanika poslana je u upravu za visoko obrazovanje i u upravu za odgoj i obrazovanje te u sektor za udžbenike. Uprava za visoko obrazovanje predložila je osobu za intervju iz Sveučilišnog računskog centra - SRCE, dok je u okviru osnovnog i srednjeg obrazovanja predložena osoba zaposlena u Sektoru za potporu sustavu i programe EU unutar MZOS-a. Intervjui su provedeni tijekom veljače 2016. godine. Za pitanja koja su ostala neodgovorena, obje intervjuirane osobe

---

¹⁷¹ Strategija obrazovanja, znanosti i tehnologije. // Narodne novine, 124 (2014). Dostupno na: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2014_10_124_2364.html (01.02.2015.).

predložile su istu kontakt osobu u Hrvatskoj akademskoj i istraživačkoj mreži – CARNet koja je na pitanja odgovorila elektroničkom poštom.

Rezultati prvog intervjua

Prvi intervju u Sveučilišnom računskom centru bio je usmjeren na visoko obrazovanje. Ispitanica je otkrila da Sveučilišni računski centar daje podršku za obrazovne materijale u visokom obrazovanju za cijelu Hrvatsku u području izrade e-kolegija. SRCE također nudi i različite tečajeve unutar područja e-učenja. U okviru toga, posebnih tečajeva ili podrške za izradu elektroničkih udžbenika nema. Saznaje se da Hrvatska akademska i istraživačka mreža – CARNet, koja pruža usluge i za osnovno i srednje obrazovanje, nudi uslugu pod nazivom Libar. Libar je usluga koja omogućava izradu, objavu i korištenje digitalnog sadržaja primjenjivog u nastavi, kao što su prezentacije, razni multimedijски dokumenti, ali i elektroničke knjige.¹⁷² Upotreba Libar usluge bit će prezentirana u poglavlju 6.3. U CARNet-u također postoji online tečaj o izradi e-knjiga u ePub formatu, ali ne postoji tečaj specificiran za e-udžbenike. Iz CARNet-a se doznaje kako takav tečaj postoji na Sveučilištu u Rijeci.

Jasnih i objavljenih kriterija za vrednovanje elektroničkih udžbenika još uvijek nema, no ispitanica smatra kako bi sveučilišni udžbenik svakako trebao imati recenziju tj. ako se zna primjena elektroničkoga udžbenika, onda on mora imati recenziju. U tom bi slučaju, prema mišljenju ispitanice, recenziju trebala financirati sastavnica sveučilišta tj. visokoškolska ustanova. Ispitanica nadalje objašnjava kako posao izdavanja udžbenika može preuzeti i visokoškolska ustanova, ali ovisno o izvoru financiranja. Ako ustanova ima prihod, može definirati na koji način će izdavati elektroničke udžbenike.

Definiranje modela i izrada sustava za izradu i uporabu otvorenih obrazovnih sadržaja u visokom obrazovanju navedeno u mjeri 5.2.5 još nije započelo, a također se još nije predložilo rješenje za distribuciju elektroničkih udžbenika u visokoškolskom obrazovanju. Kao prijedlog za distribuciju elektroničkih udžbenika, ispitanica ne vidi sustav LMS jer smatra kako cilj LMS-a nije distribucija e-udžbenika i da bi se time izgubio smisao LMS-a. No ukoliko bi to bilo predloženo rješenje, smatra kako bi distribucija elektroničkog udžbenika unutar sustava LMS bila moguća eventualno u repozitoriju obrazovnih sadržaja.

---

¹⁷² CARNet – Hrvatska akademska i istraživačka mreža. Libar. 2015. // CARNet:Libar. Dostupno na: <http://www.carnet.hr/libar> (1.02.2016.).

Iz CARNeta je također potvrđeno da detaljniji akcijski plan za mjeru 5.2.5 još nije došao do njih, no valja napomenuti da CARNet kroz svoje aktivnosti pokazuje sklonost otvorenim obrazovnim sadržajima te kroz projekt eSkole ne izrađuje elektroničke udžbenike, no svojim aktivnostima će nastojati utjecati i ubrzati procedure uvođenja digitalnih sadržaja u nastavu. Kontakt osoba iz CARNet-a smatra kako će MZOS i druge nadležne institucije morati uskoro reagirati prilagodbom zakonske regulative koja prati udžbenike i njihovo korištenje u nastavi.

Rezultati drugog intervjua

Drugi intervju proveden u MZOS-u bio je usmjeren na osnovno i srednje obrazovanje. Odobreni udžbenici za osnovno i srednje obrazovanje objavljeni u Katalogu odobrenih udžbenika u školama se upotrebljavaju najmanje četiri godine. Sam proces odobrenja udžbenika kreće od nakladnika koji ministarstvu dostavljaju popis naslova udžbenika. Ti udžbenici podvrgavaju se stručnoj prosudbi, a nakon toga Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta objavljuje Katalog obveznih udžbenika i pripadajućih dopunskih nastavnih sredstava za osnovne škole, gimnazije i srednje strukovne škole. Stručni aktivni u školama zatim odabiru udžbenike i pripadajuća dopunska nastavna sredstva za objavu konačnih lista odobrenih udžbenika.

Nadalje, govoreći o elektroničkim udžbenicima, saznaje se kako nakladnici ne ustupaju PDF verzije objavljenih udžbenika, osim za slijepe i slabovidne osobe. Digitalni obrazovni sadržaji objavljuju se uglavnom kao dopunska nastavna sredstva. Ispitanik navodi eLektire kao vrijedan portal na kojem se mogu naći djela hrvatskih i stranih pisaca u elektroničkom formatu te govori o međupredmetnom IKT kurikulumu¹⁷³ unutar kojeg su se kao nadopuna razvili digitalni nastavni materijali za 8 predmeta u četiri osnovnoškolska razreda, koji kombiniraju razne multimedijske sadržaje.

Kontakt osoba u CARNet-u otkriva postojanje elektroničkih udžbenika varaždinske tvrtke PRO-MIL koji su rađeni kao mrežno izdanje i ne postoji njihova tiskana inačica. Na mrežnoj stranici tvrtke PRO-MIL pronalaze se četiri takva elektronička udžbenika (Tablica 15). Iz CARNet-a se također saznaje da je uobičajeni pristup nakladnika na hrvatskom tržištu za sada još uvijek nadopunjavanje postojećih (tiskanih) udžbenika elektroničkim sadržajima i mrežnim inačicama.

---

¹⁷³ CARNet – Hrvatska akademska i istraživačka mreža. ICT curricula. 2015. // CARNet: ICT Curricula. Dostupno na: http://www.carnet.hr/o_carnetu/eu_projekti/ict_curricula (1.02.2016.).

Tablica 15. Elektronički udžbenici tvrtke PRO-MIL

Naslov e-udžbenika	Maloprodajna cijena
e-u INFO EKAP elektronički udžbenik za ekonomiste	58,50 kn
e-u INFO GIM elektronički udžbenik za gimnazije	48,00 kn
e-u INFO STRUK elektronički udžbenik za strukovne škole	54,50 kn
e-u INFO UGO-TURS elektronički udžbenik za ugostitelje	57,00 kn

Izvor: Mrežna stranica PRO-MIL tvrtke¹⁷⁴

Kao važan doprinos u razvoju elektroničkih udžbenika i općenito elektroničke knjige, ispitanik bi smatrao donošenje propisa o izjednačenom porezu na dodanu vrijednost između tiskanog i elektroničkog formata.

Iako Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta daje jednom godišnje financijsku potporu za visokoškolske udžbenike (tiskane i elektroničke), potpora se daje samo onima koji imaju registriranu nakladničku djelatnost, ali ne i za vlastitu nakladu, npr. za fizičke osobe bez registrirane djelatnosti (vidi također poglavlje 4.2).

Što se tiče vrednovanja elektroničkih udžbenika, ispitanik smatra kako jasni i objavljeni kriteriji zapravo ne postoje, no ako se i PDF format tiskanog smatra elektroničkim udžbenikom, onda se mogu donekle primijeniti i kriteriji za tiskane udžbenike.

Dodatna saznanja

Tijekom komunikacije s Ministarstvom znanosti, obrazovanja i sporta, autorica je slučajem došla do informacije o popisu visokoškolskih udžbenika u ministarstvu. Obzirom da ne postoji katalog odobrenih udžbenika za visokoškolsko obrazovanje, vrijedna informacija je da se u ministarstvu ipak pronalazi određen popis naslova koji se koriste u visokoškolskom obrazovanju. Međutim, na tom je popisu pronađeno samo četiri naslova za učenje engleskoga kao stranoga jezika, među kojima su dva rječnika (Tablica 16).

¹⁷⁴ PRO-MIL. URL: <http://www.pro-mil.hr/> (31.01.2016.).

Tablica 16. EFL naslovi korišteni u visokoškolskom obrazovanju pronađeni u MZOS-u

Naslov	Autor(i)	Izdavač
Englesko-hrvatski rječnik kristalografije	M. Mihaljević, S. Popović, A. Tonejc	Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje
Novi englesko-hrvatski rječnik	J. Bilinić-Zubak	Nakladni zavod Globus
English for horticulturists	A. Perković, J. Vujčić	Veleučilište u Slavonskom Brodu
A reader for contemporary English	I. Bašić, M. Zubak	Filozofski fakultet Zagreb

5.4 Rasprava

Cilj rasprave u ovom poglavlju jest povezati rezultate svih prethodno prikazanih istraživanja i ponuditi cjelovite zaključke. Iako ovaj rad ima za cilj predložiti institucionalizaciju elektroničkog udžbenika u visokom obrazovanju, nužno je sagledati sliku udžbenika u svim razinama obrazovanja, stoga će se zaključci u ovome poglavlju ispreplitati kroz sve razine obrazovanja.

Analiza obvezne literature kolegija za učenje engleskoga jezika kao stranoga jezika na svim visokim učilištima u Hrvatskoj pokazala je veću prisutnost inozemnih izdanja (66%) što potvrđuju i ispitanici visokoškolski nastavnici. Veća prisutnost stranih izdanja potvrđena je i u nižim razinama obrazovanja jer broj svih odobrenih udžbenika u katalogu za učenje engleskoga jezika isključivo hrvatskih izdanja iznosi 40%.

Uz izdavača treba sagledati i pitanje formata. Literatura EFL kolegija na visokim učilištima uglavnom je u tiskanom obliku te je 41% izdano od visokoškolske ustanove kao nakladnika, a samo 24% kod komercijalnog nakladnika. Za 32% EFL literature izdavač nije označen, što bi se moglo shvatiti kao izdanje visokoškolske ustanove ili nemarnost onoga tko je navodio popis literature u silabusu kolegija. Broj od 67% nastavnika koji su izjavili da je njihovo djelo izdano od strane visokoškolske ustanove, a samo 19% od komercijalnog nakladnika, ide u prilog rezultatu da je većina EFL literature izdana od strane visokog učilišta.

Stanje kod EFL udžbenika za niže razine obrazovanja gotovo je obrnuto. 90% ispitanih autora odobrenih udžbenika izjavilo je da je izdavanje njihovog udžbenika financirao

komercijalni nakladnik, dok je samo 10% navelo privatnog sponzora, ali nitko nije naveo instituciju u kojoj su zaposleni.

Razlike između visokog i nižeg obrazovanja postoje čak i u području autorskih honorara. Čak 53% ispitanih visokoškolskih nastavnika izjavilo je da ne ostvaruje zaradu od izdanog dijela nastavne literature za objavljeni udžbenik, dok ih je 17% ostvarilo jednokratnu autorsku naknadu. Nitko od ispitanih autora odobrenih udžbenika za niže razine obrazovanja nije izjavio da ne ostvaruje naknadu, dok ih je 30% izjavilo da je ostvarilo jednokratnu autorsku naknadu, a 60% ih ostvaruje manje od 20 HRK po jednom primjerku udžbenika.

Sličnosti u svim razinama obrazovanja postoje u području kriterija za odabir nakladnika. Većina visokoškolskih nastavnika izjavila je da je visoko učilište na kojem su zaposleni biralo način izdavanja, a tek onda su naveli ugled i preporuku priznatog autora kao najvažnije kriterije. Autori udžbenika za osnovno i srednje obrazovanje kao najvažnije kriterije također navode ugled i preporuku priznatog autora.

Vrlo je malo onih koji nisu birali nakladnika već su samostalno odlučili objaviti svoje djelo. Niti jedan ispitanik autor odobrenih udžbenika za osnovno i srednje obrazovanje nije objavio udžbenik u vlastitoj nakladi, dok je 15% visokoškolskih nastavnika potvrdno odgovorilo na ovo pitanje. Kao glavni nedostatak objave u vlastitoj nakladi, autori navode problem distribucije, a zatim i vjerodostojnosti udžbenika. Zanimljivo je da iste nedostatke navode i visokoškolski nastavnici. Iako neodlučni o objavi u vlastitoj nakladi, visokoškolski nastavnici radije bi objavili vlastiti elektronički udžbenik unutar sustava LMS ili repozitorija visokog učilišta nego kod komercijalnog nakladnika.

Stavovi prema elektroničkim udžbenicima većinom su pozitivni. Rezultati pokazuju da bi i autori odobrenih udžbenika za osnovno i srednje obrazovanje i visokoškolski nastavnici bili spremni izraditi elektronički udžbenik bilo samostalno u slobodnom računalnom programu ili uz pomoć tehničke podrške, no svakako se slažu da bi vrlo korisne bile radionice ili seminari o izradi elektroničkog udžbenika.

Iako većinom bez iskustava u samoj izradi elektroničkoga udžbenika, ispitanici su vrlo svjesni obilježja koja bi takav udžbenik trebao imati. Ispitani autori udžbenika, članovi izdavačkih odbora i visokoškolski nastavnici ponudili su značajke elektroničkih udžbenika koje će zajedno s kriterijima vrednovanja elektroničkih udžbenika ponuđenih od članova izdavačkih odbora te najvažnijim obilježjima elektroničkih knjiga ponuđenim od studenata, poslužiti za sastavljanje obilježja elektroničkog udžbenika u poglavlju 6.1.

Kada je nastavno sredstvo napisano i izdano, vrlo je važan način na koji će student/ica pristupiti literaturi. Distribucija literature na visokim učilištima većinom se odvija u tiskanom

obliku, dok je čak 35% ispitanika izjavilo da se literatura ne distribuira, što bi moglo značiti da visoka učilišta nemaju sustave za distribuciju nastavne literature. Literatura se u manjem postotku distribuira kroz sustave LMS i repozitorije, iako 44% ispitanika potvrđuje postojanje repozitorija na njihovim visokim učilištima.

Uz distribuciju se naravno veže i pohrana literature. 26% članova izdavačkih odbora smatra da ne postoji obveza pohrane nastavne literature na njihovom visokom učilištu, dok 14% visokoškolskih nastavnika misli isto. Kao mjesta za obvezno pohranjivanje literature članovi odbora prvo navode institucijski repozitorij, zatim knjižnicu pa sustav LMS, dok visokoškolski nastavnici također prvo navode institucijski repozitorij, ali zatim sustav LMS pa knjižnicu.

Regulacija izdavačke djelatnosti na visokim učilištima nije ujednačena. Rezultati pretraživanja objavljenih dokumenata o izdavačkoj djelatnosti na mrežnim stranicama visokih učilišta i odgovori članova izdavačkih odbora ukazuju na najveću prisutnost pravilnika o izdavačkoj djelatnosti, dok samo jedna institucija posjeduje poseban dokument o standardima izrade elektroničkoga udžbenika. 49% ispitanika potvrdilo je regulaciju autorskopравnih pitanja unutar pravilnika o izdavačkoj djelatnosti, dok ih čak 12% navodi da pravilnika koji regulira ta pitanja nema. 79% ispitanika navodi da je recenzija udžbenika također regulirana unutar istog pravilnika.

U komunikaciji s tijelima državne i javne uprave otkrivena je snažna potpora u području e-učenja i izrade e-kolegija na visokim učilištima za cijelu Hrvatsku. Ipak, specijaliziranih tečajeva za izradu elektroničkih udžbenika na razini države nema, osim u vidu CARNet-ovog online tečaja za izradu elektroničke knjige u ePub formatu.

Kriteriji za vrednovanje elektroničkih udžbenika na državnoj razini koji bi poslužili izdavačkim odborima, nastavnicima/autorima koji izrađuju udžbenike i nakladnicima koji ih objavljuju, još uvijek ne postoje. Dok se na razini osnovnog i srednjeg obrazovanja više radi na uvođenju elektroničkih udžbenika te njihovoj distribuciji i primjeni u nastavi, u visokom obrazovanju nema prijedloga za distribuciju elektroničkog udžbenika.

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta kroz kataloge odobrenih udžbenika ima uvid u stanje nastavnih sredstava u osnovnom i srednjem obrazovanju, dok je uvid u stanje nastavnih sredstava za visoko obrazovanje vrlo ograničen. To potvrđuje činjenica da se u MZOS-u na popisu pronašlo četiri naslova (od toga dva rječnika) koji se koriste u nastavi engleskoga jezika u visokom obrazovanju, dok je pretragom silabusa pronađeno 123 naslova obvezne literature.

U okviru svega navedenoga mogu se definirati sljedeće prepreke uvođenju elektroničkoga udžbenika koje se dotiču svih razina obrazovanja:

- previsoka stopa PDV-a na elektroničke knjige,
- premalo državnih financijskih potpora za izradu izvornoga elektroničkoga udžbenika,
- nepostojanje detaljnih kriterija za vrednovanje elektroničkih udžbenika,
- zamršena autorskoppravna pitanja pri posudbi, prodaji i općenito korištenju elektroničkih udžbenika,
- raznovrsnost formata elektroničkih udžbenika,
- potreba za čitačem elektroničkoga udžbenika,
- nedovoljno poznavanje pojma *elektronički udžbenik* te njegove primjene i
- nedovoljno poznavanje alata za izradu elektroničkoga udžbenika.

Prepreke koje se tiču samo visokog obrazovanja svakako bi bile sljedeće:

- neujednačenost prakse izdavaštva na visokoškolskim institucijama i
- nepostojanje jedinstvene definicije elektroničkoga udžbenika u visokoškolskom obrazovanju.

Obzirom na navedene prepreke i u okviru pogodnijeg tla za razvoj elektroničkih udžbenika u svim razinama obrazovanja prijedlog za nadležne institucije svakako bi bilo izjednačavanje PDV-a elektroničke knjige sa PDV-om tiskane knjige ili barem povoljnije stope. Također bi bilo značajno ponuditi državnu potporu s naglaskom na izradi izvornoga elektroničkoga udžbenika. Potrebno je prilagoditi i zakonsku regulativu za uvođenje elektroničkoga udžbenika u sve razine obrazovanja u smislu detaljnijih propisa i kriterija za njegovo vrednovanje. Vrlo je važno poraditi i na promociji elektroničkoga udžbenika kao nastavnog sredstva kroz organizirane seminare, tečajeve ili radionice prilagođene pojedinim razinama obrazovanja. Nadležne državne institucije bi svakako kroz detaljnije preporuke sustavima kvalitete na visokim učilištima trebale regulirati izdavaštvo na visokoškolskim institucijama.

6 MODEL ELEKTRONIČKOGA VISOKOŠKOLSKOGA UDŽBENIKA

Ovo poglavlje detaljno će prikazati načela izrade elektroničkoga visokoškolskoga udžbenika u cilju njegove institucionalizacije u Hrvatskoj. Obzirom na interaktivnost udžbenika i nastave za učenje jezika, smatra se kako elektronički udžbenik za učenje engleskoga kao stranoga jezika može poslužiti kao primjer elektroničkim udžbenicima drugog područja.

Metodom sinteze sažet će se obilježja elektroničkoga udžbenika koja će biti upotrijebljena za izradu prijedloga modela elektroničkoga udžbenika za učenje engleskoga kao stranoga jezika. Taj model poslužit će prilikom testiranja funkcionalnosti slobodnih računalnih programa za izradu elektroničkoga udžbenika za učenje engleskoga jezika kako bi se predložio program za izradu takvog udžbenika u okviru prijedloga rješenja za povećanje broja hrvatskih izdanja udžbenika za učenje stranih jezika u visokoškolskom obrazovanju.

6.1 Obilježja elektroničkoga udžbenika

Uzevši u obzir obilježja elektroničkoga udžbenika i smjernica za njegovu izradu predstavljenih u poglavlju 4.1 te značajke elektroničkoga udžbenika prema mišljenju ispitanih skupina autora, članova izdavačkih odbora, visokoškolskih nastavnika te kriterije vrednovanja e-udžbenika prema mišljenju nakladnika i prednosti elektroničkog formata prema mišljenju studenata predstavljenih u petom poglavlju, donosi se sumarni pregled relevantnih obilježja elektroničkoga udžbenika bez redundantnosti.

Obzirom da nacionalni prijedlog za izradu digitalnih obrazovnih sadržaja sadrži kriterije i preporuke za školsko obrazovanje, obilježja elektroničkoga udžbenika podijelit će se u šest kategorija izoliranih iz rezultata istraživanja u ovome radu: tehnička, sadržajna, prezentacijska, obrazovna, distribucijska i opća obilježja.

Tehnička obilježja

Tehnička obilježja odnose se na karakteristike i funkcionalnosti elektroničkog udžbenika kao računalne datoteke. Definira se sedamnaest tehničkih obilježja:

1. razvijenost u skladu s novim tehnologijama
2. tehnička pouzdanost
3. tehnološka kompatibilnost i usklađenost s infrastrukturom kojom se raspolaže

4. odabir odgovarajućeg formata (npr. PDF, EDUpub, i-Book, EPUB3) uz odgovarajuće tehnologije i/ili standarde ovisno o mjestu distribucije (HTML5, CSS3, Javascript, SCORM, i dr.)
5. jednostavnost korištenja
6. laka navigacija
7. dostupnost u otvorenom pristupu ili regulacijom DRM-a
8. mogućnost dopunjavanja i ažuriranja
9. mogućnost označavanja i dodavanja bilješki
10. jednostavnost i intuitivnost sučelja
11. funkcija pretraživanja
12. hipertekst
13. upute za uporabu (prema potrebi)
14. mogućnosti prilagodbe/podešavanja prema zahtjevima korisnika
15. opremljenost Dublin Core metapodacima (za mrežni elektronički udžbenik)
16. sigurnost prijenosa podataka po potrebi
17. pristupačnost svim korisnicima prema standardu W3C WAI (za elektronički udžbenik na mreži)

Sadržajna obilježja

Sadržajna obilježja odnose se na sadržaj elektroničkoga udžbenika, u pogledu toga kakav bi sadržaj trebao biti i koje mogućnosti može pružiti. Definira se dvadeset sadržajnih obilježja:

1. naslovna stranica, sadržaj i kazalo
2. ažurnost
3. kreativnost
4. multimedijски sadržaji (po izboru)
5. interaktivne metode za provjeru znanja i ponavljanje (po izboru)
6. mogućnost prilagodbe sadržaja i aktivnosti tempu i načinu učenja
7. jasnoća
8. informativnost
9. poveznice na relevantne sadržaje, mrežne sadržaje i izvorne materijale (po izboru)
10. cjelovitost/sveobuhvatnost
11. konciznost
12. lektura i recenzija

13. aktualnost
14. vjerodostojnost
15. rječnik (po potrebi)
16. raznovrsnost tema i zadataka
17. potiče suradničko učenje i kritičko mišljenje
18. detaljnost
19. preporuča se da poveznice na vanjske mrežne sadržaje nisu uključene u glavni tekst
20. poštivanje četiri osnovna pravila postupnosti

Prezentacijska obilježja

Način na koji je sadržaj prikazan opisuje se prezentacijskim obilježjima. Definira se jedanaest prezentacijskih obilježja:

1. interaktivnost (po izboru)
2. preglednost
3. vizualno atraktivan dizajn
4. vizualno predstavljanje sadržaja
5. slikovitost
6. optimalan broj stranica i ilustracija
7. kratke stranice
8. čitljiva veličina slova
9. različite boje slova i pozadine
10. pravilno organizirane cjeline, poglavlja s vidljivom i jednostavnom navigacijom
11. grafičko oblikovanje i vizualni identitet usklađen sa zahtjevima za tiskana izdanja

Obrazovna obilježja

Obilježja koja elektronički udžbenik opisuju kroz njegovu upotrebu u obrazovanju nazivaju se obrazovnim obilježjima. Definira se dvanaest obrazovnih obilježja:

1. usklađenost s nastavnim programom
2. relevantnost
3. ispunjavanje zahtjeva struke i predmeta
4. svrsishodnost
5. poštivanje načela znanstvene utemeljenosti i aktualizacije
6. primjenjivost
7. prilagođenost dobi/kognitivnoj zrelosti

8. univerzalna institucijska primjenjivost (po potrebi)
9. poticanje trajnog, aktivnog i samostalnog učenja
10. metodička opravdanost
11. motivacija učenika različitim aktivnostima
12. omogućavanje učenja u različitim kontekstima poučavanja

Distribucijska obilježja

Obilježja elektroničkoga udžbenika koja se odnose na njegovo raspačavanje nazvat će se distribucijskim. Definiira se sedam distribucijskih obilježja:

1. povoljna cijena za studenta
2. višepatformska računalna distribuiranost (po potrebi)
3. pravilan odabir formata i tehnologije obzirom na način distribucije
4. jasno naznačena licencija i autorska prava
5. ISBN i CIP zapis, naziv nakladnika
6. jedinstvena cijena (ako postoji)
7. mogućnost povezivanja sa sustavom LMS

Opća obilježja

Obilježja koja mogu biti dio više kategorija svrstat će se u opća obilježja, a definiira ih se deset:

1. jednostavnost
2. kvaliteta
3. prilagodljivost
4. sustavnost
5. autentičnost
6. ekonomičnost
7. inovativnost
8. korisnost
9. prikladnost
10. motivacijski elementi
11. prilagođenost zahtjevima korisnika

Prema definiciji elektroničkoga udžbenika (vidi poglavlje 3.3) multimedijalnost, interaktivnost i povezanost s mrežnim stranicama nije obvezno, stoga se kod navedenih obilježja naznačuje izbor u odabiru pojedinih obilježja. Predložena obilježja elektroničkoga

udžbenika iskoristit će se za izradu evaluacijskog obrasca za elektronički udžbenik u poglavlju 7.2.

6.2 Model elektroničkoga udžbenika za učenje engleskoga kao stranoga jezika

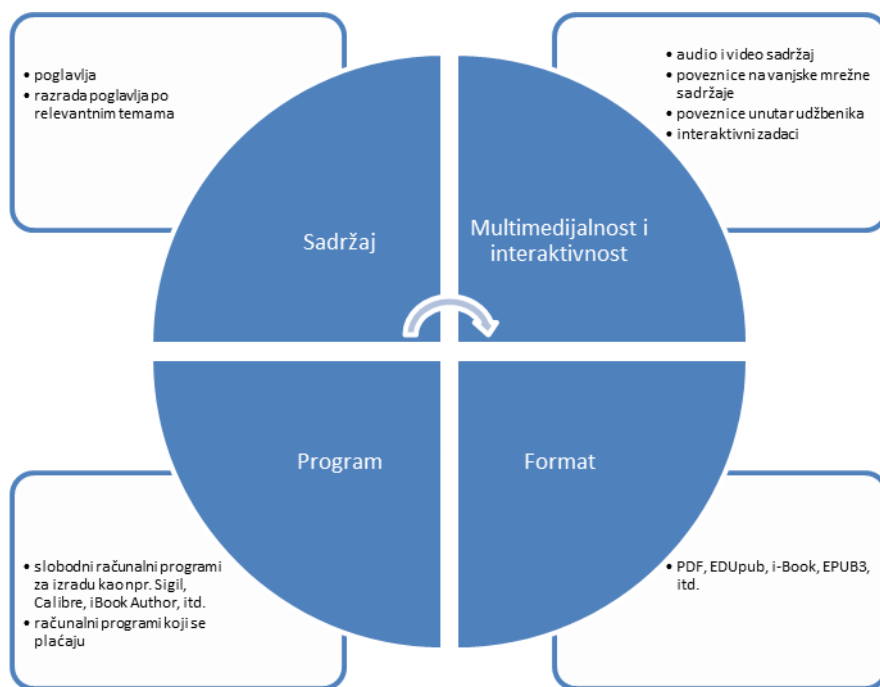
Temeljem obilježja definiranih u poglavlju 6.1, u ovom poglavlju se predlaže model elektroničkoga udžbenika za učenje engleskoga kao stranoga jezika u visokoškolskom obrazovanju koji može poslužiti kao referentni model za izradu elektroničkih udžbenika iz drugih područja. Nastava učenja stranih jezika jest sama po sebi interaktivna, stoga se i elektronički udžbenik za učenje engleskoga jezika može koristiti kao primjer za ostala područja. Uz definirana obilježja, za izradu ovog modela poslužit će i predloženi model elektroničkoga udžbenika za učenje engleskoga kao stranoga jezika u području informacijskih tehnologija koji je predložila autorica 2011. godine.¹⁷⁵

Kako bi se osigurala strukturiranost i sveobuhvatnost, svaki autor trebao bi započeti definiranjem sadržaja. Nakon toga važno je odrediti razinu multimedijalnosti i interaktivnosti kako bi se adekvatno mogao odabrati format i odgovarajući računalni program (alat) za izradu elektroničkoga udžbenika koji će zadovoljiti tehnička obilježja. Više o formatima elektroničkoga udžbenika i računalnim programima za njegovu izradu iznijet će se u sljedećem poglavlju.

Slika 6. prikazuje konceptualni model izrade elektroničkoga udžbenika koji započinje definiranjem sadržaja i zatim ciklički nastavlja svoj tijek. Na prikazana četiri elementa mogu utjecati razni faktori, kao što su nastavni program, akti visokog učilišta, zahtjevi korisnika i dr. Detaljniji prikaz faktora koji utječu na elemente unutar konceptualnog modela izrade elektroničkoga udžbenika bit će dan u poglavlju o aktivnostima objave elektroničkoga udžbenika u sustavu visokog obrazovanja.

---

¹⁷⁵ Pešut, D.; Živković, D. E-book for IT experts learning English. // MIPRO 2011, 34th International Convention/Marina Čičin-Šain (ur.). Rijeka: MIPRO, 2011, str. 381-386.

Slika 6. Konceptualni model izrade elektroničkoga udžbenika

Za potrebe ovog modela koristit će se primjer predloženog sadržaja iz 2011. godine. Uz sadržaj elektroničkoga udžbenika koji je podijeljen u šest glavnih cjelina tj. dvanaest podcjelina, važno je izraditi naslovnu stranicu i kazalo. Uz šest glavnih cjelina dodan je i glosar koji korisnik može nadopunjavati te spremiti unutar elektroničkoga udžbenika.

Obzirom da se radi o modelu elektroničkoga udžbenika za učenje stranoga jezika, funkcije multimedijalnosti i interaktivnosti bit će prikazane kroz 5 cjelina: gramatika, čitanje, slušanje i gledanje, pisanje te komuniciranje.

Gramatika

Uz tradicionalan pristup objašnjenjima gramatike unutar glavnog teksta, korisnik će moći pristupiti interaktivnim zadacima. Korisnik će primjerice biti zatražen ispuniti nepotpune rečenice, a po završetku će mu biti prikazano točno rješenje kako bi mogao provjeriti svoj rezultat. Ako će htjeti napraviti neku zabilješku, to će mu biti omogućeno kroz cijeli elektronički udžbenik.

Čitanje

Unutar svake podcjeline nalazio bi se tekst relevantan za određenu temu. Ključne riječi unutar teksta označile bi se kao poveznice na definiciju u glosaru unutar elektroničkog udžbenika. U slučaju drugih nepoznatih riječi korisnik bi kroz cijeli udžbenik tj. na svakoj

stranici imao poveznicu na mrežni rječnik. Nakon svakog teksta ponudili bi se i interaktivni zadaci za provjeru razumijevanja teksta. Za one koji žele znati više ponudile bi se poveznice i na relevantne tekstove na mreži koji bi koristili proširenju vokabulara izvan nastavnog plana.

Slušanje i gledanje

Umjesto tradicionalne metode preslušavanja CD-a, audio isječci bili bi integrirani u elektroničkom udžbeniku. Nakon preslušavanja audio isječka, korisnik bi ga mogao sam ponovno pokrenuti te riješiti zadane interaktivne zadatke. Osim audio isječka bili bi ponuđeni i kratki video isječci s vanjskim poveznicama na odabrane izvorne video materijale.

Pisanje

Interaktivni zadaci koji bi koristili program za provjeru gramatičkih i pravopisnih grešaka omogućili bi vježbanje pisanja s automatskom korekcijom. Kako bi se uvježbale određene strukture, zadaci bi bili tipizirani.

Komuniciranje

Komunikacija bi se uvježbavala unaprijed definiranim strukturama za specifične životne situacije koje bi korisnik koristio unutar različitih interaktivnih zadataka.

Elektronički udžbenik bio bi optimalno upotpunjen ilustracijama te bi na kraju svakog poglavlja postojali interaktivni zadaci za ponavljanje. Uz sadržaj i kazalo, funkcija pretraživanja omogućila bi korisniku još bolje snalaženje.

Sadržaj i struktura ovakvog elektroničkog udžbenika i tradicionalnog tiskanog vrlo su slični. Ono što elektronički udžbenik nudi jest zamjenu za veći broj materijala i uređaja koji se koriste u nastavi učenja engleskoga kao stranoga jezika. Ovakav elektronički udžbenik zamijenio bi udžbenik, radnu bilježnicu, rječnike, gramatike i nestrukturirano korištenje interneta i izvornih materijala. Ovime se također daje i odgovor na pitanje postavljeno u poglavlju 2.3.2 gdje se udžbenik u nastavi stranoga jezika klasificira kao objavljeni materijal koji je odvojen od izvornih materijala. Elektroničkim udžbenikom kategorizacija na objavljene i izvorne materijale ne postoji jer on spaja obje kategorije u jednu.

U slučaju povezanosti elektroničkoga udžbenika sa sustavom LMS, poneke zadaće ili zadaci mogli bi se predavati nastavniku kao dokaz ispunjenja određenog zahtjeva predmeta.

Zbog ovakve razine multimedijalnosti i interaktivnosti, ovakav elektronički udžbenik izradio bi se u formatu ePub u programu Libar, a neke funkcionalnosti nadopunile bi se u programu Calibre. Podrobnije objašnjenje za ovaj izbor nalazi se u sljedećem poglavlju.

6.3 Slobodni računalni programi za izradu elektroničkog udžbenika

Visoka učilišta troše znatan dio sredstava za računalnu infrastrukturu, stoga se kao potpora popularizaciji otvorenog pristupa predlaže i korištenje besplatnih računalnih programa za izradu elektroničkih knjiga kao alata za izradu visokoškolskog elektroničkog udžbenika.

Ovisno o obilježjima koja elektronički udžbenik treba posjedovati te o načinu i mjestu distribucije, vrlo je važan odabir pravog elektroničkog formata. Danas se u literaturi navodi veliki broj elektroničkih formata za elektroničke knjige. Predloženi formati za elektronički udžbenik navedeni su pod elektroničkim obilježjima i oni su sljedeći: PDF, EDUPub, i-Book i EPUB3. U popularnoj i znanstvenoj literaturi navode se još i formati kao AZW, MOBI i dr. U nastavku će se razmotriti obilježja pojedinih formata.

Elektronički formati

PDF (Portable Document Format) jedan je od najpoznatijih formata koji se koristi za elektroničke knjige.¹⁷⁶ PDF format razvijen je s namjerom da korisnici razmjenjuju i pregledavaju elektroničke dokumente neovisno o okruženju tj. softverskih i hardverskih zahtjeva, što je jedan od razloga zašto je ovaj format toliko rasprostranjen.¹⁷⁷ PDF format ispunjava raznovrsne zahtjeve za elektroničke dokumente kao što su:

1. očuvanje vjernosti dokumenta bez obzira na uređaj, platformu ili softver,
2. uključivanje sadržaja iz raznovrsnih izvora, kao što su mrežne stranice, različiti programi za obradu teksta, skeniranih dokumenata, itd. bez ugrožavanja integriteta originala,
3. obrada dokumenata s različitih lokacija i platformi, uz mogućnost više korisnika,
4. očuvanje autentičnosti digitalnim potpisom,
5. sigurnost i dozvole koji omogućavaju stvaraocu dokumenta zadržavanje prava nad upravljanjem dokumentom,
6. pristup dokumentu svim korisnicima bez obzira na mogući invaliditet,

---

¹⁷⁶ Kaplan, R. Building and managing e-book collections: a how-to-do-it manual for librarians. Chicago: American Library Association, 2012. Dostupno na: https://books.google.hr/books?id=I7-TAAQBAJ&pg=PA64&dq=e-book+software&hl=hr&sa=X&redir_esc=y#v=onepage&q=e-book%20software&f=false (15.06.2016.).

¹⁷⁷ Adobe systems incorporated. Document management – Portable document format – Part 1: PDF 1.7. 2008. // Adobe. Dostupno na: http://www.adobe.com/content/dam/Adobe/en/devnet/acrobat/pdfs/PDF32000_2008.pdf (15.06.2016.).

7. mogućnost korištenja sadržaja/dijela sadržaja s drugim formatima i aplikacijama te
8. mogućnost sakupljanja podataka i integracije s poslovnim sustavima.¹⁷⁸

PDF može ispuniti zahtjeve za većinom obilježja elektroničkoga udžbenika kao što su: tehnološka kompatibilnost, jednostavna navigacija, sigurnost i regulacija DRM-a, pristupačnost svim korisnicima, pa i kompliciranije multimedijske zahtjeve od umetanja grafike, audio i video snimaka, korištenje hiperteksta za unutarnje i vanjske poveznice te interaktivna obilježja kao što su različite vrste zabilješki i interaktivnih formi kojima se informacije dobivaju od korisnika.

ePub format, kao općeprihvaćeni standard za elektroničku knjigu, temelji se na mrežnim standardima, a nastao je kao nasljednik OEB formata od strane organizacije IDPF (International Digital Publishing Forum) koja promovira razvoj aplikacija i proizvoda u industriji elektroničkog nakladništva.¹⁷⁹ Trenutno najnovija verzija je ePub 3.0.1. IDPF definira nekoliko vrlo važnih obilježja formata ePub kao što su sljedeći:

1. svi podaci (i metapodaci) su zapakirani unutar jednog paketa/dokumenta,
2. nesekvencijalan dokument; mogućnost navigacije kroz dokument prema želji korisnika,
3. mehanizam za povezivanje ePub dokumenta na više uređaja,
4. veliki izbor mogućnosti dodavanja metapodataka,
5. svaki ePub paket sadrži jedan ili više ePub sadržajnih dokumenata (kao npr. XHTML ili SVG dokumenti) koji opisuju sadržaj za čitanje i označavaju izvore multimedije,
6. za razliku od PDF formata, izgled stranice ePub -a moguće je prilagoditi različitim uređajima i veličinama ekrana, ali je također moguće i fiksirati izgled,
7. mogućnosti prilagodljivog izgleda bazirane na različitim CSS tehnologijama,
8. podržava dodavanje audio i video elemenata putem HTML5,
9. podržava dva formata fontova: OpenType i WOFF,
10. mogućnost korištenja skriptnog jezika te
11. Tekst u govor (engl. Text-to-speech) mogućnosti.¹⁸⁰

---

¹⁷⁸ Adobe systems incorporated. Document management – Portable document format – Part 1: PDF 1.7. 2008. // Adobe. Dostupno na:

http://www.adobe.com/content/dam/Adobe/en/devnet/acrobat/pdfs/PDF32000_2008.pdf (15.06.2016.).

¹⁷⁹ EPUB. // IDPF. Dostupno na: <http://idpf.org/epub> (15.06.2016.).

¹⁸⁰ EPUB 3 overview: recommended specification. 2014. // IDPF. Dostupno na:

<http://www.idpf.org/epub/301/spec/epub-overview.html#sec-features> (15.06.2016.).

Također kao i PDF, ePub može zadovoljiti većinu obilježja elektroničkoga udžbenika te je napredniji od PDF-a u pogledu interaktivnih i multimedijских funkcija te izgleda stranice koja je kod ePub dokumenta prilagodljiva različitim mobilnim uređajima.

EDUPUB format inicijalno predložen 2013. godine IDPF-u od nakladnika Pearson u nadi da taj format postane standard za elektronički edukacijski sadržaj, 11. veljače 2016. godine formalno mijenja ime u ePub za edukaciju (engl. EPUB for education).¹⁸¹ Ovaj format je zapravo nadograđeni ePub3 format za edukacijski kontekst. Specifikacije ePub3 formata nadograđene su na sljedeći način:

1. dodano je značenje za jedinstvene komponente i strukture u obrazovnom izdavaštvu,
2. definiran je način na koji uključiti sadržaj kao što su interaktivni zadaci i ocjenjivanje,
3. uključuje karakteristike dostupnosti kako bi se osigurala usklađenost s obrazovnim standardima,
4. omogućena je identifikacija diskretnih sadržajnih entiteta,
5. omogućava ubacivanje skriptabilnih obrazovnih komponenata,
6. dodana je potpora za bilješke i
7. definirane su smjernice za produkciju i uključivanje slika.¹⁸²

Specifikacije ePub formata za edukaciju navode jednostavniju povezanost sa sustavima LMS kroz upotrebu IMS LTI (Learning Tools Interoperability) standarda koju je proizvela organizacija IMS Global Learning Consortium. Osnovni koncept LTI-a jest uspostava standardiziranog povezivanja neke aplikacije s određenom platformom kao na primjer sustavom LMS.¹⁸³ Standard interoperabilnosti koji je vrlo rasprostranjen jest SCORM (engl. Shareable Content Object Reference Model), no u slučaju ovog ePub formata za edukaciju standard interoperabilnosti koji se koristi jest navedeni LTI. Za razliku od SCORM-a LTI standard omogućava povezivanje s objektima izvan LMS-a. Udruženje organizacija koje i dalje radi na razvijanju tog standarda zove se EDUPUB Alliance, a formiralo se od organizacija IDPF, IMS Global i W3C.¹⁸⁴

---

¹⁸¹ EPUB for education profile. // IDPF. Dostupno na: <http://www.idpf.org/epub/profiles/edu/> (15.06.2016.).

¹⁸² EPUB for education. 2016. // IDPF. Dostupno na: <http://www.idpf.org/epub/profiles/edu/spec/education-20160211.html#h.24ql7ek53vx7> (15.06.2016.).

¹⁸³ Learning tools interoperability. // IMS Global Learning Consortium. Dostupno na: <https://www.imsglobal.org/activity/learning-tools-interoperability> (16.06.2016.).

¹⁸⁴ EPUB for education. // IDPF. <http://idpf.org/edupub> (15.06.2016.).

i-Book format izrađen isključivo za korištenje na Apple-ovim uređajima ne udovoljava zahtjevima elektroničkoga udžbenika za univerzalijom tehnološkom kompatibilnošću, kao i AZW format za upotrebu na Kindle uređajima, koji je zapravo nastao iz MOBI formata koji je tvrtka Amazon preuzela od proizvođača Mobipocket. Potpora za MOBI format ukinuta je 2011. godine, dok je AZW format koji i dalje koristi Amazon ustvari MOBI format s reguliranim DRM-ovima.¹⁸⁵

Alati za izradu elektroničkih udžbenika

Uzevši u obzir sve navedeno predložit će se i razmotriti slobodni računalni programi za izradu elektroničkih udžbenika u formatu PDF ili ePub uz osvrt na najnoviji ePub za edukaciju. Treba posebno naglasiti činjenicu da se većina takvih softvera navodi zajednički pod alatima za samostalnu izradu elektroničkih knjiga.

Obzirom da je ePub za edukaciju jedini format isključivo namijenjen obrazovnim sadržajima, prvo će se razmotriti alati kojima se mogu izraditi elektronički udžbenici u tom formatu. BISG (Book Industry Study Group), koja je također postala dio udruženja EDUPUB, 2015. godine izdala je dokument koji pobliže objašnjava ePub format za edukaciju, a tamo se navode i programi koji bi se mogli koristiti za izradu elektroničkoga udžbenika u tom formatu, iako ne garantiraju usklađenost s profilom za edukaciju jer su to zapravo alati za izradu standardnog ePub formata.¹⁸⁶ Navedeni programi su: Oxygen XML Authoring, Xopus, Inkling Habitat, Metrodigi Chaucer, Gutenberg Technology MyEBookFactory i O'Reilly Atlas. Niti jedan od navedenih programa nije otvorenog pristupa, stoga se neće razmotriti u ovome radu. Najnoviji alat koji je najavljen u svibnju 2016. godine nosi ime VitalSource Content Studio (VCS) koji je specijaliziran posebno za obrazovni sektor i nastavnike kao autore, no također nije besplatan.

DAISY konzorcij kao još jedan noviji član EDUPUB udruženja na svojoj mrežnoj stranici objavljuje alate za izradu datoteka u EPUB3 formatu. Od navedenih alata, aplikacije

---

¹⁸⁵ What is a MOBI file? 2016. //About Tech. Dostupno na: <http://pcsupport.about.com/od/fileextensions/f/mobifile.htm> (16.06.2016.).

¹⁸⁶ BISG. Getting started with EDUPUB: a guide for understanding the EDUPUB profile of EPUB 3. BISG:New York, 2015. Dostupno na: <https://www.bisg.org/publications/getting-started-edupub> (16.06.2016.).

otvorenog pristupa su Sigil i Calibre.¹⁸⁷ U popularnoj literaturi kao najbolji besplatni alati za izradu elektroničkih knjiga navode se: Creatavist, iBooks Author, Calibre i CreateSpace.¹⁸⁸

Elektronički udžbenik može se izraditi i u nekom od programa za obradu teksta, kao na primjer Microsoft Word, LibreOffice ili Apache Open Office. Ako se primjerice izradi sadržaj nekog udžbenika u MS Word-u u formatu .doc ili .docx, putem programa za konvertiranje takva se datoteka može konvertirati u format ePub ili PDF. Također postoje i dodaci (engl. add-in) kao na primjer ePUBee Maker koji se koristi kao dodatak MS Wordu-u, a njime se također može napraviti konverzija u format ePub ili PDF.¹⁸⁹

Izbor alata za izradu elektroničkoga udžbenika ovisi o formatu čiju izradu podržava, ali isto tako i o obilježjima elektroničkoga udžbenika koje autor zahtjeva. U ovome poglavlju prezentirat će se mogućnosti izrade elektroničkoga udžbenika u sedam programa otvorenog pristupa: Calibre, Creatavist, CreateSpace, iBooks Author, Sigil, Libre Office i Apache Open Office.

Calibre¹⁹⁰

Calibre je aplikacija za upravljanje elektroničkim knjigama koja nudi raznovrsne usluge kao što su sljedeće:

1. upravljanje zbirkom elektroničkih knjiga u obliku digitalne knjižnice,
2. konverzija velikog broja formata elektroničkih knjiga,
3. sinkroniziranje s različitim elektroničkim čitačima,
4. preuzimanje vijesti s podržanih mrežnih stranica i formatiranje u elektroničku knjigu,
5. preglednik za čitanje elektroničkih knjiga u različitim formatima,
6. mogućnost pristupa zbirci elektroničkih knjiga unutar Calibre-a putem mreže i internetskog preglednika te
7. uređivanje elektroničkih knjiga.

Preuzimanje Calibre aplikacije može se učiniti za operacijske sustave Windows, Linux, X te se također može preuzeti na prijenosnu memoriju. Uređivanje elektroničkih knjiga odnosi

---

¹⁸⁷ Tools for creating EPUB3 files. //DAISY Consortium. Dostupno na: <http://www.daisy.org/daisypedia/tools-creating-epub-3-files> (16.06.2016.).

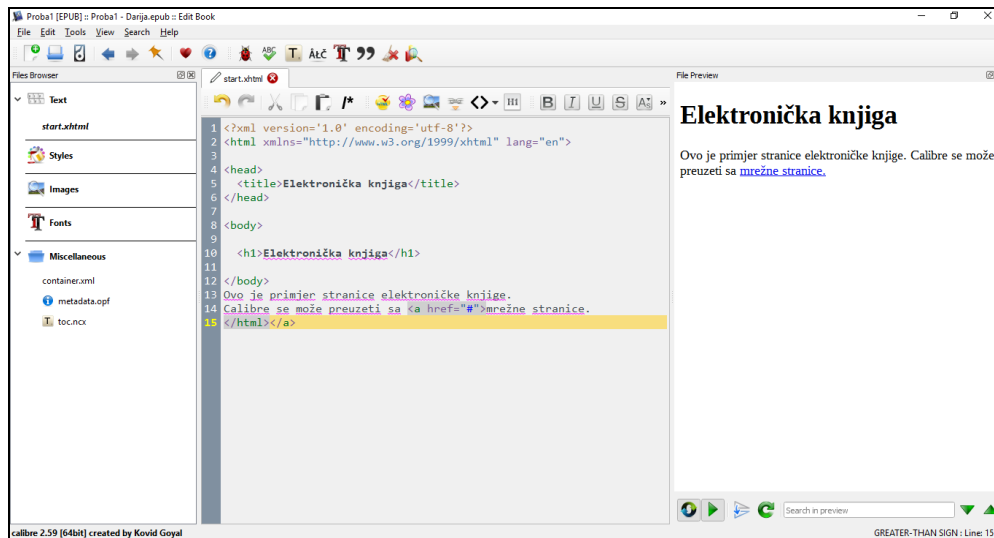
¹⁸⁸ eBooks creators reviews. 2016. // 10 Top Ten Reviews. Dostupno na: <http://ebooks-software-review.toptenreviews.com/> (10.06.2016.).

¹⁸⁹ Five best free eBook creator software for Windows. // List of Freeware. Dostupno na: <http://listoffreeware.com/list-of-best-free-ebook-creator-software-for-windows/> (10.06.2016.).

¹⁹⁰ Calibre: e-book management. URL: <http://calibre-ebook.com/> (01.03.2016.).

se na uređivanje već postojećih elektroničkih knjiga unutar Calibre knjižnice, zatim na izradu nove elektroničke knjige, ali i uvoz sadržaja u formatu HTML ili DOCX te njegovo uređivanje. U svakom od navedenih slučajeva, korisnik mora imati znanje HTML-a i CSS-a.

Slika 7. prikazuje kako izgleda sučelje prilikom izrade nove elektroničke knjige, gdje se s lijeve strane nalazi popis datoteka za uređivanje/izradu, u sredini se nalazi otvorena datoteka koja se trenutno obrađuje, a s desne strane se odmah vidi prikaz HTML-a.

Slika 7. Primjer sučelja izrade elektroničke knjige u alatu Calibre

Nakon što je knjiga izrađena, može se otvoriti u pregledniku za čitanje elektroničkih knjiga unutar Calibre-a (Slika 8). Formati koje podržava Calibre su mnogobrojni, a među njima se navode AZW3, ePub, DOCX, OEB, MOBI, PDF, RTF i TXT.

Obzirom da je Calibre aplikacija prvenstveno bila napravljena za konverziju formata i organizaciju zbirke elektroničkih knjiga, čini se kako je uređivanje elektroničkih knjiga samo jedna od mnogobrojnih mogućnosti koja ne nudi rješenje za autore bez znanja određenih prezentacijskih ili stilskih jezika. Poneke funkcije mogu se koristiti i bez takvog znanja, no za ostvarenje punog potencijala potrebno je znanje HTML-a i CSS-a.

Ono što je vrlo korisno kod ovoga alata je upravo mogućnost raznovrsne konverzije formata koja omogućuje autoru koji je sadržaj svoje knjige napisao u nekom od programa za obradu teksta konverziju iz na primjer formata DOCX u format ePub.

Omogućeno je i detaljno uređivanje metapodataka poput naslova, autora, datuma, izdavača, jezika, ISBN identifikatora i dr.

Slika 8. Prikaz elektroničke knjige u Calibre pregledniku za čitanje elektroničkih knjiga

Creatavist¹⁹¹

Alat Creatavist nudi rješenja izrade i publiciranja sadržaja na mreži za novinare, izdavače, institucije, fotografe, autore, studente i nastavnike. Aplikacija se ne treba instalirati na računalo, kao što je to slučaj s alatom Calibre već joj se jednostavnim dobivanjem lozinke može vrlo brzo pristupiti unutar internetskog preglednika. Izrada bilo koje elektroničke publikacije naziva se novim projektom koji se onda može publicirati na različite načine. Ovaj alat je besplatan za izradu sadržaja, no određene funkcije i različiti načini distribucije moraju se nadograditi plaćanjem. Izrađeni projekt može se publicirati na mreži besplatno, dok se generiranje elektroničkih knjiga u formatima ePub, iBooks, AZW i dr. naplaćuje nadogradnjom korisničkog plana.

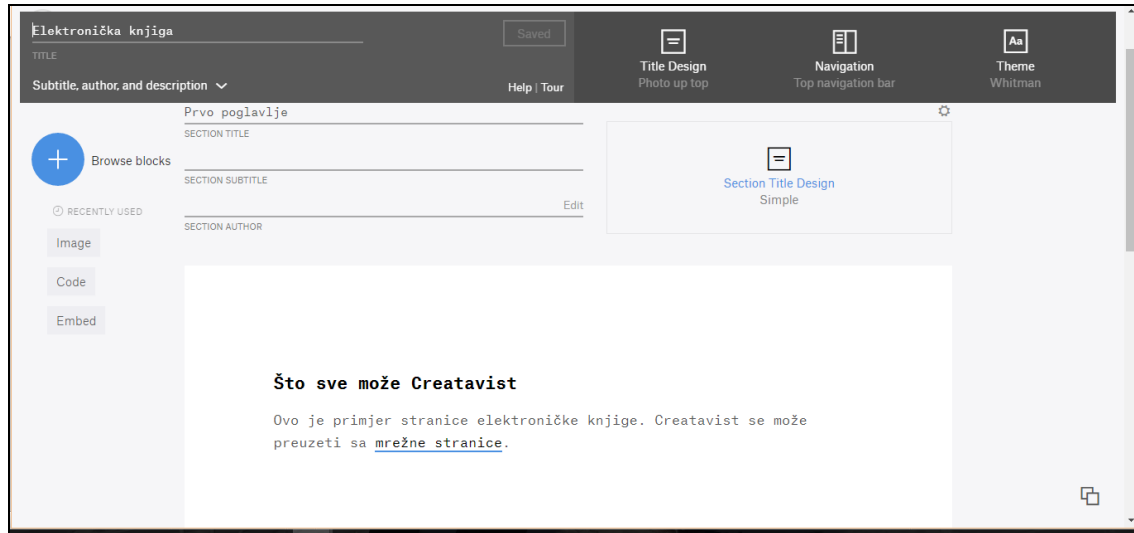
Creatavist je vrlo pristupačan alat za korisnika te koristeći manje zahtjevne funkcije autor može vrlo jednostavno i brzo objaviti besplatnu elektroničku knjigu na mreži. Sučelje je vrlo jednostavno, a izrada projekta temelji se na dodavanju cjelina (engl. sections) u koje se može upisivati tekst ili dodavati razni multimedijски blokovi kao na primjer video, audio, slike, tablice, prezentacije i dr. (Slika 9). Također je moguće dodati i blok pod nazivom *kôd* (engl. code) gdje se mogu integrirati algoritmi pisani u različitim programskim/prezentacijskim/stilskim jezicima kako bi autor mogao uvesti neke svoje dodatne funkcije, kao na primjer interaktivne zadatke. Blokovi s programskim kodom se

---

¹⁹¹ Creatavist. URL: <https://atavist.com/> (20.05.2016.).

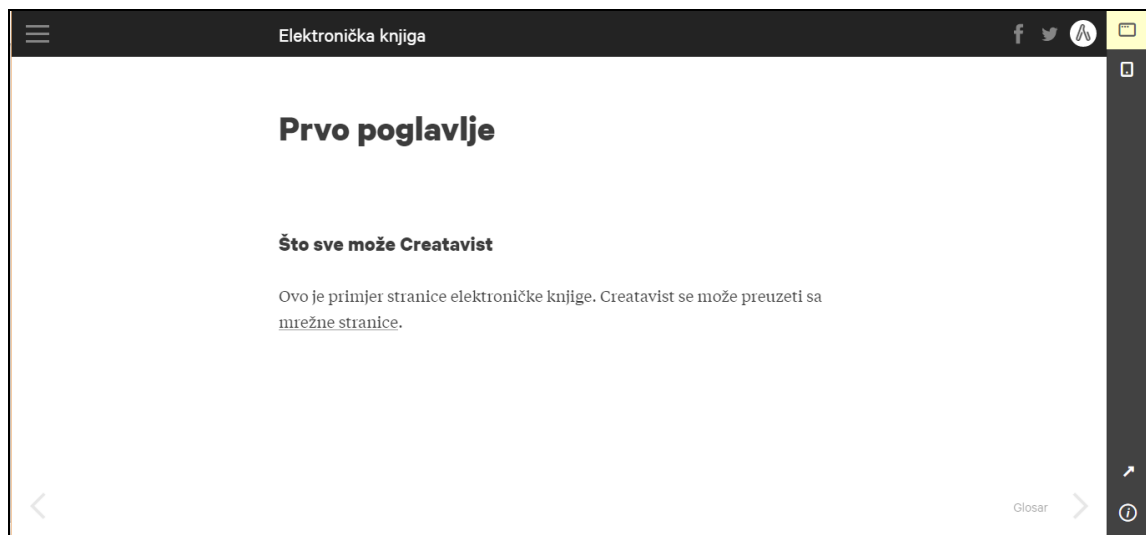

izvršavaju samo u plaćenom korištenju pri generiranju elektroničkih knjiga u jednom od spomenutih formata. Posebne funkcije za korisnike u edukacijskom sektoru se plaćaju, kao na primjer izrada testova.

Slika 9. Primjer izrade elektroničke knjige u Creatavist alatu

Slika 10. prikazuje primjer stranice izrađene elektroničke knjige u internetskom pregledniku koja u gornjem lijevom kutu prikazuje generirani sadržaj za bolju navigaciju kroz knjigu. Creatavist također nudi i mogućnost prikaza na mobilnom uređaju (Slika 11).

Slika 10. Izgled primjera stranice elektroničke knjige u Creatavist alatu (internetski preglednik)

Za one autore koji su svoj sadržaj već napisali u nekom od programa za obradu teksta postoji mogućnost importiranja samo formata DOCX kroz novi projekt.

Slika 11. Izgled stranice elektroničke knjige u alatu Creatavist (pregled na mobilnom uređaju)

Za plaćena korisnička rješenja, Creatavist nudi mogućnost prodaje izrađenih projekata/elektroničkih knjiga, ali nema mogućnost upravljanja digitalnim pravima (DRM). Opisivanje metapodacima također je rezervirano samo za plaćena korisnička rješenja.

CreateSpace¹⁹²

Ovaj alat proizvela je tvrtka Amazon koja kroz njega nudi mogućnosti izrade knjiga, DVD-a, audio CD-a te prodaje i distribucije putem Amazon Kindle-a. CreateSpace nudi jako malo mogućnosti te je zbog toga unutar njega moguće izraditi samo elektronički udžbenik u PDF formatu sa slikama, ali bez ikakvih multimedijских obilježja ili naprednih mogućnosti kao što je slučaj kod alata Creatavist. Sadržaj unutar alata CreateSpace izrađuje se tako da se već napisan sadržaj ne manji od 24 stranice učita u jednom od sljedećih formata: PDF, DOC, DOCX ili RTF. Opisivanje metapodacima je podržano.

iBooks Author¹⁹³

Ovaj alat je moguće pokrenuti jedino s operacijskim sustavom Mac OS X te je stoga nepristupačan mnogim korisnicima, obzirom da operacijski sustav Windows zauzima 88%

---

¹⁹² CreateSpace. URL: <https://www.createspace.com> (01.03.2016.).

¹⁹³ iBooks Author. // Mac Apps Support. Dostupno na: <https://www.apple.com/support/mac-apps/ibooksauthor/> (20.06.2016.)

tržišta, dok Mac OS X samo 7%.¹⁹⁴ Korisnici Mac OS-a mogu preuzeti ovaj alat besplatno sa Mac App Store-a.

iBooks Author pruža mnoge mogućnosti, posebno naglašene za izradu elektroničkih udžbenika. Osim što nudi mogućnosti velikog broja predložaka i mogućnosti izrade vlastitog izgleda elektroničkoga udžbenika, ovaj alat nudi veliki broj mogućnosti dodavanja raznih objekata, od naravno teksta, grafike i interaktivne multimedije. Postoje mogućnosti izrade zadataka višestrukog izbora i povlačenja odgovora na pravo mjesto. Osim sadržaja i automatskog generiranja cjelina i paginacije, postoji i mogućnost dodavanja glosara.

Elektronički udžbenik može se distribuirati i prodavati putem iBooks Storea u formatu .iBooks uz opciju upravljanja digitalnim pravima (DRM). Elektronički udžbenik se također može konvertirati u PDF, ePub ili tekstualnu datoteku, a autor zadržava sva prava. Opisivanje metapodacima je podržano tek od 2016. godine, dok se ISBN kao identifikator ne spominje.¹⁹⁵

*Sigil*¹⁹⁶

Koristeći alat Sigil koji se instalira na računalo operacijskog sustava Windows, OS X ili Linux može se izraditi elektronički udžbenik u ePub formatu. Korisnik može izraditi sadržaj koristeći sučelje bez prikaza programskog kôda ako elektronički udžbenik neće imati naprednija obilježja. U elektronički udžbenik izrađen u Sigil alatu može se integrirati audio, video i slike, dok se napredniji interaktivni zadaci poput kvizova mogu integrirati koristeći softverske dodatke (engl. plug-in). Sigil također podržava i izradu sadržaja, poveznica unutar elektroničkoga udžbenika te razlamanje elektroničkoga udžbenika na cjeline, odnosno poglavlja.

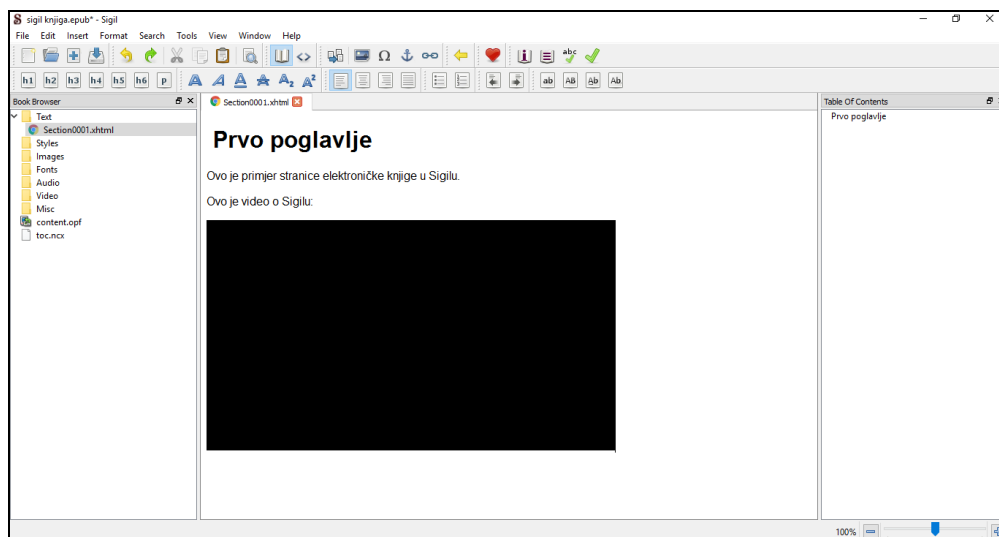
Sučelje alata Sigil prvenstveno podsjeća na sučelja alata Calibre zbog podjele na tri cjeline (Slika 12). Prva cjelina je kao u Calibreu popis datoteka, dok je sredina zapravo ono kako elektronički udžbenik na kraju izgleda, prema principu WYSIWYG (What You See Is What You Get) tj. vjernog prikaza završnog proizvoda. Treća cjelina je izrađen sadržaj (engl. Table of contents).

---

¹⁹⁴ Desktop operating system market share. 2016. // NetMarketShare. Dostupno na: <https://www.netmarketshare.com/operating-system-market-share.aspx?qprid=10&qpcustomd=0> (20.06.2016.).

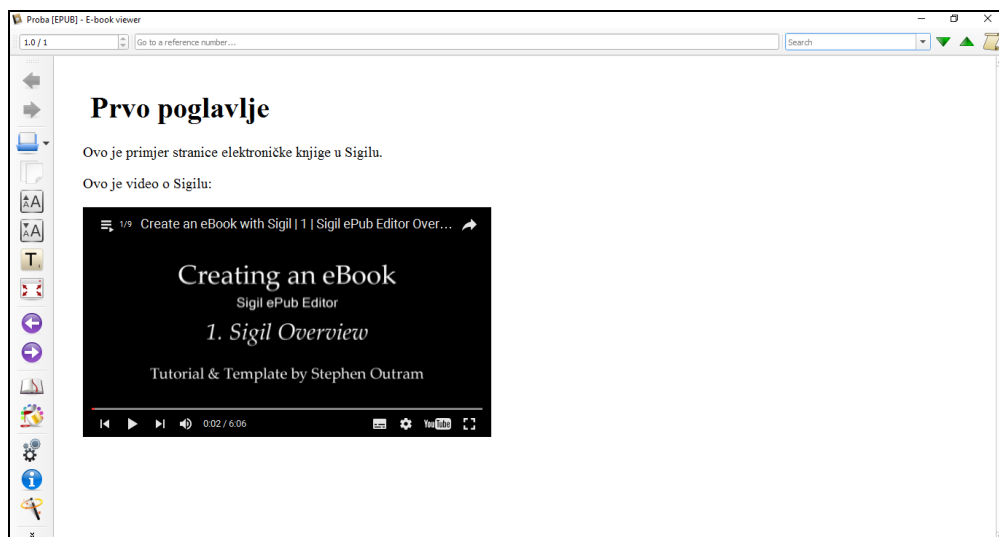
¹⁹⁵ How to edit book information in iBooks for Mac. 2016. // Apple Support. Dostupno na: <https://support.apple.com/en-us/HT203070> (20.06.2016.).

¹⁹⁶ Sigil. URL: <https://sigil-ebook.com/> (15.02.2016.).

Slika 12. Prikaz sučelja izrade elektroničke knjige u Sigil alatu

Vidljivo je da pri izradi nije moguće vidjeti kako izgleda umetnuti video. Video je umetnut s YouTube kanala koristeći HTML kôd za ugradnju koji se može vidjeti ako se odabere prikaz s programskim kôdom. Umetnuti video moguće je tek vidjeti i pokrenuti na čitaču ili pregledniku za elektroničke knjige (Slika 13).

Slika 13. Prikaz stranice elektroničke knjige izrađene u Sigil-u (u Calibre pregledniku)

Sigil također podržava i učitavanje već izrađenog sadržaja u TXT ili HTML formatu te uređivanje metapodataka kao što su naslov, autor, datum, izdavač, jezik i identifikatori poput DOI, ISBN, ISSN i dr.

Slobodni programi za obradu teksta

Prilikom prikaza alata otvorenog pristupa za izradu elektroničkih knjiga, potrebno je prikazati i razmotriti izradu unutar slobodnih programa za obradu teksta kao što su Libre Office i Apache Open Office. Libre i Apache su zapravo nastali iz istih programerskih korijena, ali je Libre Office napredniji u izdanim verzijama, a programeri Libre-a su unaprijedili kompatibilnosti i dodali nova svojstva.¹⁹⁷ Trenutno raspoloživa verzija Libre Office-a je 5.1.4, dok je zadnja verzija Apache Open Office-a 4.1.2. Upravo iz navedenih razloga u ovome radu nema potrebe obraditi oba programa, nego samo jedan i to Libre Office.

Libre Office¹⁹⁸

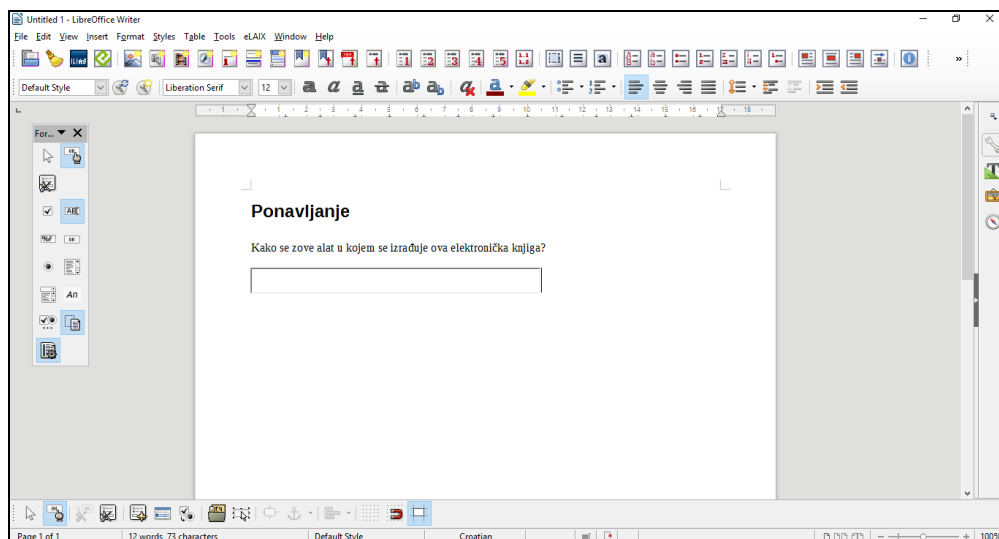
Unutar svog uredskog paketa programa Libre Office nudi alate za obradu teksta, izradu prezentacija i proračunskih tablica. Alat za obradu teksta zove se Libre Office Writer te je prvenstveno namijenjen izradi tekstualnog sadržaja. U ovom alatu se prvenstveno mogu izraditi dokumenti u formatima ODT, PDF, XML i HTML, dok se posebnim nadogradnjama softvera može omogućiti i izrada ePub formata.

Korisničko sučelje nije znatno drugačije od bilo kojeg drugog programa za obradu teksta (Slika 14). Mnogobrojne mogućnosti koje uobičajeno nude programi za obradu teksta kao što su formatiranje teksta, izrada sadržaja, kazala i poveznica upotpunjene su i mogućnostima unosa multimedije kao slika, audio i video zapisa. Umetanje videa s YouTube kanala nije omogućeno u LibreOffice kao što je to u Sigilu, već je moguće samo umetanje videa kao datoteke.

---

¹⁹⁷ Should I switch from OpenOffice to LibreOffice or Microsoft Office? 2015. // The Guardian. Dostupno na: <https://www.theguardian.com/technology/askjack/2015/sep/03/switch-openoffice-libreoffice-or-microsoft-office> (22.06.2016.).

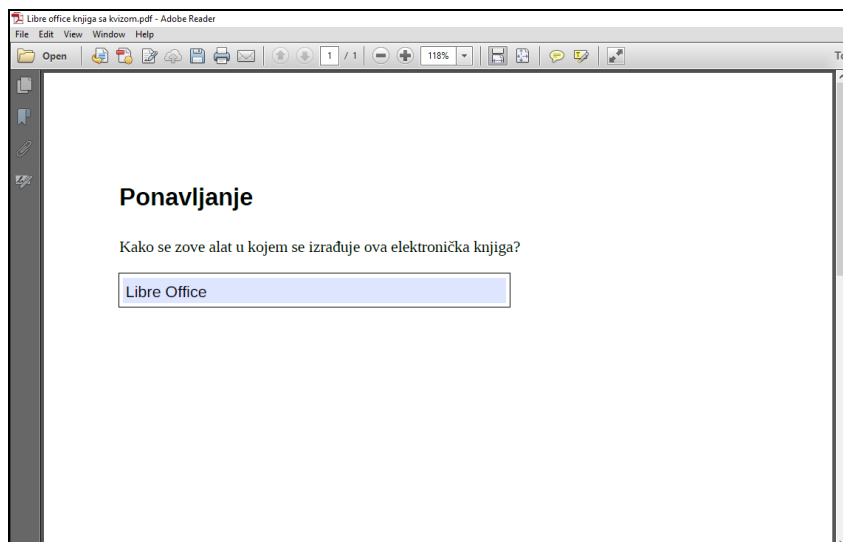
¹⁹⁸ LibreOffice. URL: <http://www.libreoffice.org/> (01.03.2016.).

Slika 14. Prikaz sučelja izrade elektroničke knjige u alatu LibreOffice Writer

Interaktivnost s korisnikom/čitateljem omogućena je kroz unos interaktivnih formi koje se mogu ispuniti u nekom od PDF čitača. Forme koje su omogućene su raznovrsne, od unosa običnog teksta do višestrukog odabira. Slika 15. prikazuje unos teksta kroz ugrađenu tekstualnu formu. Nažalost ništa više od unosa ili odabira ponuđenih odgovora nije moguće ugraditi kroz Libre Office. Prikazanu formu nije bilo moguće konvertirati u ePub s nadogradnjom softvera pod nazivom eLAIX i Writer2Epub.

Opisivanje metapodacima omogućeno je tek nadogradnjom softvera za konverziju u ePub format.

Slika 15. Prikaz stranice elektroničke knjige u PDF formatu izrađene u LibreOffice Writer alatu

*Libar*¹⁹⁹

Osim navedenih alata dostupnih u cijelome svijetu, vrlo je važno prikazati i uslugu Libar koja je od studenog 2015. godine dostupna hrvatskoj akademskoj i istraživačkoj zajednici. Uslugu je razvila Hrvatska akademska i istraživačka mreža CARNet, a sastoji se od dvije aplikacije:

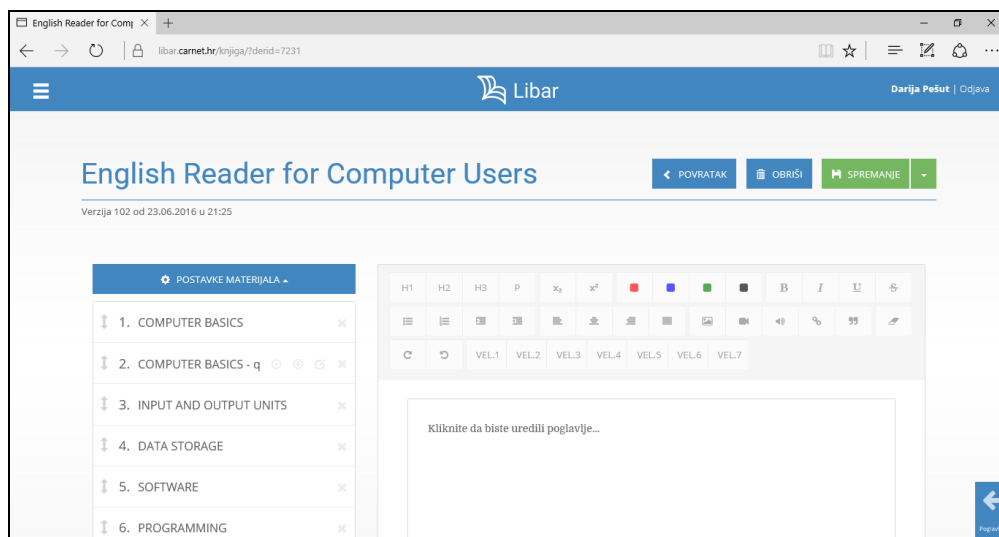
1. web aplikacije za izradu elektroničkog nastavnog materijala i
2. mobilne aplikacije koja je namijenjena korištenju/čitanju izrađenih elektroničkih nastavnih materijala.

Sučelje web aplikacije za izradu elektroničkog nastavnog materijala vrlo je pristupačno pa je vrlo jednostavno izraditi novi materijal bez posebnih tehničkih znanja (Slika 16). Web aplikacija nudi dodavanje cjelina kao poglavlja ili kvizova. Unutar poglavlja moguće je formatirati tekst slično kao i u programima za obradu teksta te je moguće umetanje multimedije kao što su slike, zvuk i video, a omogućeno je umetanje unutarnjih i vanjskih poveznica. Sadržaj se automatski generira te je moguća i vrlo laka navigacija kroz cjeline.

Posebne cjeline su kvizovi koji imaju mogućnost dodavanja različitih vrsta pitanja. Također je omogućena i povratna informacija točnog ili netočnog odgovora. Mogućnosti spremanja materijala su raznovrsne pa tako korisnik može spremiti svoj rad u ePub ili PDF formatu. Također je omogućeno i određivanje prava pristupa kao slobodnog pristupa, zatim samo registriranim korisnicima, a isto tako je omogućeno i dodjeljivanje Creative Commons licencije. Postoji i odabir DRM zaštite čija specifikacija nije navedena osim da odabirom DRM zaštite prilikom spremanja materijala nije omogućeno preuzimanje ePub dokumenta na autorovo računalo, dok je za sve ostale odabire to omogućeno.

---

¹⁹⁹ Libar. URL: <https://libar.carnet.hr/> (01.03.2016.).

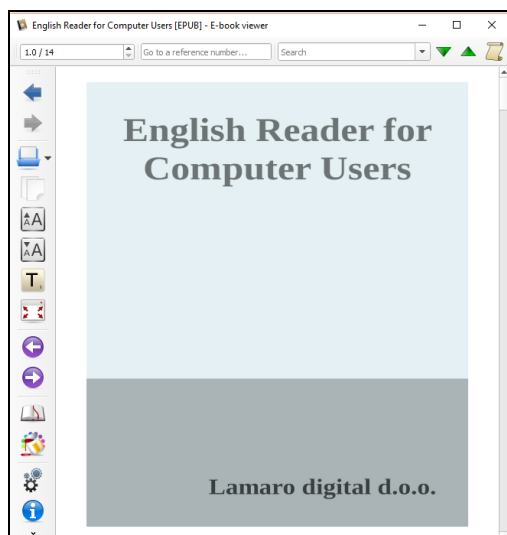

Slika 16. Prikaz sučelja izrade elektroničke knjige u alatu Libar

Korisniku nije omogućeno opisivanje metapodacima što je vidljivo i prilikom učitavanja elektroničke knjige preuzete u ePub formatu na autorovo računalo. Elektronička knjiga otvorena u elektroničkom čitaču Calibre imala je generiranu naslovnu stranicu koju nije autor izradio, s naznakom „Lamaro digital d.o.o.“ kao izdavača (Slika 17). U poglavlju 3.2.1 već je spomenuta suradnja Lamaro Digital-a i CARNeta u pružanju usluge digitalne knjižnice. Mobilna aplikacija koja se može preuzeti na jedan od Android, Windows ili iOS podržanih mobilnih uređaja nudi uslugu preuzimanja i čitanja ePub ili PDF formata materijala izrađenih unutar web aplikacije, ali i elektroničkih knjiga dostupnih putem Lamaro digitalne knjižnice.²⁰⁰

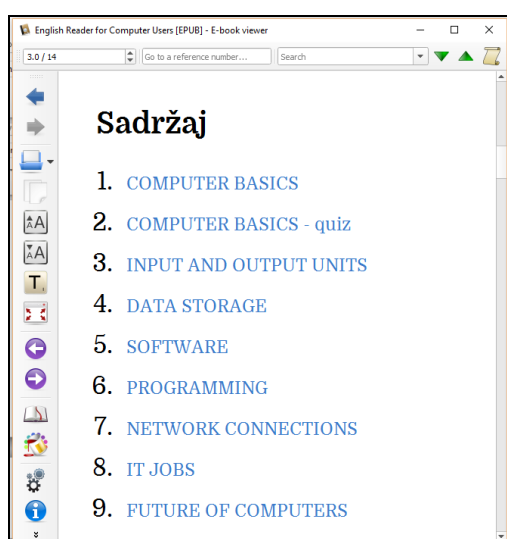
²⁰⁰ Mobilna aplikacija.//CARNet. Dostupno na: http://www.carnet.hr/libar/mobilna_aplikacija (22.06.2016.).

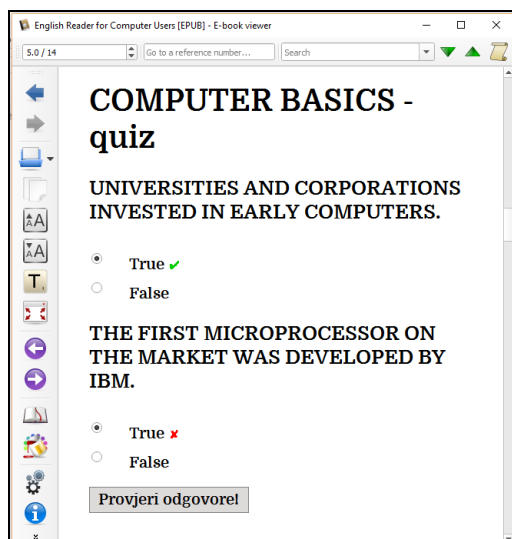

Slika 17. Prikaz naslovne stranice izrađene elektroničke knjige u alatu Libar preuzete u ePub formatu na autorovo računalo

Slika 18. i Slika 19. prikazuju kako izgledaju sadržaj i kviz generirani u alatu Libar, a otvoreni u elektroničkom čitaču Calibre. Potrebno je naglasiti kako se kviz vjerno prikazuje s povratnom informacijom tj. provjerom odgovora.

Slika 18. Prikaz stranice sa sadržajem izrađene elektroničke knjige u alatu Libar preuzete u ePub formatu na autorovo računalo

Slika 19. Prikaz stranice s interaktivnim kvizom izrađene elektroničke knjige u alatu Libar preuzete u ePub formatu na autorovo računalo

Libar usluga, kako je navedeno u CARNet-ovom priopćenju jest usluga prilagođena prvenstveno nastavnicima u osnovnim i srednjim školama.²⁰¹ Usluzi Libar mogu pristupiti svi pripadnici akademske i istraživačke mreže s aktivnim AAI računom, no usluga posebno namijenjena visokoškolskim nastavnicima u pogledu izrade materijala ne postoji. Valja još spomenuti otvoreni tečaj iz 2013. godine koji je izradio CARNet pod nazivom „Izrada e-knjige u ePub formatu“ u alatu Sigil. Pristup se ostvaruje putem AAI identiteta te je stoga pristupačan nastavnicima u svim razinama obrazovanja. Pristup tečaju još je moguć iako neke funkcionalnosti više ne rade, kao na primjer video sadržaji.

Autorica disertacije je za potrebe vlastitog EFL kolegija na Visokoj školi za informacijske tehnologije u alatu Libar izradila i objavila elektronički priručnik²⁰² u otvorenom pristupu pod licencijom Creative Commons CC BY-NC-ND. Priručnik je dostupan kroz mrežnu i mobilnu aplikaciju Libar.

---

²⁰¹ Libar. 2015.//CARNet. Dostupno na: <http://www.carnet.hr/libar> (22.06.2016.).

²⁰² Pešut, D. IT English – Language work: student's handbook. Mrežno izd. Zagreb: Visoka škola za informacijske tehnologije, 2016. Dostupno na: <https://libar.carnet.hr/knjiga/?derid=11819> (21.11.2016.).

7 INSTITUCIONALIZACIJA ELEKTRONIČKOGA VISOKOŠKOLSKOGA UDŽBENIKA

Temeljem prijedloga konceptualnog modela izrade elektroničkoga udžbenika u prethodnom poglavlju, kao završni doprinos cjelokupnoga rada u ovome poglavlju prikazat će se dijagram aktivnosti pri izdavanju elektroničkoga udžbenika u sustavu visokoškolskog obrazovanja uz financiranje.

Takav model i procedura mogu poslužiti Ministarstvu kao smjernice u uspostavi sustava za obrazovanje akademskih i drugih nastavnika za izradu vlastitih elektroničkih udžbenika. Kao prijedlog za distribuciju elektroničkoga udžbenika preispitat će se uloga sustava LMS visokoškolskih ustanova kao platforme za korištenje elektroničkoga udžbenika te mogućnost da elektronički udžbenik postane dio digitalne visokoškolske knjižnice.

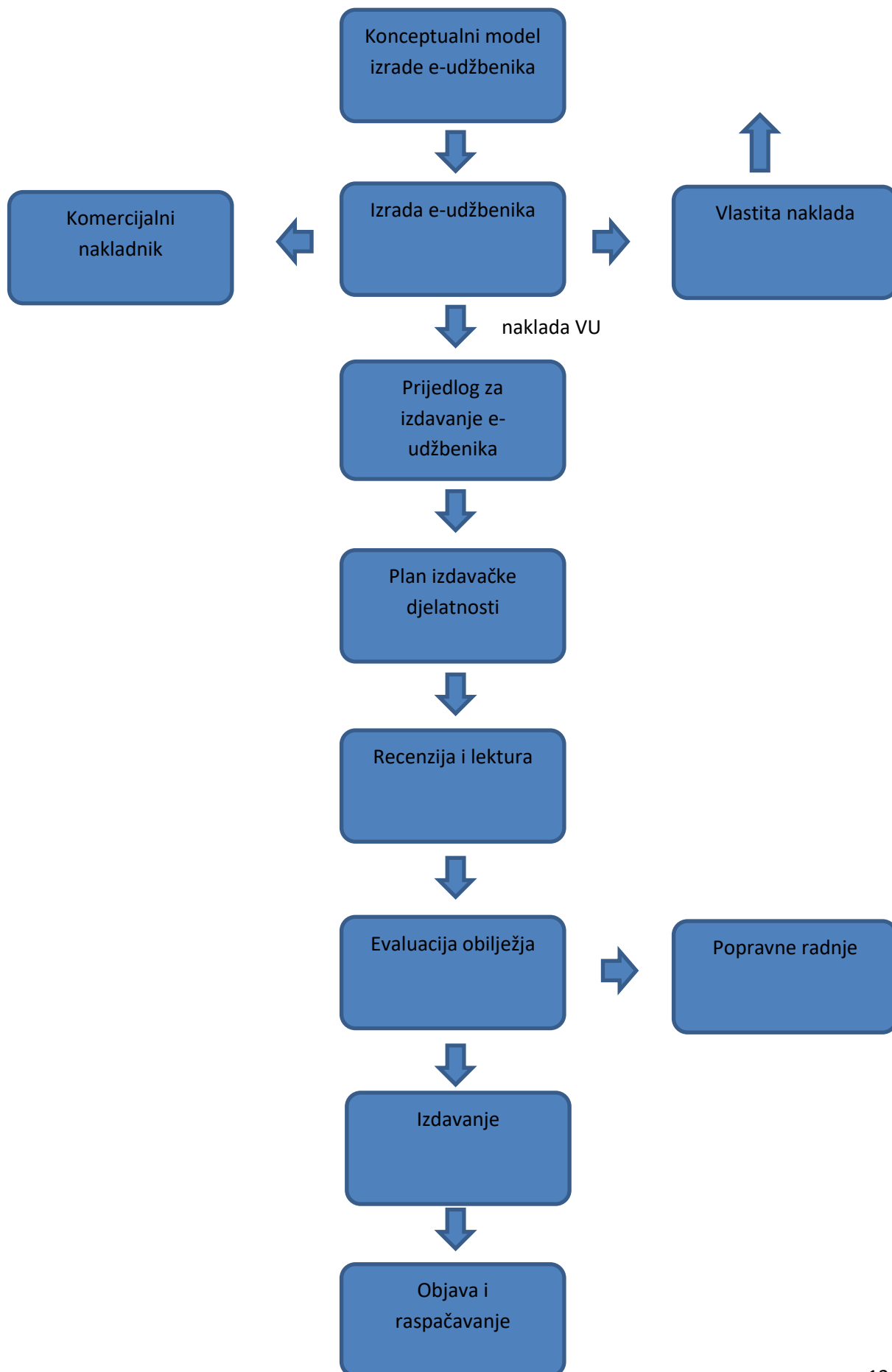
7.1 Dijagram aktivnosti pri izdavanju elektroničkoga udžbenika u sustavu visokog obrazovanja

Aktivnosti objave elektroničkoga udžbenika u visokom obrazovanju (Slika 20) trebale bi započeti konceptualnim modelom izrade elektroničkoga udžbenika opisanim u poglavlju 6.2 (Slika 6). Na četiri navedena elementa modela mogu utjecati različiti faktori. Na prvi element, SADRŽAJ, utječe prvenstveno autor koji ga izrađuje, no autor se mora voditi i propisanim ishodima učenja kolegija za koji je elektronički udžbenik namijenjen. MULTIMEDIJALNOST I INTERAKTIVNOST, kao drugi element, ovisi o prethodnom elementu tj. sadržaju, ali i o formatu izrade elektroničkoga udžbenika te alatu izrade elektroničkoga udžbenika kojim autor raspolaže, kao trećim i četvrtim elementima. Drugi element također ovisi i o aktima visokog učilišta koji moraju propisati standard izrade elektroničkoga udžbenika. FORMAT kao treći element može biti propisan unutar standarda izrade i na taj način ovisiti o aktima visokog učilišta, dok PROGRAM kao četvrti element ovisi ponajprije o formatu izrade koji alat može i ne mora podržavati, dok isto tako ovisi i o željenim obilježjima elektroničkoga udžbenika jer kao što je prikazano u poglavlju 6.3, svaki alat nije pogodan za izradu svih obilježja elektroničkoga udžbenika. Programi mogu biti vezani i za mjesto distribucije i način raspačavanja, ali i za propisanost aktima visokog učilišta. Faktor koji može utjecati na sve elemente modela jest i odabir nakladnika. Ako se autor odluči za objavu kod komercijalnog nakladnika ili vlastitu nakladu to može utjecati na sve elemente osim na sadržaj jer se pretpostavlja da se elektronički udžbenik izrađuje za potrebe kolegija.

Nakon definiranih elemenata konceptualnog modela autor kreće u izradu elektroničkoga udžbenika. Autor se može odlučiti za objavu kod komercijalnog nakladnika, nakladi visokog učilišta ili za vlastitu nakladu. Ako se autor odluči za objavu u vlastitoj nakladi, pravilnikom o izdavačkoj djelatnosti trebalo bi biti regulirano pravo objave takvog elektroničkog udžbenika unutar visokog učilišta, kao npr. u institucijskom digitalnom repozitoriju, knjižnici, mrežnoj stranici i dr. Uvjet za takvu objavu, u vlastitoj nakladi, također bi trebala biti recenzija, dok bi evaluaciju morao obaviti sam autor i sukladno tome učiniti popravne radnje ovisno o željenom mjestu objave i načinu distribucije studentima.

Ako se radi o nakladi visokog učilišta izrađuje se prijedlog za izdavanje elektroničkog udžbenika prema pravilniku o izdavačkoj djelatnosti visokog učilišta. Nakon prihvaćanja prijedloga za izdavanje povjerenstvo ili odbor za izdavačku djelatnost uvrštava prijedlog u plan izdavačke djelatnosti. Ove aktivnosti također moraju biti regulirane pravilnikom o izdavačkoj djelatnosti. Nakon toga se elektronički udžbenik šalje recenzentima i na lekturu. Recenzenti mogu biti predloženi i u prijedlogu za izdavanje elektroničkoga udžbenika, a broj je određen prema pravilniku o izdavačkoj djelatnosti. Recenzija se vrši prema obrascu za recenziju. Obrazac za recenziju elektroničkoga udžbenika mora biti drugačiji nego za tiskana izdanja jer nakon recenzije udžbenik još ide i na evaluaciju pa ne bi smjelo biti redundancije. Nakon pozitivnih recenzija, elektronički udžbenik ide na evaluaciju obilježja koje izvršava povjerenstvo za standard elektroničkog udžbenika. Evaluacija se vrši prema obrascu za evaluaciju. Ako je potrebno definiraju se i neke popravne radnje prije izdavanja elektroničkoga udžbenika. Više o aktivnostima recenzije i evaluacije bit će prikazano u poglavlju 7.2.

Izdavanje elektroničkoga udžbenika odnosit će se samo na elektronički udžbenik u materijalnome obliku kao primjerak na CD-u ili DVD-u, dok će se objava odnositi i na datoteku elektroničkoga udžbenika koja može biti pohranjena u repozitorij, objavljena na mreži i sl. Više o izdavanju, objavi i raspačavanju elektroničkoga udžbenika bit će prikazano u poglavlju 7.3.

Slika 20. Dijagram aktivnosti pri izdavanju elektroničkog udžbenika u visokom obrazovanju 131

7.2 Recenzija i evaluacija elektroničkoga udžbenika

Recenziju elektroničkoga udžbenika vrši broj recenzenata prema pravilima određenim u Pravilniku o izdavačkoj djelatnosti. Recenzenti moraju ispuniti obrazac kao što je to slučaj i s tiskanim izdanjima. Obrazac za recenziju može uključiti sve aspekte kao i za tiskanja izdanja, osim obilježja elektroničkoga udžbenika koja se nalaze u obrascu za evaluaciju elektroničkoga udžbenika.

Izdavački odbor za tiskane udžbenike ne može samostalno obavljati posao i za elektroničke stoga evaluaciju obilježja elektroničkog udžbenika treba vršiti povjerenstvo za standard elektroničkoga udžbenika koje je također zaduženo i za donošenje standarda za izradu elektroničkoga udžbenika. Standard za izradu elektroničkoga udžbenika treba biti zaseban dokument koji je naveden u pravilniku o izdavačkoj djelatnosti.

Unutar standarda treba definirati:

1. elektronički udžbenik i njegove vrste: jednostavan elektronički udžbenik bez multimedijских i interaktivnih funkcionalnosti te složeni elektronički udžbenik s različitim funkcionalnostima multimedije i interaktivnosti,
2. formate elektroničkog udžbenika koji se prihvaćaju za objavu,
3. alate za izradu elektroničkoga udžbenika,
4. sva obilježja elektroničkoga udžbenika i
5. vrste objave i način raspačavanja.

Obrazac za evaluaciju obilježja elektroničkoga udžbenika trebao bi izgledati kao tablica u kojoj ocjenjivač ima mogućnost pokraj svakog obilježja napisati posjeduje li taj elektronički udžbenik to obilježje ili ne, te mogućnost dodatne napomene za eventualne preporučene ili nužne popravne radnje (Tablica 17).

Tablica 17. Obrazac za evaluaciju obilježja elektroničkoga udžbenika

Obilježja elektroničkoga udžbenika	DA/NE	Napomena za popravnu radnju
Sadržajna obilježja		
Naslovna stranica, sadržaj i kazalo		
Multimedijski sadržaji (nije obvezno)		
Interaktivne metode za provjeru znanja i ponavljanje (po izboru)		
Poveznice na relevantne sadržaje, mrežne sadržaje i izvorne materijale (po izboru)		
Poveznice na vanjske mrežne sadržaje nisu uključene u glavni tekst (preporuka)		
Lektura i recenzija		
Rječnik (po potrebi)		
Mogućnost prilagodbe sadržaja i aktivnosti tempu i načinu učenja		
Poštivanje četiri osnovna pravila postupnosti*		
Konciznost		
Obrazovna obilježja		
Motivacija učenika različitim aktivnostima		
Poticanje trajnog, aktivnog i samostalnog učenja		
Univerzalna institucijska primjenjivost (po potrebi)		
Tehnička obilježja		
Odgovarajući format prema standardu izrade		
Pristupačnost svim korisnicima prema standardu W3C WAI (za složeni e-udžbenik)		
Sigurnost prijenosa podataka po potrebi		
Funkcija pretraživanja		
Hipertekst		
Jednostavnost i intuitivnost sučelja (za složeni e-udžbenik) – ovisi i o programu za čitanje		

Obilježja elektroničkoga udžbenika	DA/NE	Napomena za popravnu radnju
Tehnička obilježja		
Mogućnost dopunjavanja i ažuriranja (za složeni e-udžbenik)		
Mogućnost označavanja i dodavanja bilješki		
Upute za uporabu (nije obvezno)		
Mogućnost prilagodbe/podešavanja prema zahtjevima korisnika		
Jednostavnost korištenja		
Laka navigacija		
Tehnička pouzdanost		
Tehnološka kompatibilnost i usklađenost s infrastrukturom kojom se raspolaže		
Razvijenost u skladu s novim tehnologijama		
Prezentacijska obilježja		
Interaktivnost (za složeni e-udžbenik)		
Vizualno predstavljanje sadržaja		
Optimalan broj stranica i ilustracija		
Pravilno organizirane cjeline, poglavlja s vidljivom i jednostavnom navigacijom		
Grafičko oblikovanje i vizualni identitet usklađen sa zahtjevima za tiskana izdanja		
Vizualno atraktivan dizajn		
Slikovitost		
Preglednost		
Različite boje slova i pozadine		
Čitljiva veličina slova		
Kratke stranice		
*od bližeg prema daljem, jednostavnog prema složenom, od lakšeg prema težem te od konkretnog prema apstraktnom		

Za obilježja elektroničkoga udžbenika navedena u poglavlju 6.1 koja su izostavljena u obrascu za evaluaciju smatra se da se njih ocjenjuje unutar recenzentskog postupka, a neka obilježja kao što je dostupnost u otvorenom pristupu ili regulacijom DRM, zatim cijena, licencija i autorska prava, elektroničkom će udžbeniku biti dodijeljena u procesima izdavanja, objave i raspačavanja.

7.3 Izdavanje, objava i raspačavanje elektroničkoga udžbenika

U zadnjih nekoliko godina broj platformi za distribuciju i tehnologija za izradu elektroničkih udžbenika, zatim poslovnih modela i vrsta licenciranja je narastao i još uvijek raste. Visoka učilišta u cijelome svijetu samostalno ili kroz projekte s drugim visokim učilištima pokušavaju otkriti najisplativije i najefikasnije modele za institucionalnu objavu elektroničkih udžbenika. Jedan od najpoznatijih projekata koji je još uvijek u tijeku započeo je u travnju 2014., a završetak je predviđen za rujun 2018. godine. Naslov projekta jest „Institucija kao izdavač elektroničkoga udžbenika“ (engl. Institution as E-textbook Publisher), a pokrenula ga je i financira organizacija JISC Collections.²⁰³ U njemu sudjeluje pet visokih učilišta u Velikoj Britaniji kroz četiri projektna tima: University of Liverpool, University of Nottingham, University of the Highlands & Islands s Edinburgh Napier University i University College London. Na već spomenutom skupu Ebooks 2015 u Londonu (vidi str. 50) ovi projektni timovi predstavili su do tada provedene aktivnosti i neke prijedloge rješenja već poznatih problema kao na primjer poslovnih modela, distribucije te licenciranja. Tehnologija izrade elektroničkoga udžbenika čini se kao najmanji problem jer ih financije ne sprječavaju nabaviti komercijalne softvere koji često imaju veći izbor performansi od alata slobodnog pristupa.

Objašnjavanje kompleksnosti izdavanja, objave i raspačavanja treba sagledati kroz nekoliko aspekata kao što su: razlikovanje pohrane elektroničkoga udžbenika na mediju i na mreži, zatim postojanje mrežne stranice visokog učilišta, institucijskog LMS-a, digitalnog repozitorija i/ili digitalne knjižnice te pristup korisnika i poslovni modeli.

Ako se institucija odluči za elektronički udžbenik u materijalnom obliku (npr. na CD-u ili DVD-u), njegovo izdavanje i objavljivanje uključit će procese slične tradicionalnom nakladništvu jer se primjerci moraju umnožiti, staviti u promet ili distribuirati nekim drugim načinom studentima, ovisno o licencijama i poslovnom modelu visokog učilišta.

---

²⁰³ Institution as e-textbook publisher. // JISC Collections. Dostupno na: <https://www.jisc-collections.ac.uk/Institution-as-E-textbook-Publisher/> (23.06.2016.).

Najvjerojatniji poslovni model za takav elektronički udžbenik morala bi biti prodaja elektroničkoga udžbenika na nekom mediju u skriptarnici visokog učilišta i/ili bilo kojoj drugoj knjižari s kojom visoko učilište ima sklopljen ugovor o prodaji. Elektronički udžbenik na mediju također bi se mogao posuđivati ili koristiti u knjižnici fakulteta. Korištenje prava trebalo bi regulirati nekom od verzija DRM-a.

U slučaju elektroničkoga udžbenika na mreži, ne može se govoriti o izdavanju i primjercima nego samo o objavljivanju elektroničkoga udžbenika kao o „postupku kojim djelo postaje pristupačno javnosti“.²⁰⁴ Objava i raspačavanje će dakako ovisiti o licencijama, poslovnom modelu visokog učilišta te o postojanju tehnoloških rješenja za korištenje elektroničkoga udžbenika unutar visokog učilišta.

Visoko se učilište može odlučiti za otvoreni pristup elektroničkom udžbeniku korištenjem licencije Creative Commons ili se može odlučiti za jednu od verzija DRM-a.

U slučaju da visoko učilište nema digitalnu knjižnicu, sustav LMS niti digitalni repozitorij, elektronički udžbenik mogao bi se pohraniti samo na mrežnoj stranici visokog učilišta stvarajući poveznicu na datoteku koja može biti u otvorenom pristupu ili zaštićena nekom verzijom DRM-a.

Institucije unutar spomenutog projekta JISC prezentirale su razne načine objave i distribucije elektroničkoga udžbenika, kao na primjer slučaj na sveučilištu UCL gdje će elektroničke knjige otvorenog pristupa biti dostupne za preuzimanje putem njihovog institucijskog repozitorija UCL Discovery, zatim putem mrežne stranice UCL izdavaštva, i unutar njihovog LMS-a UCL Moodle kao poveznica za preuzimanje elektroničkoga udžbenika unutar popisa literature za određeni kolegij.²⁰⁵

Postoje i primjeri visokih učilišta, kao Algonquin College, koji rade s drugačijim LMS-sustavom Blackboard i prihvatili su komercijalno VitalSource rješenje kao platformu za distribuciju elektroničkoga udžbenika unutar svog sustava LMS.²⁰⁶

Dakle, objava i distribucija elektroničkoga udžbenika unutar sustava LMS nekog visokog učilišta može se izvršiti integracijom zasebne platforme za distribuciju elektroničkih udžbenika koja sadrži i program za čitanje elektroničkoga udžbenika ili integracijom

---

²⁰⁴ Živković, D. Elektronička knjiga. Zagreb: Multigraf, 2001. Str.50.

²⁰⁵ Technology. // Jisc Collections. Dostupno na: <https://www.jisc-collections.ac.uk/Institution-as-E-textbook-Publisher/Programme/Technology/> (22.06.2016.).

²⁰⁶ Getting started. // Algonquin College:eTexts. Dostupno na: <http://www.algonquincollege.com/etexts/getting-started-vital-source/> (20.06.2016.).

elektroničkoga udžbenika unutar stranice kolegija u LMS-u gdje bi elektronički udžbenik bio spreman za preuzimanje i čitanje ovisno o formatu i licencijama.

Digitalne knjižnice visokog učilišta često su razvijene neovisno od sustava LMS visokog učilišta no postoje primjeri gdje je ostvarena integracija.²⁰⁷ Na taj se način također može distribuirati elektronički udžbenik u otvorenom pristupu ili regulacijom DRM-a.

Digitalni institucijski repozitoriji također mogu biti mjesto pohrane elektroničkoga udžbenika, a na taj način i njegove objave i distribucije, ali samo u otvorenom pristupu.

Ako se visoko učilište odluči za prodaju elektroničkoga udžbenika, svakako bi trebalo regulirati prava pristupa verzijom DRM-a. Prodaja bi se mogla vršiti i izvan visokog učilišta putem platformi za prodaju elektroničkih knjiga, kao na primjer TookBook portal.

Obilježja elektroničkoga udžbenika koja je potrebno regulirati tek nakon recenzije i evaluacije i nisu navedena u evaluacijskom obrascu su sljedeća:

1. oprema metapodacima Dublin Core (u slučaju mrežnog elektroničkog udžbenika)
2. cijena za prodaju ili posudbu,
3. prilagodba tehnologiji prema potrebama distribucije,
4. jasno naznačena licencija i podatak o nositelju autorskih prava i
5. vidljiv ISBN, CIP zapis i naziv nakladnika.

Sva navedena obilježja mogu se dogovoriti unutar visokoškolske ustanove, osim dodjeljivanje ISBN broja i CIP zapisa. Zahtjev za izradbu CIP zapisa predaje se u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici, dok ISBN broj nakladnik treba zatražiti od Hrvatskog ureda za ISBN u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici. Postoji iznimka od izrade CIP zapisa za mrežne publikacije, kada se ne izrađuje CIP zapis, a obvezni primjerak predaje se putem Hrvatskog arhiva weba. Izračun cijene udžbenika morao bi obuhvatiti sljedeće stavke:

1. autorski honorar (ako se isplaćuje),
2. honorare za recenzije, evaluacije (ako su isplaćeni),
3. trošak izrade primjerka elektroničkoga udžbenika (ako se objavljuje na mediju),
4. broj izdanih licencija ili broj izrađenih primjeraka na mediju,
5. očekivanu dobit i
6. PDV primjenjiv za elektroničke knjige.

---

²⁰⁷ Xiaozhao, D.; Jianhai, R. An integrated service model: linking digital libraries with VLEs. // *Frontier and Future Development of Information Technology in Medicine and Education* /edited by Li, S. et al. Volume 269. Dordrecht: Springer Science+Business Media, 2014, str. 2453-2459.

7.4 Financiranje aktivnosti pri izdavanju elektroničkoga udžbenika

Dijagram aktivnosti pri izdavanju elektroničkoga udžbenika pokazao je izbor između vlastite naklade i naklade visokog učilišta. Prilikom objave u vlastitoj nakladi, autor/nastavnik financirao bi sve potrebne aktivnosti, dok prilikom objave u nakladi visokog učilišta to bi pripalo visokom učilištu koje bi trebalo posebno izdvajati sredstva za vlastito izdavaštvo. Izdavanje se također može financirati sredstvima dobivenim pri nekom natječaju za ostvarivanje subvencioniranja ili sredstvima nekog projekta.

Aktivnosti koje bi potencijalno trebalo financirati su: autorska naknada, lektura, recenzija, evaluacija, raspačavanje te u slučaju elektroničkoga udžbenika na mediju i izradu fizičkih primjeraka.

Ako se radi o autoru koji je nastavnik i izrađuje elektronički udžbenik za vlastiti kolegij, trebalo bi razmotriti neplaćanje autorske naknade kao što je za primjer učinilo i sveučilište UCL unutar JISC projekta. Njihovi autori smatraju povećanje ugleda i objavu udžbenika za vlastiti kolegij nagradom za njihov trud.

Lekturu bi trebalo financirati u slučaju da visoko učilište nema službenog lektora, dok bi se financirati trebala samo recenzija koju vrši osoba koja nije zaposlenik visokog učilišta. Ako je pravilnikom o izdavačkoj djelatnosti definirana obveza vanjskog recenzenta, onda će to biti potrebno. No, ako nije, recenzija se može organizirati unutar visokog učilišta bez naknade.

Evaluaciju provodi povjerenstvo za standard elektroničkoga udžbenika koje se sastoji od zaposlenika fakulteta, stoga bi plaćanje naknade i ovdje moglo izostati. Kao što je već spomenuto, prilikom objave u vlastitoj nakladi, evaluaciju bi trebao učiniti sam autor, dok recenzija treba biti plaćena ili organizirana među zaposlenicima prema principu reciprociteta.

Raspačavanje unutar visokog učilišta nije potrebno zasebno financirati dok prodaja iziskuje promidžbu i posebnu vrstu raspačavanja koju treba financirati. Također treba napomenuti da ako visoko učilište objavljuje u otvorenom pristupu ne može očekivati povrat utrošenih financija, no istovremeno vlastitim izdavaštvom štedi u nabavi zamjenske literature koja bi se morala kupiti za potrebe knjižnice.

7.5 Tradicionalno nakladništvo u korist elektroničkoga nakladništva u visokom obrazovanju

Elektronički udžbenik kao nakladnički proizvod u visokoškolskom obrazovanju može u nekim fazama pratiti put tradicionalnoga nakladništva, no ipak su potrebne značajnije nadopune koje se definiraju samo unutar elektroničkoga nakladništva.

Sama izrada elektroničkoga udžbenika može biti vrlo slična onome tiskanoga, no može se i bitno razlikovati ako se radi o multimedijски bogatom elektroničkom udžbeniku. Stoga je potrebno osim recenzije udžbenika koja postoji i kod tradicionalnog tiskanog udžbenika pridodati i provesti evaluaciju obilježja elektroničkoga udžbenika. Visokoškolski izdavački odbori koji u okviru tradicionalnog nakladništva organiziraju postupak recenzije ne mogu samostalno provoditi postupak evaluacije elektroničkoga udžbenika. Kao što je i objašnjeno u poglavlju 7.2 evaluaciju bi trebalo provesti povjerenstvo koje je zaduženo i za donošenje standarda elektroničkoga udžbenika. Dakle unutar nakladništva elektroničkoga udžbenika potrebno je nadograditi fazu tradicionalnog nakladništva u smislu dodatne evaluacije elektroničkih obilježja.

Određivanje autorskih prava elektroničkoga udžbenika može biti ograničavajuće te pri tom regulirano tradicionalnim načinom potpisivanjem autorskopравnih ili nakladničkih ugovora, no u njima ili licencnim ugovorima mora biti detaljno razjašnjena vrsta upravljanja digitalnim pravima (DRM). Novost koja se javlja u elektroničkom nakladništvu jest otvoreni pristup elektroničkome udžbeniku koji u digitalnom obliku može biti dostupan u institucijskom repozitoriju, digitalnoj knjižnici ili na mreži. Prilikom takvog načina objave elektroničkoga udžbenika govori se o drugim načinima definiranja autorskih prava, kao na primjer licencijom Creative Commons. Dakle ponovno se nadograđuje faza tradicionalnog nakladništva proširivanjem mogućnosti reguliranja autorskih prava, a time i raspačavanja i korištenja.

Izdavanje je termin koji se koristi u tradicionalnom nakladništvu, ali i u elektroničkom nakladništvu no samo u slučaju elektroničkoga udžbenika izdanog u materijalnome obliku, npr. na CD-ROM-u. Kod elektroničkoga udžbenika u nematerijalnome obliku tj. na mreži, govori se samo o njegovom objavljivanju, ali ne i izdavanju. Elektronički udžbenik u materijalnome obliku se dakle može umnožavati i staviti u promet kao i tiskani, dok elektronički udžbenik u nematerijalnome obliku može prolaziti nove nadograđene faze, kao što je objava u institucijskom repozitoriju u otvorenom pristupu.

Visoko učilište kao nakladnik ili autor kao nakladnik prilikom objavljivanja elektroničkoga udžbenika dobiva dodatne mogućnosti jer za razliku od tradicionalnog nakladništva, pri objavi u elektroničkom nakladništvu raspačavanje može biti vrlo pojednostavljeno i ubrzano.

Vlastita naklada postoji i okviru tradicionalnog nakladništva, no u okviru elektroničkog nakladništva dobiva na značaju. Nastavnik objavom elektroničkoga udžbenika u vlastitoj nakladi ne mora brinuti o umnožavanju primjeraka ako se radi o mrežnom udžbeniku, a može

čak i razmisliti o objavi u otvorenom pristupu te uštedjeti na dodjeljivanju raznovrsnih DRM-a, raspačavanju pa čak i marketingu.

Ono što je u elektroničkom nakladništvu vrlo značajno jest veliki izbor mogućnosti izrade, objave, raspačavanja, a sve ovisno o potrebama i željama autora, nakladnika i korisnika.

8 ZAKLJUČAK

Integracija računalne tehnologije i obrazovanja u tijeku je već desetljećima. Ali ono što je posljednjih godina znatno unaprijedilo tu integraciju jest internet. Dostupnost svega u svakome trenutku s bilo kojeg mjesta na zemlji postalo je pravilo u svim područjima pa tako i u obrazovanju. Tehnološki napredak donio je i postojanje prevelikog broja različitih standarda, protokola i uređaja. Iz tog razloga u budućnosti treba težiti prema ujednačavanju takvih razlika kako bi tehnologija zaista služila svrsi, a ne ograničavala korisnike. Sektor obrazovanja uvelike napreduje u području elektroničkoga učenja koje omogućava različite načine korištenja IKT-a u nastavi i učenju. Jedan od načina korištenja IKT-a su svakako elektronički nastavni materijali pa tako i elektronički udžbenik koji je nastao kao posljedica pojave elektroničke knjige.

U Hrvatskoj se značajnije pridonijelo uvođenju elektroničkoga udžbenika u niže razine obrazovanja, dok ovaj rad doprinosi ujednačavanju disperzivnog načina regulacije izdavaštva i uvođenja elektroničkoga udžbenika u visoko obrazovanje. Obzirom da nastajanje i upotrebu udžbenika, bilo tiskanog ili elektroničkoga, nije moguće sasvim izolirati unutar jedne razine obrazovanja, udžbenik je promatran u ukupnosti obrazovnog sustava u Hrvatskoj.

Definiranje tiskanoga i elektroničkoga udžbenika u osnovnom i srednjem obrazovanju unificirano je kroz udžbenički standard i zakone o školstvu. U visokom obrazovanju većina visokoškolskih ustanova ima svoju verziju pravilnika o izdavačkoj djelatnosti u kojem se definiraju vrste publikacija pa tako i udžbenik. Nezamislivo je da se predmet koji se koristi u iste svrhe u istom sustavu visokog obrazovanja različito definira, a ključan je i izostanak definicije elektroničkoga udžbenika. Predloženom cjelovitom definicijom elektroničkoga udžbenika u ovome radu daje se preporuka visokoškolskim institucijama da ju uključe u svoje pravilnike o izdavaštvu kako bi se prijedlozi za izdavanje što točnije kategorizirali.

U cilju utvrđivanja potrebe za većim brojem udžbenika hrvatskih izdanja za nastavu engleskoga kao stranoga jezika u visokoškolskom obrazovanju i predlaganja načina na koji to učiniti, postavljeno je sedam hipoteza istraživanja koje su potvrđene. Analiza obvezne literature kolegija za učenje engleskoga jezika kao stranoga jezika na svim visokim učilištima u Hrvatskoj zaista je pokazala da je broj hrvatskih izdanja tiskanih udžbenika za učenje engleskoga jezika na visokim učilištima znatno manji od broja tiskanih inozemnih izdanja i time je potvrđena hipoteza H1. Prijedlog za povećanje tog broja bila bi objava elektroničkih udžbenika u vlastitoj nakladi ili nakladi visokoškolske ustanove. Potvrdom hipoteze H2 saznaje se da visokoškolski nastavnici ipak daju prednost objavi elektroničkih udžbenika na

predloženi način. Smatra se kako te vrste objave imaju prednost nad objavom kod komercijalnih nakladnika zbog značaja na kojem dobiva autor/nastavnik i visokoškolska institucija. Značaj za autora/nastavnika jest u doprinosu za napredovanje što su potvrdili i visokoškolski nastavnici i članovi visokoškolskih izdavačkih odbora time potvrđujući hipotezu H6. No svakako bi bilo potrebno u formalnim uvjetima za izbore u zvanja, nastavna i/ili znanstvena, izričito naglasiti objavu elektroničkog udžbenika u LMS-u ili institucijskom repozitoriju kao važeću bilo da se radi o nakladi visokog učilišta ili vlastitoj nakladi autora. Značaj za visokoškolsku instituciju jest financijski, ali i reputacijski zbog toga što je velika vrijednost studentima ponuditi literaturu koju je napisao nastavnik koji predaje kolegij.

Prilikom objave elektroničkoga udžbenika vrlo je važno da autor i osoblje visokoškolskih ustanova bude upoznato s autorskopравnim pitanjima, što je utvrđeno da trenutno nije slučaj (potvrda hipoteze H3). Preporuča se visokoškolskim ustanovama ugraditi objašnjenja autorskopравnih pitanja za objavu svih publikacija, a ne samo elektroničkoga udžbenika, unutar pravilnika o izdavačkoj djelatnosti koja će biti posebno razrađena za sve vrste objava.

Objavu elektroničkoga udžbenika u vlastitoj nakladi potrebno je također regulirati unutar pravilnika o izdavačkoj djelatnosti. Autori/nastavnici moraju biti upoznati s aktivnostima i financiranjem unutar objave u vlastitoj nakladi. Kako bi se otklonili problemi vjerodostojnosti prilikom ovakve objave elektroničkoga udžbenika koju su u istraživanju naveli visokoškolski nastavnici, potrebno je organizirati recenziju i za takve udžbenike. Kako autori ne bi sami morali plaćati recenzije, barem ne one koje se vrše unutar visokoškolske ustanove, recenzije bi se mogle vršiti principom reciprociteta među kolegama nastavnicima. Ako visokoškolska ustanova raspolaže nekim informacijskim sustavom ili LMS-om, mogla bi se uspostaviti i platforma za organiziranu recenziju elektroničkih udžbenika gdje bi autori učitali svoje elektroničke udžbenike, a recenzenti bi imali direktan pristup.

Stavovi autora i nastavnika u svim razinama obrazovanja većinom su pozitivni. Rezultati istraživanja pokazuju kako bi se autori i nastavnici odvažili izraditi elektronički udžbenik u nekom od slobodnih računalnih programa ili uz tehničku podršku, ali svakako smatraju korisnim prisustvovati organiziranom seminaru ili radionici o izradi takvog udžbenika. Testirani računalni programi za potrebe ovog rada potvrđuju hipotezu H4 te mogu ostvariti željena obilježja elektroničkoga udžbenika. Trebaju se birati prema tehničkom predznanju korisnika, ali i željenim obilježjima elektroničkoga udžbenika u izradi. Preporuča se nadležnim institucijama organizirati obrazovanje visokoškolskih i drugih nastavnika za izradu elektroničkih udžbenika.

Obilježja elektroničkoga udžbenika definirana u ovome radu poslužila su i za izradu obrasca za evaluaciju elektroničkoga udžbenika u visokoškolskom obrazovanju koji može poslužiti, uz manju prilagodbu, i u drugim razinama obrazovanja. Evaluacija je proces koji je uz recenziju nužno potreban kako bi se vrednovala obilježja elektroničkoga udžbenika prema standardu za elektronički udžbenik na visokoškolskoj ustanovi. Stoga se preporuča da visokoškolske ustanove odrede povjerenstvo za standard elektroničkoga udžbenika koje će se baviti evaluacijom na temelju prethodno donesenog dokument o standardu elektroničkoga udžbenika.

Visokoškolski nastavnici i izdavački odbori slažu se da je moguće praksu objavljivanja elektroničkoga udžbenika ugraditi u plan izdavačke djelatnosti visokoškolskih ustanova i na taj način doprinijeti njegovoj institucionalizaciji, time potvrđujući hipotezu H7. Također se slažu da sustav LMS visokoškolske ustanove može poslužiti kao platforma za distribuciju elektroničkoga udžbenika što potvrđuje hipotezu H5, dok je zabrinjavajuće da je čak 35% ispitanika izjavilo da se literatura ne distribuira, a kad se distribuira to je većinom u tiskanom obliku. Rezultati istraživanja također pokazuju kako se obveza pohrane literature na visokoškolskim ustanovama, ako postoji, vrši prvenstveno u institucijski repozitorij, zatim u sustav LMS pa u knjižnicu.

Visokoškolskim institucijama se preporuča da prihvate sve navedene prijedloge i preporuke radi lakše institucionalizacije elektroničkoga udžbenika te općenito elektroničkoga nakladništva i institucionalnog izdavaštva. Konceptualni model izrade elektroničkoga udžbenika prikazan u ovome radu pomoći će pri shvaćanju elemenata koji utječu na taj proces, dok će dijagram aktivnosti pomoći u slikovitijem shvaćanju svih aktivnosti koje se vrše pri izdavanju elektroničkoga udžbenika u sustavu visokog obrazovanja.

Kako bi visokoškolske institucije jednostavnije i kvalitetnije regulirale izdavaštvo, preporuča se da nadležne institucije ugrade detaljnije preporuke sustavima kvalitete na visokoškolskim ustanovama. Poticanjem reguliranog institucionalnog izdavaštva u visokom obrazovanju, korist će ponajprije imati studenti, zatim autori/nastavnici, sama institucija, ali i cjelokupni sustav visokog obrazovanja u Hrvatskoj. Ako se unutar institucionalnog izdavaštva sagleda primjer objave elektroničkoga udžbenika, koristi bi bile višestruke.

Studenti bi najveću korist imali od elektroničkih udžbenika u autorstvu njihovih nastavnika te od objavljenih elektroničkih udžbenika u otvorenom pristupu koji bi im bili dostupni za čitanje na računalu.

Kada bi elektronički udžbenik bio objavljen u otvorenom pristupu, autori/nastavnici ne bi imali financijske koristi, ali kao što je već navedeno nagrada za njihov trud bila bi korist za

napredovanje u zvanju, povećanje akademskog ugleda i korištenje vlastitog materijala u nastavi.

Institucionalnim izdavaštvom visokoškolska institucija štedi na kupovini druge literature te poboljšava kvalitetu svojih nastavnika i cjelokupnog nastavnog procesa što vodi k boljoj rangiranosti i ugledu. Današnje visokoškolske institucije, bez obzira privatno ili državno financirane, moraju se boriti za nadmoć kako bi privukle što bolje studente koji će jednog dana doprinositi znanstvenom i stručnom području u kojem ta institucija djeluje. Stoga je vrlo važno raditi na kvaliteti same institucije širenjem djelatnosti izdavaštva koja doprinosi svim dionicima u visokoškolskom obrazovanju. Na taj način se djeluje i na povećanje kvalitete cjelokupnog sustava visokog obrazovanja u Hrvatskoj koja mora težiti povećanju broja kvalitetnih akademskih građana tj. izvrsnih stručnjaka i znanstvenika.

Prvi korak u poboljšanje svakako bi bio dosljedno provođenje ciljeva i mjera iz već donesene Strategije obrazovanja, znanosti i tehnologije, u svim razinama obrazovanja, a ne samo u nižim. Izdavaštvo u visokom školstvu imalo bi koristi i od smjernica koje bi se dogovorile na nacionalnoj razini kako bi se taj proces, koji je jednako važan kao i ostali procesi poslovanja visokoškolske institucije, mogao što kvalitetnije provoditi.

Preporuke za poboljšanje razvoja elektroničkoga udžbenika mogu se stoga svesti na dvije razine. Prva razina su nadležne državne institucije koje bi trebale poraditi na:

- detaljnijoj zakonskoj regulativi koja se tiče definiranja, vrednovanja raspačavanja i korištenja elektroničkoga udžbenika,
- pružanju većeg broja potpora za izradu izvornoga elektroničkoga udžbenika,
- snižavanju stope PDV-a na elektroničke knjige,
- ujednačavanju formata elektroničkih udžbenika,
- obrazovanju nastavnika za izradu elektroničkoga udžbenika,
- sastavljanju detaljnih preporuka sustavima kvalitete na visokim učilištima te kroz njih regulirati njihovo izdavaštvo, i
- točnijem definiranju formalnog uvjeta za napredovanje u nastavna i/ili znanstvena zvanja koji se tiče različitih načina objave udžbenika (tiskanih ili elektroničkih) i ostalih nastavnih materijala.

Druga razina su visokoškolske institucije koje bi trebale poraditi na:

- ujednačavanju prakse izdavaštva na visokoškolskim institucijama,
- ugrađivanju objašnjenja autorskopравnih pitanja i različitih vrsta objave ne samo elektroničkoga udžbenika u svoje akte o izdavaštvu,

- reguliranju vlastite naklade kroz svoje akte,
- organiziranju recenzije elektroničkih udžbenika unutar vlastitog informatičkog sustava i
- uvođenju povjerenstva za standard elektroničkoga udžbenika.

Rezultati prikazani u ovome radu su doprinos u više stručnih i znanstvenih područja. Donošenjem cjelovite definicije elektroničkoga udžbenika te po prvi puta u Hrvatskoj predlažući obilježja elektroničkoga udžbenika pridonosi se znanosti o knjizi u području elektroničkoga nakladništva. Konceptualnim modelom izrade elektroničkoga udžbenika na primjeru elektroničkoga udžbenika za učenje engleskoga kao stranoga jezika unutar slobodnih računalnih programa za njegovu izradu doprinos je ne samo u znanstvenom nego i u stručnom području primjenom predloženih alata i načina izrade. Unutar prikaza udžbenika kao nakladničkoga proizvoda obuhvaćeno je i trenutno stanje elektroničkoga nakladništva u Hrvatskoj s naglaskom na visoko obrazovanje u segmentu učenja stranih jezika, posebice engleskoga. Predložena načela izrade, objave i vrednovanja visokoškolskoga elektroničkoga udžbenika pridonose njegovoj institucionalizaciji u Hrvatskoj naglašavajući pri tome važnost institucionalnog izdavaštva u visokom obrazovanju.

9 LITERATURA

Knjige, članci i prilozi

1. Bliss, T.J. A model of digital textbook quality from the perspective of college students: doktorska disertacija. Provo: Brigham Young University, 2013. Dostupno na: <http://scholarsarchive.byu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=4423&context=etd> (13.05.2016.).
2. Broj prijavljenih ispita državne mature za ljetni rok u školskoj godini 2015./2016. // Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja. Dostupno na: http://dokumenti.ncvvo.hr/Drzavna_matura/2016-02-08/Broj_prijava_2015_2016.pdf (7.04.2016.).
3. Brusilovsky, P.; Schwarz, E.; Weber, G. A tool for developing adaptive electronic textbooks on WWW. // Proceedings of WebNet'96, World Conference of the Web Society /edited by H.Maurer. San Francisco: AACE, 1996, str.64-69. Dostupno na: <http://www.contrib.andrew.cmu.edu/~plb/WebNet96.html> (1.05.2016.).
4. Buchanan, M. The joy of self-publishing. Beford: lps publishing, 2010. Dostupno na: https://books.google.hr/books?hl=en&lr=&id=v8QkU3rSIAIC&oi=fnd&pg=PT12&dq=self-publishing+&ots=ZVL5DU8cGW&sig=2Ctz-SYX_T-zTnExvWPqFIHhFgw&redir_esc=y#v=snippet&q=virginia%20woolf&f=false (29.05.2016.).
5. Bušljeta, R. Didaktičko-metodička analiza odobrenih gimnazijskih udžbenika povijesti za drugi razred u školskoj godini 2008/2009. // Kroatologija 1, 2 (2010), str. 43-56.
6. Chen, G. et al. e-Textbook in K-12 education: a case study in Beijing. // The New Development of Technology Enhanced Learning: Concept, Research and Best Practices, Lecture Notes in Educational Technology / edited by R.Huang et al. Berlin: Springer-Verlag, 2014, str. 113-129. Dostupno na: <https://books.google.hr/books?id=ZWAIBAAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=hr#v=onepage&q=digital%20textbook&f=false> (1.05.2016.).
7. Crawford, S. From hard copy to electronic publishing: Problems in accessing the literature.// JAMA, 241, 4 (1979), str. 399-400.
8. Coursebook. // Longman dictionary of language teaching and applied linguistics. 4th ed. Harlow: Pearson, 2010.

9. Darnton, R. „What is the history of books?“ revisited. // *Modern Intellectual History* 4, 3 (2007), str. 495-508. Dostupno na: <http://nrs.harvard.edu/urn-3:HUL.InstRepos:3403039> (12.04.2016.).
10. Davidson, A.L.; Carliner, S. e-Books for educational uses. // *Handbook of Research on Educational Communications and Technology* / edited by J.M. Spector et al. New York: Springer Science + Business Media, 2014, str. 713 – 722.
11. English as a foreign language. // Cambridge Dictionaries Online. Dostupno na: <http://dictionary.cambridge.org/> (5.04.2016.).
12. English as a second language. // Cambridge Dictionaries Online. Dostupno na: <http://dictionary.cambridge.org/> (5.04.2016.).
13. Foster, I.K. There is a lot of noise out there: self-publishing trends in New Zealand: magistarski rad. Victoria: University of Wellington, 2012. Dostupno na: <http://researcharchive.vuw.ac.nz/xmlui/handle/10063/2342> (5.05.2016.).
14. Gower, R.; Phillips, D.; Walters, S. *Teaching practice: a handbook for teachers in training*. 3re ed. Oxford: Macmillan Education, 2005.
15. Grant, N. *Making the most of your textbook*. Essex, England: Longman Group UK Limited, 1987.
16. Horvat, A; Živković, D. *Između javnosti i privatnosti: knjižnice u vremenu e-knjige*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada, 2012.
17. Horvat, A; Živković, D. *Knjižnice i autorsko pravo*. Prvo elektroničko izd. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada, 2013. Dostupno na: <https://core.ac.uk/download/pdf/11890907.pdf> (7.09.2014.).
18. *Intellectual property rights, 2015*. // UNESCO. Dostupno na: <http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002322/232208E.pdf> (29.05.2016.).
19. Johnson, K. *An introduction to foreign language learning and teaching*. 3rd ed. New York: Routledge, 2013. Dostupno i na: <https://books.google.hr> (5.04.2016.).
20. Kaplan, R. *Building and managing e-book collections: A how-to-do-it manual for librarians*. Chicago: American Library Association, 2012. Dostupno na: https://books.google.hr/books?id=I7-TAAWAQBAJ&pg=PA64&dq=e-book+software&hl=hr&sa=X&redir_esc=y#v=onepage&q=e-book%20software&f=false (15.06.2016.).
21. Kim, J.H.Y. E-Textbooks as a classroom tool. // *Encyclopedia of Information Science/ Mehdi Khosrow-Pour*. Third edition. Hershey: IGI Global, 2015, str. 2288-2297, str. 2288. Dostupno na:

- https://books.google.hr/books?id=MJd_BAAAQBAJ&pg=PA2288&dq=e-textbook+definition&hl=hr&sa=X&redir_esc=y#v=onepage&q=e-textbook%20definition&f=false (29.04.2016.).
22. Kovač, M. Never mind the Web: here comes the book. 1st ed. Oxford: Chandos Publishing, 2008.
  23. Kriteriji za financijsku potporu. 2015. // Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta. Dostupno na: <http://public.mzos.hr/fgs.axd?id=23064> (15.04.2016.).
  24. Kriteriji za ocjenu kvalitete visokih učilišta u sastavu sveučilišta. // Agencija za znanost i visoko obrazovanje. Dostupno na: <https://www.azvo.hr/hr/vrednovanja/postupci-vrednovanja-u-visokom-obrazovanju/reakreditacija-visokih-ucilista> (20.05.2016.).
  25. Lebert, M. A short history of eBooks. Toronto: NEF, University of Toronto, 2009. Datoteka pdf. Dostupno na: <http://www.etudes-francaises.net/dossiers/ebookEN.pdf> (21.04.2016.).
  26. Lee, H.J.; Messom, C.; Yau, K.-L.A. e-Textbooks: types, characteristics and open Issues. // Journal of Computing 4, 9 (September 2012), str. 155-161. Dostupno na: <https://sites.google.com/site/journalofcomputing/volume-4-issue-9-september-2012> (12.05.2016.).
  27. Lee, H.J.; Yau, K.-L. A. Addressing the major information technology challenges of electronic textbooks. // Journal of Computer Information Systems 55, 2 (Winter 2015), str. 40-47. Dostupno na: <https://proxy.knjiznice.ffzg.hr/proxy/nph-proxy.cgi/en/00/http/www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/08874417.2015.11645755> (12.05.2016.).
  28. McGarth, I. Teaching materials and the roles of EFL/ESL teachers: practice and theory. London, New York: Bloomsbury, 2013.
  29. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta. Vodič kroz sustav obrazovanja u Republici Hrvatskoj. // Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta. Dostupno na: <http://public.mzos.hr/fgs.axd?id=24228> (27.1.2016.).
  30. Mirko, L.; Munjiza, E. Education system of John Amos Comenius and its implications in modern didactics. // Život i škola 60, 31 (2014), str. 32–44.
  31. Mizrachi, D. et al. The Academic Reading Format International Study (ARFIS): investigating students around the world. // Ppt prezentacija: European Conference on Information Literacy (ECIL), Prague, 11. listopada 2016. Dostupno na: <https://drive.google.com/file/d/0B2U2hFu3wb-RU25OTWNIUmRYY3M/view> (2.11.2016.).

32. Moulaison, H.L.; Le Beau, C. US libraries as publishers: status and concerns. // IFLA World Library and Information Congress 2015: Dynamic Libraries: Access, Development and Transformation, Cape Town. Dostupno na: <http://library.ifla.org/1159/1/187-moulaison-en.pdf> (29.05.2016.).
33. Multimedijaska knjiga – Commedia, Krešimir Pintarić, 10.12.2002. // web centar hrvatske kulture. Dostupno na: <http://www.culturenet.hr/default2.aspx?id=1118> (20.04.2016.).
34. Munjiza, E. Od poučavanja kao praktične vještine do samostalne teorije o nastavi. // Život i škola 59, 29 (2013), str. 19–33.
35. Myles, F.; Mitchell, R. Second language learning theories. 2nd ed. New York: Routledge, 2013. Dostupno i na: <https://books.google.hr> (5.04.2016.).
36. Palmer, A. A look ahead to self-publishing in 2014, 2014. // PublishersWeekly. Dostupno na: <http://www.publishersweekly.com/pw/by-topic/authors/pw-select/article/60783-pw-select-january-2014-a-look-ahead-to-self-publishing-in-2014.html> (29.05.2016.).
37. Panian, Željko. Englesko-hrvatski informatički enciklopedijski rječnik. Zagreb : Europapress holding, 2005. Sv. 1.
38. Pecoskie, J.L.; Hill, H. Beyond traditional publishing models. // Journal of Documentation. Vol 71, 3 (2015), str. 609-626.
39. Peek, R.P. and Pomerantz, J.P. Electronic scholarly journal publishing. // Annual Review of Information Science and Technology, 33 (1998), str. 321-356. Dostupno na: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.98.5541&rep=rep1&type=pdf> (21.04.2016.).
40. Pešut, D. IT English – Language work: student's handbook. Mrežno izd. Zagreb: Visoka škola za informacijske tehnologije, 2016. Dostupno na: <https://libar.carnet.hr/knjiga/?derid=11819> (21.11.2016.).
41. Pešut, D.; Živković, D. E-book for IT experts learning English. // MIPRO 2011, 34th International Convention/Marina Čičin-Šain (ur.). Rijeka: MIPRO, 2011, str. 381-386.
42. Pešut, D.; Živković, D. Students' academic reading format preferences in Croatia. // New Library World 117, 5/6 (2016), str. 392–406.
43. Pettenati, C. Electronic publishing at the end of 2001. // Proceedings of the 7th International Conference on ICATPP-7/edited by M.Barone et al. Villa: World Scientific Publishing Co. Ptl. Ltd, 2002, str. 525-533.
44. Prijedlog kriterija i preporuka za izradu kvalitetnih digitalnih obrazovnih sadržaja. 2015. // CARNet: UKT u učenju i poučavanju. Dostupno na:

- <http://www.carnet.hr/upload/javniweb/images/static3/92862/File/PrijedlogkriterijaiapreporukaDOS-zajavnuraspravu.pdf> (29.04.2016.).
45. Radalj, M. Knjiga i nakladništvo u odnosima s javnošću. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada, 2016. Str. 35 i 99.
  46. Railean, E. Psychological and pedagogical considerations in digital textbook use and development. Hershey: IGI Global, 2015. Dostupno na: <https://books.google.hr/books?id=Fyt1CQAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=hr#v=onepage&q&f=false> (1.05.2016.).
  47. Redfearn, J. Journal plugs in. // *Nature*, 294, 24/31 (1981), str. 686-687.
  48. Siegel, J.A. United States patent: Method and apparatus for implementing Digital Rights Management, 2014.// Google Scholar: Patents. Dostupno na: <https://www.google.com/patents/US8683200> (29.05.2016.).
  49. Stehlik, T.P. A creative solution to academic survival in the commercial world. // *The International Journal of the Book* 10, 3 (2013), str. 53-60. Dostupno na: <http://ijb.cgpublisher.com/product/pub.27/prod.515> (29.05.2016.).
  50. Stipanov, J. Pristup zabilježenom znanju i informacijama od početaka do danas.// *Vizija i stvarnost: Zbornik u povodu 40 godina djelovanja Aleksandre Horvat u knjižničarstvu/uredile Daniela Živković i Tatjana Nebesny*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada, 2016, str. 35-41.
  51. Süßmann, I. The state of self-publishing in Germany, 2015. // *Publishing Perspectives*. Dostupno na: <http://publishingperspectives.com/2015/08/the-state-of-self-publishing-in-germany/#.V0rhuJF9600> (29.05.2016.).
  52. *Textbook*. // *Longman dictionary of language teaching and applied linguistics*. 4th ed. Harlow: Pearson, 2010.
  53. Tvorčić, A. Metodička oblikovanost prve tiskane hrvatskoglagoljske početnice. // *Metodika* 9, 17 (2008), str. 345–58.
  54. *Udžbenik*. // *Anićev školski rječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb: Znanje, 2015.
  55. *Udžbenik*. // *Enciklopedija leksikografskog zavoda*. Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod, 1955-1964. Sv. 7, 1964.
  56. *Udžbenik*. // *Hrvatska enciklopedija*. Mrežno izd. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=62968> (9.03.2016.)
  57. Umeh, J.C. *The World beyond digital rights management*. Swindon: The British Computer Society, 2007. Dostupno na: <https://books.google.hr/books?id=XyEJxuLXIaYC&printsec=frontcover&dq=digital+righ>

- ts+management&hl=hr&sa=X&redir_esc=y#v=onepage&q=digital%20rights%20management&f=false (29.05.2016.).
58. Upute za izradu samoanalize visokih učilišta u sastavu sveučilišta.// Agencija za znanost i visoko obrazovanje. Dostupno na: <https://www.azvo.hr/hr/vrednovanja/postupci-vrednovanja-u-visokom-obrazovanju/reakreditacija-visokih-ucilista> (20.05.2016.).
  59. Upute za prijavitelje za izdavanje knjiga u 2016. godini, 2015. // Ministarstvo kulture Republike Hrvatske. Dostupno na: [http://www.min-kulture.hr/userdocsimages/Javni%20poziv%202016/Upute%20za%20prijavitelje/Upute_potpora_knjizi_2016\).pdf](http://www.min-kulture.hr/userdocsimages/Javni%20poziv%202016/Upute%20za%20prijavitelje/Upute_potpora_knjizi_2016).pdf) (29.05.2016.)
  60. Verona, E. Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga. Dio 2: Kataložni opis. 2. izmijenjeno izdanje. Zagreb : Hrvatsko bibliotekarsko društvo, 1983.
  61. Weddel, K.S. How to choose a good ESL textbook. 2009. // Colorado Department of Education. Dostupno na: http://www.cde.state.co.us/sites/default/files/documents/cdeadult/download/ncpdrc/howto_choosegoodsesltextbook.pdf (7.04.2016.)
  62. What is the history of books? // The Kiss of Lamourette: Reflections in Cultural History / Robert Darnton. New York, London: W.W. Norton & Company, 1990, str. 107-135.
  63. Wilson, R.; Landoni, M. EBONI Electronic textbook design guidelines. 2002. // EBONI. Dostupno na: <http://ebooks.strath.ac.uk/eboni/guidelines/Guidelines.pdf> (01.05.2016.).
  64. Xiaozhao, D.; Jianhai, R. An integrated service model: linking digital libraries with VLEs. // Frontier and Future Development of Information Technology in Medicine and Education /edited by Li, S. et al. Volume 269. Dordrecht: Springer Science+Business Media, 2014, str. 2453-2459.
  65. Young, S. Me Myself I: revaluing self-publishing in the electronic age. // The future of writing/ edited by John Potts. Hampshire: Palgrave Macmillan, 2014, str. 33-45. Dostupno na: https://books.google.hr/books?hl=hr&lr=&id=TUZBAwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP1&dq=academic+australian+self-publishing&ots=RZkGeEcBdR&sig=dG-TarXifLdsnhc2CETy2a2dcIU&redir_esc=y#v=onepage&q=me%2C%20myself&f=false (29.05.2016.).
  66. Živković, D. Elektronička knjiga. Zagreb: Multigraf, 2001.
  67. Živković, D. Recent trends and developments in publishing in Croatia. // Slavic & East European Information resources 2, 3/4 (2001), 13-50.

Mrežne stranice i aplikacije

1. BEK-Besplatne Elektroničke Knjige. // Dostupno na: <http://elektronickeknjige.com/bek/> (21.04.2016.).
2. bookvica eduKnjižara. URL: <https://bookvica.eduknjizara.hr/eduKnjizara/pocetna> (22.04.2016.).
3. Calibre: e-book management. URL: <http://calibre-ebook.com/> (01.03.2016.).
4. CARNet – Hrvatska akademska i istraživačka mreža. ICT Curricula. 2015. // CARNet: ICT Curricula. Dostupno na: http://www.carnet.hr/o_carnetu/eu_projekti/ict_curricula (1.02.2016.).
5. CARNet – Hrvatska akademska i istraživačka mreža. Libar. 2015. // CARNet:Libar. Dostupno na: <http://www.carnet.hr/libar> (1.02.2016.).
6. Creatavist. URL: <https://atavist.com/> (01.03.2016.).
7. CreateSpace. URL: <https://wwwcreatespace.com> (01.03.2016.).
8. Desktop operating system market share. 2016. // NetMarketShare. Dostupno na: <https://www.netmarketshare.com/operating-system-market-share.aspx?qprid=10&qpcustomd=0> (20.06.2016.).
9. Digitalni udžbenici Školske knjige.// Školski portal. Dostupno na: <https://www.skolskiportal.hr/skolska-e-knjiga-upute/> (22.04.2016.).
10. E-book izdanja Durieuxa. // Durieux. Dostupno na: <http://durieux.hr/wordpress/e-book/> (22.04.2016.).
11. E-book publishing companies of Croatia. // publishersglobal. Dostupno na: <http://www.publishersglobal.com/directory/croatia/media/e-book-publishers/> (28.04.2016.).
12. eBooks creators reviews. 2016. // Top Ten Reviews. Dostupno na: <http://ebooks-software-review.toptenreviews.com/> (10.06.2016.).
13. E-knjižara TookBook stavila u upotrebu Android aplikaciju za čitanje e-knjiga. 9.05.2011.// Monitor. Dostupno na: <http://www.monitor.hr/vijesti/e-knjizara-tookbook-stavila-u-upotrebu-android-aplikaciju-za-citanje-e-knjiga/167412/> (22.04.2016.).
14. eLektire. URL: <http://lektire.skole.hr/> (22.04.2016.).
15. European Court decides: „Lending rights for e-books the same as for paper books“. // Vereniging Openbare Bibliotheken. 10.11.2016. Dostupno na: <http://www.debibliotheken.nl/nc/de-vob/uitgaves/nieuws/bericht/european-court-decides-lending-rights-for-e-books-the-same-as-for-paper-books/> (22.11.2016.).

16. Five best free eBook creator software for Windows. // List of Freeware. Dostupno na: <http://listoffreeware.com/list-of-best-free-ebook-creator-software-for-windows/> (10.06.2016.).
17. Getting started. // Algonquin College:eTexts. Dostupno na: <http://www.algonquincollege.com/etexts/getting-started-vital-source/> (20.06.2016.).
18. Global Register of Publishers. URL: <https://grp.isbn-international.org/> (26.04.2016.).
19. How to edit book information in iBooks for Mac. 2016. // Apple Support. Dostupno na: <https://support.apple.com/en-us/HT203070> (20.06.2016.).
20. iBooks author. // Mac Apps Support. Dostupno na: <https://www.apple.com/support/mac-apps/ibooksauthor/> (20.06.2016.).
21. Independent book publishing for academics: Home. // MIT Libraries. Dostupno na: <http://libguides.mit.edu/independentpublishing> (29.05.2016.).
22. Institution as e-textbook publisher. // JISC Collections. Dostupno na: <https://www.jisc-collections.ac.uk/Institution-as-E-textbook-Publisher/> (23.06.2016.).
23. ISVU - Informacijski sustav visokih učilišta RH. URL: <http://www.isvu.hr/javno/hr/index.shtml> (17.04.2015.).
24. Izdavačka djelatnost, skupovi, udruge i programi popularizacije znanosti.// Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta. Dostupno na: <http://public.mzos.hr/Default.aspx?sec=2139> (23.5.2016.).
25. Lamaro Digital EDUKnjžara. URL: <https://lamarodigital.eduknjizara.hr/carnet/index.html> (22.04.2016.).
26. Libar. URL: <https://libar.carnet.hr/> (01.03.2016.).
27. Libar. 2015. // CARNet. Dostupno na: <http://www.carnet.hr/libar> (22.06.2016.).
28. Library publishing coalition. URL: <http://www.librarypublishing.org/about-us/mission> (01.05.2016.).
29. LibreOffice. URL: <http://www.libreoffice.org/> (01.03.2016.).
30. Mobilna aplikacija. // CARNet. Dostupno na: http://www.carnet.hr/libar/mobilna_aplikacija (22.06.2016.).
31. Mozvag – Preglednik studijskih programa. URL: <http://mozvag.srce.hr/preglednik/pregled/hr/tipvu/odabir.html;jsessionid=V3Z4KK6EUNtfCo72ew-AVbqy> (17.04.2015.).
32. Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja. Provedeni ispiti. // Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja. Dostupno na: http://www.ncvvo.hr/drzavnamatura/web/public/svi_ispiti (2.02.2016.).

33. O licencama: čemu služe naše licence. // Creative commons. Dostupno na:
<https://creativecommons.org/licenses/?lang=hr> (1.10.2016.).
34. O nama. 2016. // Agencija za znanost i visoko obrazovanje. Dostupno na:
<https://www.azvo.hr/hr/o-nama> (20.01.2016.).
35. Obrazovni sustav. // hrvatska.eu. Dostupno na: 2016.
<http://www.croatie.eu/article.php?id=35&lang=1> (2.02.2016.).
36. Online knjižara. // ekupi. Dostupno na: [http://www.ekupi.hr/Online-knjizara-g13552.aspx#SubPage\(1\)](http://www.ekupi.hr/Online-knjizara-g13552.aspx#SubPage(1)) (22.04.2016.).
37. Planet9: elektroničke knjige dostupne svima. 4.07.2011. // tportal.hr. Dostupno na:
<http://www.tportal.hr/scitech/tehn/136589/Planet9-elektronicke-knjige-dostupne-apsolutno-svima.html> (22.04.2016.).
38. Pojmovnik, 23.06.2015. // Cjeloživotno učenje. Dostupno na: <http://www.cjelozivotno-ucenje.hr/cjelo%C5%BEivotno-u%C4%8Denje/pojmovnik.aspx> (6.04.2016.).
39. Popis publikacija u izdanju Ekonomskog fakulteta u Osijeku. 2015. // Ekonomski fakultet u Osijeku. Dostupno na: <http://www.efos.unios.hr/knjiznica/wp-content/uploads/sites/19/2016/02/Popis-publikacija-u-izdanju-EFOS-a.pdf> (22.04.2016.).
40. Predstavljena hrvatska e-knjižnica. 9.12.2013. // Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu. Dostupno na: <http://www.nsk.hr/predstavljena-hrvatska-e-knjiznica/> (22.04.2016.).
41. Predstavljena prva hrvatska knjiga na iPad-u. // TIME.MK Dostupno na:
<http://cro.time.mk/cluster/805acc080b/predstavljena-prva-hrvatska-knjiga-na-ipad-u.html> (21.04.2016.).
42. PROFIL KLIK. // Profil Klett. Dostupno na:
<http://www.digitalniudzbenici.hr/profilklik.html> (1.05.2016.).
43. Profil klik digitalni. // PROFIL Klett. Dostupno na: <http://www.profil-klett.hr/skolski-portal/profil-klik-digitalni-udzbenici> (22.04.2016.).
44. PRO-MIL. URL: <http://www.pro-mil.hr/> (31.01.2016.).
45. Should I switch from OpenOffice to LibreOffice or Microsoft Office? 2015. // The Guardian. Dostupno na:
<https://www.theguardian.com/technology/askjack/2015/sep/03/switch-openoffice-libreoffice-or-microsoft-office> (22.06.2016.).
46. Sigil. URL: <https://sigil-ebook.com/> (15.02.2016.).

47. Technology. // Jisc collections. Dostupno na: <https://www.jisc-collections.ac.uk/Institution-as-E-textbook-Publisher/Programme/Technology/> (22.06.2016.).
48. Tko smo? Što smo? // Bulaja naklada. Dostupno na: <http://www.bulaja.com/onama.htm> (22.04.2016.).
49. TookBook.com. URL: <https://library.tookbook.com/> (26.04.2016.).
50. TookBook profitirao na izlasku HT-a i Vipneta iz e-knjiga. 22.06.2015. // Poslovni dnevnik. Dostupno na: <http://www.poslovni.hr/tehnologija/tookbook-profitirao-na-izlasku-ht-a-i-vipneta-iz-e-knjiga-297841> (22.04.2015.).
51. Tools for creating EPUB3 files. // DAISY Consortium. Dostupno na: <http://www.daisy.org/daisypedia/tools-creating-epub-3-files> (16.06.2016.)
52. Vip eKnjižara s 200 domaćih i stranih naslova. 1.07.2011. // Večernji list. Dostupno na: <http://www.vecernji.hr/techno/vip-eknjizara-s-200-domacih-i-stranih-naslova-307322> (22.04.2016.).
53. What is a MOBI file? 2016. //About Tech. Dostupno na: <http://pcsupport.about.com/od/fileextensions/f/mobifile.htm> (16.06.2016.).
54. Writing Commons. URL: <http://www.writingcommons.org/> (2.05.2016.).

Pravilnici

1. Pravilnik o izdavačkoj djelatnosti. 2010. // Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Medicinski fakultet: Dokumenti na razini medicinskog fakulteta Osijek. Dostupno na: http://www.mefos.unios.hr/images/dokumenti/pravilnici_i_dokumenti/dokumenti_fakultet/pravilnici/pravilnik_o_izdavackoj_djelatnosti_medicinskog_fakulteta_osijek.pdf (10.08.2015.).
2. Pravilnik o izdavačkoj djelatnosti, 2011. // Sveučilište u Splitu, Prirodoslovno-matematički fakultet, Dokumenti: Zakoni, statuti i pravilnici. Dostupno na: <http://www.pmfst.unist.hr/wp-content/uploads/2016/03/pravilnik-o-izdavackoj-djelatnosti2011.pdf> (29.04.2016.).
3. Pravilnik o izdavačkoj djelatnosti. 2014. // Hrvatsko katoličko sveučilište: Dokumenti. Dostupno na: <http://www.unicath.hr/hks2015/wp-content/uploads/2014/11/Pravilnik-o-izdava%C4%8Dkoj-djelatnosti.pdf> (10.08.2015.).

4. Pravilnik o izdavačkoj djelatnosti. 2014. // Sveučilište Sjever: Pravilnici. Dostupno na: <https://www.unin.hr/wp-content/uploads/Pravilnik-o-izdava%C4%8Dkoj-djelatnosti.pdf> (30.07.2015.).
5. Poslovnik o radu povjerenstva za nastavnu, stručnu i znanstveno-nastavnu literaturu Tehničkog veleučilišta u Zagrebu. // Tehničko veleučilište u Zagrebu: Osnovni akti. <http://www2.tvz.hr/pravni-akti-tvz/osnovni-akti/> (10.08.2015.).
6. Pravilnik o sveučilišnoj nastavnoj literaturi Sveučilišta u Zagrebu. 2010. // Sveučilište u Zagrebu: Pravilnici Sveučilišta u Zagrebu. Dostupno na: http://www.unizg.hr/fileadmin/rektorat/O_Sveucilistu/Dokumenti_javnost/Propisi/Pravilnici/Pravilnik-literatura-zaDISTRIBUCIJU.pdf (30.07.2015.).

Standardi

1. Adobe systems incorporated. Document management – Portable document format – Part 1: PDF 1.7. 2008. // Adobe. Dostupno na: http://www.adobe.com/content/dam/Adobe/en/devnet/acrobat/pdfs/PDF32000_2008.pdf (15.06.2016.).
2. BISG. Getting started with EDUPUB: a guide for understanding the EDUPUB Profile of EPUB 3. BISG:New York, 2015. Dostupno na: <https://www.bisg.org/publications/getting-started-edupub> (16.06.2016.).
3. EPUB. // IDPF. Dostupno na: <http://idpf.org/epub> (15.06.2016.).
4. EPUB for education. // IDPF. <http://idpf.org/edupub> (15.06.2016.).
5. EPUB for education. 2016. // IDPF. Dostupno na: <http://www.idpf.org/epub/profiles/edu/spec/education-20160211.html#h.24ql7ek53vx7> (15.06.2016.).
6. EPUB for education profile. // IDPF. Dostupno na: <http://www.idpf.org/epub/profiles/edu/> (15.06.2016.).
7. EPUB 3 overview: recommended specification. 2014. // IDPF. Dostupno na: <http://www.idpf.org/epub/301/spec/epub-overview.html#sec-features> (15.06.2016.).
8. Learning tools interoperability. // IMS Global Learning Consortium. Dostupno na: <https://www.imsglobal.org/activity/learning-tools-interoperability> (16.06.2016.).
9. Odluka o usvajanju standarda za izradu e-udžbenika. 2013. // Sveučilište u Rijeci: Normativni akti. Dostupno na: http://www.uniri.hr/files/staticki_dio/propisi_i_dokumenti/Odluka%20o%20usvajanju%2

Ostandarda%20za%20izradu%20e-udzbenika%20Sveucilista%20u%20Rijeci%20-%20prosinac%202013_.pdf (29.04.2016.).

10. Preporuke za izradu obrazovnih materijala za e-učenje. 2009. // Sveučilište u Rijeci: Odjel za biotehnologiju. E-learning. Dostupno na:
http://www.biotech.uniri.hr/files/Dokumenti/Preporuke_e-ucenje_2009_UNIRI.pdf
(29.04.2016.).
11. Standardi i smjernice za osiguravanje kvalitete na Europskom prostoru visokog obrazovanja, 2015. // ENQA. Dostupno na:
http://www.enqa.eu/indirme/esg/ESG%20in%20Croatian_by%20ASHE.pdf
(20.05.2016.).
12. Udžbenički standard. 2007. // Narodne novine, 7 (2007). Dostupno na: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2007_01_7_296.html (29.04.2016.).
13. Udžbenički standard. 2013. // Narodne novine, 65 (2013). Dostupno na: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2013_05_65_1291.html (29.04.2016.).

Strateški dokumenti i prilozi

1. European Commission, 2010. Europe 2020. // EUR-Lex. Dostupno na:
<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:EN:PDF>
(20.01.2016.).
2. Ključni podaci o poučavanju jezika u školama u Europi. 2012. // Eurydice-Eurostat. Dostupno na:
http://eacea.ec.europa.eu/Education/eurydice/documents/key_data_series/143HR.pdf
(4.04.2012.).
3. Nastavni plan i program za osnovnu školu. 2006. // Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta. Dostupno na: <http://public.mzos.hr/Default.aspx?sec=2197> (6.04.2016.).
4. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa. Nacionalni okvirni kurikulum. 2010. // Agencija za odgoj i obrazovanje. Dostupno na:
http://www.azoo.hr/index.php?option=com_content&id=1227:nacionalni-okvirni-kurikulum&Itemid=486 (20.01.2016.).
5. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa. Plan razvoja sustava odgoja i obrazovanja 2005.-2010. 2005. // Vlada Republike Hrvatske. Dostupno na:
[https://vlada.gov.hr/UserDocsImages//Sjednice/Arhiva//5 to%20C4%8Dka.pdf](https://vlada.gov.hr/UserDocsImages//Sjednice/Arhiva//5%20to%20C4%8Dka.pdf)
(20.04.2016.).

6. Odluka o donošenju Nacionalnog kurikulumu za rani i predškolski odgoj i obrazovanje. // Narodne novine br. 5, 2015. Dostupno na: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_01_5_95.html. (20.04.2016.).
7. Otvaranje obrazovanja: najčešća pitanja. 2013. // European Commission – Press Release Database. Dostupno na: http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-13-813_hr.htm (20.01.2016.).
8. Strategija obrazovanja, znanosti i tehnologije. // Narodne novine, 124 (2014). Dostupno na: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2014_10_124_2364.html (01.02.2015.).

Zakoni

1. Odluka o proglašenju zakona o izmjenama i dopunama zakona o udžbenicima za osnovnu i srednju školu. 2008. // Narodne novine, 152 (2008). Dostupno na: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2008_12_152_4153.html (29.04.2016.).
2. Odluka o proglašenju Zakona o visokim učilištima. // Narodne novine, 96 (1993). Dostupno na: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1993_10_96_1876.html. (20.04.2016.).
3. Pročišćeni tekst Zakona o društvenoj brizi o djeci predškolskog uzrasta. // Narodne novine, 18 (1991). Dostupno na: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1991_04_18_577.html. (15.03.2016.).
4. Ukaz o proglašenju Zakona o osnovnom školstvu. // Narodne novine, 59 (1990). Dostupno na: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1990_12_59_1159.html. (15.03.2016.).
5. Ukaz o proglašenju Zakona o ustrojstvu republičke uprave. // Narodne novine, 41 (1990). Dostupno na: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1990_10_41_789.html. (1.04.2016.).
6. Zakon o autorskom pravu i srodnim pravima: pročišćeni tekst zakona. // Zakon HR – pročišćeni tekstovi zakona. Dostupno na: <http://www.zakon.hr/z/106/Zakon-o-autorskom-pravu-i-srodnim-pravima> (29.05.2016.).
7. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o predškolskom odgoju i naobrazbi. // Narodne novine, 94 (2013). Dostupno na: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2013_07_94_2130.html. (15.04.2016.).
8. Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi. // Narodne novine, 87 (2008). Dostupno na: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2008_07_87_2789.html. (15.04.2016.).

9. Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi. 2014. // ZAKON HR. Dostupno na: <http://www.zakon.hr/z/317/Zakon-o-odgoju-i-obrazovanju-u-osnovnoj-i-srednjoj-%C5%A1koli> (15.04.2016.).
10. Zakon o predškolskom odgoju i naobrazbi. // Narodne novine, 10 (1997). Dostupno na: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1997_01_10_152.html. (15.04.2016.).
11. Zakon o udžbenicima za osnovnu i srednju školu. 2001. // Narodne novine, 117 (2001). Dostupno na: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2001_12_117_1958.html. (1.04.2016.).
12. Zakon o udžbenicima za osnovnu i srednju školu. 2006. // Narodne novine, 36 (2006). Dostupno na: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2006_03_36_906.html. (1.04.2016.).
13. Zakon o udžbenicima za osnovnu i srednju školu. 2010. // Narodne novine, 27 (2010). Dostupno na: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2010_03_27_644.html. (1.04.2016.).
14. Zakon o ustrojstvu republičke uprave (pročišćeni tekst). // Narodne novine, 34 (1992). Dostupno na: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1992_06_34_897.html. (01.04.2016.).
15. Zakon o Zavodu za školstvo Republike Hrvatske.// Narodne novine, 153 (2002). Dostupno na: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2002_12_153_2495.html. (15.04.2016.).
16. Zakon o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju. 2015. // ZAKON HR. Dostupno na: <http://www.zakon.hr/z/320/Zakon-o-znanstvenoj-djelatnosti-i-visokom-obrazovanju> (20.01.2016.).

10 PRILOZI

Prilog 1: Popis slika, tablica i grafikona

Slika 1. Odgojno-obrazovni ciklusi predškolskoga odgoja i obrazovanja	6
Slika 2. Odgojno-obrazovni ciklusi za stjecanje temeljnih kompetencija.....	8
Slika 3. Shema obrazovnog sustava u Hrvatskoj	10
Slika 4. Dijagram procesa izdavanja školskog udžbenika	22
Slika 5. Dijagram procesa izdavanja visokoškolskog udžbenika.....	23
Slika 6. Konceptualni model izrade elektroničkoga udžbenika	110
Slika 7. Primjer sučelja izrade elektroničke knjige u alatu Calibre	117
Slika 8. Prikaz elektroničke knjige u Calibre pregledniku za čitanje elektroničkih knjiga....	118
Slika 9. Primjer izrade elektroničke knjige u Creatavist alatu	119
Slika 10. Izgled primjera stranice elektroničke knjige u Creatavist alatu (internetski preglednik)	119
Slika 11. Izgled stranice elektroničke knjige u alatu Creatavist (pregled na mobilnom uređaju)	120
Slika 12. Prikaz sučelja izrade elektroničke knjige u Sigil alatu	122
Slika 13. Prikaz stranice elektroničke knjige izrađene u Sigil-u (u Calibre pregledniku)	122
Slika 14. Prikaz sučelja izrade elektroničke knjige u alatu LibreOffice Writer.....	124
Slika 15. Prikaz stranice elektroničke knjige u PDF formatu izrađene u LibreOffice Writer alatu	124
Slika 16. Prikaz sučelja izrade elektroničke knjige u alatu Libar	126
Slika 17. Prikaz naslovne stranice izrađene elektroničke knjige u alatu Libar preuzete u ePub formatu na autorovo računalo	127
Slika 18. Prikaz stranice sa sadržajem izrađene elektroničke knjige u alatu Libar preuzete u ePub formatu na autorovo računalo.....	127
Slika 19. Prikaz stranice s interaktivnim kvizom izrađene elektroničke knjige u alatu Libar preuzete u ePub formatu na autorovo računalo	128
Slika 20. Dijagram aktivnosti pri izdavanju elektroničkog udžbenika u visokom obrazovanju	131

Grafikon 1. Pojavnost kolegija engleskoga kao stranoga jezika (EFL) na državnim visokim učilištima u RH.....	61
Grafikon 2. Obvezna literatura EFL kolegija na svim visokim učilištima u RH.....	62
Grafikon 3. Nakladnici hrvatskih izdanja obvezne literature EFL kolegija na visokim učilištima u RH.....	62
Grafikon 4. Ispitanici prema području struke unutar koje predaju engleski kao strani jezik...	63
Grafikon 5. Format (tiskani i/ili elektronički) obvezne literature kolegija engleskoga kao stranoga jezika.....	64
Grafikon 6. Dostupnost obvezne literature na kolegijima engleskoga kao stranoga jezika.....	65
Grafikon 7. Broj udžbenika koji su objavili ispitani autori udžbenika za učenje engleskoga kao stranoga jezika	66
Grafikon 8. Nakladnici kod kojih su ispitani autori najviše objavljivali udžbenike	66
Grafikon 9. Mišljenje autora o nedostacima objave udžbenika u vlastitoj nakladi	67
Grafikon 10. Izjava autora o objavi elektroničkog udžbenika i elektroničkih nastavnih materijala.....	68
Grafikon 11. Broj udžbenika hrvatskih i stranih nakladnika prema razinama obrazovanja	71
Grafikon 12. Dokumenti izdavačke djelatnosti objavljeni na mrežnim stranicama 129 visokih učilišta u RH.....	71
Grafikon 13. Broj odgovora članova izdavačkih odbora i/ili povjerenstava distribuiran prema tipu visokog učilišta	74
Grafikon 14. Zaposlenje osoba u izdavačkim odborima i/ili povjerenstvima.....	74
Grafikon 15. Završeni stupanj obrazovanja zaposlenih u izdavačkim odborima i/ili povjerenstvima	75
Grafikon 16. Prisutnost pravilnika o izdavačkoj djelatnosti i/ili nastavnoj literaturi.....	76
Grafikon 17. Obveza pohrane nastavne literature prema mišljenju članova izdavačkih odbora	77
Grafikon 18. Distribucija literature u LMS-u i postojanje repozitorija na visokoškolskim ustanovama.....	77
Grafikon 19. Trendovi vezani za e-udžbenik na visokoškolskim ustanovama	78
Grafikon 20. Obveza pohrane nastavne literature prema mišljenju visokoškolskih nastavnika EFL kolegija.....	81
Grafikon 21. Nedostatci objave udžbenika u vlastitoj nakladi prema mišljenju visokoškolskih nastavnika.....	82
Grafikon 22. Objava elektroničkog udžbenika i materijala kod visokoškolskih nastavnika ...	83

Grafikon 23. Vrste udžbenika koje objavljuju ispitani nakladnici – podjela prema sustavu obrazovanja u Hrvatskoj.....	88
Grafikon 24. Vrste udžbenika koje objavljuju ispitani nakladnici – podjela prema mediju	89
Grafikon 25. Broj godina koliko ispitanici uče engleski.....	92
Grafikon 26. Najvažnija formalna obilježja elektroničkih knjiga prema mišljenju studenata.	94
Grafikon 27. Najvažnija intelektualna obilježja elektroničkih knjiga prema mišljenju studenata.....	94
Tablica 1. Smjernice za izradu elektroničkoga udžbenika definirane u projektu EBONI	41
Tablica 2. Značajke elektroničkoga udžbenika prema mišljenju autora	69
Tablica 3. Razvrstavanje dokumenata koji nisu pravilnici o izdavačkoj djelatnosti.....	72
Tablica 4. Trendovi vezani za e-udžbenik na visokoškolskim ustanovama prema mišljenju članova izdavačkih odbora	79
Tablica 5. Značajke elektroničkoga udžbenika prema mišljenju članova izdavačkih odbora .	80
Tablica 6. Mišljenje visokoškolskih nastavnika o vlastitoj izradi elektroničkoga udžbenika ...	83
Tablica 7. Trendovi vezani za e-udžbenik na visokoškolskim ustanovama prema mišljenju visokoškolskih nastavnika.....	84
Tablica 8. Značajke elektroničkoga udžbenika prema mišljenju visokoškolskih nastavnika ..	85
Tablica 9. Nužni kriteriji vrednovanja e-udžbenika prema mišljenju nakladnika odobrenih udžbenika	90
Tablica 10. Kriteriji kojima nakladnici vrednuju elektroničke udžbenike u praksi	91
Tablica 11. Mišljenja studenata o udžbenicima engleskoga jezika tijekom godina njihovog školovanja.....	92
Tablica 12. Studentske navike korištenja elektroničkih knjiga	93
Tablica 13. Mišljenje studenata o elektroničkom udžbeniku za učenje engleskoga kao stranoga jezika.....	95
Tablica 14. Prednosti i nedostaci elektroničkoga formata prema mišljenju studenata Sveučilišta u Zagrebu	96
Tablica 15. Elektronički udžbenici tvrtke PRO-MIL.....	100
Tablica 16. EFL naslovi korišteni u visokoškolskom obrazovanju pronađeni u MZOS-u	101
Tablica 17. Obrazac za evaluaciju obilježja elektroničkoga udžbenika.....	133

Prilog 2: Popis nakladnika kojima je upućen upitnik

r.b.	Naziv nakladnika	Sjedište
1.	Alfa d.d., za izdavačke, grafičke i trgovačke poslove	10 000 Zagreb, Nova Ves 23a
2.	Algoritam d.o.o.	10 000 Zagreb, Harambašićeva 19
3.	Alka script d.o.o.	10 000 Zagreb, Nehajska 42
4.	Centar za dopisno obrazovanje Birotehnika	10 000 Zagreb, Gundulićeva 24
5.	Centar za odgoj i obrazovanje "Vinko Bek"	10 000 Zagreb, Kušlanova 59a
6.	Autorska naklada Ć. i R. Koludrović	51 000 Rijeka, Braće Branchetta 40
7.	Dominović d.o.o.	10 001 Zagreb, Trnjanska 54 a
8.	Edit Rijeka	51 000 Rijeka, Zvonimirova 20a
9.	Element d.o.o.	10 000 Zagreb, Menčetićeva 2
10.	Elektrostojarška škola Varaždin	42 000 Varaždin, Hallerova aleja 5
11.	Glas koncila	10 000 Zagreb, Kaptol 8
12.	Golden marketing - Tehnička knjiga	10 000 Zagreb, Jurišićeva 10
13.	Hrvatsko književno društvo sv. Jeronima	10 000 Zagreb, Trg kralja Tomislava 21
14.	Hrvatska knjižnica za slijepe	10 000 Zagreb, Šenočina 34
15.	HoReBa d.o.o.	52 100 Pula, Mutilska 7
16.	Hrvatsko stenografsko društvo	10 000 Zagreb, Teslina 5/I.
17.	Hrvatska sveučilišna naklada	10 000 Zagreb, Ulica grada Vukovara 68
18.	Hrvatski savez slijepih	10 000 Zagreb, Draškovićeva 80
19.	Hrvatska školska kartografija	10 000 Zagreb, Radnička cesta 34A
20.	NIU "JEDNOTA"	43 500 Daruvar, Trg kralja Tomislava 7
21.	Josip Jureković	10 000 Zagreb, Talovčeva 3/I.
22.	Kairos izdavaštvo d.o.o.	10 000 Zagreb, Kučerina 70
23.	Klett Verlag d.o.o.	10 000 Zagreb, Domagojeva 15
24.	Kršćanska sadašnjost d.o.o.	10 000 Zagreb, p.p. 434, Marulićev trg 14
25.	Naklada Lučić	31 207 Tenja, Osijek, Osječka 93

r.b.	Naziv nakladnika	Sjedište
26.	Naklada Ljevak	10 000 Zagreb, Kopačevski put 1c
27.	MATE d.o.o. za marketing tehnologija	10 000 Zagreb, Jandrićeva 12
28.	MERIDIJANI, izdavačka kuća	10 430 Samobor, Obrtnička 17
29.	MEŠIHAT ISLAMSKJE ZAJEDNICE	10 000 Zagreb, Tomašićeva 12
30.	Medicinska naklada d.o.o.	10 000 Zagreb, Cankarova 13
31.	Neodidacta d.o.o.	10 000 Zagreb, Varičakova 9
32.	OELT Limited Podružnica	10 000 Zagreb, Maksimirska cesta 98
33.	Palga d.o.o.	21 000 Split, Mažuranićevo šetalište 44
34.	PASANEC d.o.o., grafička proizvodnja i trgovina	10 410 Velika Gorica, HBZ 41
35.	Pučko otvoreno učilište Zagreb	10 000 Zagreb, Ulica grada Vukovara 68
36.	Profil International d.o.o.	10 000 Zagreb, Bužanova 20A
37.	PRO-MIL d.o.o. za nakladu, informatiku i edukaciju	42 000 Varaždin, R. Boškovića 20
38.	Prosvjeta d.o.o.	10 000 Zagreb, Dragutina Golika 32
39.	Ravel d.o.o.	10 000 Zagreb, Brajkovićevo prilaz 13
40.	Salesiana d.o.o.	10 000 Zagreb, Srebrnjak 101
41.	Savez Slovaka	31 500 Našice, Kralja Zvonimira 3
42.	Slap	10 450 Jastrebarsko, Franje Tuđmana 33
43.	Srednja strukovna škola Varaždin	42 000 Varaždin, Božene Plazzeriano 4
44.	Srednja škola Bedekovčina	49 221 Bedekovčina, Ljudevita Gaja 1
45.	SysPrint d.o.o.	10 000 Zagreb, Medarska 69
46.	Škola za cestovni promet	10 000 Zagreb, Trg J. F. Kennedyja 8
47.	Školska knjiga d.d.	10 000 Zagreb, Masarykova 28
48.	Školske novine d.o.o.	10 000 Zagreb, Hebrangova 40
49.	Tiflo globus d.o.o.	40 000 Čakovec, Valenta Morandinija 17
50.	TIPEX d.o.o., Zagreb	10 000 Zagreb, V. Novaka 19
51.	Tiskara Pavleković	20 000 Dubrovnik, Riječka 19

r.b.	Naziv nakladnika	Sjedište
52.	Tehnička škola Imotski	21 260 Imotski, Brune Bušića b.b.
53.	Tehnička škola Zagreb	10 000 Zagreb, Palmotičeva 84
54.	UM d.o.o., Mijo Matošević	35 400 Nova Gradiška, Slavča 54b
55.	Ustanova za kulturu i informiranje Media Hungarica	31 327 Bilje, Šandora Petefija 78
56.	Udruženje za unapređivanje obrazovanja slijepih i slabovidnih osoba	10 000 Zagreb, Domagojeva 27
57.	V.B.Z. d.o.o.	10 010 Zagreb, Dračevićka 12
58.	Zrinski d.d.	40 000 Čakovec, Dr. Ivana Novaka 13

Prilog 3: Popis javnih visokih učilišta

Naziv visokog učilišta	Vrsta visokog učilišta	URL mrežne stranice
Agronomski fakultet	Javno sveučilište	http://www.agr.unizg.hr/
Akademija dramske umjetnosti	Javno sveučilište	http://www.adu.unizg.hr/
Akademija likovnih umjetnosti	Javno sveučilište	http://www.alu.hr/alu/cms/index.php
Akademija primijenjenih umjetnosti	Javno sveučilište	http://www.apuri.hr/
Arhitektonski fakultet	Javno sveučilište	http://www.arhitekt.unizg.hr/default.aspx
Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet	Javno sveučilište	http://www.erf.unizg.hr/
Ekonomski fakultet - ZG	Javno sveučilište	http://www.efzg.unizg.hr/
Ekonomski fakultet - OS	Javno sveučilište	http://www.efos.unios.hr/
Ekonomski fakultet - RI	Javno sveučilište	https://www.efri.uniri.hr
Ekonomski fakultet - ST	Javno sveučilište	http://www.efst.unist.hr/
Elektrotehnički fakultet	Javno sveučilište	http://www.etfos.unios.hr/
Fakultet elektrotehnike i računarstva	Javno sveučilište	http://www.fer.unizg.hr/
Fakultet elektrotehnike, strojarstva i brodogradnje	Javno sveučilište	https://www.fesb.hr/
Fakultet građevinarstva, arhitekture i geodezije	Javno sveučilište	http://gradst.unist.hr/
Fakultet kemijskog inženjerstva i tehnologije	Javno sveučilište	https://www.fkit.unizg.hr
Fakultet organizacije i informatike u Varaždinu	Javno sveučilište	http://www.foi.unizg.hr/
Fakultet političkih znanosti	Javno sveučilište	http://www.fpzg.unizg.hr/
Fakultet prometnih znanosti	Javno sveučilište	http://www.fpz.unizg.hr/
Fakultet strojarstva i brodogradnje	Javno sveučilište	https://www.fsb.unizg.hr/pocetna.php
Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Opatija	Javno sveučilište	http://www.fthm.uniri.hr/
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti	Javno sveučilište	http://web.foozos.hr/index.php?lang=hr
Farmaceutsko-biokemijski fakultet	Javno sveučilište	http://www.pharma.unizg.hr/hr/
Filozofski fakultet (Osijek)	Javno sveučilište	http://www.ffos.unios.hr/
Filozofski fakultet (Zagreb)	Javno sveučilište	http://www.ffzg.unizg.hr/
Filozofski fakultet (Split)	Javno sveučilište	www.ffst.hr
Filozofski fakultet Družbe Isusove	Javno sveučilište	http://www.ffdi.hr/
Filozofski fakultet u Rijeci	Javno sveučilište	http://www.ffri.uniri.hr/hr/

Naziv visokog učilišta	Vrsta visokog učilišta	URL mrežne stranice
Geodetski fakultet	Javno sveučilište	http://www.geof.unizg.hr/
Geotehnički fakultet	Javno sveučilište	http://www.gfv.unizg.hr/hr/index.html
Građevinski fakultet (Rijeka)	Javno sveučilište	http://www.gradri.hr/hr/
Građevinski fakultet (Osijek)	Javno sveučilište	http://www.gfos.unios.hr/portal/index.php/pocetna.html
Građevinski fakultet (Zagreb)	Javno sveučilište	http://www.grad.unizg.hr/
Grafički fakultet	Javno sveučilište	http://www.grf.unizg.hr/
Hrvatski studiji	Javno sveučilište	http://www.hrstud.unizg.hr/
Katolički bogoslovni fakultet (Zagreb)	Javno sveučilište	http://www.kbf.unizg.hr/
Katolički bogoslovni fakultet (Split)	Javno sveučilište	http://www.kbf.unist.hr/index.html
Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu	Javno sveučilište	http://www.djkbkf.unios.hr/hr/
Kemijsko-tehnološki fakultet	Javno sveučilište	https://www.ktf.unist.hr/
Kineziološki fakultet (Zagreb)	Javno sveučilište	http://www.kif.unizg.hr/
Kineziološki fakultet (Split)	Javno sveučilište	http://www.kifst.unist.hr/
Medicinski fakultet (Zagreb)	Javno sveučilište	http://www.mef.unizg.hr/index.php
Medicinski fakultet (Osijek)	Javno sveučilište	http://www.mefos.unios.hr/index.php/hr/
Medicinski fakultet (Rijeka)	Javno sveučilište	http://www.medri.uniri.hr/
Medicinski fakultet (Split)	Javno sveučilište	http://www.mefst.unist.hr/default.aspx?id=8
Metalurški fakultet	Javno sveučilište	http://www.simet.unizg.hr/
Muzička akademija	Javno sveučilište	http://www.muza.unizg.hr/
Odjel za biologiju	Javno sveučilište	http://biologija.unios.hr/webbio/
Odjel za biotehnologiju	Javno sveučilište	http://www.biotech.uniri.hr/hr/
Odjel za fiziku (Osijek)	Javno sveučilište	http://www.fizika.unios.hr/
Odjel za fiziku (Rijeka)	Javno sveučilište	http://www.phy.uniri.hr/hr/
Odjel za informatiku	Javno sveučilište	http://www.inf.uniri.hr/hr/
Odjel za kemiju	Javno sveučilište	http://www.kemija.unios.hr/
Odjel za kulturologiju	Javno sveučilište	http://kulturologija.unios.hr/
Odjel za matematiku (Rijeka)	Javno sveučilište	http://www.math.uniri.hr/hr/
Odjel za matematiku (Osijek)	Javno sveučilište	http://www.mathos.unios.hr/
Poljoprivredni fakultet	Javno sveučilište	http://www.pfos.unios.hr/
Pomorski fakultet (Split)	Javno sveučilište	http://www.pfst.hr/hr/
Pomorski fakultet u Rijeci	Javno sveučilište	http://www.pfri.uniri.hr/hr/
Pravni fakultet (Rijeka)	Javno sveučilište	http://pravri.uniri.hr/hr/

Naziv visokog učilišta	Vrsta visokog učilišta	URL mrežne stranice
Pravni fakultet (Osijek)	Javno sveučilište	http://www.pravos.unios.hr/pfo/
Pravni fakultet (Zagreb)	Javno sveučilište	http://www.pravo.unizg.hr/
Pravni fakultet (Split)	Javno sveučilište	http://www.pravst.hr/
Prehrambeno-biotehnološki fakultet (Zagreb)	Javno sveučilište	http://www.pbf.unizg.hr/
Prehrambeno-tehnološki fakultet (Osijek)	Javno sveučilište	http://www.ptfos.unios.hr/
Prirodoslovno-matematički fakultet	Javno sveučilište	http://www.pmf.unizg.hr/
Prirodoslovno-matematički fakultet u Splitu	Javno sveučilište	http://www.pmfst.unist.hr/
Rudarsko-geološko-naftni fakultet	Javno sveučilište	http://www.rgn.unizg.hr/hr/
Stomatološki fakultet	Javno sveučilište	http://www.sfzg.unizg.hr/
Strojarski fakultet	Javno sveučilište	http://www.sfsb.unios.hr/
Sveučilišni odjel za forenzične znanosti	Javno sveučilište	http://forenzika.unist.hr/
Sveučilišni odjel za stručne studije	Javno sveučilište	http://www.oss.unist.hr/
Sveučilišni odjel za studije mora	Javno sveučilište	http://more.unist.hr/
Sveučilišni odjel zdravstvenih studija	Javno sveučilište	http://ozs.unist.hr/
Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku	Javno sveučilište	http://www.unios.hr/
Sveučilište Jurja Dobrile u Puli	Javno sveučilište	http://www.unipu.hr/
Sveučilište u Dubrovniku	Javno sveučilište	http://www.unidu.hr/
Sveučilište u Rijeci	Javno sveučilište	http://www.uniri.hr/
Sveučilište u Splitu	Javno sveučilište	http://www.unist.hr/
Sveučilište u Zadru	Javno sveučilište	http://www.unizd.hr/
Sveučilište u Zagrebu	Javno sveučilište	http://www.unizg.hr/
Šumarski fakultet	Javno sveučilište	http://www.sumfak.unizg.hr/
Tehnički fakultet	Javno sveučilište	http://www.riteh.uniri.hr/
Tekstilno-tehnološki fakultet	Javno sveučilište	http://www.ttf.unizg.hr/
Učiteljski fakultet (Rijeka)	Javno sveučilište	http://www.ufri.uniri.hr/hr/
Učiteljski fakultet u Zagrebu	Javno sveučilište	http://www.ufzg.unizg.hr/
Umjetnička akademija	Javno sveučilište	http://www.uaos.unios.hr/
Umjetnička akademija	Javno sveučilište	http://www.umas.unist.hr/
Veterinarski fakultet	Javno sveučilište	http://www.vef.unizg.hr/
Međimursko veleučilište u Čakovcu	Javno veleučilište	http://www.mev.hr/
Tehničko veleučilište u Zagrebu	Javno veleučilište	http://www.tvz.hr/
Veleučilište "Lavoslav Ružička" u Vukovaru	Javno veleučilište	http://www.vevu.hr/
Veleučilište "Marko Marulić" u	Javno veleučilište	http://www2.veleknin.hr/veleknin/

Naziv visokog učilišta	Vrsta visokog učilišta	URL mrežne stranice
Kninu		web/index.php/cro
Veleučilište "Nikola Tesla" u Gospiću	Javno veleučilište	http://www.velegs-nikolatesla.hr/vele/index.php/hr
Veleučilište u Karlovcu	Javno veleučilište	http://www.vuka.hr/index.php?id=veleuciliste_u_karlovcu
Veleučilište u Požegi	Javno veleučilište	http://www.vup.hr/index.aspx
Veleučilište u Rijeci	Javno veleučilište	http://www.veleri.hr/
Veleučilište u Slavanskom Brodu	Javno veleučilište	http://www.vusb.hr/hr/
Veleučilište u Šibeniku	Javno veleučilište	http://www.vus.hr/index3.php/
Zdravstveno veleučilište u Zagrebu	Javno veleučilište	http://www.zvu.hr/
Visoka policijska škola u Zagrebu	Javna visoka škola	http://www.policija.hr/6676.aspx
Visoka škola za menadžment u turizmu i informatici u Virovitici	Javna visoka škola	http://www.vsmti.hr/
Visoko gospodarsko učilište u Križevcima	Javna visoka škola	http://www.vguk.hr/

Prilog 4: Popis privatnih visokih učilišta

Naziv visokog učilišta	Vrsta visokog učilišta	web
DIU Libertas međunarodno sveučilište	Privatno sveučilište	http://www.diu.hr/
Hrvatsko katoličko sveučilište	Privatno sveučilište	http://www.unicath.hr/
Sveučilište Sjever	Privatno sveučilište	http://www.unin.hr/
Veleučilište "Hrvatsko Zagorje" Krapina	Privatno veleučilište	http://www.vhzk.hr/
Veleučilište Velika Gorica	Privatno veleučilište	http://www.vvg.hr/
Veleučilište VERN	Privatno veleučilište	http://www.vern.hr/
Politehnika Pula - Visoka tehničko-poslovna škola s pravom javnosti	Privatna visoka škola	http://www.politehnika-pula.hr/
RIT Croatia	Privatna visoka škola	http://www.croatia.rit.edu/
RRiF Visoka škola za financijski menadžment	Privatna visoka škola	http://www.rvs.hr/
Teološki fakultet "Matija Vlačić Ilirik" s pravom javnosti	Privatna visoka škola	http://www.tfmvi.hr/
TV Akademija - Visoka škola multimedijских i komunikacijskih tehnologija u Splitu	Privatna visoka škola	http://www.tv-akademija.com/
Visoka poslovna škola "Libertas"	Privatna visoka škola	http://www.vps-libertas.hr/
Visoka poslovna škola "PAR"	Privatna visoka škola	http://www.par.hr/
Visoka poslovna škola "Zagreb"	Privatna visoka škola	http://www.vpsz.hr/
Visoka poslovna škola s pravom javnosti, Višnjani	Privatna visoka škola	http://www.vpsvisnjani.hr/
Visoka škola međunarodnih odnosa i diplomacije Dag Hammarskjöld	Privatna visoka škola	http://www.diplomacija.hr/
Visoka škola tržišnih komunikacija "Agora"	Privatna visoka škola	http://www.vsa.hr/hr/
Visoka škola za ekonomiju, poduzetništvo i upravljanje "Nikola Šubić Zrinski"	Privatna visoka škola	http://www.zrinski.org/nikola/
Visoka škola za informacijske tehnologije u Zagrebu	Privatna visoka škola	http://www.vsite.hr/
Visoka škola za inspekcijski i kadrovski menadžment	Privatna visoka škola	http://www.vsikmp.hr/
Visoka škola za menadžment i dizajn "Aspira"	Privatna visoka škola	http://www.aspira.hr/
Visoka škola za poslovanje i upravljanje "Baltazar Adam Krčelić"	Privatna visoka škola	http://www.bak.hr/Hrvatski/Home-47.html
Visoka škola za primijenjeno računarstvo "Algebra"	Privatna visoka škola	http://www.racunarstvo.hr/
Visoka škola za sigurnost	Privatna visoka škola	http://www.vss.hr/
Visoka tehnička škola u Bjelovaru	Privatna visoka škola	http://vtsbj.hr/
Visoko učilište "Effectus" - visoka škola za financije i pravo	Privatna visoka škola	http://www.effectus-uciliste.eu/
Zagrebačka škola ekonomije i managementa	Privatna visoka škola	http://www.zsem.hr/index.php/hr/

Prilog 5: Upitnik proveden među nakladnicima

Udžbenici hrvatskih nakladnika

Poštovani,

zahvaljujem Vam se što ste odvojili Vaše dragocjeno vrijeme za popunjavanje ovog upitnika.

Istraživanje se provodi za potrebe izrade doktorske disertacije pod naslovom: "Hrvatski elektronički udžbenik za učenje engleskoga kao stranoga jezika u visokoškolskom obrazovanju".

Sudjelovanje u anketi je anonimno, a Vaši odgovori bit će korišteni isključivo u znanstvene svrhe i u potpunosti su tajni. Ispunjavanje Vam ne bi trebalo oduzeti više od desetak minuta vremena.

Ukoliko budete imali pitanja vezana uz popunjavanje ankete, izvolite se obratiti nadpesut@vsite.hr i 099 8010233. Anketa će biti dostupna do 21. studenog 2015. godine.

Još jednom, hvala na suradnji!

Darija Pešut

Visoka škola za informacijske tehnologije, Zagreb

Udžbenici hrvatskih nakladnika

* 1. Odaberite mjesto u kojem se nalazi sjedište vaše nakladničke kuće.

* 2. Odaberite sve vrste udžbenika koje objavljuje vaša nakladnička kuća (podjela prema sustavu obrazovanja u RH).

- udžbenici za predškolski odgoj
- udžbenici za osnovno obrazovanje
- udžbenici za srednje obrazovanje
- udžbenici za visoko obrazovanje

* 3. Odaberite sve vrste udžbenika koje objavljuje vaša nakladnička kuća (podjela prema mediju).

- tiskani
- tiskani s popratnim multimedijским nastavnim materijalima
- elektronički (online)
- elektronički (na DVD-u)

* 4. Odaberite kriterije prema kojima vrednujete udžbenike za objavu.

- prema standardima i zahtjevima za izradu udžbenika u Udžbeničkom standardu
- prema standardima Udruge američkih izdavača (AAP) - sadržaj, pristupačnost i pedagoški zahtjevi
- prema nekim drugim standardima (molimo precizirajte)

* 5. Objavljuje li vaša nakladnička kuća elektroničke udžbenike?

- DA
- NE

Udžbenici hrvatskih nakladnika

* 6. Planira li vaša nakladnička kuća u budućnosti objavljivati elektroničke udžbenike?

- DA
- NE
- ne znam odgovor na to pitanje

* 7. Navedite koji su kriteriji prema vašem mišljenju nužni za vrednovanje elektroničkih udžbenika.

- A)
- B)
- C)
- D)

Udžbenici hrvatskih nakladnika

* 8. Razlikuju li se kriteriji vrednovanja vaše nakladničke kuće za tiskane i elektroničke udžbenike? (pitanje se odnosi na kriterije za sadržaj i opremu udžbenika)

- DA
- NE

* 9. Navedite kriterije kojima vrednujete elektroničke udžbenike.

- A)
- B)
- C)
- D)

* 10. Postoji li elektronički udžbenik za učenje engleskog kao stranog jezika objavljen u izdanju vaše nakladničke kuće?

- DA
- NE

Udžbenici hrvatskih nakladnika

* 11. Odaberite medij putem kojeg se takav udžbenik distribuira:

- na DVD-u
- online

* 12. Ima li takav udžbenik svoju tiskanu inačicu?

- DA
- NE

Udžbenici hrvatskih nakladnika

* 13. Navedite trenutni broj tiskanih udžbenika za učenje engleskoga kao stranoga jezika STRANIH (inozemnih) autora vaše izdavačke kuće.

* 14. Navedite trenutni broj tiskanih udžbenika za učenje engleskoga kao stranoga jezika DOMAĆIH autora vaše izdavačke kuće.

* 15. Navedite okvirne bruto troškove izdavanja jednog primjerka tiskanog udžbenika u HRK.

* 16. Odaberite okvirnu bruto zaradu koju autori ostvare po jednom primjerku tiskanog udžbenika.

- manje od 20 HRK
- 20-40 HRK
- 41-60 HRK
- 61-100 HRK
- drugo (molimo precizirajte)

Prilog 6: Upitnik proveden među autorima

Hrvatski udžbenici za učenje engleskoga kao stranoga jezika

Poštovani,

zahvaljujem Vam se što ste odvojili Vaše dragocjeno vrijeme za popunjavanje ovog upitnika.

Istraživanje se provodi za potrebe izrade doktorske disertacije pod naslovom: "Hrvatski elektronički udžbenik za učenje engleskoga kao stranoga jezika u visokoškolskom obrazovanju".

Sudjelovanje u anketi je anonimno, a Vaši odgovori bit će korišteni isključivo u znanstvene svrhe i u potpunosti su tajni. Ispunjavanje Vam ne bi trebalo oduzeti više od desetak minuta vremena.

Ukoliko budete imali pitanja vezana uz popunjavanje ankete, izvolite se obratiti na dpesut@vsite.hr i 099 8010233. Anketa će biti dostupna do 21. studenog 2015. godine.

Još jednom, hvala na suradnji!

Darija Pešut

Visoka škola za informacijske tehnologije, Zagreb

Hrvatski udžbenici za učenje engleskoga kao stranoga jezika

* 1. Odaberite vašu dobnu skupinu.

- 21-30
- 31-40
- 41-50
- 51-60
- 61 i više

* 2. Spol

- M
- Ž

* 3. Završeni stupanj obrazovanja

- VSS, prvostupnik
- VSS, magistar struke
- VSS, profesor jezika
- VSS, ostalo
- mr.sc.
- dr.sc.

* 4. Zaposlenje

- nastavnik u osnovnoj školi
- nastavnik u srednjoj školi
- drugo (molimo precizirajte)

* 5. Odaberite stupanj vlastite informacijske pismenosti.

- nizak
- srednji
- visok

Hrvatski udžbenici za učenje engleskoga kao stranoga jezika

* 6. Autor/ica sam udžbenika za:

- osnovnu školu
- srednju školu

* 7. Broj udžbenika za učenje engleskoga kao stranoga jezika koji sam do sada objavio/la, iznosi:

* 8. Objavljujem u suradnji s drugim autorima.

- DA
- NE

* 9. Navedite nakladnike kod kojih ste do sada objavljivali svoje udžbenike.

A)

B)

C)

D)

* 10. Odaberite kriterij(e) prema kojem ste birali nakladnika za izdavanje vašeg udžbenika.

broj objavljenih naslova

profil

renomiranost

lokacija

savjet priznatog autora

drugo (molimo precizirajte)

Hrvatski udžbenici za učenje engleskoga kao stranoga jezika

* 11. Odaberite tko je od navedenih financirao objavu vašeg udžbenika.

institucija u kojoj ste zaposleni

privatni sponzor

drugo (molimo precizirajte)

* 12. Objavio/la sam udžbenik u vlastitoj nakladi.

DA, jednom

DA, više puta

NE, nikada

* 13. Odaberite ono što najbolje odgovara vašem mišljenju.

niti se slažem, niti se ne

uopće se ne slažem   uglavnom se ne slažem   slažem   uglavnom se slažem   u potpunosti se slažem

* 14. Odaberite koji su prema vašem mišljenju nedostaci objave udžbenika u vlastitoj nakladi.

- problem distribucije
- vjerodostojnost udžbenika
- smatram da nema nedostataka
- drugo (molimo precizirajte)

Hrvatski udžbenici za učenje engleskoga kao stranoga jezika

* 15. Odaberite načine distribucije vašeg udžbenika prema mediju objavljivanja.

Načini distribucije

Tiskani udžbenik

Tiskani udžbenik s
popratnim
multimedijским
nastavnim materijalima

Elektronički udžbenik
(online)

Elektronički udžbenik
(na DVD-u)

drugo (molimo precizirajte)

* 16. Odaberite okvirnu bruto zaradu koju ostvarite po jednom primjerku udžbenika.

- manje od 20 HRK
- 20-40 HRK
- 41-60 HRK
- više od 60 HRK
- ostvario/la sam jednokratnu autorsku naknadu
- ne ostvarujem zaradu

* 17. Odaberite što vas je motiviralo za pisanje udžbenika.

- zarada
- potreba za nastavnim sredstvom
- vlastita ambicija
- poticaj kolege/ice
- drugo (molimo precizirajte)

Hrvatski udžbenici za učenje engleskoga kao stranoga jezika

* 18. Objavio/la sam elektronički udžbenik.

- DA, jednom
- DA, više puta
- NE, nikada

* 19. Objavio/la sam elektroničke nastavne materijale koji nisu udžbenik.

- DA, jednom
- DA, više puta
- NE, nikada

* 20. Odvažio/la bih se napisati elektronički udžbenik za učenje engleskoga kao stranoga jezika koristeći besplatni računalni program.

niti se slažem, niti se ne
slažem

uopće se ne slažem   uglavnom se ne slažem   slažem   uglavnom se slažem   u potpunosti se slažem

* 21. Smatrate li korisnim sudjelovanje na radionici/seminaru o izradi elektroničkog udžbenika?

- DA
- NE

* 22. Navedite koje značajke bi prema vašem mišljenju elektronički udžbenik morao imati.

- A)
- B)
- C)
- D)
- E)

Prilog 7: Upitnik proveden među visokoškolskim nastavnicima

Obvezna literatura kolegija engleskoga kao stranoga jezika na hrvatskim visokim učilištima

Poštovani,

zahvaljujem Vam se što ste odvojili Vaše dragocjeno vrijeme za popunjavanje ovog upitnika.

Istraživanje se provodi za potrebe izrade doktorske disertacije pod naslovom: "Hrvatski elektronički udžbenik za učenje engleskoga kao stranoga jezika u visokoškolskom obrazovanju".

Sudjelovanje u anketi je anonimno, a Vaši odgovori bit će korišteni isključivo u znanstvene svrhe i u potpunosti su tajni. Ispunjavanje Vam ne bi trebalo oduzeti više od desetak minuta vremena.

Ukoliko budete imali pitanja vezana uz popunjavanje ankete, izvolite se obratiti na dpesut@vsite.hr i 099 8010233. Anketa će biti dostupna do 21. studenog 2015. godine.

Još jednom, hvala na suradnji!

Darija Pešut

Visoka škola za informacijske tehnologije, Zagreb

Obvezna literatura kolegija engleskoga kao stranoga jezika na hrvatskim visokim učilištima

* 1. Vaša dobna skupina:

- 21-30
- 31-40
- 41-50
- 51-60
- 61 i više

* 2. Spol

- M
- Ž

* 3. Završeni stupanj obrazovanja:

- VSS, prvostupnik
- VSS, magistar struke
- VSS, profesor jezika
- VSS, ostalo
- mr.sc.
- dr.sc.

* 4. Zaposlenje

- lektor
- predavač
- asistent
- viši predavač
- docent
- profesor visoke škole
- sveučilišni profesor
- drugo (molimo precizirajte)

* 5. Odaberite stupanj vlastite informacijske pismenosti.

- nizak
- srednji
- visok

Obvezna literatura kolegija engleskoga kao stranoga jezika na hrvatskim visokim učilištima

* 6. Odaberite područje unutar kojeg predajete engleski struke.

* 7. Obvezna literatura na kolegijima engleskoga kao stranoga jezika jest u:

- tiskanom obliku
- elektroničkom obliku

* 8. Obvezna literatura na kolegijima engleskoga kao stranoga jezika jest na:

- hrvatskom jeziku
- engleskom jeziku

* 9. Obvezna literatura na kolegijima engleskoga kao stranoga jezika jest:

- udžbenik
- monografija
- priručnik
- drugo (molimo precizirajte)

* 10. Obvezna literatura na kolegijima engleskoga kao stranoga jezika jest:

- autorsko djelo
- recenzirano autorsko djelo
- udžbenik inozemnog izdavača
- knjiga inozemnog izdavača

* 11. Obvezna literatura na kolegijima engleskoga kao stranoga jezika distribuirana je studentima:

- u tiskanom obliku
- kroz institucijski LMS (Learning Management System) sustav
- kroz institucijski repozitorij
- nije distribuirana, student/ica mora sam/a nabaviti literaturu
- drugo (molimo precizirajte)

* 12. Na mom visokom učilištu postoji obveza pohrane nastavne literature u:

- institucijski LMS (Learning Management System) sustav
- institucijski repozitorij
- drugo (molimo precizirajte)

* 13. Autor/ica sam obvezne literature (ili jednog dijela) na kolegiju engleskoga kao stranoga jezika.

- DA
- NE

Obvezna literatura kolegija engleskoga kao stranoga jezika na hrvatskim visokim učilištima

* 14. Djelo čiji/a sam autor/ica izdano je:

- u vlastitoj nakladi
- u nakladi visokog učilišta
- kod komercijalnog nakladnika (molimo navedite)

* 15. Odaberite kriterij(e) prema kojem ste birali nakladnika za izdavanje vašeg udžbenika.

- broj objavljenih naslova
- profil
- renomiranost
- lokacija
- savjet priznatog autora
- drugo (molimo precizirajte)

* 16. Objavljujem u suradnji s drugim autorima.

- DA
- NE

* 17. Objavio/la sam udžbenik za učenje engleskoga kao stranoga jezika.

DA

NE

Obvezna literatura kolegija engleskoga kao stranoga jezika na hrvatskim visokim učilištima

* 18. Odaberite tko je od navedenih financirao objavu vašeg udžbenika.

institucija u kojoj ste zaposleni

privatni sponzor

drugo (molimo precizirajte)

* 19. Odaberite okvirnu bruto zaradu koju ostvarite po jednom primjerku udžbenika.

manje od 20 HRK

20-40 HRK

41-60 HRK

više od 60 HRK

ostvario/la sam jednokratnu autorsku naknadu

ne ostvarujem zaradu

* 20. Odaberite načine distribucije vašeg udžbenika prema mediju objavljivanja.

Načini distribucije

Tiskani udžbenik	<input type="text"/>
Tiskani udžbenik s popratnim multimedijским nastavnim materijalima	<input type="text"/>
Elektronički udžbenik (online)	<input type="text"/>
Elektronički udžbenik (na DVD-u)	<input type="text"/>

drugo (molimo precizirajte)

* 21. Odaberite što vas je motiviralo za pisanje udžbenika.

- zarada
- potreba za nastavnim sredstvom
- vlastita ambicija
- poticaj kolege/ice
- drugo (molimo precizirajte)

Obvezna literatura kolegija engleskoga kao stranoga jezika na hrvatskim visokim učilištima

* 22. Objavio/la sam udžbenik u vlastitoj nakladi.

- DA, jednom
- DA, više puta
- NE, nikada

* 23. Odaberite ono što najbolje odgovara vašem mišljenju.

	uopće se ne slažem	uglavnom se ne slažem	ni se slažem, niti se ne slažem	uglavnom se slažem	u potpunosti se slažem
Objava u vlastitoj nakladi jednostavnija je od objave kod komercijalnog nakladnika.	☐	☐	☐	☐	☐

* 24. Odaberite koji su prema vašem mišljenju nedostaci objave udžbenika u vlastitoj nakladi.

- problem distribucije
- vjerodostojnost udžbenika
- smatram da nema nedostataka
- drugo (molimo precizirajte)

Obvezna literatura kolegija engleskoga kao stranoga jezika na hrvatskim visokim učilištima

* 25. Objavio/la sam elektronički udžbenik.

- DA, jednom
- DA, više puta
- NE, nikada

* 26. Objavio/la sam elektroničke nastavne materijale koji nisu udžbenik.

- DA, jednom
- DA, više puta
- NE, nikada

* 27. Odvažio/la bih se napisati elektronički udžbenik za učenje engleskoga kao stranoga jezika koristeći besplatni računalni program.

	uopće se ne slažem	uglavnom se ne slažem	ni se slažem, niti se ne slažem	uglavnom se slažem	u potpunosti se slažem
	☐	☐	☐	☐	☐

* 28. Objavio/la bih elektronički udžbenik uz računalnu podršku suradnika za tehničku izvedbu.

uopće se ne slažem	uglavnom se ne slažem	niti se slažem, niti se ne slažem	uglavnom se slažem	u potpunosti se slažem
☐	☐	☐	☐	☐

* 29. Smatrate li korisnim sudjelovanje na radionici/seminaru o izradi elektroničkog udžbenika?

- DA
 NE

* 30. Navedite koje značajke bi prema vašem mišljenju elektronički udžbenik morao imati.

A)

B)

C)

D)

E)

Obvezna literatura kolegija engleskoga kao stranoga jezika na hrvatskim visokim učilištima

* 31. Odaberite odgovor koji najbolje odgovara vašem mišljenju.

	uopće se ne slažem	uglavnom se ne slažem	niti se slažem, niti se ne slažem	uglavnom se slažem	u potpunosti se slažem
Vlastiti elektronički udžbenik objavio/la bih radije unutar LMS sustava ili repozitorija visokog učilišta nego kod komercijalnog nakladnika.	☐	☐	☐	☐	☐
Nisam dovoljno upoznat/a s autorsko-pravnim pitanjima objave elektroničkih izdanja.	☐	☐	☐	☐	☐

	uopće se ne slažem	uglavnom se ne slažem	niti se slažem, niti se ne slažem	uglavnom se slažem	u potpunosti se slažem
Objavljivanje elektroničkog udžbenika u repozitoriju ili LMS sustavu visokoškolske ustanove može doprinijeti napredovanju visokoškolskih nastavnika.	☐	☐	☐	☐	☐
Pravilnici i drugi opći akti visokoškolske ustanove moraju regulirati pitanja objave elektroničkog udžbenika, bilo da se radi o objavi u vlastitoj nakladi ili nakladi visokoškolske ustanove.	☐	☐	☐	☐	☐
Praksu objavljivanja e-udžbenika moguće je ugraditi u plan izdavačke djelatnosti visokoškolskih ustanova.	☐	☐	☐	☐	☐
LMS sustav visokoškolske ustanove može poslužiti kao platforma za distribuciju elektroničkog udžbenika.	☐	☐	☐	☐	☐
Unutar platforme za distribuciju elektroničkog udžbenika trebalo bi integrirati i platformu za organiziranu recenziju nastavnih sadržaja.	☐	☐	☐	☐	☐

Prilog 8: Upitnik proveden među odborima

Izdavačka djelatnost na visokoškolskim ustanovama u RH

Poštovani,

zahvaljujem Vam se što ste odvojili Vaše dragocjeno vrijeme za popunjavanje ovog upitnika.

Istraživanje se provodi za potrebe izrade doktorske disertacije pod naslovom: "Hrvatski elektronički udžbenik za učenje engleskoga kao stranoga jezika u visokoškolskom obrazovanju".

Sudjelovanje u anketi je anonimno, a Vaši odgovori bit će korišteni isključivo u znanstvene svrhe i u potpunosti su tajni. Ispunjavanje Vam ne bi trebalo oduzeti više od desetak minuta vremena.

Ukoliko budete imali pitanja vezana uz popunjavanje ankete, izvolite se obratiti na dpesut@vsite.hr i 099 8010233. Anketa će biti dostupna do 22. studenog 2015. godine.

Još jednom, hvala na suradnji!

Darija Pešut

Visoka škola za informacijske tehnologije, Zagreb.

Izdavačka djelatnost na visokoškolskim ustanovama u RH

* 1. Vaša dobna skupina:

- 21-30
- 31-40
- 41-50
- 51-60
- 61 i više

* 2. Spol

- M
- Ž

* 3. Visokoškolska ustanova na kojoj sam zaposlen/a je:

- javna ustanova financirana iz državnog proračuna
- javna ustanova financirana iz školarine i/ili drugih vlastitih prihoda
- drugo (molimo precizirajte)

* 4. Završeni stupanj obrazovanja

- VSS, prvostupnik
- VSS, magistar struke
- VSS, profesor jezika
- VSS, ostalo
- mr.sc.
- dr.sc.
- drugo (molimo precizirajte)

* 5. Zaposlenje

- lektor
- predavač
- asistent
- viši predavač
- docent
- profesor visoke škole
- profesor
- drugo (molimo precizirajte)

* 6. Odaberite stupanj vlastite informacijske pismenosti.

- nizak
- srednji
- visok

Izdavačka djelatnost na visokoškolskim ustanovama u RH

Pitanja koja slijede odnose se na visokoškolsku ustanovu na kojoj ste zaposleni.

* 7. Na visokoškolskoj ustanovi postoji pravilnik o nastavnoj literaturi.

DA

NE

* 8. Na visokoškolskoj ustanovi postoji pravilnik o izdavačkoj djelatnosti.

DA

NE

* 9. Kojim pravilnikom su na visokoškolskoj ustanovi regulirana autorskopravna pitanja objave užbenika?

* 10. Pravilnicima visokoškolske ustanove regulirana su pitanja recenzije udžbenika.

DA

NE

* 11. Na visokoškolskoj ustanovi postoji obveza pohrane nastavne literature u:

institucijski LMS (Learning Management System) sustav

institucijski repozitorij

drugo (molimo precizirajte)

* 12. Visokoškolska ustanova koristi vlastiti LMS (Learning Management System) sustav za distribuciju literature.

DA

NE

* 13. Visokoškolska ustanova ima vlastiti repozitorij.

DA

NE

Izdavačka djelatnost na visokoškolskim ustanovama u RH

* 14. Pravilnicima visokoškolske ustanove regulirana su pitanja objave elektroničkog udžbenika.

DA

NE

* 15. Pravilnicima visokoškolske ustanove regulirana su pitanja distribucije elektroničkog udžbenika.

DA

NE

* 16. U pravilnicima visokoškolske ustanove definiran je elektronički udžbenik definicijom koja izlazi iz okvira elektroničkog udžbenika kao PDF inačice tiskanog izdanja.

DA

NE

* 17. Visokoškolska ustanova izdala je elektronički udžbenik.

DA

NE

* 18. Navedite koje značajke bi prema vašem mišljenju elektronički udžbenik morao imati.

A)

B)

C)

D)

E)

Izdavačka djelatnost na visokoškolskim ustanovama u RH

* 19. Odaberite odgovor koji najbolje odgovara vašem mišljenju.

	uopće se ne slažem	uglavnom se ne slažem	ni se slažem, niti se ne slažem	uglavnom se slažem	u potpunosti se slažem
Pravilnici i drugi opći akti visokoškolske ustanove moraju regulirati pitanja objave elektroničkog udžbenika, bilo da se radi o objavi u vlastitoj nakladi ili nakladi visokoškolske ustanove.	☐	☐	☐	☐	☐
Praksu objavljivanja e-udžbenika moguće je ugraditi u plan izdavačke djelatnosti visokoškolskih ustanova.	☐	☐	☐	☐	☐
Objavljivanje elektroničkog udžbenika u repozitoriju ili LMS sustavu visokoškolske ustanove može doprinijeti napredovanju visokoškolskih nastavnika.	☐	☐	☐	☐	☐
LMS sustav visokoškolske ustanove može poslužiti kao platforma za distribuciju elektroničkog udžbenika.	☐	☐	☐	☐	☐
Unutar platforme za distribuciju elektroničkog udžbenika trebalo bi integrirati i platformu za organiziranu recenziju nastavnih sadržaja.	☐	☐	☐	☐	☐

Prilog 9: Upitnik proveden među studentima

Mišljenje studenta o elektroničkim knjigama

Poštovani,

zahvaljujem Vam se što ste odvojili Vaše dragocjeno vrijeme za popunjavanje ovog upitnika.

Istraživanje se provodi za potrebe izrade doktorske disertacije pod naslovom: "Hrvatski elektronički udžbenik za učenje engleskoga kao stranoga jezika u visokoškolskom obrazovanju".

Sudjelovanje u anketi je anonimno, a Vaši odgovori bit će korišteni isključivo u znanstvene svrhe i u potpunosti su tajni. Ispunjavanje Vam ne bi trebalo oduzeti više od desetak minuta vremena.

Ukoliko budete imali pitanja vezana uz popunjavanje ankete, izvolite se obratiti na dpesut@vsite.hr.

Anketa će biti dostupna za popunjavanje do 22. studenog 2015. godine.

Još jednom, hvala na suradnji!

Darija Pešut

Visoka škola za informacijske tehnologije, Zagreb

Mišljenje studenta o elektroničkim knjigama

* 1. Vaša dobna skupina:

- 18-30
 31-40
 41-50
 51-60

* 2. Spol

- M
 Ž

* 3. Godina studija

* 4. Odaberite stupanj vlastite informacijske pismenosti.

- nizak
 srednji
 visok

* 5. Engleski jezik učim _____ godina.

Mišljenje studenta o elektroničkim knjigama

* 6. Odaberite odgovor koji najbolje odgovara vašem mišljenju.

	uopće se ne slažem	uglavnom se ne slažem	niti se slažem, niti se ne slažem	uglavnom se slažem	u potpunosti se slažem
Tijekom svog školovanja koristio/la sam tiskane udžbenike za učenje engleskoga jezika.	☐	☐	☐	☐	☐
Kada sam rješavao/la zadatke u udžbeniku, često nisam imao/la dovoljno praznog mjesta za pisanje.	☐	☐	☐	☐	☐
Glosari (objašnjenja riječi na kraju knjige) bili su nedostatni.	☐	☐	☐	☐	☐
Nedostajala mi je upotreba rječnika za vrijeme nastave.	☐	☐	☐	☐	☐
Sadržaji u udžbeniku često su bili zastarjeli.	☐	☐	☐	☐	☐
Uz udžbenik, koristili su se i uređaji poput kazetofona, CD-playera, projektoru i sl.	☐	☐	☐	☐	☐

Mišljenje studenta o elektroničkim knjigama

Elektronička knjiga (Živković, 2001) jedna je ili više računalnih datoteka omeđenog sadržaja koje su dostupne javnosti na mreži (mrežna knjiga) ili u materijalnom obliku (na CD-ROM-u, disketi). Uz tekst može donositi sliku i zvuk kao i veze sa srodnim mrežnim stranicama te program za izmjene i dopune. Ona može biti interaktivna, dopuštajući izmjene i dopune čitatelja.

* 7. Odaberite odgovor koji najbolje odgovara vašem mišljenju.

	uopće se ne slažem	uglavnom se ne slažem	ni se slažem, niti se ne slažem	uglavnom se slažem	u potpunosti se slažem
Upoznat/a sam s terminom elektronička knjiga.	☐	☐	☐	☐	☐
Koristim/čitam elektroničke knjige.	☐	☐	☐	☐	☐
Posjedujem čitač elektroničkih knjiga.	☐	☐	☐	☐	☐
Koristio/la sam čitač elektroničkih knjiga barem jednom.	☐	☐	☐	☐	☐
Elektroničke knjige koristim za učenje/na studiju.	☐	☐	☐	☐	☐
Elektroničke knjige koristim u slobodno vrijeme.	☐	☐	☐	☐	☐

* 8. Koja FORMALNA obilježja elektroničkih knjiga smatrate najkorisnijim?

- priroda (jezično djelo - pisano, govorno, računalni program, slika i zvuk)
- materijal (CD-ROM, DVD, web)
- opseg i oprema
- tehnika proizvodnje
- način korištenja
- način objavljivanja

* 9. Koja INTELEKTUALNA obilježja elektroničkih knjiga smatrate najkorisnijim?

- namjena
- sadržaj (primaran, sekundaran, tercijaran)
- predmet ili tema o kojoj se govori
- jedan ili više autora
- predstavlja izvor podataka za korisnike
- raspačava se uz naplatu ili besplatno
- dostupnost (u knjižnici)
- izvornost

Mišljenje studenta o elektroničkim knjigama

* 10. Odaberite odgovor koji najbolje odgovara vašem mišljenju.

	uopće se ne slažem	uglavnom se ne slažem	niti se slažem, niti se ne slažem	uglavnom se slažem	u potpunosti se slažem
Dodatni materijali korišteni u nastavi engleskoga jezika od velikog su mi značaja.	☐	☐	☐	☐	☐
Gledanje kratkih filmova na nastavi pomaže mi u proširenju vokabulara engleskoga jezika.	☐	☐	☐	☐	☐
Pretraživanje mrežnih stranica i korištenje mrežnih izvora pomaže mi u učenju engleskoga jezika.	☐	☐	☐	☐	☐
Ponekad mi nedostaju objašnjenja kada sam/a učim i vježbam zadatke iz engleskoga jezika.	☐	☐	☐	☐	☐
Volio/voljela bih imati knjigu koja bi mi pomagala u učenju, nudeći mi dodatna objašnjenja i pojašnjenja (čak i kada nisam na nastavi).	☐	☐	☐	☐	☐
Želio/la bih imati interaktivni elektronički udžbenik za učenje engleskoga kao stranoga jezika.	☐	☐	☐	☐	☐

Prilog 10: Pitanja za intervju

- 1) Koji je okvirni postupak odobravanja udžbenika za određenu školsku godinu?
- 2) Postoji li odobreni elektronički udžbenik koji nije elektronička inačica tiskanog udžbenika?
- 3) MZOS daje financijsku potporu za izdavanje visokoškolskih udžbenika u tiskanome ili elektroničkome obliku. Prijaviti se mogu samo znanstvene organizacije, registrirane udruge i trgovačka društva. Što je s potporom za vlastitu nakladu?
- 4) Na koji način se planira podržati razvoj elektroničkih udžbenika?
- 5) Na koji način se planira pomoći nastavnicima u visokoškolskom obrazovanju da preuzmu nove obveze u izradi, razvoju i recenziranju elektroničkih udžbenika?
- 6) Smatrate li da bi u tom djelu bile korisne radionice/seminari o izradi elektroničkog udžbenika?
- 7) Postoje li jasni i objavljeni kriteriji za vrednovanje elektroničkih udžbenika?
- 8) Smatrate li da bi elektronički udžbenik objavljen u vlastitom izdanju autora trebao imati recenziju?
- 9) Ako da, tko bi u tom slučaju financirao recenziju?
- 10) U koju od dvije skupine sadržaja navedene u 5. općem cilju Strategije obrazovanja, znanosti i tehnologije bi prema vašem mišljenju pripadali elektronički udžbenici? U skupinu besplatnih ili komercijalnih?
- 11) Koje aktivnosti su poduzete u okviru ostvarivanja strateške mjere 5.2.5. za visoko obrazovanje?
- 12) Trebaju li visokoškolske ustanove preuzeti posao izdavanja elektroničkih udžbenika ili bi taj posao trebali preuzeti komercijalni nakladnici?
- 13) Predlaže li MZOS nekakvo rješenje za distribuciju elektroničkih udžbenika u visokoškolskom obrazovanju?
- 14) Može li sustav LMS ili institucijski repozitorij poslužiti kao platforma za distribuciju elektroničkog udžbenika?

11 ŽIVOTOPIS

Darija Pešut, kćer Gordane i Nikole Hadjina, rođena je u Zagrebu 1982. godine gdje je završila osnovnu školu i gimnaziju, nakon koje upisuje Filozofski fakultet u Zagrebu, smjerove Opća informatologija te Engleski jezik i književnost. Diplomirala je u oba smjera stječe 2007. godine kada počinje raditi kao profesor engleskoga jezika u Školi stranih jezika „Prospero“ u Zagrebu. Godinu nakon toga zapošljava se također kao profesor engleskoga jezika u Pro Image d.o.o. – za poduku stranih jezika u Zagrebu. Od 2009. zaposlena je na Visokoj školi za informacijske tehnologije kao predavač iz područja filologije, grana anglistike gdje predaje i danas. Ovdje obnaša dužnost prodekanice za nastavu. Usto je članica Povjerenstva za upravljanje kvalitetom te vodi Ured za međunarodnu suradnju i mobilnost. Znanstveno se usavršavala upisavši poslijediplomski doktorski studij Informacijskih znanosti na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. U sklopu svoje stručne i znanstvene djelatnosti tijekom studija sudjeluje na raznim skupovima važnim za elektroničko nakladništvo i filološka pitanja, objavljuje i prezentira radove te je aktivni član na međunarodnim projektima. Objavila je ukupno desetak znanstvenih i stručnih radova.

Popis objavljenih radova:

1. Pešut, Darija; Živković, Daniela. Students' academic reading format preferences in Croatia. // *New library world*. 117 (2016) , 5/6; 392-406 (članak, znanstveni).
2. Pešut, Darija. Technology use in EFL learning // *Computers in education : proceedings = Računala u obrazovanju : zbornik radova / MIPRO 2014, 37th International Convention / Marina Čičin-Šain (ur.)*. Rijeka : MIPRO, 2014. 851-855 (predavanje, međunarodna recenzija, objavljeni rad, znanstveni).
3. Buković, Mihael; Davidović, Milan; Nikitović, Milorad; Pešut, Darija. Integrirani sustav upravljanja kvalitetom Visoke škole za informacijske tehnologije // 14. hrvatska konferencija o kvaliteti, 5. znanstveni skup Hrvatskog društva za kvalitetu, međunarodni znanstveni i stručni skup, zbornik radova / Dunja Čehajić Labaš (ur.). Baška : Hrvatsko društvo za kvalitetu, 2014. 78-86 (predavanje, domaća recenzija, objavljeni rad, stručni).
4. Pešut, Darija; Živković, Daniela. E-book for IT experts learning English // *Computers in education : proceedings = Računala u obrazovanju : zbornik radova / MIPRO 2011, 34th International Convention / Marina Čičin-Šain (ur.)*. Rijeka : MIPRO, 2011. 381-386 (predavanje, međunarodna recenzija, objavljeni rad, znanstveni).

5. Sajko, Mario; Hadjina, Nikola; Pešut, Darija. Multi-criteria model for evaluation of information security risk assessment methods and tools //MIPRO, 2010 Proceedings of the 33rd International Convention. Rijeka, Hrvatska : MIPRO, 2010. 1215-1220 (predavanje, međunarodna recenzija, objavljeni rad, znanstveni).